De bokkenryders in het land van Valkenberg

Pieter Ecrevisse

bron
Pieter Ecrevisse, *De bokkenryders in het land van Valkenberg*. C.J.A. Greuse, Brussel, 1845

Zie voor verantwoording: https://www.dbnl.org/tekst/ecre001bokk01_01/colofon.php

Let op: boeken en tijdschriftjaargangen die korter dan 140 jaar geleden verschenen zijn, kunnen auteursrechtelijk beschermd zijn. Welke vormen van gebruik zijn toegestaan voor dit werk of delen ervan, lees je in de gebruiksvoorwaarden.

dbnl digitale bibliotheek voor de Nederlandse letteren

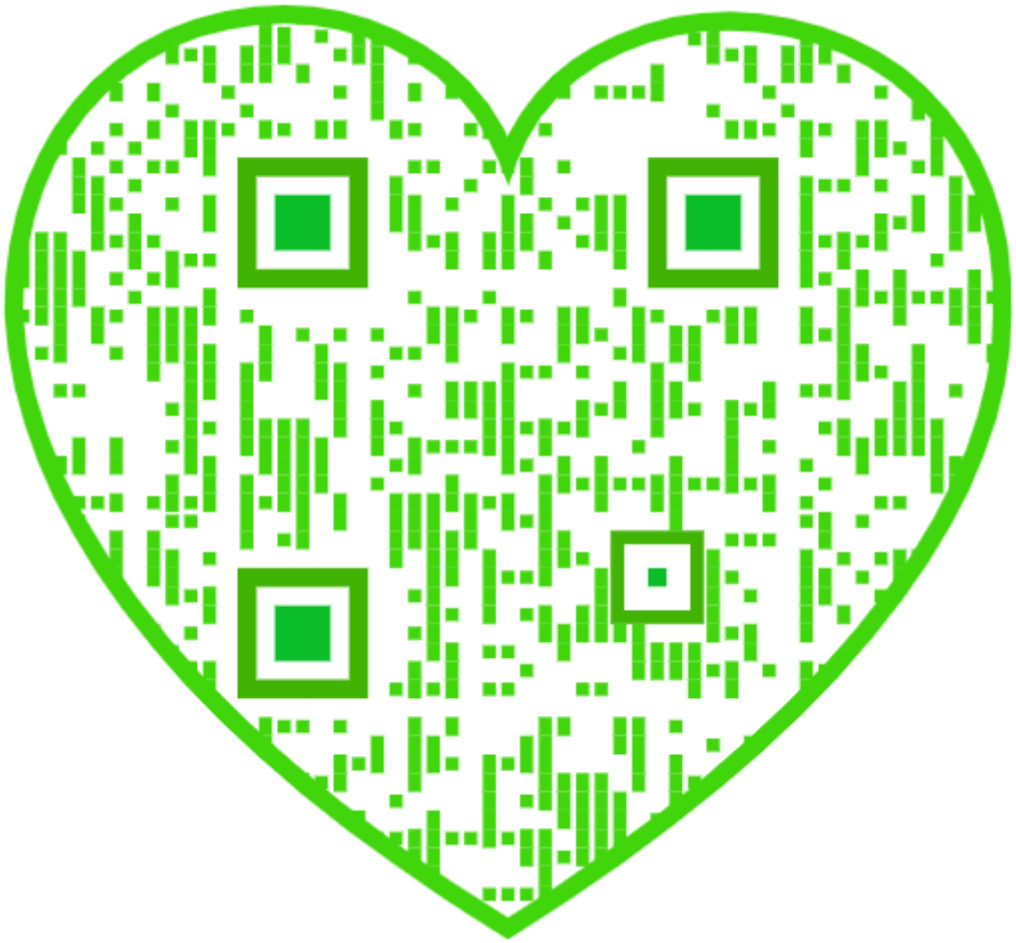

AEN DEN WELEDELEN
heer Baron de Schiervel,

VOORZITTER VAN HET SENAET, GOUVERNEUR VAN LIMBURG, ENZ.

wordt dit werkje als een bewys van dankbaerheid en ware hoogachting jegens den wyzen, deugdzamen en onvermoeibaren bestuerder, den regtzinnigen vaderlandsminnaer en rondborstigen Vlaming, opgedragen.

DE SCHRYVER.

[Voorwerk]

In een artikel getiteld: - *In welken toestand bevindt zich de eenheid der Vlaemsche Letterkunde?* sprak de heer Ecrevisse nu eenigen tyd geleden: ‘Poogen wy deze vraeg, zoo bondig als het mogelyk is, op te lossen en de aendacht der mannen van den eersten rang op dit gewigtig vraegpunt te roepen. Er hapert ergens iets aen 't gespan: de gebrekkige plaets aenwyzen, is dezelve half herstellen.

‘Wy willen voorafgaendelyk onderzoeken, welk doel zieh de mannen voorstelden te bereiken, die 't eerst de stem durfden verheffen om aen de vlaemsche landgenooten te openbaren, dat

er eens een magtig, ryk en vry volk was, hetgeen in het vlaemsch dacht, het vlaemsch sprak, schreef en in de vlaemsche tael geregeerd werd; dat over eeuwen reeds dit volk aen het hoofd der beschaving stond; dat het, in plaets van zyne geheiligde, onverjaerbare regten terug te eisschen, met kracht en klem, zich thans ellendig en lafhartig laet berooven van den ryken inlandschen schat, om denzelve tegen het uitheemsche klatergoud in te wisselen!

'Wat die mannen beoogden, blykt uit hunne werken, uit hunne schriften! De vlaemsche tael oplouteren en beschaven, en daertoe leent zy zich op eene wonderlyke wyze uit haren aerd; den smaek tot dezelve opwekken, ten einde haer gebruik te stellen in de plaets van eene uitheemsche, waervoor noch onze geest noch onze lichamelyke werktuigen geschapen zyn. Eene nationale letterkunde tot stand brengen, welke de getrouwe spiegel zy van onze zeden, gebruiken, begrippen, volksgeest, beschaving en kunstgevoel; de voorvaderlyke godsdienst, deugd en trouw handhaven en beschermen tegen het dreigende zedebederf van buiten. Eindelyk eene

nationale letterkunde op zich zelven vormen en ontwikkelen, welke als een vereenigingsband zy tusschen het vlaemsche volk en tevens een dyk tegen 't geweld van buiten! Ziedaer - indien wy ons niet bedriegen - wat de mannen beoogden, die het vaendel ontrolden, waerop geschreven stond: *Eerbied voor de geheiligde regten des volks; derhalve eerbied voor de tael des volks! Waelsch of Fransch voor onze landgenooten de Walen; maer ook Vlaemsch voor de Vlamingen!*'

Zoo sprak, zeggen wy, de schryver van 't onderhavige werk over eenigen tyd in een letterkundig blad, en wy juichten hem van harte geerne toe. Het is inderdaed gelyk hy zegt: de bewaring van ons aloud volkskarakter, van onze voorvaderlyke zeden, van onze nationaliteit, van onzen Godsdienst, ziedaer het doel, welk de mannen zich voorstelden, die het eerst van allen de stem dorsten verheffen, om hunne vlaemsche broederen in de moedertael aen te spreken, en in het vlaemsch van de grootheden onzes voorledens te gewagen. Nog meer, ziedaer het doel dat nu nog allen diegenen beoogen, die hunne pligten,

als vlaemsche schryvers, begrypen, en die zich niet vergenoegen met *in het vlaemsch te schryven,* maer die inderdaed *vlaemsch en voor de Vlamingen schryven*.

En dit kon en dit kan niet anders zyn. Immers om eene oorspronkelyke vlaemsche letterkunde te bezitten, is het noodig dat die letterkunde den stempel drage van het vlaemsche karakter, en van den vlaemschen geest. Indien wy eene litteratuer wilden als de fransch-belgische, dan hadden wy zeker zulks niet noodig; want, wat ook de fransche schryvers in ons land zeggen van eene fransche nationale litteratuer, dezelve is onmogelyk, om eene menigte redenen. Wy zullen er slechts eene onder duizend aenhalen, maer die in onze oogen nog al van groot belang is, te weten, dat het een fransch - belgisch schryver onmogelyk is de zeden, gewoonten, enz. zyner landgenooten af te schilderen, en dat al zyne poogingen om het nationale karakter in zyne schriften terug te geven zoo nutteloos zyn als ze groot zyn. Wy kennen, onder anderen een fransch-schryver van groote verdiensten, die gelyk de Franschen zeggen zyne pen heeft gebroken,

en geene letter meer op het papier gezet, van het oogenblik, dat hy heeft beginnen te begrypen, hoe alle de poogingen der fransch-belgische schryvers, om eene litteratuer te gronden, die iets anders zy, dan eene parysische litteratuer, hersenschimmige poogingen zyn. Wy voor ons deel, wy moeten het bekennen, en al wie openhartig wil zyn zal zulks met ons doen, dat wy nog geen enkelen onzer fransche schryvers, by voorbeeld, geestig hebben zien zyn, dan op dezelfde wyze als de fransche schryvers uit Parys. Men zal het echter ook nog met ons bekennen, de vlaemsche volksgeest verschilt al te veel van dien der franschen, dan dat de geestige uitdrukking van den eenen en den anderen niet hemelsbreed verschille.

Met eene zulkdanige litteratuer is het niet mogelyk iets voor 't behoud van de zeden, het karakter, de nationaliteit en den Godsdienst eens volks te doen; en indien het enkel geweest ware om er zoo eene te gronden, dat de eerste vlaemsche schryveren hunne werken in het licht gaven, dan ware het beter geweest, voor de Vlamingen, in het geheel geene letterkunde te bezitten; en wy die weten, hoe een vreemde en

onnatuerlyke invloed een land verbastert en verlaegt, wy hebben redenen genoeg om zoo te spreken, om alle litteratuer te verfoeijen die geen nationael karakter draegt, die niet kan dienen om de nationaliteit te schragen.

Dan, gelyk wy 't daer even zegden, gelyk de heer Ecrevisse het in de bovenvermelde bewoordingen sprak, de eerste vlaemsche schryvers hadden een doel, een schoon en grootsch doel, even als de echt vlaemsche schryveren nu nog een doel hebben; dit doel is altoos hetzelfde gebleven, en het zal en moet hetzelfde blyven indien men wil hebben dat de litteratuer ook eene nationale blyve.

Dit begrypen, wy mogen het met hoogmoed zeggen, meest alle de vlaemsche schryveren, die inderdaed dien naem verdienen. Wel hebben wy hier en daer in het land poogingen zien aenwenden om onze jonge litteratuer eene andere strekking te geven. Dit kon niet missen. Eenige mannen die van Belg of Vlaming niets dan den naem hebben, en die de eerste poogingen der vlaemsche schryveren enkel met een medelydend en misachtend schouderophalen bejegenden, die

van de kaert van Europa byna niets dan het fransche departement der Seine kennen, later ziende, hoe het *ding*, gelyk zy de *zoogezegde* vlaemsche beweging noemden, dagelyks in krachten toenam, hebben gepoogd en poogen nog, by middel van het vlaemsch hunne verderfelyke en nationaliteitdoodende leerstellingen, onder ons volk te verspreiden. Van daer die walgelyke voortbrengselen die wy op zekere tydstippen in Vlaenderen zelf zien verschynen; van daer die enkele blauwe boekskens die men soms onder de Vlamingen zoekt te verspreiden; die vertalingen van fransche goddeloosheden, die men niet zelden op de vlaemsche tooneelen zelfs, wy bekennen het met weemoed, ziet opvoeren.

Het vlaemsche volk heeft die verachtelyke gewrochten sinds lang regt laten wedervaren. Het leest ze niet; het verstaet ze niet, omdat ze regelregt tegen zyn karakter inloopen; omdat ze wel verre van iets nationaels te bezitten, niets dan uitspattingen zyn van eenen vreemden volksgeest, van verderfelyke vreemde grondbeginselen. Omdat de Vlamingen zelve gevoelen dat er in dezelve niets vlaemsch steekt; dat ze enkel ge-

schikt zyn om het vlaemsche volk, om zoo te zeggen, gekoord en gebonden in de handen te leveren van zynen aertsvynd; van den vyand die van overoude tyden ons land als eene gewisse prooi beloerde, en geene gelegenheid liet voorbygaen, om onze vaderen al het verderfelyke en vernederende van zynen invloed te doen gevoelen.

Ja, eenige schryvers, die het vlaemsch bezigen, hebben zich in de laetste tyden door de mannen laten misleiden, die er belang by hebben dat de zedelooze en Godetergende leerstelselen der fransche wysbegeerte ons land overstroomen. Door onvoorzigtigheid, of door lage gewetenloosheid aengedreven, hebben ze zich, eilaes! niet geschaemd, het doel dat de vlaemsche letterkundige altyd moet voor oogen hebben, over het hoofd te zien, en hunne landgenooten in eene tael, die als de spiegel is van het zeden- en godsdienstlievende karakter der Vlamingen, ongerymdheden, onvaderlandsche grondbeginselen, zelfs goddeloosheden op te snyden, waervan het slach zelf den vreemden oorsprong verraedde. Doch het getal dier ongelukkigen is, Gode zy gedankt!

zeer klein, vooral in vergelyking met dat der ware vlaemsche schryvers, en het zyn byna allen menschen, die door hunne gevoelens en door hun talent, als ook door de wyze waerop zy de vlaemsche zaek verstaen, zeer verre beneden de laetste staen, die aldus de eerste pligten des vlaemschen burgers jegens zyne medeburgeren hebben durven met de voeten trappen.

Nog eens, het getal dier ongelukkigen is zeer klein, en hunne namen, zoo wel als hun talent, zyn zoo onbeduidend dat men ze met regt als niet tot de vlaemsche letteren behoorende kan opgeven. Het getal der gewetensvolle mannen integendeel, die de nationaliteit van België hoogschatten, die den roem der voorvaderen, de zedelyk -en Godsdienstigheid der Vlamingen, als het kostelyk erfdeel der voorouderen eerbiedigen, zeer groot. Nog meer. Evenmin als er eene vergelyking mogelyk is tusschen het getal der schryvers, die Vlaenderen tot oneer verstrekken, en dat der waerlyk vlaemsche letterkundigen, zoo min kan het talent dier verdwael de roekeloozen, met dat der mannen van den *echten bloede* vergeleken worden.

Onder dezen bekleedt voorzeker de schryver van het werk, dat by deze het publiek wordt aengeboden eene der eerste plaetsen. En hoe anders? De heer Ecrevisse vergenoegt zich niet met maer alleen wat hy in het bovenaengehaelde artikel zegt, als den schoonsten lof te beschouwen, dien men de gronders onzer litteratuer kan toezwaeijen; hy handelt daerenboven juist in den zelfden zin. Het doel, dat hy zegt hetgene der eerste vlaemsche schryvers geweest te zyn, is ook het doel dat hy met zyne werken beoogt. Van het eerste letterkundig gewrocht af, dat hy in de wereld wierp, tot het laetste dat hy voor de *Vlaemsche Belgen* schreef, is hy geen hairbreed van den weg afgeweken, die naer dit doel leidt. In *Misdaed en Straf, De Teuten*, zal men even als in de *Bokkenryders* den Vlaming van den echten stempel aentreffen, die door zyne schriften tot het behoud der zeden, de nationaliteit en den Godsdienst der Vlamingen krachtdadig het zyne wil bydragen. De *Verwoesting van Maestricht*, een werk dat de schryver, gelyk men weet, thans onder pers heeft, maer waervan wy gelukkig genoeg waren enkele stukken te

zien te krygen, zal alweder ten bewyze verstrekken van de echt vlaemsche, de echt nationale gevoelens, waermede de schryver is bezield, die zich op weinigen tyd een zoo schoonen naem in de vlaemsche letterkunde heeft weten te verwerven.

Zullen wy nu verder van de litterarische verdiensten des heeren Ecrevisse, of liever van zyn onderhavig werk de *Bokkenryders in het land van Valkenberg* gewagen? Maer waertoe noodig. Wie onzer lezers kent die verdiensten niet even goed als de strekking van des schryvers voortbrengselen? Wie had met ons in *Misdaed en Straf* den duchtigen vlaemschen kamper, den belangboeijenden schryver niet voorspeld? Wie heeft dit voorgevoel door het schoone verbael *De Teuten* niet zien bewaerheden. Vergenoegen wy ons dus met alhier aen te stippen dat het talent van den heer Ecrevisse in zyne *Bokkenryders* zich nog grooter, nog meer verlokkende heeft vertoond. Het is onmogelyk meer kleur, by meerder eenvoudigheid en juistheid (het kenmerk van 's mans schryfstyl) te voegen. Het alles, zoo wel zyne landschapschilderingen, als zyne karakter-

en tooneelbeschryvingen, is ryk als de natuer, onopgesmukt als de natuer, en daerdoor juist pracht- en kleurvol. Die hoedanigheden alleen zouden reeds genoeg zyn om een schryver den grootsten byval onder zyne landgenooten te doen genieten; maer wanneer men daerby dan eene strekking voegt die zoo vlaemsch, zoo vaderlandsch is; wanneer men, met die gaven verrykt, werken schryft, die wel verre van een enkel vlaemsch huisgezin te kunnen ontstichten, in 't hart van elken lezer de liefde tot den Godsdienst, den smaek voor het goede en den haet voor het kwade slechts kunnen vergrooten, dan mag men zich gewis vleijen alle de hoedanigheden in eenen hoogen graed te bezitten, die de gewrochten eens letterkundigen, met den grootsten, den algemeensten byval doen begroeten.

Daerom twyfelen wy er geenen oogenblik aen of het overige lezende publiek, zal even als de lezers van de *Vlaemsche Belgen*, de *Bokkenryders* met een gunstig en hartelyk onthael vereeren; wy twyfelen er niet aen of het zal de gedachte toejuichen, die deze uitgaef van het schoone

verhael, naer het feuilleton dat in het brusselsche dagblad verscheen, deed in de letterkundige wereld werpen.

Brussel, Meert 1845.

D. SLEECKX.

De Bokkenryders in het land van Valkenberg.

Eerste deeltje. Kapittel I.

Wy maekten vroeger reeds in ons verhael, *de Teuten in de Limburger Kempen*, de mogelykheid van het bestaen eener uitgebreide rooversbende, het teugelloos plegen van stelen en afzetten, op Limburgs bevolkten bodem, begrypelyk, door de broksgewyze verdeeling van dat gewest. Inderdaed, waren er byna zooveel vorsten als dorpen; die *kleine magtigen* der aerde stonden dan nog doorgaens vyandiglyk elkander tegen over. Daerby kwam ook, dat in die tyden der *Leenheerschappy* (eene bastaerd dochter der slaverny) de mensch - als redelyk wezen - byna voor niets, daerentegen - als voortbrengend werktuig of middel - voor zeer veel, byna voor alles telde. Een wonder verschynsel is het - en waerdig van opgemerkt

te worden - die eeuwenvoortdurende worsteling van het Kristendom tegen het slavenjuk; van de individuëele en maetschappelyke vryheid, door den Godmensch geleerd en op Golgotha bekrachtigd, tegen de individuëele en maetschappelyke onderdrukking! De godsdienst mogt al zeggen: *alle menschen zyn evennaesten; de nederigsten zyn de weerdigsten; die zich verheft zal vernederd worden; die zegt dat hy God bemint en zynen evenmensch haet, is een leugenaer*. De heerschzucht, de hoogmoed spraken luider; want zy zegden tot den dierlyken mensch: *gy hebt de magt, gebruik dezelve om aen uwe driften den vollen toom te geven; geniet het tegenwoordige, achter u vergaet de wereld!*

In den algemeenen regel bestond de samenleving niet; in allen gevalle strekte zy zich niet verder uit dan tot aen de grenzen des staels of der heerlykheid. Men dacht zoo weinig aen zich de hand te leenen tot het beteugelen der misdryven of lot het uitleveren der euveldaders, dat men al hetgene, wat over de grenzen voorviel of gepleegd werd, beschouwde, zoo niet als een middel van verzwakking eens nabuers, ten minste als eene vreemde zaek - *res inter alios acta*.

Wat gaf de Leenheer om de veiligheid van

persoonen en goederen - zelfs op zyn eigen gebied - als zyn kasteel wel voorzien en gewapend was; als de muren maer hoog en sterk, de grachten diep waren; als hy maer regelmatiglyk boter, eijers, kapoenen, haver, hout en dagen werkens van de Laten kreeg; als deze zich maer onthielden van hazen, konynen, patryzen, endvogels, sneppen, en zoo voorts te vangen of te schieten! Dat was eene schrikkelyke misdaed, waervoor geene straf te zwaer was!

Dan, waertoe die voor het menschdom zoo smaedvolle herinneringen ophalen?

Hier in 't zoogenaemde en eigentlyke Belgenland had de gemeente al vroeg den leenheer vervangen? de Nederlander was reeds een *vryman*, wanneer rondom hem de leenheerschappy grootsch en trotschvol op het menschdom woog.

Weinig hebben wy over de staetkundige verdeeling van Limburgerland hierby te voegen; de vlaemsche lezers hebben er eene getrouwe schets van gehad in onze *Teuten*. Het zy ons eventwel geoorloofd een woord te zeggen nopens de topografische gesteltenis van die streek.

De Maes snydt het eigentlyke Limburg nagenoeg in twee gelyke deelen. Met dat van den linken oever hebben wy ons vroeger bezig gehouden; nu gaen wy over tot den regten, welke

niet min schilderachtig is dan de eerste. Ontbreekt er iets aen het tafereel, men wyte het den schilder.

Wanneer men den stroom van Givet tot Venloo volgt, dan vindt men overal langs de oevers twee aenhoudende lynen van bergketenen, welke daer gelegd zyn als onoverschrydbare dyken. Maer welke afwisseling in den bodem? Zuidwaerts verbergt hy in zynen schoot koper, yzer en loodstof; daelt men wat meer noordwaerts, dan vindt men loutere rotsen en steengroeven; waer deze ophouden, beginnen de kolen-aderen; op de noordsche grenzen van het Luikerland vangen de mergel- en siggelrotsen aen, strekken zich op den linken oever uit tot Maestricht, op den regten, tot Valkenberg; wyders vindt men kiezelbergen tot Sittard, en eensklaps doet zich voor het oog niets meer op dan zandhoogten en zandleegten. Deze gelyken eventwel geendeels aen hare zusters van den overkant der Maes; want dik bezette bosschen dryven hunne scheuten omhoog en plooijende oogsthalmen pryken op de zandige akkers: dank aen den onvermoeiden vlyt des Limburgers van den regten oever; dank aen zyne navolgingszucht.

Het verschil dat men in de geaerdheid bespeurt tusschen de bewooners van deze en gene

zyde des strooms is misschien het gevolg van deze topografische en geografische verhoudingen.

Zoo is de bevolking der Limburger Kempen eentoonig en stilzwygend; die van Overmaes, in tegendeel, bont en mededeelende. Ginds bestaet meer gelykheid van leefwyze, zeden, tael en begrippen, meer zachtheid spruitende uit de eenvoudigheid; hier meer afwisseling in de leefwyze, meer verschil in de volkstael, meer ruwheid gepaerd met fynheid, meer list gepaerd met geweld. De eerste is ganschelyk de onverbasterde Limburger, de oorspronkelyke Vlaming; de laetste is half Vlaming, half Duitscher van geaerdheid en tael, en bezit daerenboven den ondernemingsgeest van den Hollander en de levendigheid van den Wael. Is de Kempenaer gebleven wat hy over eeuwen was; die van het Maesland heeft groote stappen vooruit gedaen; de geest van ontwikkeling heeft hem met eenen yzeren arm voortgesleurd, en hy aept alles na met de vernuftige behendigheid van den Chineser. Kon zich op den schralen grond, in de ongebaende streken der Limburger Kempen, een *Teutennest* verschuilen; op den regten Maesoever, vooral tusschen en in de gebergten leende zich de grond beter tot het bestaen der *Bokkenryders*.

Wat de *Teuten* waren, hebben wy aen het lezend publiek reeds kenbaer gemaekt; alwie nu wille weten wat men door *Bokkenryders* verstaet, leze ons gewrocht met aendacht en geduld. Wy verklaren eventwel vooruit, dat wy slechts de schilderachtige zyde willen beschouwen: protocollen, regtsplegingen, lysten met eigennamen en vonnissen zyn eensdeels te droog om dezelve aen den lezer op te disschen; ten andere, zyn de sporen nog te versch in het geheugen om werkelyke handelaers ten tooneele te voeren. Liever willen wy verzinde helden doen spelen: noch de lezer, noch de zaek zelve zullen daerby verliezen.

Wy zullen poogen het aengename en nuttige te paren; terwyl het eventwel zeer moeijelyk is dit dubbele doelwit te bereiken, zoo bidden wy alle degenen, die zich met deze lezing zullen vervelen, omdat zy *het naekte* daervan zien, hun gedacht geheim te houden. Op deze wyze laten zy ons en onze lezers in de verbeelding dat het alles wel is.

Een zuivre lucht kleedt hier met purperglans de velden,
Een zachte roozengeur golft over 't jeugdig veld.
HELMERS, *de Holl. Natie*.

Indien de regel: *de regte weg tusschen twee gegeven punten is de kortste!* meetkundig gesproken waer, of liever, onfeilbaer is, zoo houden wy eventwel staende dat de al te regelmatige toepassing van denzelven niet altoos een middel is van nut en vermaek. Niet in regie lyn ligt de schoone natuer uitgespreid; niet langs de regte lyn liggen de plaetsen gezaeid waer de wandelaer indrukkingen vindt, en wie loopt er niet hedendaegs achter indrukkingen? Wie vergast het leeszuchtig publiek niet op dezelve? De reiziger die het Limburger Maesland zou beoordeelen naer datgene wal hy uit het rytuig van Venloo tot Maestricht zou zien, ware zeker van weinig indrukkingen gewaer te worden en nog minder te wege te brengen op anderen; want zie hier wat hy op zyn album - ieder heeft zyn album immers! - hoogstens zou kunnen neêrschryven: ‘Wy rollen over Venloo's ophaelbruggen en verlaten de stad waer het meest vernielende werktuig, de bomketels en bommen, werd uitgevonden ten jare 1583.’ (Een Franschman zou zeggen: waer men waent uitgevon-

den te hebben, enz.). Van Venloo tot Tegelen, eene halve myl afstand. Hier verveerdigt men het beste aerdewerk der wereld. Door eene zandzee worden wy voortgesleurd tot Belfort, waer Alexander van Parma, in 1579, met zyn zegevierend leger over den woedenden Maesstroom trok. Tot Reuver, zelfde weg, niets te zien; van daer tot Zwalmen, loutere sperrebosschen. Van hier ziet men het reusachtige beeld van den H. Kristoffel op den toren van Roermond's kerk pryken! Wy houden ons niet op in die laetste stad, waer weinig te zien is dan eenige fabrieken. Straks vinden wy niets meer dan kleine dorpen, vlakke velden, vuile wegen, tot aen Beek, en diensvolgens op eenen afstand van zes mylen. Eentoonig rolt het rytuig voort tot aen den Kruisberg; regts en links ziet men hier nog al schilderachtige streken; maer aenstonds bereiken wy Maestricht, de stad der bloedige herinneringen!' Ziedaer, lezer, al wat u, de in regte lyn voortreizende zou bekend maken, van eenen togt door Limburg.

Wy willen eventwel liever rondsnuffelen te samen, en op eene myl omweg niet zien. Verlaten wy de heirbaen tegenover Sittard's stouten kerktoren en naderen wy den Maesstroom, dien wy opwaerts zullen volgen, langs het voetpad dat

over den westelyken oever der bergketen loopt. Hebt gy dan eene voor het dichterlyk schoone of voor het schilderachtige gevoelige ziel; bemint gy het eenvoudig grootsche en schoone, dan vindt gy u al aenstonds rykelyk schadeloos gesteld voor den geringen omweg en de ligte vermoeijenis waeraen gy u hebt onderworpen: immers hebt gy het bontste en liefste *panorama* voor het gezigt en voor de voeten dat gy zien kunt.

Aen den overkant der Maes, ziet gy in 't verschiet als eene blauwe wolkenbank die aen den gezigteinder opstygt, met de eigenzinnigste vormen. Komt eventwel de zonne uwen oogstrael verlengen; naderen de voorwerpen, dan nemen zy ook meer uitgeteekende kleuren en figuren aen; dan wordt de wolkenbank een onoverzienbaer gebergte - genaemd de Boschbergen, die zich van onder Maestricht langzamerhand van den stroom verwyderd hebben; - de figuren die gy zaegt, zyn anders niets dan zeldzame sperreboschkens en kreupelhout; staet er hier of ginds een boomken, hetzelve werd er nooit door menschenhanden geplant. Aen eenen meerkool - of zoogenaemden Wauter - ontviel eene eikel en de natuer deed het overige!

Onder aen den voet der bergketen, welke gy

bewandelt, glydt de Maes voorby met hare blauwe wateren, als het zomer is en zy niet op haren poot speelt. Maer in den winter of daer achter, als de sneeuw smelt tusschen de oppergebergten, dan rolt zy hare geluwe wateren tuimelend over elkander! Roof en vernieling blyven als zoo vele sporen over van haren noodlottigen overtogt. Zy mag eventwel huizen wegslepen, dorpen vernielen, den jongen oogst wegspoelen of onder het slyk begraven: nauwelyks is de vertoornde vloed binnen zyne oevers getreden, of de geredde Limburger komt te voorschyn, zoekt het grondgebied waerop de gebeenten zyner ouders rusten, de plaets waer zyne stulp, waer zyne wieg weleer stonden. Hervindt hy het pleksken, hy nestelt er zich op nieuw; hy bidt God dat hy hem een andermael van overstrooming bevryde; hy hoogt den grond eenen voet op en plaelst er de nederige wooning, betrouwt op den Almagtige en steunt op zich zelven; hy helpt - zegt de man - die zich zelven wil helpen.

De wedergekeerde landman doorsnydt op nieuw den ouden akker met kouter en schaer en werpt zyn zaed tusschen de voren. Heeft de stroom zyne wintervruchten vernield, hy zaeit er zomergranen; heeft hy dezelve gespaerd, de

oogst zal overvloedig zyn; want de Maes is eene vettende moeder: in allen gevalle gaet de brave man met zyne gade aen de hand, op Palmzondag zyne landen bezoeken; hy plant op ieder akkerstuk eenen gewyden palmtak in den grond, onder het uitspreken der gebruikelyke woorden: *Ik plant u in den dauw des Hemels en in de vettigheid der aerde!*

De visscher ziet zyne stulp, netten, schuit en fuiken wegspoelen door den plotselings opgezwollenen vloed; dit belet hem niet de stulp op den oever te herbouwen, nieuwe netten te breijen, fuiken te vlechten, eene schuit te maken. Immers stapelt de man meer dan een of twee bedryven op elkander; want de visscher der Maes is noodzakelyk mandevlechter - als Sint Pieter - of zooals het de Limburgers figuerlyk noemen: hy is wissen wever; ook kent hy den schuitenbouw ten minste zoo goed als de aertsvader Noach, en dit heeft hy met Sint Pieter en den uitvinder des schipsbouws gemeen, dat hy slechts voor zyn eigen werkt; doet hy het wel eens voor of met zynen gebuer, dit geschiedt slechts *om eene hand te leenen*, en in hoop van tegendienst in geval van nood.

De redenen van die verkleefdheid aen den sehoonen vloed moet niemand verwonderen. De

Limburger bemint denzelven uit gewoonte: van zyne kindsheid af heeft hy zich menigmael in het blanke water gespiegeld, gebaed en gewasschen; zoo menigmael heeft hy met de schuit op den vloed gevlot; zoo menigen visch heeft hy aen den angel betrapt en op het drooge gehaeld; zoo menigmael wierp hy zyne netten langs de boorden der visschersschuit, zoo dikwyls spande hy de fuiken; de Maes leverde hem zoo menig lekker beetje, zoo menigen blanken penning, dat hy een ondankbaer wezen zou zyn om dat alles te vergeten: en de Limburger is het dankbaerste schepsel der aerde. Voor den landman legt de buiten de oevers tredende stroom eenen zoo vetten *slover*(1) op den akker en jaegt eenen zoo ryken oogst uit den grond dat hem de zwoeger wel een oogenblikkelyke gestoordheid moet vergeven. Kastydt de Maes; zy is toch altoos gelyk aen eene moeder die op haer kind vergramd is: weldra volgen de liefkoozingen op den toorn!

Wil men nu van het dichterlyke tot het schilderachtige overgaen, dan sla men de oogen

(1) De *slover* is eene soort van ligte aerde (humus), die door de buitenboordloopende Maes wordt achtergelaten. Niets ter wereld vervruchtbaert meer den akker dan deze stof.

- van het verheven wandelpunt dat men betreedt - naer den schoot der Maes! Ontelbare dorpen liggen rondom de witte torens geschaerd; de vruchtbare akkers wemelen van zwoegende landlieden; grazende kudden bevolken de beide oevers en loeijen te midden van weelderige weigewassen; terwyl de gladde waterspiegel doorkloven wordt door zwaergelade *spitsbekken*(1) en *Majollen*(2).

Welke heerlyke gezigten ontwaert de wandelaer, wanneer hy zich boven Elsloo in de laegte begeeft. Ginds in die bergkeel verheft zich de aloude kerktoren boven de vereeuwde eikentrossen; daer ligt het in puinen gezonkene burgslot van *Stein*, waer wy reeds vroeger den reiziger verplaetsten; hier het hooveerdig *Elsloo*, in het hangen van de bergketen. Aen den voet stroomt de Maes; op den oever woont de schipper, nestelt de visscher en staet het hutje van den

(1) De *spitsbekken* zyn eene soort van onoverdekte schepen, welke meestal dienen om in het gunstige jaergetyde kolen, steen en mergel te vervoeren. Ledig zynde, trekken zy slechts vier tot vyf duimen water.

(2) *Majollen* zyn overdekte schepen en worden meest in hoog water gebruikt: op dezelve laedt men kostelyke goederen: deze gaen door naer Holland. De goederen der *spitsbekken* worden te Venloo overgeladen op groote schepen.

overzetter. Op de eerste platvormige hoogte staet een vergrysde gravelyke woon, omslingerd door eene zachtjes voortkabbelende beek; dan volgen reijen huizen, en op het hoogste punt prykt de dorpskerk. Van hare verhevene stand-plaets verspreidt zy haer klokkengeluid over de omstreken. Een wonder verschynsel levert dit dorp op en men zou zeggen dat een wysgeerig-godsdienstig gedacht de ligging en den bouwraed hebbe aengewezen! Op den laegsten trap staet er de werkman, als de voelzuil waerop de samenleving rust; dan volgt de adel tusschen den zwoeger en de kerk - den godsdienst - welke op het toppunt gelegen, alles beheerscht. Daer de ryken en magtigen der aerde die op het zweet des aenschyns azen; hier de kristelyke en zich ontwikkelende samenleving die zich onder de bannieren der kerk schaert, in plaets van rondom de wallen eens sterk kasteels, waer de verdrukking troont.

Hier ter regte zyde valt een burgslot in puinen, waerop nog onlangs een magtig dorpsdwingeland zyn verblyf hield; ziet gy dien ronden toren waerin thans de dood nestelt? Daer smachtte menigmael de onschuld, van lucht, water en vuer beroofd, in ketens geklonken, voor legerplaets hebbende eenen bond ver-

rot stroo en voor voedsel moerassig water en zwart beschimmeld brood; een voedsel dat haer dan nog het ongedierte betwistte! Maer gy zyt vriend van de geheiligde regten des menschedoms: wend dan ook liever uwe blikken af van 't gebouw dat eens het verblyf was van overmoed en euveldaden. Beschouw liever ginds de boerenwooning die het slot overleefd heeft: bewonder hoe liefelyk het wintergroen zich met den wyngaerdrank paert om den huisgevel met een eeuwigdurende groen tapyt uit te dosschen; om het aengename met het nuttige te vereenigen.

Aenschouw ginds die helling van den berg en zeg of gy iets schilderachtiger kunt zien dan dat grasvloers, dat naer honderdvoudige rigtingen doorsneden is door levende hagen, die even zooveel lynen schynen te zyn, welke over een donker tapyt zyn getrokken. Grazende kudden klimmen langs den berg en verlevendigen het tooneel.

Indien dit alles u nog geene gelukkige stonden baert, treed dan in eene dier eenvoudige wooningen; vindt gy daer binnen eenen man wiens hoofdschedel, met eenen witten hairtros prykt - kaelhoofden zoekt gy te vergeefs - vraeg hem dat hy u de eene of andere van die limburgsche legenden vertelle waervan land en geheugen vol

zyn, en zyt gy vriend van kauten, dan zult gy weldra uwe vermoeijenissen vergeten.

Ondertusschen brengt ons de plaets waer wy thans zyn een verhael te binnen, dat wy aen de vergetelheid willen ontrukken, indien het feuilleton overleeft aen den dag, die het ziet geboren worden, indien wy aen hetzelve genoegzaem den oorspronkelyken vorm kunnenby behouden.

Tusschen Elsloo en Geulle, aen den voet des bergs ligt een pleksken gronds tusschen heuvelen, boomen en gestruik als ingekofferd; een enkele toegang, langs waer het oog op de Maes valt, op de meerschen, op de wisboutgrienden, en tevens op de dorpen Geulle, Uikhoven, Reekhem, Neerharen, Boorsheim en Mechelen, welke dan nog zoodanig is toegeplant met boomen en heesters dat er zelden een oog doordringt: dit alles bestemde deze ligging tot een oord van stilte en vergetelheid. De voorbyganger die in die streken bekend is, werpt hier eenen beangstigden blik ter zyde als het avond is, slaet een kruis op het voorhoofd, de schouders en de borst en leest het Evangelie van den H. Joannes om de spooken onmagtig te maken. Wordt er rondom nog de akker bebouwd, dit geschiedt by helderen dage; daer ligt eventwel een plekje gronds waer groote braemstruiken en mager op-

klimmende, snygras zoodanig den grond bedekken, dat nooit oog ziet wat daeronder verborgen ligt. Weert men eventwel bramen en gras weg, dan ziet men aenstonds dat hier vroeger een gebouw stond; want brokken van mergel(1) en arduinsteenen komen voor den dag.

Daer ligt nog eene namensche steen, die zekerlyk voor drempel diende; naest denzelven ontwaert men eenen mergelblok waerop men by een nauwkeurig onderzoek zwarte letters en een jaertal ontdekt; deszelfs plaets was ongetwyfeld boven de ingangdeur. Zie hier die letters: boven op eene lyn staen P.H D en MDCCXXX, op de tweede: FL en MC; op de derde M.V.B.B.V.O. Zonder eenen fynen kenner te zyn, verklaer ik deze letters te lezen in manier als volgt: *Pax huic domui* (de vrede zy aen dit huis) 1730, *Frans Lemmens* en *Monica Custers*, (de namen leerden wy reeds vroeger kennen;) *Maria van bystand, bid voor ons*.

Indien deze letteren niet in verband stonden met de geschiedenis die wy gaen vertellen, zouden wy ons wel wachten van den lezer met

(1) De mergel- en siggelsteen wordt te Maestricht en in het land van Valkenberg uit de bergen gekapt. De siggel is witter en harder dan de mergel; met den afval vel men de lage gronden.

die medeklinkers bezig te houden. Maer wie weet het, misschien zouden wy ons te verwyten hebben van pligtverzuim, stapten wy er over heen.

Omstreeks het einde van oogstmaend, 1730, kwam een vreemdeling - immers niemand kende hem hier in de omstreken - van den oostkant van Limburg tot op het westpunt van het gebergte aen Meersen; doorliep de kruin der bergketen tot voorby Bunde en Geulle; bleef eindelyk stilstaen tegenover de plaets, waer wy den lezer tusschen braemstruiken en puinhoopen geplaetst hebben; wierp eenen tydlang opsporende blikken over de vlakte welke voor zyne voeten uitgespreid lag; hy scheen iets met eene levende belangstelling op te zoeken. Eensklaps vielen zyne oogeri tusschen de bergen, welke de aengeduide plaets als inkofferden. Met rappe schreden kwam hy van den berg regtstreeks naer de plaets; begon de lengte en breedte van den inham af te melen en, wanneer deze praktische landmeting was afgedaen, mompelde de vreemdeling hy zichzelven:

'Ziedaer de plaets zoo als Grietje dezelve gewenscht heeft: een duister onziglbaer pleksken gronds om er eene wooning te bouwen; achter dezelve een groenselhof van eenen hal-

ven morgen[1] grootte; een akkerken, dat voldoende zy om aen vier persoenen kost en arbeid te bezorgen; kalmte, eenzaemheid en vergetelheid zyn immers de voorwerpen harer wenschen! Voor hare vrienden en bloedverwanten wil zy zyn, alsof zy niet bestond, voor de geheele wereld als dood en dat alle voor haren Hein; voor my die de deugdzame vrouw niet waerdig ben; voor my, opdat ik niet zou behoeven te blozen over datgene wat ik eens was. ô Ja, ik wordt het nu gewaer hoe moeijelyk het is uit de klauwen der booswichten te geraken, als zy u eens vastgestrengeld hebben! Het brandmerk des booswichts laet onuitwischbare sporen na van zyne aenraking, en ontmoedigend is het, dat de eerste euveldader u kunne naer het hoofd werpen: wat ik ben, waert gy! Grietje heeft regt: zyn de banden hecht en sterk, dan moet men ze met geweld verbreken: groote kwalen vergen scherpe middelen! Maer als ik aen de vrees en het schaemterood worden voor anderen ontvliedt, zal ik voor my zelven niet moeten blozen? Nu, nu, al moest ik het: dan zal toch

(1) Of vyftig roeden Valkenberger maet; de roede van 15 vierkante voeten doende ongeveer 10 aren, 25 centiaren, metrieke maet.

geen vloek, geene schande op myne kinders wegen; dan zal myne deugdzame gade toch nooit weten wat ik lyde. Maer schep moed, Hein, met wanhopen werd nooit iemand geholpen! Andere plaetsen, andere menschen, aenhoudende bezigheden zullen misschien my van den inwendigen kanker genezen, welken men gewetensknagingen noemt. Grietje zal my leeren kalm worden; hare gelatenheid zal my rust geven; voor myne lieve kinderen zal ik my besparen: de goede God zal myn voornemen ondersteunen en zegenen; aenstonds gezien of ik dezen hoek gronds kan koopen?'

Deze man was eenvoudig gekleed: hy droeg een paer schoenen aen de voeten met ronde gebloemde zilveren gespen toegeriemd, een paer blauwe wollen kousen, een seijen gelykkleurige broek aen de kniën vastgegespt, een hemelblauwe pluizen ondervest en een laken kamisool, eenen blauwen kiel en eenen ronden hoed. Zyn gezigt was regelmatig, zelfs fraei, ofschoon diepe groeven door het nog jeugdige gelaet liepen. Een gebogene duitsche neus, zwarte oogen, golvende pekzwarte hairen, een wyd en hobbelig voorhoofd, eene magtige kin zegden genoegzaem, dat deze man eerder tot gebieden dan tot gehoorzamen geschikt was. Zyn lichaemsbouw was fel

en toch zwierig; zyne schouders waren breed; onder de huid liepen grove spieren naer de hand en wanneer hy in eene krampachtige beweging de vuist uitstak, dan raedde men, dat deze kerel in staet was met eenen vuistlag eenen stier neêr te vellen zonder hem den tyd te laten van een gebrul uit te stooten. In geheel den samenhang kon men lezen in vlammende letteren: *Fyn, ruw, ernstig en gebiedend!*

Met verdubbelde schreden spoedde zich de vreemdeling naer het voor hem liggende dorp en zocht de wooning van den Scholtis op; deze gaf hem de noodige inlichtingen nopens den eigenaer der in oogenschouw genomene plaets; de laetste werd geroepen door het dorpshoofd en in één, twee, dry was de koop voltrokken, de godspenning gegeven ten teeken van onwederroepelyke trouw; de koopakte werd uitgeveerdigd en in dezelve verscheen Frans Lemmens als kooper van eene plek gronds van zeven morgen bouwbaren bodem en de omliggende bergen tot aen het toppunt.

Zes weken nadien stonden huizing, stal en schuer waer te voren braemstruiken te zien waren. De muren bestonden uit versch gesnedene mergelblokken en de gebouwen waren met strooschoven gedekt. Was het huis niet groot,

het was des te zindelyker: eene kamer, eene keuken, twee nevenkamertjes, eenen kelder; daertoe beperkten zich de vertrekken. De vloer der kamer was een mengsel van kalkassche, zand en smidsassche; de zoldering was tegen de planken gepleisterd tusschen de balkskens; de deuren waren van eikenhout in zyne natuerlyke kleur. De huisraed was geheel nieuw: een dozyn stoelen van notenboomenhout, eene kerzelaren tafel en eene ronde gegotene kachel die op dry pooten stond.

Eenige printen - de Geschiedenis van den verloren Zoon - sierden den muer. In de stalling een bruin peerd, twee bonte koeijen en het benoodigd akkergereedschap. Voeg hierby alle die kleinigheden welker noodzakelykheid men dan eerst gevoelt, als men zich in 't huishouden steekt, en men moet bekennen, dat de man de zes weken niet in ledigheid verkwist had.

Wanneer dit alles in gereedheid was, kwamen op eenen vroegen morgen eene nog jonge vrouw en hare kinders aen: het was Grietje benevens Herman en Martha.

De gade was meer bevallig dan schoon! alhoewel zy niet geheel en al van lichamelyke gaven ontbloot moest geweest zyn: hare teedere bouw en bleeke kleur staken wonderlyk af op hare

zwarte hairen, wenkbrauwen en oogen; hare fyne neus en dunne lippen, gevoegd by de ronde wangen, waerin de minste glimlach twee putjes deed ten voorschyn komen: dit alles deed Grietje[1] als eene schoonheid onder de limburger jeugd doorgaen. Zy scheen wel veertig jaren oud te zyn en nog was zy met het dertigste bezig af te weven; maer wie zal zeggen hoe lang een kommervol jaer duert? Zekerlyk de gelukkigen der aerde niet? Wat de zedelyke vrouw betreft, zy was byna het tegenovergestelde van haren echtgenoot, en men kon zeggen dat zy eerder een *lydende* inborst bezat dan eene *dadelyke. Onachterdochtig, zachtaerdig, gelaten* en *onderworpen* was Grietje in al haer doen en laten.

Het oudste kind was een tienjarig knaepken; het jongste een achtjarig meisken: beiden geleken zich als twee droppelen water uit hetzelfde vat. Zy waren bedeeld met geheel de regelmatigheid des vaders en de bevalligheid der moeder; het eenigste onderscheid bestond daerin, dat Herman in het grootte was, was Martha in het kleine. Werd de eerste een volmaekte jon-

(1) Men verlieze niet uit het oog, dat Grietje hare ware doopnaem was.

en, Martha beloofde eene niet min volmackte vrouw te zullen worden. Vielen aen den eerste buitengewoone aenleg tot Herkul's krachten, ruwe fynheid van oordeel en behendigheid ten deele; Martha ook was fyn, maer meer uitboezemend, zachtaerdig en tevens onbuigzaem; onderworpen, moest het zyn, maer buitengewoon ernstig als het er op aen kwam ernst aen den dag te leggen.

Nooit werden er twee wezens door denzelfden boezem gespysd, die zoo inniglyk aen elkanderen verkleefd - wy mogen zeggen - verslaefd waren, als die twee kinders. Daervan kwam het ook dat Herman veel van zyne aengeborene ruwheid aflegde door het gedurig verkeer met Martha; terwyl deze integendeel veel van hare onbuigzaemheid en haren ernst te danken had aen Herman's mannelyke handelwyze. Wat de eene wilde, dat was den andere lief; nog meer: zy studeerden om elkanders geheimste verlangens te raden en te voorkomen. Voor Martha zou de tienjarige Herman de vuer- en waterproef, zonder eenen zucht te lossen, hebben doorstaen. Deze verkleefdheid groeide langs om meer aen en in hunnen eenvoudigen zin geloofden zy dat alle andere zusters en broeders zich even teederlyk beminden!

Veel zeggen van het voorgaende leven der ouders kunnen wy niet; maer wat wy weten, zullen wy op zyne plaets aenhalen. Niemand kende hen in den omtrek; en zy schenen allen omgang te vlugten, met wie het ook zyn mogte. Als schatpligtige ging de man eenmael, en wel in den beginne van het jaer, tot den cynsheffer; als inwooner stond hy op het stamboek gekend onder den naem van Frans Lemmens; zyne vrouw onder dien van Monika Custers: deze namen stemmen overeen met de aenvangsletters welke de man op den mergelsteen had gesneden en in het zwart gevormd (F L en M C), letters waervan wy hooger gewaegden.

Onder het godsdienstig oogpunt beschouwd, behoorden die menschen tot den katholyken eeredienst, en volbragten deszelfs voorschriften regelmatiglyk. Sommige vitters, die alles ten ergste uitlegden wat zy met hunne uilenoogen niet zonneklaer zagen, hadden eventwel bemerkt, dat de lieden van den berg - zoo noemde men dezelve - niet naer Geulle ter kerke kwamen, wanneer aldaer het feest der dorppatroonesse, de H. Agnes, gevierd werd. De man betaelde regelmatiglyk, en men bemerkte niet dat hy iets ter markt bragt, en daeruit besloten zy al aenstonds, dat de wagen ergens moest scheef

gaen. Wel is waer, zy hadden alreede bespied dat het huisgezin op dergelyke dagen naer Elsloo ter kerke ging; maer deze ontdekking wekte de praetzucht en den achterklap nog meer op.

Nelke, de vrouw van den veldwachter, stak menigmael het hoofd by dat van Katryn, hare gebuervrouw, en fluisterde aen deze in het oor: ‘weet gy wel wat die Frans van den berg is? Een weerwolf: waerom zou hy anders de magt onzer patroonesse vreezen: Ja, kwam hy maer eens in de kerk als de overblyfsels der H. Maegd uitgesteld zyn, gy zoudt hem naekt zien, want de kleederen zouden hem van het lyf vallen; de nagels aen handen en voeten zouden vreeselyke klauwen worden.

Katryn bleef ook niet zonder een brandstoksken by te steken: geloof my, Nelke, die man is geen *weerwolf* maer een *Bokkenryder:* daerom houdt hy zich zoo geheimzinnig. Dit gespuis woont immers overal: wat scheelt het hun dat zy verre verspreid woonen, de duivel (by deze woorden sloeg zy werktuigelyk een dryhoekig kruis) vervoert hen op eenen oogwenk door de lucht! Hoe meer zy zich verspreiden, des te meer kunnen zy bespieden; uwe Klaes moest wel een waekzaem oog houden op den man; zoo van tyd tot tyd, onder het een of ander voorwendsel,

in het huis van den berg sluipen, om te zien of de man niet dikwyls afwezig is.

Nelke vond deze opmerking gegrond, beloofde dat zy Klaes in dien zin zou spreken, en de twee klapschotels gingen ieder naer hare wooning. Beide legden in het afscheidnemen de vingers op den mond, hetgeen zeggen wilde: *geen woord gerept van hetgeen wy hier hebben afgehandeld!* Dit belette Nelke eventwel niet het geheim van Katryn, noch deze dat van Nelke uit te kramen; maer altoos onder de aenbeveling, dat men het niet moest voortvertellen. Het gevolg van deze tweemondige trompettery was, dat er geene twee dagen verloopen waren, of de gemeente was letterlyk in twee kampen geschaerd: de eene party aenzag Frans voor eenen *Weerwolf* en de andere voor eenen *Bokkenryder!*

Dry persoonen waren er in het dorp, welke noch het een, noch het ander geloofden van de uitgestrooide maerkens: De pastoor, de koster - deze had geen ander gevoelen dan dat van zynen meester - en de scholtis. De veldwachter twyfelde en als een van de vier *wyzen* der gemeente schorste hy het vonnis op, tot nader bewys.

Frans zou nog langen tyd zyn eentoonige levenswyze hebben voortgezet, zonder iets om-

trent die ongunstige stemming ten zynen opzigte te ontwaren, indien niet by toeval Herman en Martha gehoord hadden, dat eenige straetjongens achter hen riepen: daer gaet de jonge weerwolf, daer gaet Martha van den *Bokkenryder;* scheldwoorden waervan deze onschuldige wezens wel de beteekenis niet kenden, maer die hun zonderling genoeg voorkwamen om daeromtrent aen vader en moeder eenige verklaring te vragen.

Deze mededeeling had op den vader in het eerste oogenblik eenen ongunstigen indruk gemaekt, zyn gelaet had zich verduisterd; maer de moeder had aenstonds een einde gesteld aen de weetgierigheid der kinders met te zeggen, dat deze twee woorden - Weerwolf en Bokkenryder - niets dan hersenschimmige zaken beteekenden; dat zy in 't vervolg daerop geen acht moesten slaen.

Dit uitvlugtsel had het gewenschte gevolg; want nooit vraegden de kinders meer naer de beteekenis dier woorden, ofschoon zy hun nog meermaels naer het hoofd geworpen werden. Zy hadden nooit van iemand iets geleerd dan van vader en moeder, en waren zoodanig gewoon aen alles blindelings te gelooven wat hun deze zegden, dat by hen nooit eenige twyfel ontstond. Daer de echtelingen een meer dan volledige

kennis bezaten van hetgeen men toenmaels in hunnen stand plagt te weten, zoo is het geen wonder dat hunne kinders weldra als Feniksen konden doorgaen; immers de minste wandeling was eene ware leergang. De kleinen toonden zich leergierig, vraegden uitleg van alles, en hunne ouders - die tevens hunne leermeesters waren - bleven niet in gebreke van den weetlust te voldoen.

Niets was overigens zoo stichtend, zoo bevallig dan deze twee paren te zien; in den huiselyken kring, aen 't werk, by 't onderwys, in de kerk, onder 't bidden aen huis: overal deed zich de zachtaerdige invloed der moeder gevoelen. Op den akker bewees de vader, dat aenhoudend werken, gevoegd by doelmatige schikkingen, in staet zyn den wederspannigsten bodem tot vruchtbaerheid te dwingen. De onlangs als onvruchtbaer verlatene grond, stond te pryken met grove halmen en afhangende korenaders en leverde eenen overvloedigen oogst op. De kieselachtige grond werd weldra in vet weiland herschapen. Waer te voren kreupelhout de plaets besloeg, stond nu een stuk gerst zoo digt vant halmen, dat er eene kat - zoo als de Limburger zegt - kon overloopen, zonder dezelve te buigen. Ook ging er zelden een echte bierdrinker

voorby, zonder den hoed af te nemen, en den gouden oogst te begroeten met deze woorden: ‘geen ongeluk nadere de edele vrucht - den oorsprong van het schuimende bier - en de brouwer vreeze niet een vat te veel in den ketel te gieten?’

Ook deze overvloed van vruchtbaerheid draeide tegen den bergbewooner, en nu was hy zeker een weerwolf; hoe kon de schrale grond anderzins voor hem voortbrengen, wat hy aen deszelfs voorgangers altoos zoo hardnekkig had geweigerd? Dan deze ongunstig gestemde denkwyze verwyderde het gemeen van de bergwooning en Frans vroeg niet beter dan in de eenzaemheid zyne dagen te slyten, dan zich met zynen akker en zyn huisgezin uitsluitelyk bezig te houden. Zoo verliepen de twee eerste jaren eentoonig; Herman werd een struize knaep, kon het peerd behandelen zoo goed als de beste stalknecht; nam menigmael den ploegsteert uit vaders handen en sneed door den kiezelachtigen grond eene voor zoo regt, alsof zy met eene lyn ware afgetrokken geweest. Een andermael beproefde hy zeis of vlegel en alles ging hem even goed van de hand; tot alles was hy even bereid, even vaerdig.

Martha was voor de moeder, wat Herman

voor den vader: zy kon des noods geheel het huiswerk afdoen, zelfs wilde het tienjarig meisken aen de moeder den aerbeid sparen en menigmael stond de moeder een werk te beginnen hetgeen Martha alreede had afgedaen, of haer deze uit de handen nam.

Niet alleen waren de kinders zoo dienstwillig ten opzigte hunner ouders; maer ook onder hen; ten bewyze behoeven wy slechts een voorbeeld aen te halen. In 't laetst van october van het tweede jaer gingen zy te samen naer Elsloo; de kleine Martha zag aen eenen druivelaer heerlyke trossen hangen en uitte den wensch dat zy ook dergelyke vruchten mogten winnen. Herman had aenstonds niet alleen zyne gespaerde oortjes aen den eigenaer aengeboden voor eenige trossen - die hem eventwel onvergolden werden geschonken - maer had oogenblikkelyk zyn besluit genomen. Den volgenden dag ging hy den vader op den akker vinden en alle zyne vragen rolden over anders niets dan het kweeken van druivelaers en het jaergetyde om ze te planten. Met onvermoeibare vlyt begon hy den voet des bergs aen te randen, die het meest naer de zonne lag, en tegen den noordewind bevryd was. Menigmael vraegde het meisken om uitleg en kreeg altoos voor antwoord: Ik heb myn

ontwerp gesmeed. Den volgenden zomer zag Martha wat de broeder gewild en ontworpen had. Een zomerhuisje van wyngaerdranken was in een jaer tot stand gebragt en het tweede jaer genoot de goede jongen alreede met iederen dag meer de vruchten van zynen arbeid. Hoe groot was zyne blydschap als hy op het einde van het noenmael, met een mes in de hand, naer den druivelaer mogt snellen en dan de heerlykste trossen witte en roode druiven aen vader, moeder en zuster kon aenbieden?

Zoodra Martha het doel des broeders geraden had, begon zy voor het looverhuisken den grond te bewerken met spade, raek en koorde; legde bedden en perken aen; bezette de wegetjes met ryen palmplanten; beplantte de bedden en perken met die bloemen waervoor Herman altoos eene byzondere genegenheid gekoesterd had. Daer paerden zich op de bevalligste wyze de madelieven, de bal- en mosroos, de seringa en de sleutelbloem, de resida en het vergeet-my-niet, hel hoofdige roer-my-niet-aen en de violet. Hoe vindingryk is de zucht om te bevallen niet? Onder 't opzigt der verdeeling en aenlegging zou de meest geoefende bloemkweeker beschaemd gestaen hebben naest de elfjarige Martha. Deze had voor het *aengename* gezorgd; Herman voor het *nuttige* on *aengename* te gelyk.

De ouders gevoelden zich gelukkig - zoo veel zy het zyn konden - voor de wederzydsche liefde en genegenheid, welke zich hunne kinders toedroegen, en lieten nooit de gelegenheid voorby gaen om het hun te toonen; want als het loofhuisken en de bloemhof voltooid waren, besloot men van gedurende het gunstige jaergetyde - des zondags regelmatiglyk - het noenmael onder het digte loof te nemen: eene verandering in de gewoone leefwyze, welke aen de kleinen niet weinig vreugde baerde. Later werd aldaer de geheele ledige tyd van zon- en heiligdagen doorgebragt; daer leerde Herman van den vader de boerenneering oppassen en winstgevend maken; terwyl Monika hare Martha in de kunst van het huishouden inwydde; daer ontvingen de kinders hunne lessen in lezen, schryven en rekenen, tot den regel van dryën er in begrepen: hetgeen alsdan niet weinig wilde zeggen; daer werden zy door de moeder onderwezen in alles wat de mensch moet weten als lid der samenleving en als kristen.

Reeds waren er byna vier volle jaren in den kolk der eeuwigheid gevallen: het was zaturdag voor Passiezondag, wanneer de vrouw aen hare van blydschap opspringende kinders bekend maekte, dat zy zich voor den volgenden morgen

moesten gereed maken om tot den pastoor te gaen, ten einde te beproeven of de zielzorger hen zou aennemen ter eerste communie.

Den volgenden dag waren de kleinen al vroeg op zyn paeschbest uitgedoscht; zy moesten eventwel wachten tot dat zich het voorgeluid der hoogmisse deed hooren. Dit klokkengeluid geschiedde zoolang vóór de hoogmis, dat een oud wyf van het verstgelegen huis der parochie den tyd had om op de klompen by tyds in den dienst te zyn.

Monika had hare beste kleederen voor den dag gehaeld: zy bestonden uit een paer blokskensschoenen, zwarte wollen kousen, eenen groe nen damasten rok, eene sitsen jak met lange tesschen die van achteren byna halfbeens afvielen, eenen geprenten voorschoot van fyn linnen, halflyfs met een fersellen zwart lint vastgebonden en van daer stond op den voorschoot eene tweede verdieping, toch veel nauwer. Deze noemde men toenmaels eenen *boezem* - naer het lichaemsdeel dat hy moest bergen - welke plat tegen de borst werd gespannen, met behulp van spelden, waermede hy aen de beide schouders op de jak gespeld was. Om den hals droeg zy een fluweelen bandje waeraen een plat gouden kruis hing. Het hair was van voren naer achteren gestreken, en

boven den nek in eenen dikken tros over elkander gevouwd. Over dezen hairbouw droeg zy eene *tumpe-muts*(1) van fyn neteldoek met eenen geborduerden platten bodem. Over de schouders wierp zy haer violet mantelken, welks hoofdkappe over den rug hing; terwyl de beide bekken ter breedte van dry vierde el tot langs de knieën afvielen. Op die wyze uitgedoscht, trok het wyveken op - met de beide kinders aen de handen - om ter hoogmisse te gaen.

Als zy in de kerk kwamen, vestigden zich aller oogen op de vrouw en hare kinders, wier vormen allergunstigst uitschenen onder de nauwe kleedingstukken waerin zy als ingesloten waren. Volgens gewoonte haelden moeder en kinderen hunne kerkboeken voor den dag en begonnen den offeraer te vergezellen in het *hemelsch*

(1) De Limburger gebruikt het woord *tump* in dezelfde beteekenis als de Brabander dat van *punt*. Dit laetste wordt ginds slechts gebezigd wat tot steken dient: by voorbeeld het *punt van een mes*, van *eene naeld*, van eenen dolk. *Tumpig* in den mond eens Limburger's wordt in den zin van *hoekig* genomen. De *tumpe-muts* werd aldus genoemd naer den bovensten plooijenband die ongeveer dryhoekig tot langs de kin afschoot van de beide slapen, en dan van onder de kin achter het oor opliep. De ronde muts liep met eenen geplooiden band van het voorhoofd tot onder de ooren in ronden vorm.

palmhof, dat met zwarten marokein ingebonden was.

Achter den dienst verbleven zy nog eenigen tyd in de kerk, tot dat de priester huiswaerts gegaen was en dan volgde hem het wyf met de kleinen, ter grootste verbazing van de nieuwsgierigen, die op het kerkhof - als naer gewoonte - bleven staen om de vrouw en de kinders van den *weerwolf* - volgens den grootsten hoop - van den *Bokkenryder* - volgens de minderheid - te zien aftrekken.

In de pastoory werden de moeder en kinderen op de gulhartigste wyze ontvangen; de oude zielzorger was op zyne lange loopbaen byna onophoudelyk en uitsluitelyk in aenraking geweest met lichaems- en zielsmarten, zoodat hy een bedrevene *trekkenkenner* was geworden. Onder dit opzigt had hy Fransens vrouw gadegeslagen, hare edele wezenstrekken belet en de gelatenheid in alles bewonderd. By hare intrede had zy zich, in 't midden der kleinen, op de knieën gezet en den zegen des priesters afgesmeekt en bekomen; deze heette haer welkom en vraegde welke reden hem het genoegen haers bezoeks verschaft had.

Een groot genoegen op myn woord - gaf de vrouw ten antwoorde met eenen ligten glimlach

- alsof men wel gewoon was tot den eerweerden pastoor tegaen om hem genoegen te baren.

- Gy, goede vrouw, schynt er anders over te denken; ik wil de oorzaek van uwe denkwyze niet opsporen: het is my voldoende dat gy deze parochie bewoont en uwe kristelyke pligten volbrengt, om u als tot de kudde te rekenen, die de Heer onder myne waekzaemheid heeft gesteld.

- En uwe eerwaerde is geregtigd ons te aenzien als ongezellige schapen die op eenen hoek of kant gaen grazen, alsof zy aen de waekzaemheid van den herder wilden ontsnappen.

- Het zyn die juist waerop hy de oogen 't meest gevestigd houdt, om ze te behoeden van den verslindenden tand der wolven.

- Gy maekt my beschaemd door de overmaet van goedheid, om geene andere redenen dan dat wy ons derzelve tot hiertoe weinig weerdig gemaekt hebben. In 't vervolg zullen wy uw weleerweerde, poogen te toonen dat wy dankbaer zyn voor zooveel goedheid. Ik wilde in den beginne aen uw weleerweerde te kennen geven, dat men altoos ter pastoory komt om den eenen of anderen dienst, om de eene of andere gunst te vragen en dit is het geval met uwe ootmoedige dienares van daeg en voor de eerste reis dat ik den voet over den drempel der pastoory zet.

- Spreek, goed vrouwken, ik sta u ten dienste.

- Gy ziet daer myne beide kinderen; Herman is veertien, en Martha twelf jaer oud; indien zy bekwaem gevonden werden om hunne eerste communie te doen, wenschte ik, dat zy te Paeschen, met de overige dorpskinderen, van die weldaed mogten deelachtig worden. Gy zoudt ons te regt van pligtverzuim kunnen beschuldigen, want nog nooit, tot hiertoe, zonden wy de kleinen ter leering. Ik heb my eventwel met die taek belast en aen myne kinders zooveel geleerd als ik zelve wist; zy zyn bereid op uwe vragen te antwoorden, indien de tyd geschikt is: zooniet, zullen wy wederkeeren op tyd en stond die uw eerweerde zal gelieven te bepalen.

Zonder eenige aenmerkingen te maken, begon de eerbiedinboezemende man zyn onderzoek, eerst nopens de hoofdpunten, die de kristen moet weten uit noodzakelykheid *des middels* en *des gebods;* dan raekte hy de punten van geloof, hoop, liefde, de H. Sakramenten en de kristelyke regtveerdigheid aen; eindelyk deed hy eenige vragen rakende byzonderlyk den mensch in zyne dryvoudige betrekking tot zynen evenmensch, tot zichzelve en tot God. Op alle deze vragen kreeg de herder zoo rappe en zoo bondige antwoorden van de beide kinders, dat de goede man als

verbaesd stond. Uit eenen lederen afgesloten koker, die naest zyn *breviarium* op de tafel lag, trok hy zynen bril, kneep dien op den neus en hield op moeder en kinderen beurtelings de flauwe gezigtstrael gevestigd. Dit onderzoek moest voor hen gunstig zyn, want aenstonds vraegde de goede man met meer verwondering dan nieuwsgierigheid: en gy bewoont met uwen man en de beide kinderen eene soort van wildernis? Gy schuwt de menschen, durft men zeggen, alsof gy met onder hen te leven iets te verliezen haddet! Zoudt gy aen de menschen en de samenleving niet meer ondeugden ten laste leggen dan zy er werkelyk hebben; of zouden zy u grove verongelykingen gedaen, en eenen walg ingeboezemd hebben?

- In beide veronderstellingen steekt veel waerheid, eerweerde heer, tyd en plaets veroorloven my eventwel niet myn geheim in uwen boezem te storten. Binnen korten tyd zullen wy er wydloopiger, hoop ik, over spreken, indien het niet alreede te laet is om eene kwael te genezen, waerdoor eene zondige ziel zich sedert jaren foltert. Wanneer gy eens op het onverwachtste geroepen werdet, om tot de bergwooning te komen, ô beloof my dan, goede heer, dat gy zoo rap zult komen als het uwe gezondheid

en uwe hooge jaren toelaten. By deze woorden wreef de vrouw met den rug der hand een traen uit het oog..... die zy voor hare kinders verdook; maer welke aen den herder niet ontsnapte.

- Wanneer gy mynen dienst noodig hebt, goede vrouw, hetzy by dage, hetzy by nachte, wil my niet sparen, hoe meer gy van my vergt, hoe liever het my is. Om haer de vorige opgeruimdheid weder te geven, voegde by er onmiddelyk by: uwe kinders zyn allerbekwaemst bevonden; ik stem uwe bede toe, onder beding nogtans dat zy, van morgen te beginnen tot Paeschdag, de leering en oefeningen zullen bywoonen met de overige kinders. Deze veertien dagen zullen hun beproeftyd heeten; ga ondertusschen voort met hun deugd en godsdienst in te prenten! Gy zyt eene deugdzame moeder, want gy kweekt deugdzame kinders.

De vrouw maekte eene ligte buiging, riep de kinders toe: op de knieën voor den man Gods! Herman en Martha vlogen naest elkander voor den eerweerdigen grysaerd op de knieën; deze legde op hunne hoofden de schrale handen, mompelde eenen innigen *Benedic Domine servum et ancillam* - terwyl hy met de regte hand twee kruisen in het ruim sloeg, dan voegde hy er by: vreest God, kinders, onderhoudt zyne

geboden, eert uwe ouders, bemint uwen evenmensch. Verliest nooit uit het oog dat gy aen uwe ouders naest God alles verschuldigd zyt! Wat u ook overkome in de wereld, verdraegt met geduld wat gy niet kunt van u weeren. De wegen des Allerhoogsten schynen soms duister aen ons beneveld oog; maer zy loopen altoos op het gelukkig doel uit! *Luistert nooit naer den raed van booswichten; staet vast als eene rots op het pad der deugd, treft u Gods hand*, zegt met Job - het volmaektste zinnebeeld van geduld - God gaf, God nam, zyn wil geschiede.

Tot maendag, brave kinderen, gaet in vrede, de zegen des Heeren zy met u!

In het naer huis keeren hielden de kleinen niet op van de aenbevelingen des priesters te herhalen en over sommige punten uitlegging te vragen. In hunne onschuld wisten zy niet dat er booswichten waren; dat iemand Godsterger kon zyn; dat er menschen in menigte gevonden werden, op welke de wederweerdigheden loodzwaer drukten. Zelfs maekte de kleine Martha eene verhevene bemerking: moeder, zegde zy, gy hebt ons menigmael gezegd, dat God den mensch beproeft dien Hy bemint; ons heeft hy nog nooit beproefd, ik wenschte wel eenen ongelukkige te helpen, met de helst van zyn leed te dragen,

dat zou den goeden God toch aengenaem zyn, dunkt my, indien ik wilde vrywillig lyden, om het lot van mynen evenmensch te verzachten, niet waer? Ik zou de andere helft willen dragen, viel Herman in, nog eer de moeder kon antwoorden.

- Deze gevoelens, myne kinders, doen u eer aen; maer zyt niet al te voorbarig, wie weet wat ons het Opperwezen nog beschoren heeft! In allen gevalle hoop ik dat gy - moest ons een ongeluk treffen - hetzelve met gelatenheid zult verdragen.

- Dat zullen wy, antwoordden de kleinen, als uit eenen mond, terwyl zy zich door eene soort van voorgevoel aen de moeder vastklampten en haer gulhartig omhelsden.

Onder deze samenspraek, die de moeder diep geschokt had, waren zy hunne wooning genaderd en Monika nam den geringen afstand te baet, om de kinders te vermanen van niets over het verhandelde aen vader te zeggen, ten einde hem niet te bedroeven.

Aenstonds traden zy binnen het huis en vonden den man aen de kachel zitten met het hoofd op de beide handen leunende en zoo diep in gepeinzen verzonken, dat hy de binnenkomenden niet eens bemerkte. Daer hy met den rug naer

den ingang zat, snelde Martha op de voetpunten tot den vader, legde hare beide handen op zyne oogen, terwyl zy uitriep: raed eens wie u de oogen toesluit!

Doch eensklaps trok zy hare handen terug, als door schrik bevangen: zy waren met warme tranen bevochtigd. Monika kende 's mans kwael zoo wel en wist zoodanige gepaste tegenmiddels te gebruiken, dat Frans weldra opgeruimd werd, ten minste in den schyn, want hy bezat eene groote gemoedssterkte en wist zyn lyden te onderdrukken.

De tyd verliep met rassche schreden, Paeschdag was aengebroken, de beide ouders vergezelden de kinders ter kerk, waren gelukkig door 't geluk der kleinen en deze stemden de gemeentenaren zoo wel ten hunnen opzigte, dat Nelke en Katryn in 't vervolg niet meer van hunne gissingen durfden reppen, zonder dat de eene of andere hun den mond stopte, met de woorden: *slechte ouders kweeken zulke deugdzame kinders niet!* Waegden zy het soms nog al eens den bergbewooner op hunne tong te doen dansen, dan was het tusschen vier oogen. Zy wisten dat de pastoor die menschen *eerde* en zich op eene voor hen gunstige wyze meer dan eens geuit had: en twyfelen aen de woorden des her-

ders, dot durfden de achterklapsters zelve niet!

Zoo verliep nog een geheel jaer, zonder dat er iets bemerkensweerdig voorviel; de Paeschtyd was wederom voorby, de akkers prykten met hun groen gewaed, Hermans ranken begonnen te schieten en Martha's bloemenhof had zich merkelyk verrykt in soorten en hoeveelheid van bloemen. De vader bevond zich nogtans niet wel, maer wilde zynen staet altoos verduiken om zyne lievelingen niet te bedroeven.

Op zekeren dag - het was in meimaend - tegen den avond, gaf Monika aen Herman last van tot den pastoor te ryden en hem mede te brengen. In aller yl snelde de knaep naer Geulle, deed konde van moeders wensch en oogenblikkelyk nam de yverige grysaerd zyn steunstaf in de hand en sloot op zynen mophond die huppelende tegen zynen meester kwam springen. Ryden wilde de herder niet, wiens hart door den heiligen yver jeugdiger was gebleven dan het afgesloofd geraemte, waerin eene zoo verhevene ziel woonde. Herman ging ook te voet naest den priester en liet het peerd achteraen ledig voortstappen. Weldra bereikten zy de wooning, by de laetste vonk der avondzonne en wanneer de herder binnentrad, verwyderden zich de kinders op eenen wenk der moeder. De man Gods bevond

zich in de tegenwoordigheid van eenen boetdoenden zondaer!

Met verwondering en nogtans met innige blydschap zag Frans den herder binnen zyn huis treden, aen wiens komst hy zich niet verwacht had. Hy sprong op van zynen stoel, met al de rapheid welke de ziekelyke toestand hem toeliet, groette den grys op eene minzame wyze, heette hem welkom in zyne kluis - zoo noemde hy zyne wooning - plaetste den eenigen biezen zetel die in huis was, voor het houtvuer dat in den haerd vlamde en bleef staen tot dat de priester gezeten was.

- Gy noemt uwe wooning eene kluis, myn lieve parochiaen, en zy is een waer juweeltje van gemak, dunkt my, en van zindelykheid; gy zoudt aen onze heerschap de gastvryheid durven aenbieden. Sedert dat ik een vlugtig oog op uwe neering, op uwen hof en uwe huizing heb kunnen werpen, begryp ik eerst wat u hier zoodanig boeit, dat men zelden of nooit het genoegen heeft u te zien. Daerenboven hebt gy eene vrouw die haren kost met lediggaen niet wint en die dan nog den tyd vindt om hare kinderen deugd en godsdienst in te prenten. Frans, gy schynt my de gelukkigste myner parochianen.

- Mynheer de pastoor, gaf de man op eenen

ernsthastigen toon ten antwoorde, gy hebt nog maer de schoonste zyde des pennings gezien; indien gy de keerzyde eens kondet beletten, hy zou een groot gedeelte zyner waerde verliezen Myne vrouw - dat durf ik zeggen in hare tegenwoordigheid - is een voorbeeld van alle slach van deugden; maer daerom juist gevoel ik my te ongelukkiger, ik ben of liever ik was harer nooit waerdig. Zy was een engel van deugd, een voorbeeld van geduld, eene sterke vrouw; zy is het die u heeft laten roepen. Haer scherpziende oog heb ik niet kunnen misleiden; wat zy dezen avond gedaen heeft, was ik voornemens morgen te doen. Langer veinzen ware van mynen kant een onvergevelyk pligtverzuim, de liefde myner dierbare gade en uwe heilige yver hebben myne wenschen voorkomen. Hebt hartelyken dank, goede herder, en gy ook myne lieve vrouw.

Deze woorden sprak de man langzaem, nadrukvol en met kalmte uit; terwyl Monika begon te snikken en de priester zich ontroerd gevoelde.

De vrouw, weldra overwonnen door de hevigste gevoelens van liefde, medelyden en kommer; beducht voor het lot harer lieve kinderen, vloog naer Frans en sloot hem in hare armen, terwyl zy snikkende stamelde: - myn Frans schep toch moed, ik zag u sedert eenige dagen

zoo bedroesd, zoo mismoedig: daerom gebood ik Herman den goeden herder te roepen! Ontlast uwen boezem in den schoot van den heiligen man; denk op uwe kinderen en betrouw op God! Ik heb nooit over u te klagen gehad; gy waert voor my altoos een zorgvolle, een teedere echtgenoot; voor uwe kinderen een voorbeeldige vader!!! Luister naer uwe vrouw, naer uwen herder; ontdek hem de wonden van uw hart, hy alleen kan dezelve heelen!!

- Het is te laet - zegde de man, zich zachtjens onttrekkende aen de liefkoozingen der bedroefde vrouw - ik wenschte te leven voor u, voor myne kinderen, om boete te doen; maer te vergeefs! Het leven gaet heen, ik gevoel de dood naderen met rassche schreden! Kalmvol nogtans zie ik haer te gemoet; want ik betrouw op God; zal hy als een strenge regter al myne misdaden geboekt hebben: hy zal myn leedwezen niet in het boek der vergetelheid plaetsen!

Dan zich tot den herder wendende, voegde hy er by: - myne beternis, al het goede wat in my is, ben ik aen dit deugdzaem wezen (op zyne vrouw doelende) verschuldigd! Viel ik diep, moedigleerde zy my opstaen; ware er rust voor my op aerde geweest, zy zou my dezelve geschonken hebben; hare taek is afgedaen, de uwe begint,

eerwaerde herder! Myne gade leerde my het levenspad bewandelen, zonder my ooit te kunnen doen uit het oog verliezen, wat ik geweest ben; leert gy my nu als een deugdzaem, berouwvol kristen sterven!

- Wanneer wilt gy dat wy beginnen, vraegde de grys met aendoening?

- Aenstonds ben ik bereid myne biecht over geheel myn leven te spreken; want ik wil dat zy algemeen zy. Dan tot de vrouw: ga tot de kinders en houd hun gezelschap, opdat zy niets bespeuren; hunne droefheid zou te grievend voor my zyn en morgen zal het nog tyd genoeg wezen. Zy zullen alles weten vóór myne dood; gy en de herder zult, hoop ik, tegenwoordig zyn, als zy mynen levenswandel zullen vernemen.

Monika verliet het vertrek, ging tot de kinders die in het loofhuisje gezeten waren en zich onderhielden met allerlei gissingen rakende de komst des priesters, de redenen van vaders neêrslagtigheid en de oorzaek waerom men hen verwyderd hield.

De dubbelzinnige klaerte welke nog over het aerdryk verspreid was, belette de kinders van moeders neêrslagtige gelaetstrekken te zien; de avondkoelte werkte weldra gunstig op Monika's gestel; was zy gevoelig, zy was niet minder

overgegeven in den wil des Heeren. De laetste zestien jaren waren een harde proestyd geweest voor de godvreezende vrouw; altoos vreezen voor de zielerust haers echtgenoots, voor den goeden naem en de toekomst harer kinderen! Welke oefenschool voor eene gevoelvolle en pligtbeseffende vrouw!

Zoodra zy by de kinderen kwam, vlogen deze haer om den hals, vragende waerom zy 's pastoors zegen niet mogten vragen; waerom zy afwezig moesten blyven?

- Omdat, zegde het wyf, vader met den heiligen man te onderhandelen heeft over gewigtige zaken, die u beiden misschien meer betreffen dan gy wel denkt.

- Maer, hernam Martha, gy en vader hebt uw geheel leven aen ons welzyn besteed; waerom mogen wy niet tegenwoordig zyn, als de goede pastoor daer juist is, dien wy zoo hartelyk beminnen?

Waerom heeft vader den goeden ouden man niet den weg bespaerd, met zelf ter pastoory te gaen? Moeder, daer schuilt iets onder, dat gy ons zoekt te verbergen, en gy vergroot onzen angst met niet te zeggen wat er scheelt; is vader misschien ziek? hy is sedert eenigen tyd zoo stilzwygend, zoo vol gepeinzen. Menigmael sedert

een paer maenden, als ik my met hem alleen bevond, nam hy my in zyne armen, kuste my op het voorhoofd, zeggende: myne arme onschuldige Martha, wat zal van u worden! Meer dan eens voelde ik onder het uitspreken dezer woorden eene heete traen op myn voorhoofd vallen..... Vraegde ik mynen vader, wat hy wilde zeggen, dan antwoordde hy altoos: gy zult het veel te vroeg weten; maer spreek geen woord aen moeder! Misschien doe ik niet wel; misschien ben ik pligtig aen ongehoorzaemheid, maer dit geheim lag my op het hart.

- My is hetzelfde wedervaren, viel Herman in, wat wilde vader toch daermede te kennen geven?

- Dat wy misschien met een groot ongeluk bedreigd worden. Weet gy nog wel, myne dierbare telgen, dat gy verleden jaer vrywilliglyk het rampenpak eens ongelukkigen wenschtet te dragen?

- Ja, dat weten wy nog zeer wel, riepen de kinderen te gelyk uit!

- Luistert nu wel naer myne woorden en onderbreekt my niet: uw dierbare vader is ziek en buiten staet om nog te werken. Herman, myn zoon, uw last gaet zwaer worden voor de vyftienjarige schouders; gy alleen zult gelast zyn

met het bebouwen des akkers, met den hovingbouw en al datgene waertoe de krachten eens volwassenen mans niet toereikende zyn! Op u zal de zorg van het huishouden, de bescherming uwer zuster wegen; maer ook op u rust de hoop uwer ouders. Gy zult aen uwe pligten niet te kort blyven! God den Heer zal ik bidden, opdat hy u krachten schenke in evenredigheid met uwen moed! Gy Martha, zult uwe bezigheden verdeelen tusschen het huis en den akker en Herman helpen zooveel als het uw teeder gestel en uwe zwakke krachten toelaten! Gy zult aen den broeder onderdanig zyn, hy zal u beschermen, van beiden ben ik overtuigd. Indien de goede God nu eens besloten hadde uwe ouders, of een van beiden uit dit leven tot zich te roepen, zoo zyt indachtig dat wy allen eens moeten sterven, de eene een beetje vroeger dan de andere. Ik zeg u dit niet, alsof ik vaders dood of de myne kortelings te gemoet zage, maer om u by tyds tot zulk een ongeluk voor te bereiden. In geen geval moogt gy tot wanhoop overslaen; immers is de wanhoop eene wraekroepende zonde: de Heer regelt alles op 't beste en tegen zyne alwyze raedbesluiten mogen wy niet morren! Nu, myne lievelingen, spreekt een innig gebed tot God, geven wy ons over aen zynen goddelyken wil!

Bidt hem om de gezondheid uws vaders, en om 't noodig geduld in geval van beproeving.

Zonder eene enkele opmerking te maken vielen beiden op de knieën, smeekten God zoo inniglyk dat zy niet eens gewaer werden dat de tyd verliep. Twee uren lang was Frans met den priester bezig: wat hy onder dien tyd openbaerde, is altoos een geheim gebleven: het werd onder het zegel der biecht toevertrouwd.

Eindelyk ging de huisdeur open, een flauwe roep liet zich hooren; Monika en hare twee kleinen snelden huiswaerts. De priester zat in den zetel, de vader aen 's mans zyde: zy schenen zich over onverschillige zaken te willen bezig houden, ten einde de binnentredenden niet te ontrusten. Monika bemerkte dat hare Frans veel opgeruimder was dan te voren en langs de diepe rimpels, die van 's priesters oogen naer de kin afliepen, bemerkte zy twee roode stralen: het onloochenbare spoor van eenen tranenvloed die zich daer twee wegen had gebaend. Waren het tranen van medelyden over een lang gefolterd en geduldig gemoed, of had de godvreezende priester de overmaet van zonden beschreid? Dit was een raedsel; misschien waren het beide gevoelens te samen, welke den grysaerd geschokt hadden.

Nog eenen geruimen tyd bleef de goede man in de wooning, onderhield zich met de kinders over de pligten van hunnen staet; over het oefenen van godsvrucht en goede werken. Voor allen had hy iets troostends, leerzaems en tevens onderhoudends te vertellen: vier uren had hy in de wooning van den berg doorgebragt en als hy opstond, vraegden allen te gelyk: - Alreede vertrekken, eerwaerde Heer?

- Het is reeds elf ure, merkte deze aen, ik heb myne avondgetyden nog niet afgelezen; morgen, achter de misse moogt gy my verwachten. Ondertusschen, myn parochiaen, denk wel aen den raed dien ik u heb gegeven: *Bereid den akker, zoo als ik gezegd heb, en de Heer zal u overvloedige vruchten schenken!* Gy, vrouw, kent uwe pligten, de Hemel helpe u in het volbrengen derzelve! En gy, myne wyze kinders, betrouwt steeds op God, Hy verlaet diegenen niet die met betrouwen tot Hem gaen; ontvangt den zegen van den ouden dienaer, wiens loopbaen welhaest ten einde zal zyn en die niets zoo zeer wenscht dan met zynen Schepper zich te vereenigen, is hy zulk geluk weerdig!

Herman wilde het peerd uit den stal halen, ten einde den ouden priester op hetzelve te plaetsen; deze eventwel sloeg het aenbod af en

gedoogde slechts na lang weigeren dat hem Herman vergezelde tot aen de pastoory. Met de vlugheid zyner vyftienjarige beenen liep de knaep vooruit, tastte in het duister of niet een wortel uitstak, of niet eene steen hier of daer in den weg lag, en, vond hy iets, dan waerschuwde hy den grys met zooveel zorg dat men in waerheid kon zeggen van den jongen, *dat hy den herder op de handen wenschte te dragen, opdat hy den voet aen geenen steen stiete*.

Nauwelyks was de oude herder in huis, of Herman zette het op een loopen en was in eenige minuten t' huis terug. Nog wel een uer lang hield zich de vader met den jongen bezig over den landbouw, over de boerenneering en al wat er vereischt wordt om aen het hoofd van een huishouden te staen en het met vrucht te besturen.

Den volgenden dag, op slag van den negenen, kwam de pastoor aen Fransens wooning terug en was ditmael vergezeld van den koster. Nogmaels verwyderden zich moeder en kinderen: eene verhevene plegtigheid ging in de eenzame wooning plaets grypen; de zondaer, met de aerde verzoend, ging het hemelsch manna nuttigen dat het leven elders geeft, wanneer hier beneden de draed wordt afgesneden. Dan volgde het sakra-

ment der stervenden. Toen dit alles volbragt was, scheen de zieke als te herleven, zyn gelaet blonk van eenen hemelschen glans; zyne krachten schenen terug te komen, met eene kalmte die niets ondermaensch meer verraedde, vraegde hy aen den herder - wiens ondervinding eene byna onfeilbare leermeesteresse was by de stervenden - of hy nog tot den achtermiddag zou mogen uitstellen om van vrouw en kinderen afscheid te nemen. Wanneer deze vraeg met eenen stelligen *ja* was beantwoord, viel hy in diepe gepeinzen; scheen al zyne gedachten te verzamelen, wierp eenen hoopvollen blik op het kruisbeeld, dat voor hem op een tafelken stond en scheen dan een weinig te willen rusten.

Te veel inwendige kwalen badden dat yzeren lichaem geschokt, het bezweek eindelyk onder den last. Onder dien tyd bleef de godvruchtige herder naest hel ziekbed zitten; de koster was op bevel huiswaerts gekeerd. De middag gekomen zynde, deelde de grys de maeltyd met vrouw en kinderen.

De dag was op het punt van ten einde te loopen; de laetste zonnestralen drongen nog ter nauwernood door het venster, dat op het westen uitzag; geheel de natuer was in rust, wanneer de zieke eensklaps vroeg: men zou hem uit het

bed helpen en in den zetel zoodanig plaetsen, dat hy de zon mogt zien ondergaen.

Zoohaest aen dit verlangen voldaen was, verzocht hy de kinderen van voor hem op de knieën te gaen zitten; de vrouw moest zich aen de regte, de priester aen de linke zyde plaetsen. Het laetste uer had geslagen voor den sterveling, en hy wilde de weinige oogenblikken eerst aen zyne kinderen en vrouw, dan aen God toewyden! Zynen uitersten wil zou hy des te dieper in het hart en geheugen printen, naer mate hy nader by zyn einde was! De woorden eens stervenden, dacht hy, zyn reliquiën; want als de dood nadert, vertrekt het veinzen.

Alles was doodsch stil, de droefheid woog op aller harten, de stervende alleen was kalm; met eene flauwe doch vaste stem begon hy in volgender voege:

- Myne dierbare en teederbeminde vrouw en kinders, het plegtige oogenblik nadert; indien gy my bemint, zoo spaert my het zigt van onmatige droefheid. Sedert een jaer voelde ik het leven heengaen en met de dood ben ik sedert dien tyd gemeenzaem geworden; zy heeft voor my niets schrikkelyks meer! De heilige man hier heeft myne lactste oogenblikken verzacht en, indien ik nog aen de aerde denke, zoo is het alleenlyk uw

aenstaende lot dat my kwelt!!! Wat is het leven, by de eeuwigheid vergeleken? Wat is aerdsch geluk, indien gy het naest het eeuwigdurende geluk plaetst?

'*Ik hoop dat ik mynen God zien zal met myne oogen; want die hoop is in mynen boezem gelegd!* Gy, die my zoo teederlyk bemindet op aerde, wenscht zekerlyk met my voor altoos vereenigd te zyn in dat verblyf waer geene afwisseling van tyd bestaet; waer geen begin was, en geen einde zyn zal! Aen uwe moeder heb ik niets aen te bevelen, tenzy dat zy trachte zoolang by u te blyven als mogelyk is, om op uwe werken en levenswyze te waken en u het pad der deugd aen te toonen. Aen u, myne dierbare gade, vraeg ik nogtans om vergiffenis voor alles, wat ik ooit tegen u misdeed!!! Zestien jaren lang heb ik myn beste gedaen om myn ongelyk te herstellen; zal eventwel de regtveerdige Regter verzoend zyn? Ik hoop van ja; want waren myne misdaden vrywillig; myn leedwezen was opregt! Heb ik u het leven galbitter gemaekt, zie, ik boet er ysselyk voor; want de wereld waervan ik weleer mynen God maekte, verlaet ik in den bloei myner jaren! U moet ik verlaten en myne kinderen, en de Heer die my weldra regten zal, is myn getuige van de liefde, die ik u alle dry

toedroeg! Luistert wel kinders naer myne laetste woorden; prent dezelve diep in uw geheugen, trekt er uw voordeel uit, indien zich de eene of andere van u beiden ooit in soortgelyke betrekkingen bevond, als die, welke zoo noodlottige gevolgen hadden voor my!

‘Eens was ik wat gy thans zyt: onnoozel, onschuldig, deugdzaem; door zorgvuldige ouders opgevoed; in alles onderwezen, zelfs meer dan het myn staet vereischte; onderdanig aen hunne bevelen was ik hunne vreugd, hun geluk! Men wees met jaloerschheid op my, wanneer men aen andere kinderen van myne jaren een stael van braef- en wysheid wilde aenhalen. Uit hoofde van mynen wonderen aenleg nam my een eerweerdige en zeer geleerde geestelyke als leerling aen, onderwees my zoo veel latyn en grieksch als de man zelf wist; ik reikhalsde naer talen en wetenschappen, en ik verslond al de boeken die my onder de handen vielen! In onze gebuerte woonde een treffelyk man, weduwenaer en vader van eene eenige dochter. Van onze kinderjaren af hadden wy te samen geleefd en gespeeld, later beminden wy ons als van zelfs! Wat Martha voor u is, Herman, dat was Grietje voor my! Onder 't opzigt van stand, fortuin en neiging schenen wy voor elkander geschapen;

beide waren wy eenige kinderen, de lievelingen der ouders. Gedurende onze eerste schooljaren wedyverden wy tegen elkander om het meest, en indien ik later onder de leiding van den geleerden geestelyke wonderlyke vorderingen maekte, zoo kwam Grietje voor meer dan de helft daerin. Een woord goedkeuring van harentwegé boezemde my zoo veel moeds in, maekte my zoo gelukkig, dat ik telkens met verdubbelden moed aen het werk viel. Wanneer myn meester verklaerde dat hy my niets meer leeren kon en ik eenen staet moest kiezen, werd er geraedpleegd over hetgeen ik worden zou. Grietjen's vader werd er zelfs by geroepen, in schyn onder den naem van gebuer, maer inderdaed, als myn aenstaende schoonvader; want de uitzigten onzer ouders waren voor my en Grietje geen geheim meer. De wyze priester woonde de beraedslaging by en was van gevoelen dat ik goed en geld genoeg te verwachten stond en niet behoefde eenen wetenschappelyken staet te aenveerden om fortuin te maken; Grietjen's vader was van 'tzelfde gedacht; maer myne ouders - met de beste voornemens der wereld - oordeelden er geheel anders over: zy kenden myne leerzucht en voelden vooruit hunnen eenvoudigen hoogmoed niet weinig gestreeld, wanneer zy in hunnen Hein

alreede een geneesheer, een heelmeester, een wethouder, en wie weet wat nog al meer zagen! Myne ouders behaelden de overwinning: dat was in de reden; men riep my in de vergadering en raedpleegde myne neigingen nopens de loopbaen die ik wenschte te bewandelen. Ik aerzelde geen oogenblik en besliste my voor de medecynen, ofschoon het my griefde, als ik dacht dat ik voor een paer jaren Grietje zou moeten verlaten. Zy, integendeel - wanneer ik haer van de beslissing kennis gaf - moedigde my aen tot geduld en volharding. Is het afscheid bitter, valt de afwezigheid zwaer, zegde zy, des te zoeter is de terugkomst, des te draegzamer het zalige genot van voor altoos te samen te leven; uwe afwezigheid zal eene geringe beproeving zyn: kom steeds geleerder en deugdzamer terug en altoos zyn vyf paren armen uitgestrekt om u te ontvangen.

‘Voor het afscheid nemen, zwoeren wy ons wederzyds, eeuwige trouw! De Hemel weet hoe zuiver onze gedachten, hoe rein onze liefde waren!! Zy gaf my tot pand harer trouwe liefde het gouden kruis harer moeder zaliger - het liefste pand dat zy onder alle de aerdsche goederen bezat, een heilig pand voor eene deugdzame dochter, en Grietje was de deugd in persoon -, ik gaf haer eenen gouden ring met fyne diaman-

ten bezet, een kostbaer geschenk van mynen grootvader. Den volgenden dag vertrok ik naer de hoogeschool van L... medenemende den zegen myner ouders, de gelukwenschingen van Grietje en haren vader, en de vaderlyke vermaningen van den goeden herder.

‘Deze had my by 't afscheid zegenende en tegen den boezem drukkende, gezegd: ‘myn zoon, gy gaet nu aen u zelven overgelaten worden. Uwe ouders en vrienden moeten zich beperken by vroome wenschen voor u te vormen; ik zal uwe voetstappen niet meer mogen bewaken; maer ginds gaet gy wyzere mannen vinden in uwe leermeesters en oversten; mannen, die God vreezen en u zullen leeren hoe de mensch hier beneden zyne pligten moet volbrengen om zich als wereldburger gelukkig, geacht en geëerd te zien worden en zich tot zyne hooge bestemming voor te bereiden! Luister naer hunnen raed, uwe groote begaesdheden zullen aenstonds hunne oogen op u vestigen! Hebt gy meer aenleg dan anderen, weet dat gy uwe geestvermogens aen God, en niet aen u zelven verschuldigd zyt; zy zyn u verleend om tot uw geluk en dat van uwen evenmensch aengewend te worden! Vlugt den omgang niet alleen van alle booswichten, maer ook van diegenen, welke uwe driften zoe-

ken te streelen, uwen hoogmoed te vleijen! Verlies niet uit het oog, myn zoon, dat niets zoo zeer den geest verstompt als het teugelvieren der dristen; dat de wereld niet geven kan, wat hare valsche schyn belooft! Oefen deugd en godsdienst ongehuicheld; pas vooral op, dat gy die beoefening niet achterwege laet uit menschelyk opzigt! Mogt u al deze of gene spotvogel het voorwerp zyner spotternyen maken; vlugt dien goddelooze zonder iets van uwe godsdienstpligten achterwege te laten! Ziedaer ook myn geschenk - by deze woorden gaf hy my eenen Thomas à Kempis over - lees er dagelyks een hoofdstuk van; doordring u van dat gouden boeksken, en zekerlyk zult gy ons zoo wys, zoo deugdzaem wederkeeren als gy heen gegaen zyt!'

'Ik stak het boeksken onder mynen boezem, by Grietjen's geschenk, beloofde onder het storten van een tranenvloed, des priesters lessen nauwkeurig na te komen en meinde het wel!

'Van aenbevelingsbrieven voorzien voor eenen hoogleeraer uit deze streken, ging ik by myne aenkomst den man bezoeken; hy ontving my op de gulhartigste wyze, sprak met my over het vak dat ik voornemens was te studeren en gaf my de heilzaemste vermaningen, ongeveer in dezelfde bewoordingen als die des herders. Des

anderendaegs onderstond ik myne beproeving met den grootsten lof en werd onmiddelyk opgeschreven onder de leerlingen die zich tot de medecynen bestemden.

‘Het eerste jaer waren myne vlyt en vordering zoo verbazend groot, dat ik menigmael ten voorbeelde voor anderen werd aengehaeld; maer deze loftuigingen werden zoo voorzigtig uitgedeeld, gingen met zoovele *maer's, nogtanssen, desniettegenstaende's* vergezeld, dat ik - veraf van my te verhooveerdigen - my door dezelve geprikkeld voelde om nog meer vlyt aen te wenden, om nog grootere vorderingen te doen. Ik behoef u niet te zeggen met welke gelukwenschen, met welke zegeningen ik by myne eerste terugkomst werd onlhaeld!

‘Ik herzag Grietje, zy herzag my; een gedacht bezielde ons beiden: wy waren onze vereeniging een jaer genaderd; zy was zeventien, ik twintig jaren oud. Nog twee jaren zegden wy ons te gelyk by het tweede afscheid, en borsten in tranen van zuiver genot uit, hetgeen wy beide in onze toekomende vereeniging alreede droomden.

‘Tot de hoogeschool wedergekeerd zynde, begon ik mynen leergang onder even zoo gunstige voorteekenen; aller oogen waren op my gevestigd; in my zag men eenen aenstaenden

primus. Dit vooruitzigt vond benyders onder eenige bedorvene makkers, en die besloten my van den goeden weg af te brengen! Zy wisten wel dat dit niet gemakkelyk zou gaen, en namen hunne maetregelen zoo wel, dat een ieder zou gevállen zyn zoo als ik viel! Zy verdeelden zich in twee rotten - ik wist van niets - en schenen zich vyandig tegenover te staen; de eene vond alle mogelyke middelen uit om my te plagen; de andere koos ten laetste myne party opentlyk; meer dan ééns raekten de vervolgers en beschermers handgemeen, en altoos ter myner oorzake. Hoe kon ik aen deze laetsten myn vertrouwen weigeren; aen hen, myne belanglooze vrienden? Ik schonk het hun en van dat oogenblik dagteekenen myne dwalingen, myn snoodaerdig leven. Ik werd het wel niet plotselings, maer op eene ongevoelbare wyze: zy hadden voor my niets dan loftuitingen en bewondering: dan, langzamerhand werd ik hoogmoedig en verwaend! Zy verzuimden hunne godsdienstpligten hoe langs hoe meer: als weerdige makker schoende ik my op hunnen leest! Eerst spraken zy twyfelachtig over de eerbiedweerdigste zaken, by wyze van redekavelen: zoo joegen zy my den twysel in het hart, en als het geloof en vast betrouwen my ontbraken om den

twyfel te overwinnen, werd ik ongodsdienstig... werd ik godsloochenaer... en godslasteraer!... Myne driften waren myne godheden; om aen dezelve den vollen teugel te vieren, had ik geld, veel geld noodig! Myne ouders konden my niets weigeren; ik ledigde hun koffer, en altoos in 't gedacht, dat het besteed werd tot het grootste welzyn van hun eenig kind!

‘In dezen toestand keerde ik - het tweede schooljaer afgeloopen zynde - naer huis terug. Ik voelde wel nog eenige knagingen by het herzien van den grond die my zag geboren worden, van de ouders die my zoo teederlyk beminden, van den herder die my zulke wyze lessen gaf; van Grietje die my nog altoos harer waerdig geloofde en van aenstaende geluk sprak! Kortom, wanneer ik voor de derde mael vertrok met eene welvoorziene beurs, vielen my zelfs de liefkozingen der deugdzame moeder lastig als zy niet met geheime geschenken gepaerd gingen. Naer den goeden herder luisterde ik nog wel, maer slechts werktuigelyk! Grietje, het deugdzame meisken was naer mynen hoogmoed niet geëvenredigd! Gedurende dit jaer stelde ik geene palen aen myne buitenspoorigheden! Werd ik in den beginne voorgesteld als een voorbeeld van wys- en leerzaemheid, nu doelde men op my, wilde men

een *vlug*, eenen *uitspatter*, eenen echten *booswicht* schilderen!! Ik moest my haesten met myn *examina* te onderstaen, en dank aen myne groote geestvermogens raekte ik er door met den geringsten graed! In welken staet bevond ik my eventwel? Ik was geneesheer en heelmeester: maer vertrok zonder eenen enkelen zegewensch van wege de hoogleeraers, die eerst sedert het afleveren van myn *diploom* onderrigt waren geworden, hoe diep ik gevallen was! Er werden brieven geschreven aen myne ouders, aen den deugdzamen herder, aen de overheid, om hen te waerschuwen dat zy een waekzaem oog op my moesten houden; dat ik een gevaerlyk lid der samenleving zou worden, indien de vermaningen der ouders en vrienden onmagtig waren om my op het pad der deugd terug te brengen.

'Deze faem, welke zich pylsnel in, en rondom myne geboorteplaets had verspreid, wachtte my by myne wederkomst af. De middelen myner ouders had ik uitgeput, hen in schulden gedompeld en hun leven verpest! Grietje hield zich opgesloten, ik kreeg haer niet meer te zien; want ter kerke ging ik maer zelden of nooit! Vaderlyk vermaende my de deugdzame herder, maer te vergeefs! Myne moeder beweende myne dolingen met bloedige tranen, zy naderde met rappe

schreden het graf, te vergeefs! Myn vader gebruikte eerst goede reden, dan beproefde hy zyn gezag, eindelyk smeekte hy my...ô Schande! te vergeefs!

'Hy joeg my uit het vaderlyk huis en ter nauwernood vond ik eene schuilplaets in de gemeente: moet ik het zeggen? Deze was ik nog verschuldigd aen het weldadig wezen dat geschapen was als een licht om my uit de duisternis te trekken! Ik bevond my zonder middelen, niet wetende wat beginnen, en er moest geleefd worden: myne faem als booswicht had zich verspreid en niemand riep myne kunst in! Ik ging misschien zelfmoorder worden, wanneer ik eenen avond werd geroepen onder voorwendsel van eenen zieken te genezen. De man die my kwam roepen was my onbekend, nogtans was ik aenstonds gereed hem te volgen.

'Onderweg poogde ik van hem te weten *wie* en *wat;* maer op alles antwoordde hy gansch geheimzinniglyk: volg my, gy zult alles vernemen op de plaets, waer ik u ga geleiden! Had ooit de vrees eenigen toegang in myn gemoed gevonden, ik zou wedergekeerd hebben. Ik volgde den geheimzinnigen leidsman wel twee mylen ver; eindelyk kwamen wy voor een huis van weinig aenzien, hetgeen verre van alle an-

dere wooningen verwyderd lag. Myn leidsman droeg een zoogenaemde dievenlanteern, hy reikte my dezelve toe, met de woorden: Mynheer houd hem een weinig vast, tot dat ik van myne aenkomst hebbe kennis gegeven. Hy ging achter het huis en klopte geheimzinnig op een venster; aenstonds hoorde ik een groot gedruisch van stoelen en opstaen in 't huis; myn leidsman kwam terug. Onder voorwendsel van hem de lanteern over te geven, hefte ik dezelve ter hoogte van 's mans gezigt en zag nu eerst dat hy zyne trekken verborgen had onder een vleeschkleurig vermomsel. Voor dat ik nog den tyd had om eenige opmerkingen te maken, ging de voordeur open; wy traden binnen en vonden ons plotselings omringd door een honderdtal vermomde mannen die ons welkom heetten!!

Alsof de herinneringen hier te bitter werden voor den zieltogende, verflauwde eensklaps zyne stem, hy ademde moeijelyker en vraegde een glas water om zynen brandenden dorst te laven; deze nuttiging gaf hem wat meer kalmte. Na eene poos peinzens ging hy voort:

‘Myne kinders, ik geloofde meer moed en tyd overig te hebben; ik vleide my in staet te zyn om u omstandiglyk te kunnen verhalen, wat in bedoeld huis voorviel, in dien noodlottigen

nacht: maer de proef is te hard! Gaerne zou ik my deze taek als eene boetpleging opleggen, immers dat *een vader moete blozen voor zyne kinders, is de hardste straf welke hy zich opleggen kunne*. Wanneer myne ziel tot haren Schepper zal teruggekeerd zyn, dan gelieve de goede herder u dit verhael voor te lezen; ik droeg hetzelve steeds by my en wilde het vóór mynen laetsten ademtogt nog vernietigen! Met dezen pligt gelieve zich de heilige man te belasten. By deze woorden haelde hy een papier uit den zak en gaf het den priester over.

Om den loop van het verhael niet te onderbreken, zullen wy hetzelve hier plaetsen; het belang - indien de lezer eenig belang er in vindt - kan anders niet dan by deze verplaetsing winnen.

‘Verwonderd, verbaesd stond ik te zien, nu op deze, dan op gene; meende nu den eene dan den andere te herkennen: zelfs stuerde ik aen sommigen het woord toe, zonder dat my iemand eenig antwoord gave. Ik zocht mynen geleidsman, dien ik achter my had zien binnentreden; maer myne verbazing maekte plaets aen een gevoel, dat wel niet geheel en al *vrees*, toch eene soort van beklemdheid was. Men liet my eenigen tyd aen myne gepeinzen over; dan schoof men

my eenen ouden zetel tegen het midden der tafel, en wanneer ik zag dat deze voor my bestemd was, nam ik kloekmoedig plaets. Nauwelyks was ik gezeten of men schaerde zich rondom my, en ik - ten einde meer moed aen den dag te leggen dan ik werkelyk bezat - nam het woord in volgender voege: ‘Mannen, een onder u is my komen roepen, onder voorwendsel dat er een zieke te genezen was! Ik heb den man gevolgd zonder my te bekreunen of het ver of naby was; myn ambt sprak eensdeels; maer nog luider sprak de noodzakelykheid: waer geld te winnen is, mag men my vry roepen, zonder dat men voor eene afwyzing te vreezen hebbe! In plaets van eenen zieke of gewonden, vind ik hier anders niets dan gezonden, dunkt my, en wat meer is, vermomden! Waertoe die vermommingen? Indien gy my enkel hebt willen bevreesd maken! dan hebt gy uwen man slecht gekozen; ik zal het u oogenblikkelyk bewyzen!

‘By deze woorden vatte ik de hand van een groven kerel die naest my stond, legde zyne hand op myn hart, zeggende: vertel nu aen uwe makkers of hetzelve rapper slaet dan het uwe! Hebt gy my eenen strik willen spannen, dan, bepeinst wel, of gy voor my misschien meer dan eenen onder u wilt opofferen? By dit zeg-

gen sprong ik regt, koos eene plaets waer ik den rug vry had; haelde mynen *bistouri* voor den dag, uitroepende: als heelmeester weet ik met dit werktuig eene plaets te vinden, waer dengenen, dien ik tref, geen tyd overblyft om het woord, vaerwel, uit te storten!'

'Allen stonden onbewegelyk als standbeelden! Niet kunnende gissen, wat hunne bedoeling was en aen dien zonderlingen toestand een einde willende maken, zegde ik op eenen vasten toon: zegt waerom gy my hebt heeten roepen; zooniet, opent de deur en laet my vertrekken!'

By deze woorden trad een der vermomden vooruit, en wendde zich tot my, vragende:

- 'Hebt gy werkelyk zooveel moed als gy beweert; hoe komt het dan dat gy u van uwen vader laet buiten de deur smyten? Hoe komt het dan, dat gy, *geleerde bol*, water in plaets van bier of wyn drinkt; dat gy zwert brood eet, dat gy dult dat de jongens op straet achter u roepen: daer gaet die schoone geneesheer; hy kan alles, hy kan alles, behalve zynen kost winnen!'

- 'Wat wilt gy, antwoordde ik, met eene soort van neêrslagtigheid, dat ik beginne? Waer is het, dat de hand des ongeluks loodzwaer op myne schouders rust; maer moet ik myzelven dan verdelgen? ô Dan ware ik eerst regt een

lafaerd! Er is meer moed noodig om het pak der rampen te dragen, dan zich van dezelve door eene zelfmoord te bevryden!'

- 'Maer, hernam dezelfde stem, waeraen zyt gy uwe rampen, uwe verlatenheid verschuldigd? Aen schynheiligen, aen huichelaers, aen diegenen welke zich als kastyders der zedigheid opdoen! Schoone zeden, op myn woord! Zy, die zich op het goud wentelen, en in wellusten baden, mogen op hun gemak spreken van zedelykheid! Wie vond den eerbied voor datgene, wat men eens anders goed noemt, uit? De ryke! Wie verklaert u vogelvry als gy niets bezit? De ryke! Wie sluit zyne deur voor den noodlydende? De ryke! Wie ziet in alles zichzelve, en buiten zich, niets? De ryke; niemand dan de ryke! En uit honderd monden te gelyk, liet zich een woest geroep hooren: Wee dan den ryke!'

'Nu had ik den sleutel des raedsels: ik bevond my in 't midden eener dievenbende; maer van welken aerd, van welke strekking? Veel had ik van de *Bokkenryders* hooren spreken, nogtans op eene zoo geheimzinnige wyze, dat ik my nooit een zuiver denkbeeld konde vormen van die zonderlinge bende. Zy was, by voorbeeld, overal tegenwoordig waer te stelen, te plunderen

en af te zetten viel; maer nergens was zy, kwam 't er op aen het gespuis te ontdekken! De draed welke die bende in beweging bragt en haer deed werken met de regelmatigheid van een poppenspel, ontsnapte aen het meest klaerziende oog! Misschien - zoo dacht ik - ben ik te midden eener party *Bokkenryders*, welnu, ik zal het weldra zien! Diensvolgens deed ik aenstonds, op eenen lossen toon, de bemerking:

‘Wat den drommel, mannen, indien gy het op de ryken der aerde gemunt hebt, dan hebt gy uwe netten slecht gespannen dezen avond: gy zoudt my by voorbeeld - op myn hoofd doen de kamer rondwandelen, zonder dat my *kruis of munt zoude ontvallen*[1]!

‘Ook hebben wy het op uwe beurs niet gemunt, maer op uwen - staet en op uwen persoon, gaf dezelfde spreker ten antwoorde.

- ‘Op mynen staet, op mynen persoon, spreek regtuit, wat wilt gy van my? Ik ben tot alles bereid!’

- ‘Zet u dan, Meester - herhaelde de spreker - wy kunnen wel op ons gemak onderhan-

(1) Deze uitdrukking kan men vertalen door: ik heb geenen penning op zak; of, de beurs is ledig. Over het algemeen zyn de limburgsche uitingen meerschilderend, dan die der beide Vlaenderen.

delen. Hoor wat wy u voorstellen en gy niet zult afslaen. Gy ziet hier honderd leden van het groote huisgezin vergaderd; over een maend verloren wy onzen Hoofdman. Om die waerdigheid te bekleeden zyn er groote hoedanigheden noodig: wy hebben de oogen op u geworpen, gy zult onze Hoofdman zyn!'

- 'Gy zoudt my eerst moeten zeggen, wat neering uw talryk huisgezin dryft, vooraleer ik weet of ik de vereischte hoedanigheden bezitte om aen het hoofd te staen!'

'Die bezit gy, Meester; anderszins zoudt gy op 't oogenblik niet in ons midden zyn. Om een weerdig hoofdman te zyn, moet men, ten eerste, onverschrokken zyn: dat zyt gy! ten tweede, misdeeld zyn van den goudhoop: dat zyt gy! Ten derde, een hoofd hebben waerin het aen hersenen niet ontbreekt: dat hebt gy! Ten vierde, vast *gelooven* en *belyden* dat wat goed is om bezeten te worden, mag genomen worden met list of geweld: dat zult gy weldra gelooven en belyden! Ten vyfde, anders zyn dan schynen, dat zult gy, want uw belang vordert het! Ten zesde, de lippen voor de tanden houden: pligt en zelfbehoud gebieden zulks! Ten zevende, het belang des huisgezins stellen boven alle ander: dat zal u niet moeijelyk vallen, terwyl uw eigen

vader u verstooten heeft! Ten achtste, door alle mogelyke middelen een ieders vertrouwen poogen te winnen, overal toegang zoeken: anderszins zoudt gy u en ons weinig voordeel toebrengen! Ten negende, onverschrokken vooraen gaen; nemen al wat goed is om hebben, branden en moorden, moet het zyn, in ons voordeel en onze veiligheid: daerin zullen u goede voorbeelden worden gegeven, en doende zult gy leeren! Ten tiende, wordt iemand onder ons gewond, dien zult gy genezen, zonder dat het ooit noodig zy, tot eenen heelmeester - die het ding zou kunnen verraden - onzen toevlugt te nemen. Deze voorwaerde is voor u de meest winstgevende, want zy geeft u het regt om twee paerten in den buit te nemen! Zie daer uwe *tien geloofs-artikelen*, waervan gy niet moogt afwyken, op boete van door *uwe gelyken* naer willekeur geregt te worden!! Deze voorwaerden *zult gy aennemen*, omdat gy ze niet *van de hand kunt wyzen!* Van God en de menschen verlaten, door uwen vader zelven miskend en veracht; van alles, zelfs van de zoete hoop - die iedereen aenlacht - verstoken; niettegenstaende al uw verstand als in den ban der samenleving geslagen; want deze behandelt u vyandiglyk: wat kunt gy anders dan den oorlog moedvol aennemen tegen de ikzuch-

tige samenleving. Nooit bood zich een man van uwen staet eene meer schitterende gelegenheid aen: Gy zult Hoofdman der *Bokkenryders* zyn!

‘By het hooren van dit woord, sprong ik nogmaels onwillekeurig van mynen stoel op, als door een elektrieken slag in beweging gebragt! Eensklaps was ik door al de mannen omringd, die my de handen vatteden, en woest uitbrulden: Leve onze nieuwe Hoofdman!’

‘Ik had nog geen en tyd gehad om eenige opwerpingen te doen, wanneer geheele manden wyn te gelyk op tafel werden geplaetst; glazen werden gevold en geledigd op de gezondheid van den nieuwen hoofdman, en als de uitspatting eenen tyd lang geduerd had, vielen op een gegeven sein van den voorgaenden spreker, al de vermommingen van de aengezigten!’

‘Hoe verwonderd stond ik te kyken, in 't midden van eene menigte mannen, die my zeer wel bekend waren en die ik eerder zou verwacht hebben, eene myl diep onder den grond, dan onder de *Bokkenryders* te ontmoeten! Zelfs zag ik tot myne allergrootste verbazing, dat er de eigenaer was, by wien ik in woonde en die een paer uren te voren, by myn vertrek in den hoek van den haerd zat zyne pyp te rooken.

‘Wanneer myn hoofd alreede tamelyk be-

dwelmd was, begon de redenaer der vergadering met my eene soort van sermoon voor te houden: ik moest huichelaer worden, my beteren, - zoo als hy het noemde - zoo groote vriend van kerk en kluis worden, als ik my thans hardnekkig vyand ervan toonde; ik moest langzamerhand de vriendschap van den pastoor, van vader, van geheel de wereld herwinnen; ik moest eindelyk in alle goede huizen trachten toegang te vinden!

‘Ik beloofde alles stiptelyk na te komen. Dan Werd my eene lange naemlyst voorgelegd ter onderteekening, men gaf my eene nieuwe vermaekte pen! Inkt, riep ik uit, wat wilt gy dat ik met eene drooge pen doe?

‘De hoofdman moet den moed hebben om zich eene ader te openen, merkte de redenaer aen, en met zyn bloed te teekenen! Nu sloeg ik de oogen neder op het papier en verschrikte: al de handteekens stonden daerop in *bloedletteren*. De ongeletterden hadden met een kruisken geteekend en rondom hetzelve stond de naem.

‘Zonder dralen stroopte ik de linke roken hemdmouw op, opende eene ader, het bloed stroomde, ik dopte de pen in de vloeijende strael en schreef met vaste hand mynen naem aen het hoofd der lyst, als *Hein Ruyter!*

‘Deze daed werd met een wild en woest jubelgeroep begroet, een nieuwe beker werd geledigd!

‘Dan bragt men eenen hoofdschedel, een kruisbeeld, twee brandende keersen van geel was, twee zwaerden en eene hennippen koord met eenen glydenden knoop!

‘Ik moest zweeren van my van myne pligten als hoofdman wel te kwyten!

‘- Ziedaer - zegde de gewoone redenaer - den *hoofdschedel* van eenen uwer voorgangers: hy verzuimde zyne pligten en in eenen slag verbryzelde hem een waerdig *Bokkenryder* dezen hoofdschedel! Zie maer of de slag met eene zekere hand was toegebragt!

‘Ik wierp er werktuigelyk de oogen op en zag dat hy werkelyk verbryzeld was!’

‘Het *kruisbeeld* - ging hy voort, en ik ys nu nog by de schroomelyke godslastering, die er in zyne woorden lag opgesloten! - Het *kruisbeeld* herinnert u dat de Godmensch ook arm en verlaten was, het waren de ryken die hem deden kruisen, omdat hy de ydelheid der aerdsche goederen aentoonde.’

‘De twee brandende keersen zyn als de plegtige getuigen van de verbindtenissen, welke gy heden aengaet! Indien gy ooit zoudt ver-

geten wat gy aen u zelven en aen uwe ondergeschikten verschuldigd zyt: zoo hebt gy te kiezen tusschen het *zwaerd der wet* - zoo noemen het de magligen - en de koord der *Broeders!*

‘Een schrikkelyke eedsvorm werd my voorgezegd en ik bezwoor denzelven, terwyl zich myne hairen regtten op myn hoofd!

‘Luidruchtige toejuichingen begroetten het voltrekken dezer afschuwelyke en godvergetende plegtigheid; men zette zich aen tafel, het avondeten werd opgedragen, het schuimende bier verving gedurende het eten den rhynwyn! Als de avondmaeltyd ten einde was, kwam de wyn wederom ten voorschyn! De uitspatting was volkomen! Spelen, zingen, drinken, vloeken en tieren waren de eenige bezigheden.

‘Van tyd tot tyd verlieten eenige mannen het vertrek en werden eene poos nadien vervangen door binnentredenden. Het waren schildwachten welke men uitzette!

‘Ten twee ure 's morgens stoven wy uit elkander; ik keerde met mynen waerd naer huis, wierp my op myne schrale legerstede en kwelde my het overige van den morgen met afgryselyke droomen!

‘Hier eindigde het handschrift.

Hernemen wy thans de bekendtenissen des bergbewooners.

‘In dien afgryselyken nacht werd ik hoofdman der *Bokkenryders!* U zeggen, wat deze bende was, ware overtollig: al het rooven, moorden, branden dat er in 't vervolg in het land van Valkenberg gepleegd werd, moet aen dezelve worden toegeschreven! Zy strekte hare takken *wyd en zyd* uit en geheel de regte Maesoever schrikte en beefde; want nooit werden er zoo vele euveldaden bedreven! Ik wilde my eensdeels wreken tegen de samenleving, omdat zy my - ofschoon met regt - uit haren schoot gebannen had; ten andere lag my het gedurig huichelen op den boezem. Getrouw aen de lessen die my waren voorgespeld, begaf ik my den volgenden morgen ter hoogmisse - het was juist een zondag - sneed er een zoo rouwmoedig gelaet en zulke neêrslagtige gebaerden, dat menigeen uit de kerk gaende, tot zichzelve of tot eenen gebuer zegde: hebt gy den godvergeten *Hein* gezien? *De duivel gaet monnik worden, omdat hy honger heeft!*

‘Langzamerhand liet ik - in den schyn wel te verstaen - myn goddeloozen levenswandel achter; bezocht kerken en bidwegen! Goddelooze daer ik was..... ik durfde te biechten

gaen, de H. Sacramenten ontvangen,... ach, myn God, verberg my voor uw aenschyn!!! Ik beweegde den godvruchtigen herder, hy schonk my zynen zegen en zyne vriendschap weêr! Ik vermurfde mynen vader; hy ontving my als eenen verlorenen en berouwvol wederkeerenden zoon! Grietje, dat slechts myne dwalingen haette en my altoos beminde, ontving my met tranen van blydschap!

'Myne praktyk groeide dagelyks meer en meer aen; dank aen myne afgryselyke schynheiligheid en veinzery! Om de oogen van het gemeen nog meer te begoochelen, wist ik zoowel myne rol te spelen, dat my Grietje zes maenden na dien nacht hare hand en haer hart schonk! Ik kan er nu van spreken met genoegzame kalmte, omdat ik betrouwe met mynen God te zyn verzoend; maer zeggen wat ik gevoelde gedurende de eerste negen maenden van myn huwelyk, daertoe ontbreken de woorden. De liefkozingen myner gade waren zoovele gloeijende kolen die my op het hart brandden! De dankzeggingen welke zy tot het Opperwezen stuerde over myne bekeering, waren zoovele moordpriemen welke mynen boezem doorboorden! En de goede herder des dorps, ô, als die my de hand drukte en my een deugdzaem man

noemde, dan doorstond ik alle tormenten der hel! Geen wonder, myne kinders, berouw en leedwezen hadden den toegang tot myne ziel gevonden! Even zooveel als ik door den omgang met boozen was boos geworden, werd ik tot berouw en leedwezen opgewekt door het in aenraking komen met het deugdzaem wezen, waeraen gy uw bestaen - naest God - schuldig zyt.

Wel is waer, dat ik nog geenszins een besluyt kon nemen om op het pad der deugd terug te keeren; het waren slechts inwendige folteringen: de voorbode van een ontwakend geweten!

Zoo diep, evenwel, was ik gevallen, dat ik, in myn binnenste somtyds tredende, mismoedig en wantrouwende werd! Ik wanhoopte op Gods genade, ik wanhoopte op myzelven! Ik geloofde my zoo vast geboeid door de ketenen des kwaeds, dat alle losscheuring my onmogelyk scheen! In één woord, ik werd mistroostig! Ik verloor den moed!

‘Wanneer de eene of andere strooptogt voor den nacht besloten was, dan voorkwam ik nog wel de hoofden der onderafdeelingen; maer wanneer 's avonds de eene of andere *Bokkenryder* my kwam roepen, onder voorwendsel dat er in eene der omliggende dorpen een lydende te verzorgen was, dan kon ik my slechts met moeite

losscheuren aen de liefkozingen myner gade. Zy bemerkte den deernisweerdigen toestand waerin ik verkeerde; vraegde my honderde keeren wat my schilde, en altoos antwoordde ik, dat myn onweerdig voorgaende gedrag my op den boezem woog, en ik myzelven veracht en vernederd geloofde.

‘In dezen staet van mismoed en wanhoop, van willen en geenen moed genoeg hebbende om te kunnen, verkeerde ik, wanneer gy, Herman, ter wereld kwaemt.

‘Met eene soort van inwendig genot, zag ik een pand onzer liefde geboren worden; maer weldra werd dit genot eene nieuwe bron van inwendige kwelling. Zou het nieuwgeboren wezen niet tot eenen vloekbaren staet gedoemd zyn, van den dag zyner geboorte? Wat zou de vader aen zynen zoon anders overlaten dan eene schandelyke toekomst, eenen met bloed bezoedelden naem, den titel van hoofdman's zoon eener bende moordenaers en dieven?

‘Wie weet hoe lang ik nog in dien staet zoude verkeerd hebben, indien ik niet, by toeval, of liever door eene weldadige hand op den goeden weg teruggebragt ware geworden!

‘Herman was twee maenden oud; dikwyls moest de moeder 's nachts opstaen, wyl zy zelve

haren zoon bezorgde. Op zekeren keer, terwyl zy bezig was met het kind te zuigen, werden hare ooren getroffen door luidruchtige gillen welke ik uitstiet. (Later heeft zy my geheel den voorval verteld). Neen, riep ik, ik ga niet mede; ik wil geen hoofdman der bokkenryders meer zyn; ik wil myne vrouw niet langer meer bedriegen; ik wil myn onschuldig kind geene bloedige erfenis nalaten; ik was dronken toen ik my onder u stak; ik verloochen het handteeken dat ik zette zonder te weten wat ik deed; ik verscheur het verbond dat ik met u aenging; men kan zich niet verpligten tot het plegen van misdaden. Eensklaps werd ik wakker, myne oogen vielen op myne gade en kind; ik vraegde of ik iets gezegd hadde?

‘Zy antwoordde neen, maer op eenen zoo neêrslagtigen toon, dat ik haer nauwkeuriger wilde beschouwen! Wat zag ik, myn God? De tranen biggelden langs Grietjens aengezigt. Deze tranen troffen my tot in de ziel!

‘Tot dat oogenblik had ik nog nooit my tot mynen Schepper kunnen, noch durven verheffen; maer eensklaps nam ik een heldhaftig besluit.

‘Myn God - zegde ik by my zelven - geef my den noodigen moed en de vereischte genade om uit den modderpoel op te staen, waerin ik

gezonken lig!! Grietjens lippen beweegden zich, maer zy waren bleek, eene doodsche kleur was over haer gelaet verspreid. Die tranen, de verkropte droefheid der geliefde wederhelft rukten my den blinddoek van voor de oogen! 's Morgens vroeg verliet ik de legerstede, zocht de open lucht voor myn brandend hoofd, nam de schoone werken der schepping in oogenschouw: deze hadden nooit zoo welsprekende aen mynen verstompten geest geschenen dan op dit oogenblik! Ieder boom, ieder blad, ieder kruid, ieder heuveltje zegde my: *keer weder tot het almogende wezen dat dit alles uit het* NIET *trok! Beschouw u zelven en doe uwe driften zwygen*, zeg dan, of gy voor het plegen van euveldaden geschapen zyt? Myne antwoorden konden niet twyfelachtig zyn.....

'Eerst tegen den avond keerde ik terug naer huis en vond, by mynen intrede, den herder des dorps die bezig was met myne bedroefde echtgenoote te troosten, want deze geloofde dat ik tot eene wanhopige daed zou overgeslagen zyn, zy durfde den afgrond - dien zy voor hare voeten zag gapen - niet afpylen. De herder had haer van hoop, van moed, van vertrouwen, van godsdienst gesproken en met gelatenheid wachtte zy het lot af dat haer de voorzienigheid mogt beschoren hebben.

‘Met den eersten oogslag begreep ik hen, en zy begrepen my.

‘Weinige woorden werden er gewisseld; want de deugdzame zielzorger zegde my op eenen toon die my deed gevoelen dat hy alreede met Grietje middelen had beraemd:

‘Myn vriend, de lucht is hier niet gezond voor u, noch voor uwe voorbeeldige gade; morgen verlaet gy V... en gaet eenige mylen van hier woonen! Grietje zal u weldra met haer zoontje volgen; voor haer zal gedurende uwe afwezigheid gezorgd worden. Wacht gy u van uzelve; immers zyt gy zelf uwe gevaerlykste vyand! Maek, dat ik u voortaen durve myn vriend noemen!

‘Nog in denzelfden nacht begaf ik my op reis naer Geleen, betrok daer een huis van weinig aenzien, veranderde van naem en stiel, want ik werd landbouwer. Myne vrouw en kind volgden my weldra; ik ploegde en zwoegde zoo wel, dat myn akkertje my een ruim bestaen opleverde. Langzamerhand vergrootte ik hetzelve en werd een welstellende landman. Aen myne beternis werkte ik dag en nacht; het ontvreemde goed werd door de zorg des goeden priesters, mynen ouden vriend, uit myne en Grietjens nalatenschap teruggegeven, want onze beide vaderen

waren korten tyd na ons vertrek overleden. Myne dierbare gade had my - na een byna tweejarig verblyf te Geleen - een dochterken gebaerd: dat zyt gy, Martha!

‘Met ons huiselyk geluk te vreden, verliepen, dagen, maenden en jaren; ik dacht voor altoos vergeten te zyn; want in byna tien jaren was ik merkelyk veranderd en niemand hield zich nog over den vreemdeling - daer heette ik *Joos Hendriks* - op, anders dan om hem aen te halen als een vlytigen en doortrapten landman.

‘Dan, op zekeren zondag - het zal welhaest vyf jaren worden - ging ik naer de parochiekerk, plaetste my, volgens gewoonte, naest den tweeden pilaer ter regte zyde. Achter het Evangelie beklom een priester het spreekgestoelte, ik keerde my een weinig om, naer den kant van den redenaer: eensklaps ontmoet ik twee vlammende oogen die op de myne gevestigd waren! De redenaer - ceremoniemeester des geheimzinnigen huizes stond voor my!!! Plotselings kwam my als eene schemering voor de oogen; de kerk scheen my vol van dansende vuerbollekens; ik zonk tegen den pilaer en viel in onmagt! Een koorknaep kwam toegesneld met eene pulle wyn en weldra kreeg ik myne zinvermogens weder. Myne eerste beweging was, de

oogen naer den kant te werpen waer ik den vreeselyken man gezien had: hy was verdwenen!

‘'s Mans wraekgierige blik had my genoegzaem gewaerschowd voor datgene wat my te wachten stond. Weldra konden deszelfs gezinningen ten mynen opzigte niet meer twyfelachtig zyn; want ik vernam dat hy de omstandigste berigten nopens mynen staet en woonplaets had ingezameld. Den volgenden dag ruimde ik uit myn huis, alles wat ik kon, plaetste myne echtgenoote en kinderen in veiligheid binnen Sittard's muren; gaf magt aen eenen praktisyn om myne neering te onderverpachten en doorliep dan langs de Maes de gebergten om aldaer eenen vergeten hoek op te zoeken, waer ik myne dagen in vrede zoude eindigen.

‘In den nacht na myn vertrek brandde myn huis af. Later vernam ik dat, toen eenige geburen ter lessching toesnelden, zy eene menigte vermomde kerels zagen de vlugt nemen. De geburen vonden het huis in laeije vlammen, de deuren en vensters toegegrendeld van den buitenkant en by de schemering van den brand lazen zy, met kryt op de voordeur geschreven - zy bleef ongeschonden - *zoo behandelen de Bokkenryders de verraders en lafaerds!*

‘Het is hier verloren gebluscht - zegden

de toegesnelden - de duivel heeft zich met het spel gemoeid, en wie weel of van Joos Hendriks, zyne vrouw en kinderen ooit beenderen of assche zullen worden wedergevonden. Allen meenden dat wy nog in 't huis hadden geslapen; want wy waren met eenen stillen trommel vertrokken en myne vrouw hield zich met de kinderen verscholen. Zes weken nadien, vertrokken zy by nachte uit Sittard met my; wy vestigden ons hier. Gy weet het overige! Maer neen gy weet nog niet alles:

‘De godvreezende leidsman myner jeugd, de redder myner ziel, de vertrooster myns doodstryds is *één en dezelfde man;* ziet hem hier aen myne zyde, lieve kinders!

‘Het beslissende oogenblik nadert: troostend is het voor my, dat een heilige my bystaet en dat ik u, myne gade en kroost aen de vaderlyke zorgen van hem kunne overlaten, en dat hy zich met die taek van vader - over u alle dry - wil belasten!

‘Dan voegde er de stervende met plegtigheid by, terwyl hy de handen op de hoofden der kleinen legde: kinders, ontvangt den zegen uwes stervenden vaders! Herman, wees de steun uwer moeder, de beschermer uwer zuster! Leer uit het voorbeeld van uwen rampzaligen vader

waertoe slechte gezellen den wyssten en deugdzaemsten jongeling kunnen brengen! Bemin den arbeid; want de lediggang is het oorkussen des duivels!

‘Onthoud u van alle spel, doe niets in drift, mistrouw uwe eigene krachten en, hebt gy raed noodig, ga tot den heiligen man! Indien hy u ontroofd werde, zoo raedpleeg nooit anderen, dan deugdzaem beproefde menschen! Besteedt beiden geheel uwe krachten ter vertroosting uwer brave moeder, want haer lot was gedurende zestien jaren beklagensweerdig! Voor haer zult gy beiden bereid zyn ieder oogenblik te sterven! Gy, Martha, verzacht den zuren arbeid uws broeders, wees hem onderdanig! *Gy, Herman, mogten ooit Martha's eer en faem, rust en leven in gevaer zyn, herinner u dan de laetste woorden uws vaders: aerzel niet, snel haer ter hulp!* Vaerwel, myne dierbare echtgenoote; vaertwel, myne teerbeminde kinderen! Dat God u zegene, helpe en beware, tot wy daerboven ons wederzien!

‘En nu, laet my eenige oogenblikken met den priester alleen!’

Huilende en snikkende verlieten moeder en kinders - op 's mans en priesters verzoek - het vertrek; snelden naer het loofhuisken en vielen

in elkanders armen, onder het storten van eenen tranenvloed! Tien minuten bleven zy er, wanneer zich des priesters stem deed hooren. Zy vlogen in huis en de beide kinders mogten de oogen des overledenen sluiten! De moeder viel in onmagt en de kinders waren niet van het lyk los te rukken.

Twee dagen nadien droeg men eenen overledene naer het kerkhof; de pastoor van Elsloo vervulde de herderspligten; want de oude herder van Geulle volgde met Herman, Martha en de zoogezegde Monika het lyk!!!

EINDE VAN HET EERSTE KAPITTEL, EERSTE DEELTJE.

Tweede deeltje. Kapittel II.
Het kers- of korsbroodje van 't dorp Geleen[1]

> Idem der Koster soll ses wochen ein broodchen backen, het Korsbroot genent, da vor bekomt er ein van Iede hauschalt.
> DIE STATUTEN.

Er zyn byna vyf jaren verloopen achter den dood van Hein Ruyter, alias Frans Lemmens; sedert een jaer ongeveer heeft ook de deugdzame gade het tydelyke met het eeuwige verwisseld, en de kinderen aen henzelven en aen den ouden herder, den vriend des huizes, overgelaten. Deze is van grys, alreede sneeuwwit geworden, zonder dat zyne geestvermogens in 't minste geleden hebben van den invloed des alles verslindenden

(1) Kers- of korsbroodje is eene verkorting van 't woord *Kersmisbroodje*, zoo als men hier na zien zal.

tyds; zelfs zou men zeggen dal het uitgemergelde lichaemsgestel nog bovennatuerlyke krachten put uit den zedelyken toestand des mans. Wanneer men de zilverkleurige hairen in lange trossen langs het voorhoofd, de slapen en den hals ziet afvallen, dan raedt men dat de wereldsche genuchten dezen man, zoowel bekoord, ten minste nooit overwonnen hebben, dan boezemt hy niet alleen achting, eerbied en vertrouwen in, maer hy wekt een onwederstaenbaer godsdienstig gevoel op; men verbeeldt zich inden ouderling eenen aertsvader uit het oude verbond weder te zien, die met het Opperwezen door de vertolking der engelen van mond tot mond sprak: de lange hairtrossen verbergen een voorhoofd, waerin diepe groeven geploeid zyn en waerop nogtans eene hemelsche kalmte rust. Diepe rimpels loopen in honderdvoudige rigtingen over de overige deelen van het gelaet en getuigen, op eene ontegenspreekbare wyze, dat de priester geenszins Gods water over Gods aerde heeft laten loopen[1], dat integendeel *zyn* lot en *datgene* zyns evenmenschen hem zyn ter harte gegaen! In de pastoory heerscht nog altoos dezelfde

(1) Dichterlyke uitdrukking, welke beteekent: *alles voor even veel laten gaen; het laten gaen gelyk 't komt*.

naektheid: zes oude stoelen, eene eikenhouten tafel, veertien oude printen, verbeeldende den kruisweg, aen den muer hangende, eene gegotene op dry pooten staende kachel, waervan het geborstene ronde deksel met eenen yzeren band wordt te samen gehouden; tusschen de wyde opene schouw en den muer, eene geschaefde plank op lange nagels rustende, bevat de geheele boekverzameling. Deze bestaet hoofdzakelyk uit: eenen bybel *ex typis Plantini*, eenen *breviarium romanum*, eene levensgeschiedenis der Heiligen, twee folianten, het kanonische regt van *Van Espen*, eene *Theologia moralis*, van onzen landgenoot *Steijaert* of verlatynd in *Steijaertius;* de uitlegging van den mechelschen cathechismus en eenige meditatiën. Zyne geheele kleerkamer bevat eenen toog voor de groote plegtigheden, een wisselhemd, en nog sluipt dit laetste menigmael in de hutten der noodlydenden, Menigmael nog moet de oude man gaen te bed liggen, tot hem de kleermaker eene nieuwe broek aen elkander heeft geflikt, in vervanging van zyne laetste, die hy weggeeft, om de schamelheid van eenen naekte te bedekken. In de keuken is alles in evenredigheid met de beschrevene kamer, en mogt men in 's herders slaepvertrek dringen, wie weet of er een deken

op 't bed, of er een kussen onder 't hoofd is!! Zoo lang immers als de voorbeeldelooze man iemand vindt, die armer is dan hy, geeft hy, geeft gedurig, geeft overal. Brengen hem de gegoede parochianen toelagen om het gegevene te vervangen; werpen zy hem eerbiediglyk voor dat hy zich toch van 't onmisbare niet moeste berooven, dan heeft hy altoos 't antwoord in gereedheid: De Heiland had nog minder dan ik, hem ontbrak zelfs een steen om het hoofd er op te rusten! Verhevene leer, die zulke zelfopoffering inboezemt, tot verligting van den drukkenden last, die op den evenmensen weegt!

De last, dien de heilige man van eenen stervende op zyne *stokoude* schouders nam, welken de zieltogende Monika op nieuw aen zyne vaderlyke zorgen had aenbevolen, was voor hem heilig: hy droeg dien gewetensvol. Herder in den volsten zin van 't woord, wydde hy zyne kudde altoos langs het deugdenpad; slechts twee punten had hy liefdevol in 't oog gehouden: *God en zynen evenmensch*. Wat hy altoos was, is hy nog: de raedsman, de regter, de vader zyner parochianen!

Dagelyks gaet de afgesloofde ouderling, op zyn stoksken steunende, de wilgendreef af, die naer de bergwooning leidt; de oude mophond

snelt op eenigen afstand vooruit, kondigt 's herders komst aen, en dan komen Herman en Martha, soms een van beiden, den eerbiedweerdigen *vader* - zoo noemen zy hem - te gemoet, en ontvangen des mans zegen. Met eene buiten-gewoone zelfsvoldoening werpt de oude herder zyne flauwe blikken op de verbetering, die de hofstede dagelyks ondergaet; niet omdat hy daertoe het meest heeft bygedragen - denkt de man wel ooit aen zichzelven? - maer omdat hy behagen schept in al datgene wat tot het welzyn zyner beschermelingen bybrengt. Inderdaed de bergwooning en neering hebben een geheel ander uitzigt gekregen: de hoving is omringd met eene malsche, geschorene doornenhaeg, in den boomgaerd staen lynregte ryen appel-, peeren- en kersenboomen te groeijen, die gedurende den lentetyd met heerlyk bloeisel pryken en eenen overvloedigen ooftoogst voorspellen. Overal doet zich de heilzame invloed van 's herders lessen gevoelen en zien: op zyne raedgevingen beproefde Herman allerlei verbeteringen: mislukten de proefnemingen, hy liet ze varen; werden zy met eenen gunstigen uitslag bekroond, dan was het eene overwinning op het onbekende grondgebied der naluer. Geen pleksken grond ligt meer ledig, met eigene

hand plant de herder nog fruitboomen, snoeit en ent dezelve, spreekt van de vruchten welke zy eens zullen dragen met zoo veel graegte, alsof zy zyn eeuwig voedsel moesten zyn; alsof hy veroordeeld ware om eeuwiglyk in dit tranendal te verblyven!

De voet des bergs, ofschoon zeer kiezelsteenachtig, is gedurende de ledige stonden zoo ernstiglyk met pikkel en spade aengerand, dat zyn gebied hoe langer hoe meer achteruit deinst; de wyngaerdranken hebben hunne sappige scheukten altoos meer en meer uitgebreid. De brandende middagzon breekt hare stralen op de trossen wintergroen, die over de zuidgeyels van huis en stalling, als een tapyt, uitgespreid liggen.

In den stal hinnikt een allerfraeist peerd, hetgeen Herman alreeds heeft aengekweekt, en het oude *Bruinken*, dat aen de familje zeer trouwe diensten heeft bewezen, dient nog slechts om Herman en Martha, in het ongunstige jaertyde, door de modderige wegen te dragen. Eens met zynen last geladen, stapt het nog fier aen; schudt den kop, geeft alle teekenen van tevredenheid over het voorregt, dat hetzelve geniet, van de goede meesters te dragen. In den koeistal staen dry bonte melkkoeijen, die hare uijers byna tegen den grond slepen; hare blinkende

huid en ronde billen, zoowel als de opgezwollene uijers getuigen overluid, dat Martha haer handwerk verstaet en eene zorgvuldige huishoudster is.

Vergeten wy hier niet eene eervolle melding te maken van Hector, eenen roodachtigen bastaerddog, die zekerlyk niet het minst belangryke wezen der bergwooning was; by eene aen het ras eigene, zelfs voorbeeldelooze trouw, vereenigt hy een zeldzaem vernuft. Niet alleen bewaekt hy de peerden, de koeijen, den akker en het huis met vaderlyke zorg; maer hy doet nog daerenboven alle de kleine bestellingen voor het huishouden, waermede men hem belast. Toont hem Martha een voorwerp en reikt ze hem den korf met het geld daerin toe, dan snelt het trouwe dier naer Geulle en volbrengt zynen last met nauwgezetheid. Geen mensch hindert het dier, eensdeels omdat het tot de bergwooning behoort, die onder de bescherming van den pastoor staet; ten andere, omdat Hector iedereen in rust laet. Daerenboven weten de jonge bengels het limburgsch spreekwoord dat zegt: *Gaen een jongen en een hond voorby elkanderen, zonder dat de eene den anderen aenrandt, dan deugen zy beiden niet*, te leugenstraffen. Zy behoefden slechts de oogen te werpen op Hector's twee zilverach-

tige reijen tanden en op dat rood hair dat by de minste dubbelzinnige houding zich op 's honds rug struifde, dan hadden zy genoeg en moesten wyders van het trouwe dier niets meer hebben. Moesten zich alle de bewooners van het huishouden - gedurende den winter - naer de eenige misse te Geulle begeven, dan eerst zag men op het klaerblykelykste, hoe wel Hector den geheelen omvang zyner verantwoordelykheid begreep. In zulk geval was het voor niemand geraedzaem noch de wooning, noch de erve te naderen; alsdan was by overal, wandelde op en af met de nauwkeurigheid eener schildwacht die voor de wooning en onder de oogen van haren hoofdman geplaetst is. Wee dengenen die aen den eigendom der bergwooners roerde!

Ten einde de geheele bevolking van 't huis des bergs te doen kennen, zullen wy byvoegen, dat sedert moeders dood, men zich in de noodzakelykheid gevonden had van de neering met eene dienstmeid te voorzien, ten einde de nog jeugdige Martha behulpzaem te zyn in het grove veldwerk. *Roos* - zoo heette zy - was eene vier-en-twintigjarige struische boerenmeid, te Meersen geboren en opgevoed: in zooverre als hel eene opvoeding mag genoemd worden, wanneer een wichtje, om zoo te zeggen, in de

wereld geschopt wordt, tot zyn zesde of zevende jaer opgroeit als eene plant; dan achter de koeijen wordt gezonden van 's morgens tot 's avonds; wanneer nooit een leermeester het hart vormt; wanneer slechts op karige stonden de priester het van pligten, God en Godsdienst kan onderhouden. Dusdanig was het lot geweest van Roos; op haer achttiende jaer verloor zy in weinige weken hare ouders; al wat zy bezat ging heen in begraseniskosten. Nu stond zy alleen in de wereld, met het vooruitzigt van - zoo lang als zy gezond en sterk zou zyn - met werken den kost en de kleeding te winnen. Met eene verwaerloosde opvoeding bezat zy nogtans het gevoel harer eigene waerde, harer bestemming als redelyk schepsel; zy begreep al aenstonds dat de eenigste schat, dien zy op het aerdryk bezat, hare deugd en hare eer waren, en zy had vastelyk beslist die ongeschonden te bewaren. Wat den lichaemlyken toestand betrof, Roos was geene schoonheid; maer zy was ver af van leelyk te zyn. Hare leest was wel genomen; haer blond hoofdhair paerde zich op eene bevallige wyze met de hemelblauwe groote oogen; hare trekken waren regelmatig, het aengezigt bloosde van gezondheid: zy was onder alle opzigten eene welgevormde boerin. Zag men haer alleen

dan kon zy zelfs bevallen; naest Martha - die een waer juweel was - scheen zy leelyk. Ware desniettegenstaende Martha een ligtveerdig meisken geweest, zy zou eene leelykere meid hebben gekozen, ten einde nog meer af te steken.

Roos had eenen dienst in Geulle gekregen, hare huisbaes smeedde oneerbare ontwerpen; en zy begreep dat geen zekerdere weg buiten den misdaedskring leidt dan de vlugt, was by haren biechtvader te rade gegaen, verliet aenstonds den dienst, en daer de bergwooners juist naer eene dienstmeid lieten omhooren, werd Roos by hen voorgesteld en als meid in dienst genomen.

Martha had al aenstonds onder de ruwe schors eene edele ziel ontdekt, en gaf zich alle mogelyke moeite om aen Roos te toonen dat zy haer wist te schatten. De meid kon noch lezen, noch schryven; Martha leerde haer een en ander, gedurende de ledige stonden. Gene viel, een paer maenden vôôr het tydstip waerop ons verhael herbegint, ziek, en deze paste haer op met meer dan moederlyke zorgen. Op die wyze ondervond het eenvoudige meisje, dat zy met deugdzame wezens te doen had; van dien tyd af hechtte zy zich aen hare meesters vast met den drydubbelen band van achting, dankbaer-

heid en bewondering. Wil en moed bezat zy in genoegzame maet, om in de eene of andere gegevene omstandigheid, uit liefde en pligtbesef, de meestverhevene bewyzen van zelfsopoffering aen den dag te leggen, zelfs om tot het heldhaftige over te slaen, niet alleen voor Martha, maer ook voor Herman. Immers was de eerste eene gevoelige, meêdoogende meesteres; de laetste was een met minder goed meester, een zorgvuldig huisvader, die Roose's neerstig- en bezorgdheid altoos door eene vriendelyke bemerking wist te beloonen.

Roos spaerde aen de neering eenen daghuerder; daer zy, naer het gebruik der limburgsche boerenmeiden, even zoowel de vork, de zeissen en den vlegel wist te hanteeren als de melkkuipen en het spinnewiel. Zy was tot alles even zoo bereid als vaerdig.

Onder de verlichte en onvermoeide zorgen en bewerkingen scheen de akker zich ieder jaer meer en meer te vervruchtbaren. Martha had geluk in den stal en met het oost: twee zaken die de huishoudsters betreffen. Roos droeg iedere week regelmatiglyk eenen korf boter op het hoofd naer de stad Trecht[1], soms moest het

(1) Eene verkorting van *Maestricht*, in Limburg veel gebruikt.

oud *bruinken* met de kramen op den rug mede: dan ging eventwel het beest met hangende ooren en Roos moest hetzelve met stem en zweep aenwakkeren! Het geldwezen der beide jonge menschen stond in eenen bloeijenden toestand; van tyd tot tyd kochten zy een welgelegen stuk land by de hofstede en vergrootten merkelyk den omvang van hun bedryf. Werd het geldkoffer nooit geledigd; dit was de schuld des byzonderen zegens, welke over hun goed als verspreid was; want in het gure jaergetyde, was er niemand in geheel de gemeente, die meer aen de noodlydenden gaf, dan het lieve paer; maer alles ging door 's herders handen.

Weldra verpreidde zich het gerucht, dat Herman en Martha ryke erfgenamen waren: menige welstellende pachter en pachteresse hadden reeds het oog op den broeder en de zuster geworpen: gene voor zyne dochter, deze voor haren zoon: Herman en Martha schenen hun zeer wenschelyke partyen. Aen den ouden herder waren alreede menigvuldige openingen in dien zin gedaen, wyl men wist dat hy de afdoende raedsman der kinders was. Deze eventwel had altoos geantwoord, dat de broeder en zuster al te nauw aen elkander verknocht waren om van eene scheiding - zelfs maer in 't verschiet - te wil-

len hooren gewagen. Reeds kregen de kinders bezoeken van vaders - ryke pachters - die onder voorwendsel van de schoone neering te bezigtigen, aen Herman en Martha spraken van *hun lot te zekeren;* in een woord van *trouwen*. Deze bemerkte altoos, dat hy en Martha zoowel te samen waren, dat zy met trouwen niets te winnen hadden; dat zy overigens beide nog zoo jong waren en nog lange jaren konden uitstellen.

Zoo is het aen den berg gesteld op het einde des jaers 1741; alswanneer de kinders van Frans een uitstapje ondernamen naer Geleen. Deze reis staet zoo nauw in verband met den draed der geschiedenis dat wy om oorlof vragen van dezelve hier aen te stippen.

Sedert vaders dood en de openbaringen die dezelve voorafgingen, hadden de kinders menigmael gesproken van het oord te gaen bezoeken, waer Martha was geboren en waer geheel het huisgezin verscheidene jaren had doorgebragt. Zoolang als eventwel de moeder leefde, konden zich de kinders niet beslissen haer alleen te laten en medegaen durfde noch wilde zy, uit vreeze van herkend te worden.

Nu eventwel de goede moeder ook ten grave was gedaeld, kon er niets de kinders meer beletten hun voornemen ten uitvoer te brengen. De

oude priester werd geraedpleegd; hy prees hun voornemen, in plaets van hetzelve af te keuren; want hy wist al te wel, dat men dengenen voor eenen aterling zou aenzien in Limburgerland, die niet eenmael het oord zou gaen opzoeken waer zyne wieg eens stond; waer hy zyne kinderjaren sleet; waer zyne ouders leefden. Het kwam derhalve nog slechts er op aen den tyd te kiezen, wanneer men zich derwaerts zoude begeven.

Menigmael hadden zy moeder hooren roemen op de luisterlyke viering van het feest des H. *Eloois*; nog meer eventwel beviel hun het zonderlinge feest van het *kers*- of *korsbroodje:* een plaetselyk gebruik dat misschien zoo oud is als Geleen zelf, of minstens als de parochie van Geleen. Ingevolge eene aloude *costuim* moet de koster der kerk, op den eersten dag van den *advent*, een wel gekneed roggen brood in den bakoven schieten; acht dagen nadien, gaet hetzelve voor de tweede reis in den gloeijenden oven, en zoo van acht tot acht dagen, tot kersmis toe; alswanneer het brood zoo zwart is als pek en zoo hard als een steen.

Den tweeden kersmisdag, achter de vespers, scharen zich alle de jongelingen van Geleen en de daertoe behoorende gehuchten voor den in-

gang van het kerkhof, in afwachting van het *korsbroodje*[1]; zy zyn verdeeld in dry partyen: Geleendorp met S. Jans-Geleen vormt de *eerste*; Lutterath de *tweede*, en Krawinkel de *derde*. Allen zyn onder elkander gemengd, eventwel derwyze, dat zy altoos gevieren, gevyven of gezessen van dezelfde party zich op een en hetzelfde punt bevinden. Eensklaps komt de koster en rolt het broodje van het kerkhof tusschen de voeten van de jongelingschaer; deze werpen zich op hetzelve, bekomt het iemand, dan poogen de tegenstrevers hem hetzelve te ontrukken; kunnen zy daerin niet slagen, dan beletten zy den houder hetzelve boven zyn hoofd te steken, want kan hy het zoo verre brengen, dan is hy *broodjeskoning*, terwyl hy uitroept! korsbrood, myn brood! Alsdan houdt alle worsteling op. Men begrypt alligt dat dit geene gemakkelyke zaek is, wanneer men overweegt dat nauwelyks iemand

(1) De koster zou zich wel wachten van zyn *korsbroodje* daer te laten; daer hetzelve volgens het aloude costuim eene zyner hoofdbeneficiën uitmaekt. Het verveerdigen en werpen van dit zonderlinge brood geeft hem 't regt om van ieder huisgezin jaerlyks eenen roggen tienponder te eischen; niemand zou dit durven weigeren; maer ook niemand zou het geven, indien de koster in gebreke bleef. De omstandigheden heeft de sehryver gezien met eigene oogen.

het *broodje* in handen heeft, of honderd armen te gelyk klampen zich vast aen 't brood, aen handen, armen, kleederen, en terwyl de medeparty alle krachten inspant om den hunnen te helpen, doen de beide tegenstrevende partyen hun best, om het *broodje* te overmeesteren.

Is eindelyk de overwinning behaeld dan bezingt de gelukkige party dezelve in jubelende toonen; bevochtigd het *broodje* of liever de uitgedroogde keel met overvloedig gerstenat en hoofdigen roggen geest! Geheel het jaer door roemt zy op haren zegeprael; gaet in den ommegang en de openbare seesten vooruit; de broodjeskoning, gevolgd door zyne maets, doortrekt de gemeente en wordt overal jubelend ontvangen. De overwonnenen intusschentyd trekken met gezegenen hoofde, beschaemd en neêrslagtig, zonder trommel naer huis, op hun gelaet ziet men de moedeloosheid, het spyt doorknaegt hun hart! Immers al de jeugdige maegden van Geleen, Lutterath en Krawinkel zyn by het seest tegenwoordig; uit de vensters, waer zy hebben plaets genomen, moedigen zy hare kampers aen, en wie schaemt zich niet onder de oogen zyner schoone de nederlaeg te bekomen? Wie zou niet alle zyne krachten inspannen om onder de oogen eener ontelbare menigte te zege-

vieren? De *broodjeskoning* is daerenboven een jaer schatvry!

Nu wy eene schets gegeven hebben van dit zonderlinge gebruik, hernemen wy den draed onzer geschiedenis. De beide kinderen waren met dit alles bekend en terwyl Herman nooit de gelegenheid liet voorbygaen om aen de zuster een aengenaem tydverdryf te bezorgen, besloot hy met dezelve, op den tweeden kersmisdag naer Geleen te reizen.

's Morgens vroeg begaven zy zich op wege, en landden ten negen ure alreede te Lutterath aen; waer huns vaders winning van over tien jaer lag. Weldra deden zich by hen de jeugdherinneringen op; de boomen, waeronder zy vroeger gespeeld hadden, herkenden zy en waren zoovele vrienden; de plaets eventwel, waer hunne wooning gestaen had, konden zy niet meer ontdekken. Zy moesten derhalve wel ergens vragen. Herman besloot zynen toevlugt te nemen naer eenen of anderen gebuer; eventwel op eene zoo voorzigtige wyze dat niemand zou bemerken, wie zy waren of wat hun aldaer gelokt had; derhalve zou hy inlichtingen gaen nemen, onder voorwendsel van de verbrande hofstede te willen koopen.

Juist viel hun een nabygelegen huis in 't oog,

welks uiterlyke fraei- en netheid pleitte voor menschen van eene zekere destigheid. Zy besloten van binnen te gaen; maer nauwelyks had Herman de klink uit hare groef doen springen en de deur geopend, of eene allerliefste boerenmaegd stond op om hem eenen stoel aen te bieden. Eensklaps eventwel vallen hare oogen op Martha, die op de hielen van den broeder binnen kwam, en Betta, (zoo heette het meisken) strykt met eene hand over haer voorhoofd, verbleekt, draeit op zich zelve, stoot eenen luiden gil uit. Martha zag het gevaer, sprong toe en ontving Betta in hare armen!

Zoo rap was deze ontsteltenis opgekomen, dat de overige persoonen van den huize derzelver oorzaek niet eens hadden bemerkt. Martha stond met haren last een oogenblik te houden; maer op eens schoot een welgemaekt en sterk gespierde jongeling op, van naest de kachel; nam de ontstelde zuster (het was de zyne) in zyne armen, droeg haer in eenen ouden appelboomen zetel, met even zoovele gemak als een ander met eene pluim zou doen!

Neemt plaets, had hy middelerwyl tot de vreemdelingen gezegd, het zal wel overgaen; dat is nog nooit aen Betta overkomen. Twee onderlingen - vader en moeder - waren ook

de dochter ter hulpe gesneld; maer deze had hare krachten alreede herkregen, in zooverre dat men niets meer te vreezen had. Herman en Martha stonden heviglyk ontsteld wegens het voorval, zy wisten niet waeraen hetzelve toe te schryven; toch duerde hunne onwetendheid niet lang; want nauwelyks had Jozef tot de zuster met eene soort van liefderyke berisping gezegd:

- Ta, ta, Betta, gy zoudt ons toch doen verschrikken, en dat juist op het oogenblik dat twee vreemde persoonen ons komen bezoeken! Zou men niet zeggen dat gy u voor hen ontzet hebt; nogtans schynen die persoonen my zoo *vreeselyk* niet om u schrik aen te jagen! By deze woorden had Jozef eenen schuinschen blik op Herman en vooral op Martha geworpen, en nu eerst scheen hy het lieve gelaet der maegd te bemerken.

De vyf aen wezige persoonen - er waren geene anderen - hadden eenen kring rondom Betta gevormd, deze hield andermael hare blikken op Martha gevestigd en zegde na een poos:

- Neen, ik bedrieg my toch niet, het is Martha met lyf en ziel; Jozef komen dan de dooden terug?

- Wat spreekt gy van dooden, zuster, het zyn allen levende persoonen die voor u staen; wat wilt gy zeggen met uwe Martha en uwe dooden?

- Maer broeder lief, ziet en herkent gy dan myne speelmakkersse niet: gy weet wel de kleine Martha van de verbrande hofstede, welke wy omgekomen geloofden te zyn in het huis, alswanneer de *Bokkenryders* hetzelve verbrandden, over tien jaren?

By deze woorden - die Herman deden huiveren, want zy waren alreede herkend - wierpen ook Jozef en zelfs de ouders onderzoekende blikken op de vreemdelingen! Veinzen was niet mogelyk: Herman en Martha maekten zich beekend; men omhelsde zich onder elkander: het waren oude kennissen, zy waren juist in 't huis van hunne speelgenooten der jeugd; by de boezemvrienden hunner ouders; zy waren als t'huis by Jan Jansen, Jan's vrouw en beide kinders, allen treffelyke lieden!

Herman verhaelde in weinige woorden, hoe zy aen den brand en aen het levensgevaer ontsnapt waren; voegde - om vaders geheugenis niet te bezoedelen - by, dat wylen zyn vader eenige *Bokkenryders*, by eene nachtelyke diefte, had herkend onder hunne vermomsels; dat dit ruchtbaer was geworden en men daerom besloten had, met Joos Hendriks dood, het geheim te begraven. Op die wyze verklaerde hy de wraekzucht der bende en het schrift op de deur:

Zoo behandelen de Bokkenryders de verraders en lafaerds! Hy maekte aen de goede menschen de dood der ouders bekend en er werd hun nog eenen warmen traen en nog menig *Pater noster* toegewyd. Kortom op 't aendringende verzoek van 't huisgezin, stelde men het bezoek naer de verbrande hofstede uit tot na het noenmael, hetgeen zy moesten beloven met de goede lieden te zullen deelen. De tyd was daer om ter hoog-misse te gaen, en de vier jonge menschen trokken te samen naer Geleen ter kerke. In het doorgaen werd de halve myl wegs verkort door jeugdherinneringen, tusschen Martha en Betta van den eenen kant, Herman en Jozef van den anderen.

Achter den dienst spoedden zich de beide paren regtstreeks naer huis; zy hadden zich nog zoo veel te vertellen, dat zy zoo lang als 't mogelyk was, wenschten alleen te zyn.

Onder het wederkeeren rolde het gesprek uitsluitelyk over het nieuws van den dag, over het *korsbroodje*, want Herman vraegde aen Jozef: myn vriend, hebt gy hoop van dit jaer het korsbroodje te zullen overmeesteren? Hoe heeft zich de jongelingschap van Lutterath sedert de laetste jaren daeruit getrokken?

By deze vraeg kwam als eene duistere wolk

op het anderszins opgeruimde en opene gelaet van Jozef rusten, zyn hoofd zeeg neêr op de borst; droevige herinneringen moesten zich van den goeden jongen meester maken. Eene poos zweeg hy; Betta, die den broeder had gadegeslagen, sprak hem toe: ‘Jozef gy zyt niet wys, wat kunnen 't Herman en Martha verhelpen dat de *Lutterathers oude wyven* zyn geworden, sedert een tiental jaren? Gy, immers, hebt u niets te verwyten; want, indien er nog twee waren als gy, dan zou Geleen niet meer zegepralen! Kom, kom, broeder, schep moed, dezen achtermiddag zult gy *broodjeskoning* zyn; Herman en Martha zullen zich onder de aenschouwers bevinden en u aenmoedigen! Niet waer?’ zegde zy tot de beide vreemdelingen?

‘Dat zullen wy,’ antwoordde Herman, ‘en wy hopen Josef te zien zegepralen; daervoor vormen wy vrome wenschen, Martha en ik; konden wy aen Lutterath den zege schenken, wy zouden niet in gebreke blyven, te meer, daer wy als voormalige bewooners van 't gehucht met reden zouden fier zyn over Lutterath's eer, waeraen wy ook deel hebben, is 't niet waer Betta?

‘Ja, Ja,’ viel nu Jozef in de rede, ‘zonder aen Betta den tyd te laten van antwoorden,’ ik

heb ongelyk met my te kwellen in tegenwoordigheid onzer vrienden; maer wat wilt gy? Het duister gevoel is sterker dan myn wil! Zeg Herman, is het niet hartgrievend dat ik aen u onze schande moete belyden? Sederd tien jaren hebben wy het *kersbroodje* niet meer mogen naer Lutterath dragen! Ik heb nu al zes jaren medegeworsteld; peerdenkrachten heb ik ingespannen, en altoos liggen wy onder! Overal moeten wy achterstaen; als wy zoo even de kerk verlieten, slepen de jongens van Geleen de twee voorste vingers over elkander; als of ons al wederom eene neêrlaeg te wachten stonde!

'De jonge dochters hebben ons doen bekend maken dat - behalen wy ditmael de overwinning niet - zy het toekomende jaer zelve zullen in 't strydperk treden en ons toeschouwers maken! Zy hebben ons bedreigd dat zy ons een spinnewiel zullen doen geworden! De ouderlingen zelven moeijen zich met het spel, en myne anderszins zoo kalme en stille vader betreurde dezen morgen noch het verlies zyner krachten en zyner jongelingschap, om geene andere reden, dan om mede te dingen naer 't *kors-broodje!*

'Hoor Herman, bekomen wy dit jaer de zegenrael niet, zoo zal men my nooit meer te

Geleen in de kerk zien; dan trek ik 's morgens door de heide, naer Elsloo of Stein! Gy zult ooggetuigen zyn van de poogingen die wy doen; maer de zoon van den Rooden Dolf[1] van S. Jans Geleen bezorgt al sedert zes jaren de overwinning aen de party van Geleen! Herman, van uw tiende jaer voorspeldet gy herkuelsche magt; want met my - die twee jaren ouder en struischer was dan gy - speeldet gy als eene pop? Jammer is het dat ik u niet durve verzoeken om mede te dingen - waertoe gy volle regt hebt, als oude bewooner van Lutterath en ingeschreven op het boek der parochianen - waert gy aen myne zyde, om de magt van Dolfens Klaes tegen te houden, ik zou zekerlyk op hebben; maer nu twyfel ik vooruit!'

De woorden, de stem, de houding van Jozef verraedden zooveel mismoed dat Herman en Martha medelyden gevoelden; zy poogden eventwel vruchteloos hem moed in te boezemen, en daerom braken zy die stof af. Zy naderden ook de wooning, waerin zy weldra traden en op de vriendelykste wyze werden onthaeld. Men zette

(1) Rooden Dolf, zooveel als Rooden Adolf! Die man is geen ingebeeld wezen; hy werd in de wandeling genoemd Roodolf en is onder meer dan eenen titel in die streken berucht.

zich weldra aen tafel; men bespoedigde het noenmael, en achter hetzelve gingen de vier jonge menschen ongeveer honderd stappen ver; daer vertoonde zich een puinhoop: steenen en uitgebrande kleem was alles, en over dezelve verdord gras en bladeren van de nabygelegene boomen die er op gevlogen waren: daer woonde weleer Joos Hendriks!!!

Zilte tranen kwamen in de oogen der kinderen van den *berg*; want deze plaets wekte droevige herinneringen by hen op! Jozef rukte Herman en Betta Martha weg; zy keerden huis waerts.

Jozef voorzag zich van eene alledaegsche kleeding; de tyd was gekomen, want onderwege stonden hen de Lutterathers jongelingen en dochters te wachten. Herman wilde niet gekend zyn: onder den naem van eenen verwoonenden bloedverwant, trok hy mede aen den arm van Jozef. Martha ging met Betta. Zy woonden te samen de vespers by; zoodra deze ten einde waren, gingen Martha, Betta en Herman in een nabygelegen huis in eene venster zitten om het spel te aenschouwen!

De lezers die ons tot Geleen gevolgd hebben verlangen, ongetwyfeld min of meer met de plaets bekend te zyn, waerop zich de jongeling-

schap thans bevindt. Wy zullen poogen hen in weinige woorden te voldoen: Geleen is eene der meest bevolkte, meest welvarende gemeenten van Limburg. By eenen wyduitgestrekten en vruchtbaren grond, voegt zy het geluk van eene gezonde bevolking, die alom beroemd is wegens hare buitengewoone behendigheid en lichaems-krachten. De zeden zyn nog aertsvaderlyk; zy hebben hunne oude zuiverheid bybehouden; de kleederdragt zweemt - voor wat het kostbare aengaet - naer de stad; voor het zediglyke, welvoegelyke, naer het buitenland. De huizen hebben over het algemeen een zindelyk uitzigt; zy pryken met hunne roodachtige steenen gevels, hunne gelykkleurige pannen daken en groene vensterslagen. De kerk ligt te midden van het dorp; rondom strekt zich nog de rustplaets der dooden uit, die met eenen muer omringd is. De hoofdingang, die ten zuiden op de straet (*de pletsch* genaemd) uitkomt, is met een yzeren hekken afgesloten. Langs dry trappen stapt men van de straet op het gebied der dooden. Voor dien ingang vormt de straet eenen gebrokenen hoek, en heeft eene buitengewoone breedte; men gelooft zich op de markt eener stad, zoo onder het opzigt der plaets als der omliggende gebouwen, die geenszins het dorp verraden.

Op deze uitgestrekte plaets staen ongeveer vier tot vyf honderd welgebouwde en sterke jongmans verzameld, op dit oogenblik: zy zyn in de grootste verwachting! Hier en ginds vormen zich rotten van vier tot zes wykgenooten: zy houden zich naby den hoofdingang van het kerkhof. Jozef bevindt zich met vier sterkgespierde maets in den hoop; zy poogen eene soort van opening tusschen hen te bewaren. Van tyd tot tyd vallen des jongmans blikken op de zuster Betta, die naest Martha voor een open venster zit, terwyl Herman, eerbiedshalve, achter de meisjes blyft regtstaen. Betta en Martha groeten den goeden Jozef, leggen eene hand op hare harten, ten teeken dat zy hem den zegeprael voorspellende wenschen van harten. Dolfens Klaes, met nog vier andere Geleenschen, houdt zich naest de vier geduchte Lutterathers en poogt langzamerhand de opene plaets te vernauwen.

Eensklaps doet zich aen de vensters en op de daken - waer zich de menigte ook al genesteld heeft - een gemurmel hooren! Jozef ziet op en Herman doet hem een teeken, dat zeggen wilde: *pas op, het is tyd!* In eenen oogwenk was het *korsbroodje* van het kerkhof komen afrollen tot tusschen de schaer: honderden te gelyk wierpen zich op den grond om hetzelve te snappen; maer

reeds had het eene der maets van Jozef in handen, en tien anderen lagen op des maets armen, klampten zich aen het *broodje* en aen den jongen vast: er was geene mogelykheid om het *broodje* op te steken; even zoomin eventwel kon men hem hetzelve ontrukken! Jozef moedigde hem aen; hielp en ondersteunde hem; dromde den eenen hier, den andere daer op zyde; de partyen waren in eenen drift waervan men zich geen gedacht kan vormen!

Klaes-Dolf's zoon en zyne makkers, hadden dit oogenblik afgewacht: nu kwamen zy versch toegeschoten. Jozef zag het gevaer, snapte het broodje uit zyns maets handen, onder het roepen: *los, ik ben het!* Zyne vier makkers klampten zich rondom hem vast; vier vyf anderen wierpen zich op Jozef, en nu begon er eene worsteling waervan men nog nooit een voorbeeld gezien had. De geheele drom geraekte in beweging, van den eenen kant der straet naer den anderen; de huizen waertegen zy botsten, beefden tot op hunne grondsteenen; sommige lieten het vel hunner handen, de lappen hunner kleederen tegen den muer hangen! Dan neemt de stroom eene andere rigting, treft op zynen loop eene poort aen; deze wykt, valt neder, de steenen pilaren storten in, wondden de worste-

laers; maer geen gedacht van loslaten! Achter de poort ligt een toegevrozene waterpoel, het ys krackt, breekt en stort in; de worstelaers staen tot over de kniën in het koude morsige water; maer niets, volstrekt niets, kan den stryd verkoelen, integendeel, alles hitst denzelven aen. Lutterath, of liever Jozef, heeft nog altyd het *broodje*, Geleen en Krawinkel willen hetzelve hebben; wy moeten het hebben, roept Klaes; wy moeten het hebben, roepen die van Geleen. Gy zult het niet hebben, roepen die van Lutterath, roept boven allen, Jozef Jansen!

Eindelyk geraekten de kampers wederom op straet, tot aen den hoofdingang; Jozef hield nog altoos het *broodje*, maer hy zag er deerlyk uit; zyne kleederen waren verscheurd, het bloed kwam uit neus en mond geloopen, en vermengde zich met eenen vloed zweet, die langs het aengezigt afliep; hy scheen uitgeput; zyne oogen vielen op de zuster, op Martha en Herman: hy scheen hen tot getuigen te roepen, dat hy zyn beste gedaen had! Betta moedigde hem nog meer aen, terwyl Martha in tranen uitborst en riep: *o dat hy ophoude, dat hy ophoude!* Eensklaps wil Betta aen Herman het woord toevoegen, zy zag om: Herman was niet meer by haer; zy werpt hare oogen buiten het venster: een jongman,

dien niemand kende, doorkloof de menigte, drong door tot by Jozef, met zoo veel gemak, als een stoutmoedige zwaen de oppervlakte van eenen vyver doorklieft. Zoodra hy by den vriend was, zegde hy: Jozef geef my het *broodje*! Deze herkende Herman, liet het *broodje* uit zyne handen in die van den vriend glyden, en zoo rap als de wind hoorde men het geroep: *Korsbrood, myn brood!!*

De toeschouwers zagen gedeeltelyk het *broodje* boven het hoofd van eenen onbekenden, die met hetzelve vier zware kerels - waeronder Klaes - Dolf's zoon - had in de lucht gestoken, met een gemak dat geheel de wereld verbaesde!

Nu weêrgalmde de straet onder het duizendmael herhaelde geroep: *Leven de broodjeskoning! Leve Lutterath!* Die van dit laetste gehucht waren dronken van blydschap; zy hadden hunne eer wedergekregen!

Intusschentyd had de worsteling opgehouden, men drukte zich de hand; die van Lutterath omhelsden elkander, omhelsden *Herman* dien zy niet kenden, dan onder den naem van bloedverwant van Jozef Jansen, maer bewonderden als een uitgezonderden man: zy dankten hem de overwinning! Terwyl men met gelukwenschingen, omhelzingen en handdrukkingen nog bezig

was, kwamen *Klaes* en eenige zyner makkers zich tegen de pryswinning uiten, zeggende dat de *broodjeskoning* geen Lutterather was, dat derhalve de overwinning als nietig moest beschouwd worden, zoolang tot dat de koning het bewys opleverde, dat hy inwooner van de gemeente was geweest, en als dusdanig op het boek der bevolking stond.

Jozef zegde voor zynen bloedverwant borg te blyven en des noods te zullen bewyzen, dat hy inwooner van Lutterath geweest was! Dit alles kon niet baten; de Geleenders bleven de onwettigheid van den zegeprael staende houden en men nam zynen toevlugt tot den koster, die het wandelende kostuimboek van het *Korsbroodje* was en is. Deze besliste, in zyne alwysheid, dat het aen die van Lutterath te bewyzen viel, dat de overwinnaer het regt der mededinging had.

Nu verloor Jozef het geduld en zegde:

'Kom, vriend Herman, toonen wy hun, dat Lutterath den zegeprael wettiglyk heeft behaeld; gaen wy tot den scholtis, en doen wy de boeken openslaen.'

Nogmaels was Herman genoodzaekt - ten einde zich niet te verraden - tot den Scholtis te gaen; vergezeld door *Jozef, Klaes* en eenige anderen. Men vraegde op eene eerbiedige wyze

aen de dorpsoverheid om op te zoeken, of die jongman op het bevolkingsboek stond.

‘Ik zou eerst den naem en het jaertal ongeveer moeten weten,’ zegde de ambtenaer met deftigheid, terwyl hy zynen bril aen eene slip van zynen jas kuischte, om zich van dit oogmeubel te bedienen by de opzoekingen, die er gingen plaets hebben.

Nu trad Herman tot den man en zegde hem aen het oor wat en waer hy moest zoeken.

En de Scholtis mompelde aenstonds, doch zoo luid, dat het eenieder konde hooren.

‘Ja, ja, dat herinneren wy ons, want onze me-mo-rie is nog in het geheel niet ver-sle-ten: Herman-Hendrik, zoon van Joos, 1722. Nu, nu, de zoon van de verbrande hofstede?’

Hy trok eene schuiflade open, haelde eenen foliant ten voorschyn, en las op de 93^{e} bladzyde. ‘Joos-Hendriks en huisvrouw Barbara Nys, zyn de gemeente Geleen, ter wyk van Lutterath, komen bewoonen dezen 26 juny 1722. Zy hebben een kind met name Herman, oud zes maenden, geboren te Richterich, by Aken!’

Dan eenen blik op Herman slaende, vroeg hy: ‘en dat kind zyt gy?’

‘Ja, dat ben ik,’ antwoordde Herman met eene eenigzins bevende stem; want alreede be-

greep hy zyne onvoorzigtigheid en had gewenscht honderd mylen van daer te zyn.

'Alzoo,' zegde Jozef 'alles is in regel en wy dragen het *korsbroodje* naer Lutterath: *Vivat Lutterath! Vivat onzen jongen broodjeskoning!*'

'Wacht een beetje,' onderbrak de Scholtis, die aen de jongelingen wilde toonen, dat hy zyne zaken met nauwgezetheid afdeed, 'hier staet nog iets op den rand: *noteert* wel *in margine*: "In 1730 brandde het huis van Joos Hendriks af; de geburen die toesnelden om te blusschen, vonden de deuren en vensters van buiten toegegrendeld en op de voordeur met kryt geschreven: *zoo behandelen de Bokkenryders de verraders en lafaerds!* testes sunt: Jan Jansen, Pieter Kobben en Marten Wauben; deze mannen hebben vermomde wezens op hunne toenadering zien de vlugt nemen en verzekeren dat Joos Hendriks, Barbara Nys, Herman en Martha Hendriks, hunne twee kinderen, verbrand zyn!" Nu, nu, Jongman, het is, God zy dank, zoo niet, en ik wensch u van harten geluk, dat gy ontsnapt zyt aen het verslindende element! En uwe ouders en zuster zyn ook in leven gebleven hoop ik?' Wanneer Herman - ten teeken van ja - knikte, hernam de nauwkeurige scholtis: hartelyke dank voor uwe

teregtwyzingen, aenstonds ga ik die dwaling herstellen! Wie weet het, *materie* van *erven, onterven*, o ja! jonge lieden, een familjeboom kan eene gewigtige zaek zyn!'

De man zou zyn gekozel nog langen tyd hebben voortgezet; maer eensklaps opziende, bemerkte hy dat nog slechts een persoon by hem in 't vertrek was: die was anders niemand dan Klaes, de zoon van den Rooden Dolf, die in een diep nadenken als verslonden scheen!

'Wat is nog ten uwen dienste, Klaes,' vroeg het dorpshoofd, met meer gemaekte deelneming, dan men wel van eenen zoo hooggeplaetsten persoon ten opzigte van eenen geringen onderdaen moest verwachten? 'Het spyt my jongman, dat ik u niet kunne geluk wenschen met het koningschap; maer wat wilt gy, dat ik daeraen doe? De jongen was in zyn regt: van den anderen kant, gy zyt alreede zoo dikwyls koning uitgeroepen; de anderen zouden wel den moed opgeven!'

'Mynheer Scholtis' - vroeg Klaes op eenen fynen, insluipenden toon - 'is het wel deugdelyk bewezen, dat de jongman van aenstonds dezelfde is, welke daer op uw boek voorkomt onder den naem van Herman Hendriks zoon van Joos, den baes van de afgebrande pachthoeve?'

‘Wel Klaes, wat wilt gy dat ik antwoorde; maer zeg eens, hoe zou die jongman my juist dien naem aenduiden; juist dat jaergetal, indien hy het niet ware? Overigens, Jozef Jansen, een regtschapen jongman dezer gemeente, verklaert dat hy het in persoon is; zou dat niet duidelyk zyn?

‘En die menschen zyn allen aen den brand ontsnapt, heer Scholtis; zyn verdwenen zonder dat men sedert tien jaren van hen heeft hooren spreken: daer schuilt iets onder!’

‘Gy zoudt inlichtingen kunnen inzamelen by Jozef Jansen, of by dezes vader; want zy schynen zich te kennen. Overigens, Klaes, eenieder die zich niet onzigtbaer weet te maken, kan in het oog gehouden worden,’ voegde de ambtenaer zonder kwaed inzigt by.

Deze bemerking was eene lichtstrael voor Klaes; hy gebaerde, alsof hy niets gehoord hadde en zegde tot den klapzieken ambtenaer:

‘Zie, mynheer Scholtis, dat ik my moeite geef, is enkelyk voor Geleen's eer. Wanneer ik dien jongman zag - niettegenstaende alle onze poogingen - het *broodje*, en ons *vieren* nog daerenboven, als zoovele pluimen boven zyn hoofd steken, dan begon ik aen *toovery, weerwolvery, spookery*, ja zelfs aen den *duivel* te gelooven; God zegene ons!’

‘Foei, Klaes, dat is bygeloovigheid, daeraen moogt gy niet gelooven.

‘Ook geloof ik er niet meer aen, zoohaest de heer Scholtis zegt dat er niets onderloopt. Ondertusschen keer ik voldaen naer huis terug, en heb u om verschooning te vragen voor de moeite die wy u hebben veroorzaekt.’

By deze woorden vertrok Klaes; spoedde zich naer de herberg, waer hy ook Jozef's zuster bemerkt had. Maer alreede waren de beide paren vertrokken en hadden op Hermans aendringen den weg naer Lutterath ingeslagen; want Martha's broeder vond zich niet op zyn gemak; toch verzweeg hy alles aen de zuster; hy had den vriend Jozef zelfs het stilzwygen aenbevolen.

Betta had den jongen - met blozende kaken - gelukgewenscht en hem hartelyk bedankt voor de krachtige hulpe. Zoo rap had zich de uitval der worsteling verspreid dat - als de beide paren zich langs den veldweg naer huis spoedden - de inwooners van Lutterath, jong en oud, hun te gemoet kwamen, hen omhelsden! Zelfs hadden Jan Jansen en gade het huis alleen gelaten om de kinders en gasten te gaen welkom heeten. Men prees Jozefs moed naer verdiensten; maer men verhief Hermans krachten hemelhoog en allen aenzochten hem om het

aenstaende jaer weêr te komen! Kortom, in alle de buizen van het gehucht was het feest; overal dronk men op de gezondheid van den *broodjeskoning*! De avond viel in, nog vóór dat men in Jansen's wooning was. Vruchteloos poogden de goede lieden Herman en Martha over te halen om aldaer te blyven overnachten. Zy vertrokken: Jozef en Betta vergezelden hen - op hun dringend verzoek - tot Geulle en verbleven er twee dagen. De grootste geheimhouding rakende Hermans verblyf werd besproken.

De voorvallen van den dag verkortte den weg zoodanig dat zy zich aen de bergwooning bevonden zonder het te weten, waer Roos een sappig avondmael had in gereedheid gebragt.

De reizigers wisten niet dat twee wraekgierige oogen - gelyk aen die van den tyger - gedurende den geheelen weg en op een geringen afstand achter hen op Herman en Martha gerigt waren; zy wisten niet dat een kerel eerst terugkeerde wanneer zy aen de bergwooning aenlangden!!

Kapittel III.
Het huis aen het bosch.

> Een koude donkere avond!... even als de treurige nacht toen myn vader stierf!
> F. DE VOS. Alleenspraek uit CHATTERTON.

Nogmaels zyn wy genoodzaekt het tooneel te verplaetsen en den lezer op een ander punt te leiden, voor ditmael volge hy ons op den weg, die van Sittard langs Doonrathen Amstenraed naer Heerlerheide loopt. Ginds op de linke zyde van den diepen weg ziet gy een bosch dat zich eene halve myl ver uitstrekt; aen den voet van den berg ligt eene boerenwooning, waervan wy u eene nauwkeurige beschrvying gaen geven; nogtans in dervoege dat wy met de aenhangsels beginnen, om met het hoofdgebouw op te houden: hetgeen tegen den regel loopt, in waerheid, maer wat bekreunen wy ons om regels, wy verloren en dolend kind der vlaemsche letterkunde?

De schuer ligt tegen de helling van den berg met eene zyde, zoodanig, dat daer een zymuer

gespaerd is. Geheel het gebouw is in houten kruiswerk opgeregt, waertusschen latwerk gevlochten en dit laetste overstreken is met eene laeg geelachtig kleem, ondermengd met gekapt stroo, om den aerden muer tegen den regen te bevryden. Hier en daer is eventwel het kleem reeds verdwenen en een nieuwsgierig oog kan in de schuer zien. Doorgaens is zy maegd van graen en strooschoven; daer eventwel de eigenaer het kleem slechts heeft te nemen aen den hoek der straet en de vlechtlatten boven zyn hoofd groeijen, verwyten de eenvoudige zielen aen Hendrik Deerks den huisbaes - dat hy een luijaerd is. Wy, die beter weten, zeggen dat men aen de geheele wooning niets bespeurt, wat niet het gevolg eener zorgvuldige berekening zy!

Aen den overkant van het huis ligt een lange stal, van denzelfden bouwaerd als de schuer. In denzelven bevinden zich twee magere koeijen, in gezelschap van een zwart peerd, dat er even zoo schrael uitziet als de beide koeijen, maer dat niettemin jong en vlug is. Het grootste gedeelte van dit doorzigtbare gebouw is bestemd tot peerdenstandplaets, voor de zoogenaemde *kolenkinken*[1] die aldaer komen vernachten, op vastgestelde dagen van de week.

(1) *De Kolenkinken* zyn menschen die de omstreken van Heerlen en Kerkraed bewoonen, en voor eenige broodwinning een mager peerd en een karretje bezitten. Zy halen vrachten kolen aen de koolmynen van Kerkraed en voeren dezelve naer Sittard ter markt.

Het huis is met den achtergevel tegen den berg gebouwd: het houten kruiswerk is aengevuld met gebakkene steenen, in de lengte gemetseld; de zymuren zyn van kleem en van aen de vensters tot aen het dak met eene ligte kalkpleister overstreken. De voorgevel is in steen gebouwd; in denzelven staen twee vensters gelykvloers, die elk in vieren afgedeeld zyn door eene zware kruisraem, waerdoor vier zware yzeren staven van boven naer beneden loopen. De onderste helfte is glasloos, de bovenste deelen zyn onopenbaer; de zwartgroene ruiten zyn in looden geklovene latjes gevestigd en laten slechts een dubbelzinnig licht in het vertrek dringen. Boven de ingangdeur aen eene soort van yzeren arm, hangt eene bruinachtige plank, naer den willekeur der winden te wapperen. Deze plank moet een schild of uithangbord verbeelden. Onder eene laeg kleuren die heviglyk met het weder en den tyd schynen in aenraking geweest te zyn, ontdekt men nog iets dat op eenen vogel gelykt; wat het nu is zou geen Rembrandt raden; maer wat soort het

eens moet geacht worden te zyn geweest, volgt uit het opschrift. Immers staet daer in romeinsche letteren:

In de Zwaen woont Hendrik Deerks naer zyn eigen zin, Lokt den braven afgesloofden reiziger in.

Of schoon deze twee ingebeelde alexandrynen op byna alle de voeten lam gingen, waren zy toch verstaenbaer; maer wat het luidste sprak van al, waren eene jeneverflesch en een bierglas, waertusschen de gewaende zwaen zat te kyken in eene zoo droefgeestige houding, alsof zy bezig ware geweest met haer laetste liedje te zingen.

Maer treden wy in huis, ten einde hetzelve in oogenschouw te nemen.

Is men in het voorhuisje, dan leidt eene deur naer de voorkamer; eene tweede naer de keuken; de derde naer den zolder. In de voorkamer ziet men anders niets dan eenige houten stoelen, een paer ruwe banken, eene oude zwartgerookte kas, bezet men tinnen schotels en taljooren. Rondom den muer, ter hoogte van eenen man, loopt eene houten lyst met haken voorzien, waeraen steenen pintjes en kannen hangen. De dubbelzinnig witte muren zyn getapyt met printen die alle heilige gedachten voorstellen!

Onder de wyde opene schouw staet eene gegotene yzeren kachel, die byna altoos gloeijende is, gedurende het gure jaergetyde. De kolen kosten aen baes Hendrik weinig of niets; de *kinken* geven er meer dan noodig zyn:

In de keuken heerscht eene meer dan gewoone naektheid; geheel het keukengereedschap bevindt zich op eene zoogenaemde *kruikenbank*[1] met verscheidene hoogsels; onder dit limburgsche landmansmeubel zyn de ketels, potten en pannen in behoorlyke orde gerangschikt. De muren zyn kael en schynen op sommige plaetsen zoo opgezwollen, als de kiekvorsch die in grootheid den os wilde evennaren: een gewoon verschynsel van kleemen muren, die de rigting volgen welke hun door het houtewerk wordt ingedrukt.

Achter deze keuken, tegenaen den berg, is eene andere kamer, die in niets op de voorste, nog minder op de keuken gelykt: daer heerscht meer dan gewoone zindelykheid. In eenen hoek tegen den berg staet een bedstoel met geruiten

(1) Kruikenbank is een lattenmeubel met verscheidene hoogsels; onder staen doorgaens de ketels, op de eerste verdieping de kruiken en potten; dan volgen de taljooren. Zoodat men hetzelve even zoowel potten- als kruikenbank zoude kunnen noemen, ware het woord niet alreede aengenomen.

linnen behangsels; met ziet er lakens op een pluimen bed gespreid, die krakende net zyn en tot rusten uitlokken. In 't midden der kamer staet eene blinkende kachel, die met eene lange pyp, tegen den zolder, in de schouw loopt. Een twintigtal stoelen zyn rondom de muren geschaerd: zy zyn allen in den besten toestand.

Tusschen de schouw en het bed staet een kerselaren zetel, wiens bodem wel van hout, echter zeer gemakkelyk uitgesneden is. In het midden rust eene groote eikenhouten tafel op gedraeide voeten. Aen de overzyde van het bed, ook tegen den berg staet eene groote kas van goed eiken bout, in natuerlyke kleur, met een ligten vernis bestreken. Zy dient voor kleerkas: men ziet er den bruidsjas van den baes hangen, benevens een paer damasten roks en schorten van de bazin. Op den bodem ligt een stuk grof tapyt gespreid. Indien men dat houten meubel van achteren nauwkeuriglyk onderzoekt, dan vindt men in den achtergrond een bruingeverwd koperen kopken, hetgeen achter een schoofken met voordacht verborgen is. Draeit men aen dit kopken, op eene bekende wyze, dan speelt eene stalen veêr, de bodem van de kas opent ich naer binnen, en men ziet eene deur verschynen, langs welke men onder den berg gaet.

Onder eenen duisteren gang gaet men ongeveer dertig stappen verre en men bevindt zich voor eene andere deur, die zoodanig hecht gemaekt is, dat geen kanon zou in staet zyn dezelve te doorbreken. Gaet dezelve evenwel open, dan bevindt men zich plotseling in een ruim vertrek. Slaen wy hier de oogen in het rond, want het is een afgryselyk verblyf! Hetzelve beslaet eene lengte van vier en twintig voet, op twintig breedte; de mergelmuren zyn gewit; in het midden staet eene groote tafel; aen eenen hoek een kachel, welker pyp door den duisteren gang naer het huis loopt. Rondom de muren hangen zweerden, dolken, jagtmessen, schietgeweeren en honderde vermomsels naest de vreemdste kleedingen, die men zich verbeelden kunne. Men ziet er eenen ruimen voorraed van booren, vylen, nyptangen, zagen, bylen, pikkels, yzeren hand- en hefboomen; allen werktuigen tot het bedryf betrekkelyk.

Eene menigte stoelen staen tegen de muren geschaerd; dè hoeken zyn bezet met speeltafelkens; geheele pakskens kaertspelen liggen op dezelve, en bewyzen dat deze schuilplaets nog al bestemd is om gezelschap te ontvangen, en nog wel gezelschap dat zich in die duistere spelonk vermaekt.

In eene hoekkas ziet men werktuigen die tot de heelkunst betrekking hebben, naest potjes, waerin zich zelf kruiden en andere geneeskundige stoffen bevinden. Alles doet gissen, dat daer gewonden, soms zieken, genezen worden.

In eenen der zymuren bevindt zich eene geslotene deur: zy leidt naer eene soort van kelder, waerin zich bier, jenever en duitsche wynen in overvloed bevinden. Aen de tegenovergestelde zyde bestaet eene andere deur, die even zoo geducht sterk is als diegene, waer langs wy den lezer in dit akelige verblyf geleid hebben! Deze deur leidt onder den grond, langs eenen nauwen gang, tot aen een vervallen huis, dat niet bewoond is, sedert menschen geheugen; uit hoofde der gedrochtelyke spooken, welke daer - volgens den algemeenen roep - zich ophouden. In dit vervallen gebouw bevindt zich een kelder, waerin eene bedekte veèr eenen steen doet in beweging komen en doorgang levert aen eenen persoon, mits hy op handen en voeten kruipe![1]

(1) De schryver verzint hier niets van al wat hy beschryft; slechts heeft hy het tooneel verlegd van de eene plaets naer de andere, en de namen verzonnen. Nog geene dertig jaren geleden, bestond dat akelige verblys nog! Er hadden alsdan opsporingen plaets en er werden eene menigte gebeenten van menschen uitgedolven; maer de *Bokkenryders* waren verdwenen: men had de overtuigingstukken van pligtigheid, van gepleegde misdaden, maer waer de pligtigen, de misdadigers gevonden?

Het was in het huis geweest van H. Deerks, dat een en twintig jaren vroeger Hein Ruyter werd geroepen! Het was in de achterkamer, dat men hem ontving! Het was in het onderaerdsche vertrek, dat de afschuwelyke plegtigheden zyner aenstelling als kapitein plaets grepen! Het was daer, dat hy menigmael had strooptochten helpen beramen, die op eene schrikkelyke wyze werden uitgevoerd! Aen niemand dan aen den ouden herder had hy deze plaets bekend gemaekt! Dat de deugdzame man zweeg, was om anders geene reden dan omdat de Bokkenryders toenmaels zoo talryk en zoo gevaerlyk waren, dat er wel eene zekere krygsmagt zou vereischt geworden zyn om dezelve te beteugelen; en bekreunde men zich wel zooveel met de oostenryksche landen van Overwaes? Waer overigens bewyzen vinden tegen die geheimzinnige bende, die *overal* en *nergens* was? Voor persoonlyke beweegredenen zou de oude priester geenszins teruggedeinst zyn; maer wat kon hy alleen doen? De verschrikkelykste wraek over geheel zyne parochie halen: dat vooruitzigt deed hem yzen!

Dan zeggen wy hier een woord nopens het huishouden van H. Deerks:

De huisbaes had, op dit tydstip (1742), zyn vier en vyftigste jaer bereikt, zyn rood grof hair, dat zoo styf als de berkenryzen eens bezems op het hoofd stond, had nog altoos, en in 't geheel, de oude grondverf behouden. In zyne kleeding straelde eene berekende verwaerloozing door: Hendrik wilde arm schynen! Zyn voorhoofd was plat: het hoofdhair en de wenkbrauwen liepen schier onder elkander. Deze laetsten overschaduwden een paer kleine gryze oogen, die eventwel 's avonds eene roodkleurige tint aennamen en aen *karbonkels* geleken! Onder voorwendsel van een zwak gezigt, wapende hy zynen platvormig gedrukten neus met eenen bril: ten einde inderdaed de oogen te verbergen! Daerenboven sloeg hy dezelve nog altoos neêr en nam den schyn aen van eene kristelyke nederigheid! Zyn opgeblazene wangen en stierachtige hals getuigden niet voor 's mans versterving, maer over de eersten liet hy eenen verwaerloosden baerd groeijen; den laetsten verborg hy zoo veel als mogelyk was, onder eenen slordigen wollen halsdoek! Zyn gang was langzaem en voorbedachtelyk kruipend; zyne spraek traeg en slepend!

Nooit opperde hy een persoonlyk gevoelen,

altoos uitte zich de baes onder eenen opschorsenden of twyfelenden vorm: het kan wel; het zou wel kunnen zyn; het is wel mogelyk indien het zoo is, dan! Daerby eindigde hy nooit eenen volzin, zonder byvoeging van een of ander: dat my God beware, dat vergoeden God en Zyne Heiligen, dat geve de goede God! Spreken hem de vrienden of geburen van zyne vervallene schuer en stalling, van zyne verscheurde of versletene kleederen te verbeteren of te vervangen, dan kon Satan zelf zulk een berouwvol gelaet niet snyden! Dan moest men hem hooren en zien zeggen: Ja, dat kan gegrond zyn in uwe oogen, myne vrienden; maer het kan wel zyn dat ik de zaken onder een ander oogpunt beschouw! Indien ik eens wenschte, dat ieder in myne schuer en stalling zien kon, indien ik eens wenschte dat geheel myn huis van glas ware, God helpe my!

Myne kleeding, ja, ja, ik wenschte een ander hart te bezitten; maer als ik nu eens zoo gemaekt ben, dat ik geenen armeren dan ik ben, kunne zien: God behoede my!! En zoo liepen Deerks klagten en huichelende deugdentael altoos op denzelfden toon! Aen tasel, in de voorkamer, bekeef hy zyn wyf, dat er te weinig boter in de saus was; in de keuken nam hy een stuk

uit het smeltketeltje, als de vrouw den rug keerde. Aen een armen en noodlydenden gaf hy een oordje meer voor 't pond gezameld brood, en stool dry oordjes op 't gewigt! Met deze korte schets zal men genoeg hebben van dien, Gode zy dank, uitgezonderden booswicht. Zien wy 's mans wederhelfte: Katryn is eene vyftigjarige, maer afgesloofde vrouw. De tros hair, die van voren onder de nevelskap uitsteekt, is meer dan half grys; haer vel is te samen getrokken met klooven en bulten, even als de gegomde ligte stoffen, wanneer zy beregend worden; de rook der keuken heeft zyn uitwerksel zoowel op des wyfs schors, als op de zoldering gedaen: beide zyn ongeveer even zwart. Hare roks zien er zoo vet uit dat - stak zy dezelve in den pot - de koolen vetter zouden zyn dan de *Baes* die zou wenschen aen de *kolenkinken* op te dienen. Katryn heeft, om zoo te zeggen, geene wezenstrekken: voorhoofd, neus, pogen, mond en kin, zyn allen van dezelfde kleur; dat wil zeggen dat zy het midden houden tusschen geel en zwart: zietdaer de vrouw van buiten.

Voor het inwendige is zy beter dan zy schynt. Had zy, in plaets van den huichelenden Hein, eenen deugdzamen boerenjongen getrouwd, zy zou eene deugdzame vrouw zyn geworden. De

aenraking met Hein heeft haer zoo niet boosaerdig, ten minste onverschillig gemackt. Met dit alles speelt zy den baes, en Hein Deerks weet dat hy eenen meester 't huis heeft, en gedraegt zich dientengevolge.

Zy hebben twee zonen die volstrekt den vader niet kunnen verloochenen, voor wat de uitwendige vormen betreft. De vader is bezig met hen te fatsoeneren, op zynen leest, voor 't inwendige: Derhalve mag men zich verwachten, dat zy - als de vader - twee gedrochten zullen worden! Wy zyn op den 5 january 1742; het is avond:

Vader, moeder en de twee zoons zitten om de kachel in de voorkamer. Een klein lampken, dat binnen de wyde schouw hangt, werpt eenig dubbelzinnig licht tot aen de kachel en beschynt, half en half, de vier afschuwelyke wezens.

- Al negen ure' zegt eensklaps Dorus, de oudste zoon, 'en nog geene klanten! Maer ook is het eene koude van den helschen Satan, wie weet of wel iemand van de vrienden zal komen!'

'Dan zou hen allen de pest halen' mompelde Frans, de jongste, 'indien de kans voorby ging!'

‘Ik geloof my te herinneren - bemerkte de vader - dat ik nog nooit de kachel te vergeefs stookte in het Heilig der Heiligen - zoo heette hy in zynen kring, het dievenkot op eene godlasterende wyze - er zal volk zyn, al vroos het nog erger!
‘Nauwelyks had hy deze woorden geuit, of er viel een geheimzinnig geklop op de nevenvenster. Dorus liep naer de deur, opende dezelve, en er traden, in weinige oogenblikken, twintig kerels binnen: zy gingen door de achterplaets en verdwenen onder den grond!

Zoohaest de klanten binnen 't huis waren, sloot Dorus de deur zorgvuldiglyk, keerde terug naer de voorkamer, waer nog slechts de moeder en Frans aenwezig waren. Hy zegde tot dezen laetsten op eenen genoegzaem stuerschen toon:

‘Hang de lamp aen den hoogsten nagel in de schouw, opdat zy geen licht in huis werpe. Moeder zal ter ruste gaen, middelerwyl strekt uwe ledematen uit op de bank achter de kachel! Een beetje beter opgepast en ons gewaerschuwd, indien iemand binnenkomt, opdat de klanten den anderen weg naer buiten kunnen kiezen; gy hebt my begrepen?’

Ten teeken van ja, sprong Frans op eenen stoel, hing de lamp op de bedoelde plaets, wierp eenen samengevouwden zak op de bank, waerop

hy zyn hoofd leggen zou, vervolgens strekte hy zyne ledematen op het houten leger uit met al de zorgeloosheid van een dier!'

De moeder zocht half tastende de alkoof, kroop tusschen een paer lakens, die al zes weken naer eene waschkuip reikhalsden; zy sliep weldra in, alsof haer geweten zuiver, of slechts een hersenschimmig iets ware geweest! Zy was tot den staet van gedachteloos, zich bewegend werktuig afgedaeld! Van een redelyk schepsel bezat zy nog slechts de uiterlyke vormen! Zy was moeder en vraegde zich niet eens wat zyn, wat doen, wat worden myne kinders!

Dorus had een spintlicht ontstoken, was door de keuken naer de achterkamer gegaen; daer deed hy op zyne beurt de geheimzinnige veêren spelen, trad door het huismeubel, nam het voet-tapytje voorzigtigheidshalve uit de kas; dan sloot hy deze wederom toe, volgde den onderaerdschen gang en trad de twee en twintigste en laetste in de vergadering.

Wy zullen aen den lezer niet alle de persoonaedjes doen kennen, die daer rondom de groote tafel zitten. Reeds kent hy Hendrik, of by verkorting Hein Deerks en zynen weerdigen zoon Dorus: Zy zitten naest elkander aen een hoofdeinde. Aen het ander zit Klaes, dien wy

alreede te Geleen hebben bezig gezien; die Herman en Martha zoo nauwkeuriglyk had afgespied dat hem geene gelaetstrek ontsnapt was. In het midden met den rug tegen de kachel, troont de kapitein der bende in eenen prachtigen zetel, wiens kunstig gesneden hout nooit op de erve der bokkenryders groeide, wiens verveerdiging zy nooit betaelden. Deze hoofdpersoon is een zoo wonder uit- en inwendig samenstelsel, dat wy voor hem eene uitzondering maken willen; liever al de andere in het duister latende, als zynde geene studie waerd.

Steven Doodryk - zoo is zyn naem - mag nog een jongman in den bloei zyner jaren genoemd worden; want zyn dertigste heeft hy nog niet voluit afgesponnen. Zyn zwart hoofdhair draegt hy met eenen zekeren zwier: van achter is hetzelve in een zwart lint gewonden en vormt eenen staert, die op den kraeg des overroks valt. Van de kruin tot op het voorhoofd is het gekloven en naer de beide slapen afgestreken; daer vormt hetzelve twee zware krollen, die de ooren half verbergen

Deze wyze van den hoofdhairbouw te dragen, begunstigt het uitschynen van een hoog en breed voorhoofd, hetgeen eene regte lyn beschryft tot op het punt des neus die als in eenen

zich verwydenden dryhoek op het gezigt ligt, tusschen twee kleine, zwarte en fonkelende oogen. 'S mans kaken zyn van dat bleekkleurige, hetwelk men vertolkt door: *onfeilbaer merkteeken van overdrevene wellust!* Zyn mond is klein van sneê en welgemaekt; de dunne, bleeke lippen houdt hy met voorbedachtzaemheid een weinig van elkanderen gescheiden, opdat men een paer ryen witte tanden kunne zien. De fyne ronde kin komt vooruit en vormt eene ligte groeve met de onderlip. Geheel de overige lichaemsbouw is in evenredigheid: zyne handen zyn fyn en welgemaekt, zyne voeten klein in betrekking tot de gestalte; want hy is byna zes voeten hoog; maer eerder fyn en ryzig dan sterk gebouwd. De spieren zyn onder eene gladde huid verborgen en niets zegt aen het oog, dat hy buitengewoone magt bezitte; integendeel zyn er weinig onder de talryke bende, welke onder dat opzigt den kapitein niet overleggen zyn.

Dit gebrek aen ruwe magt vergoedt hy eventwel zoo ruimschoots door behendigheid, ondervinding en fynheid, dat ongeveer allen 's mans voorrang erkennen, en om goede redenen: immers zy zyn ooggetuigen geweest van zyne doenkunde of hebben zyne handigheid beproefd!

Zyne hand werpt met de onfeilbaerheid van een werktuig het mes- of dolkpunt, tien stappen verre, in eene opening, waerin men geenen vinger kan steken! Als schermer met den stok, brengt hy aen éénen zekerlyk, aen twee doorgaens, aen dry menigmael slagen toe, juist ter plaetse, die hy te voren aenduidt! Hy slaet hun, by voorbeeld, al de knoopen van overrok en vestje af - van den eersten tot den laetsten - alsof zy met een mes afgesneden waren! Hy treft eene vlieg op hun voorhoofd - niettegenstaende alle bewegingen en afweeringen - zonder de huid aen te raken[1]. Met het vuerroer trof hy byna altoos eenen haes in vollen loop, of eenen vogel

(1) Overbekend is het, dat de bewooners van het gedeelte van Limburg, hetgeen men nog gewoon is het Spaensche te noemen, in tegenoverstelling met de bataefsche, kleefsche, guliksche en luiksche gemeenten, allerhandigste stokvechters waren en nog zyn! Onder bedrevene opperhoofden, schaerden zy zich in afdeelingen en leverden, op bestemde plaetsen en tyden, regelmatige gevechten; soms honderd tegen honderd; man voor man. Zy betwistten zich den prys der handigheid met zooveel geestdrift en vuer, alsof eene provincie de prys der overwinning ware geweest. Menigmael hebben wy nog byzondere oefeningen gezien, die ons verbaesden: zooverre was de vaerdigheid gedreven. Tot lichaemsoefening schynt de Limburger geneigd en zeer vatbaer.

in de vlugt en zulks met eenen kogel. Met de pistool schoot hy twintigmael, zonder te missen, op vyf en twintig stappen afstands, in het oog eener pop! By het worstelen zou hy zoowel met de sluwheid van Ulysses, als met de fabelmagt van Herkules gelachen hebben. In dit vak bezat hy zooveel trekken, dat het niemand meer durfde tegen hem opnemen; want de sterksten waren door zyne handen gegaen; doorgaens ter meerdere smart van rug en lendenen! Aenhoudende oefening had de behendigheid boven de ruwe magt geplaetst; de fynheid had het geweld van den troon gestooten. Steven met zynen yzeren wil en onbegrensden hoogmoed, had tot zich-zelven gezegd: *ik zal die kerels beheerschen met al datgene, wat den eenen mensch de meesterschap over den anderen geeft*, en hy had zyn voornemen uitgevoerd; hy had zyn doel bereikt.

Steven's vader werd, achter Hein Ruyter's vlugt, met eenparige stemmen als kapitein uitgeroepen. Hy bezat alle de hoedanigheden - op zyn *Bokkenryders* gesproken - welke in eenen hoofdman vereischt werden: geneesheer en heelmeester zonder praktyk; booswicht onder alle betrekkingen; op 't geld azende als Satan op zielen voor zyn verblyf van huilen en knerstanden; en dat alles zoodanig gevernysd door den

uiterlyken schyn van deugd dat deze alleen zigtbaer bleve! Hy wist zich zoo verdienstelyk te maken, gedurende zyn veertienjarig kapiteinschap, dat hy geen oogenblik twyfelde, of men zoude den zoon in de plaets kiezen van den vader! Op zyn sterfbed beval hy Steven aen de goddelooze makkers en Steven werd kapitein; alhoewel hy nog maer vier en twintig jaren oud was.

Gedurende zes jaren bewyst hy dat jong zyn, niet altyd een gebrek is by een opperhoofd. Over geheel Limburg heeft hy eenen ongehoorden schrik verspreid! Afzetten, plunderen en rooven gaen, hand aen hand, met branden en moorden!

Steven is een huichelende booswicht; maer hy weet zyn gelaet zoo te ploeijen, dat men hem het prediken van berouw en boetveerdigheid zou geneigd zyn toe te vertrouwen! Haet en wraekzucht woelen in zynen boezem; maer woelen zy op 't ergste, dan juist zou men hem met een lam vergelyken! Aest hy op roof, brand en bloed, dan schynt hy eerst regt kalm: dan klapt, dan lacht, dan schertst hy! Spreekt hy tot zyne makkers, dan is hy minder mededeeler dan opletter! Dan wachte zich de toehoorder van onoplettendheid! Bespeurt hy iets dergelyks, by dezen

of genen, dien zal hy zes maenden lang als zynen besten vriend behandelen; maer wee hem de zevende! De tyd van wraek is geduldig afgewacht en gekomen! Die hem kennen, houden zich op hunne hoede, wanneer hy begint te grimlachen; zy beven als hy den linken voorvinger tusschen de kin en de onderlip legt; dan met de dry overige vingers en den duim aen den halsdoek speelt.

Een afschuwelyk samengeraepsel van alles wat de hel ooit boosaerdigs uitwierp, levert de persoon van Steven Doodryk op! Zyne makkers gelooven dat hy hen allen bemint, en van hen vnafscheidbaer is; terwyl hy hen allen evenzeer oeracht, ter uitzondering van twee, die hem iets byzonders inboezemen: Deze zyn baes Deerks en Klaes! Den eerste veracht en haet hy met al de magt, waermede een aertsbooswicht kan haten en verachten! Den tweede ontziet hy; want onder de ruwe schors heeft hy de magt en den moed van den leeuw en de sluwheid van den vos geraden! Klaes is nog te versch onder de bende, om met Steven handgemeen geweest te zyn; ofschoon hem de maets wonderen van den kapitein verhaeld hebben, vraegt hy toch niet beter, dan zich met hem te meten en ontziet zich iet hetzelve opentlyk te zeggen. Hy is de eenig-

ste die den hoofdman durve tegenspreken, moet het zyn, of is het zyn gedacht. Klaes neemt echter eenen eerbiedigen toon aen, en Steven is alreede gewoon - wanneer hy iets ontworpen heeft - den makker Klaes met de uitvoering te belasten, zelfs hem veel toe te vertrouwen!

Het hart wordt van benauwdheid bevangen, als men de oogen in die nare en halfduistere spelonk werpt. Eene soort van zevenbekkige jodenlamp hangt boven de tafel, en laet de hoeken in eene halve duisternis. De mergelmuren dragen duizende sporen van kogelen, welke eene nog onbedrevene band in dezelve joeg, met het inzigt om den arm tot moorden te oefenen. Rondom hangen en liggen de werktuigen, die de hechtste muren doorbreken, de sterkste deuren en vensters doorbooren. Het geschemer der lamp valt byna loodregt op de hoofden, en belet dat men de vlammende oogen, de spiegels der ziel, van de roovers zie.

Steven neemt het woord, en zegt:

‘Makkers, wy zyn allen half verstyfd van koude, binnengekomen; ons, echte Bokkenryders, betaemt het niet, als oude wyven, de kachel te belegeren; beginnen wy met door lichaemsoefeningen het bloed te verwarmen. Overigens wil de arm niet buiten gebruik raken.’

Al de aenwezigen knikten, ten teeken van byval, en Steven zegde:

‘Dorus hael vier rottingen by de hand, hier is de sleutel der kas.’

Een oogenblik nadien lagen vier mispelaren stokken voor Steven op de tafel, deze reikte dezelve over aen vier makkers van ongeveer gelyke hoedanigheid. De tafel werd in eenen hoek geschoven en de vier kampvechters traden in het strydperk, en gaven, gedurende tien minuten doorslaende bewyzen, dat zy ervaren waren in de kunst van elkander de armen en schouders te liefkozen.

Op een teeken van Steven hielden zy op, groetten zich en gaven de rottingen over aen vier anderen die hy aenwees. Deze volbragten de stokschermery met niet minder kunst. Eene derde, vierde en vyfde party werden gevormd met hetzelfde gevolg; allen schenen byna even bedreven: met dit onderscheid nogtans, dat baes Deerks, met den veerdigsten te doen kreeg, die hem dan ook meer dan eens deed grynzen, wanneer de stok te hard op deszelfs schouders viel.

De vyf rotten gevochten hebbende, bleven nog slechts Klaes en Steven overig. Beiden wierpen elkander eenen uitdagenden blik toe. Al de *Bok*-

kenryders waren begeerig te zien, wat er ging gebeuren. Klaes bemerkte het eerst; terwyl hy den kapitein naderde:

‘Wy zyn maer getweeën overig, wat dunkt u meester en baes der bazen?’

‘Dat geene van ons beiden man is om achteruit te deinzen, als 't er op aenkomt aen de makkers een staeltje van onze doenkunst te geven; achter u valt zeker nog te leeren, daer gy nog nieuw zyt onder het getal der uitverkorenen,’ zegde Steven, half spotsgewyze!

‘Kapitein’ riep Klaes met klem, ‘tusschen ons beiden een ernstig gevecht, zoolang tot zich eene overwonnen bekenne! 't *Slaen, stampen* en *stooten* zyn geoorloofd; maer het hoofd mag niet aengeraekt worden.’ Pas op - ging Klaes voort, terwyl hy met den stok gewapend in het strydperk sprong en met denzelven vóór en boven zich honderdvormige figuren in het ruim beschreef - pas op, riep hy nogmaels Steven toe, die voor hem sprong en begon te schermutselen; dek uwe schouders meer; myn stok valt hard!’

Nauwelyks waren de waerschuwende woorden gelost, of bom, bom! Twee slagen werden byna gelyktydig gehoord! Beiden waren voor goed getroffen; de slagen waren goed afgemeten!

‘Wel’ vroeg Steven met eenen glimlach, ‘wat denkt gy van de proef?’

‘Indien uwe schouder klappen kon, zy zou een woordje lof op mynen rotting werpen,’ antwoordde Klaes, terwyl hy zyne oogen op die van Steven gevestigd hield!

Klaes ondekte den linken schouder een beetje: bom, deed Steven's rotting oogenblikkelyk, maer nog had hy den stok niet boven het hoofd, of bom! viel Klaesens stok op Stevens regten schouder! nogtans met veel meer gedreun!

‘Dek uwe schouders,’ riep Steven, ‘gy verstaet de kunst niet en levert een stierengevecht!’

‘Ten bewyze,’ hernam Klaes bitsig, ‘ik laet u eenen slag op myne verharde schouders toebrengen, die my het uitwerksel doet van eenen vliegensteek. Daerentegen betael ik u met eene muilpeer, die in vergelyking op uwe maegdenschouders, zoo wat op eenen horselstrael moet gelyken.’

Steven beet zich op de witte lippen, glimlachte, en riep: ‘Op uwe hoede!’ Zyn stok speelde op eene bewonderensweerdige wyze voor de oogen van Klaes. Al de omstaenders gaepten met opengespannene oogen en mond naer die ernstige, hardnekkige worsteling van behendigheid.

Klaes verwachtte zich aen eenen verraderlyken trek en ging verweerend te werk. Steven met de snelheid van eene bliksemstrael, sprong, onder het schermen, byna tegen het regte been van zynen tegenstrever, en bragt hem den valschaerdslag toe van onderen. Klaes zou denzelven vermeden hebben met zyn linker been achter het regter te brengen, maer hy had den tyd niet. Hy stiet met zyne regter knie, die eenen elleboog beschreef tegen Steven's onderbuik en beiden tuimelden achterover legen den grond.

Beiden waren even bedwelmd, maer stonden tegelyk regt, maekten min of meer wringingen: niemand eventwel sprak van 't gevecht te staken! Zy naderden zich andermael, beiden met dezelfde gevoelens bezield; maer hoe verschillende van uitdrukking! Steven had slechts eenen glimlach op den mond; Klaes, het vuer der wraek in de oogen!

‘Op uwe hoede,’ riep deze laetste! Oogenblikkelyk begon een stokkenspel wiens gelyk men nog nooit had gezien! Klaes sloeg en stiet beurtelings met den stok en stampte met de voeten! Zoo pylsnel waren zyne bewegingen, dat Steven niet genoegzaem konde afweeren; deze kreeg het zigtbaer te kwaed; maer eensklaps deed hy eene beweging met de hand, alsof hy

iets zaeide; plotselings liet Klaes den rotting vallen, terwyl het als eene hagelbui van slagen op zyne armen, zyne schouders en zynen rug regende! Hy wreef zich de oogen met beide handen en brulde als een razende mensch uit:

‘Ik ben verwonnen door eenen verrader, door eenen schelm!’

‘Wat, zoudt gy zeggen dat ik een verrader, een schelm ben, riep Steven uit en greep Klaes om het lyf, als om hem tegen den grond te werpen! Deze eventwel was een beetje van de bedwelming teruggekomen; stak, rap als de wind, zyne armen onder die van Steven, ligtte hem van den grond op, en sloeg des kapiteins beenen tegen de kachel, met zooveel geweld dat dezelve door de kamer rolde en de gloeijende kolen over den grond lagen.

De *Bokkenryders* sprongen toe en scheidden de beide tegenstrevers oogenblikkelyk!

Geene vyf minuten waren verloopen, of de kachel stond wederom te branden; de tafel besloeg hare eerste plaets en alles was zoo kalm - in schyn ten minste - dat Steven tot Klaes trad met geheel den uiterlyken schyn van een opregt berouw en tot hem zegde:

‘Kom, Klaes, geeft my de hand, wy zyn gemaekt om vrienden te zyn en geen van

ons beiden is overwinnaer, noch overwonnene; geef my de hand en geen woord meer tusschen ons!'

Klaes - die middelerwyl een ontwerp in zynen bol smeedde - greep de aengebodene hand, schudde dezelve, zeggende: 'Kapitein, gy hebt my de oogen vol snuif geworpen; daeraen zyt gy de overwinning verschuldigd. Gy hebt wel min of meer tegen onze bespreken - van het hoofd niet aen te raken - gehandeld; maer de trek is zoo welgevonden en tevens zoo leerryk, dat u dezelve volgaerne en van harte vergeven is!'

Dit voorval had een einde gesteld aen de oefeningen; Steven ging den zetel bekleeden; de vergaderde leden namen hunne oude plaetsen in, de beraedslagingen begonnen:

'Laet eens hooren,' zegde de voorzitter tot de leden, 'of de jagthonden wild geroken hebben; de jagers vragen niet beter dan hunne schoten te lossen.' By deze woorden vraegde hy achtervolgens aen de aenwezigen wat zy te openbaren wisten. Deze - meest allen hoofden van onderafdeelingen - deden opgaef van de huizen, waer geld aenwezig was, of op zeker tyden moest aenwezig zyn, met byvoeging van de middels van list en geweld, welke moesten aengewend worden om den buit te bemagtigen.

Daer de lezer weinig belang heeft, om met dit alles bekend te zyn, stappen wy over deze verhandelingen heen, ten einde regtstreeks naer datgene te gaen, wat met ons verhael in mindere of meerdere betrekkingen staet.

'Eindelyk' zoo sprak Steven, 'komt de beurt aen onzen vriend Klaes: ik hoop met grond, dat hy, gedurende de dry laetste weken, noch doof, noch blind is geweest! Laet eens hooren vriend, roer het *blad*(1) eens ter deeg; wy luisteren met al onze ooren!'

Klaes had den tyd gehad, om zich te bezinnen: hy kende den kapitein, eensdeels van wege deszelfs vader, ten andere van zich zelven, alhoewel hy nog versch onder de raedsleden zat. Hy had besloten zyne strikken derwyze te spannen, dat hy twee vangsten in eenen trek dede.

'Kapitein, gelief te gelooven, bid ik u' bemerkte Klaes met eene nederigen toon 'dat ik noch doof, noch blind was: ik heb gevrybuit integendeel, en de oogst is overvloedig geweest!'

(1) Het *blad* voor de *tong*. Men bemerkt met regt dat de Limburgers de tael nog al veel verbloemen, zoo zeggen zy in sommige streken: *struikhaes, zakketaster, pypenterger*, enz. Voor *Douaen, Gendarmen, Orgelist*, enz.

Hier staken de Bokkenryders de ooren op; Klaes ging voort:

‘Over ongeveer twintig jaren, had de *Maetschappy* der *Bokkenryders* eenen kapitein, met name Hein Ruyter: die man vergat zyne pligten, vervalschte zyn woord en zynen eed, hy werd verrader, valschaerd, lafaerd: hy nam de vlugt en ging te Geleen woonen onder den naem van Joos Hendriks! Dal weet gy allen ongetwyfeld, niet waer?’

‘Dat weten wy,’ zegden de nieuwsgierig gewordene *Bokkenryders*, als uit éénen mond.

‘Wanneer myn vader - dat de man in vrede ruste - den meineedige ontdekte, dan wreekten de *Bokkenryders* tegen hem de gezworene engeschondene trouw; zy verbrandden Hein's of liever zyns heeren hofstede, niet waer?

‘Ja’ onderbrak de kapitein met eene mauwende stem ‘en voeg nog by, dat Hein met vrouw en beide kinderen in de hofstede verbrandden; zy vonden er eene dood zoo als verraders die verdienen. Zoo sterve ieder verrader door de handen der *Bokkenryders*.’

‘En indien ik eens zegde, dat noch Hein, noch zyne vrouw, noch zyne kinderen verbrand zyn’ bemerkte Klaes, terwyl hy de stem van Steven nabootste?’

‘Ik zou u naer bewyzen vragen,’ hernam deze met ernst, ‘myn vader bestuerde den togt, hy verzekerde nog op zyn doodbed - terwyl hy over myne aenstaende verpligtingen sprak - dat zyn voorganger met geheel zyn huishouden in de vlammen was omgekomen.’

‘Hein, de verrader stierf over vyf jaren te Geulle’ deed Klaes; ‘zyn wyf overleefde hem nog vier jaren en hunne beide kinderen zyn zoo weinig omgekomen, dat ik hen beiden in beenderen en vleesch gezien heb, nog over zes dagen. Op Kersmis bevonden zy zich te Geleen: de zoon, Herman genaemd, werd by die gelegenheid *broodjeskoning*. De zuster is wel de schoonste meid, die ooit over onze spaensche gebergten huppelde! Van myn geheel leven heb ik zoo volmaekt schoon wezen niet gezien! Zie, kapitein, ik aenzie u voor een getrouw *Bokkenryder*, voor een sterk hoofdman, maer om uwer eere wil, zou ik niet wenschen, dat gy Martha Ruyter - of zoo als zy thans heet, Martha Lemmens - onder de oogen liept! Ik houd my overtuigd dat, moest gy de *Bokkenryders* wreken op de beide kinderen eens verraders, gy zoudt den broeder sparen, om der zuster wille. Wat deze laetste betreft, ô! dit spreekt van zelfs: Samson zou al aenstonds voor de voeten liggen

van Dalilah! Neem het my niet kwalyk, kapitein, maer vooraleer ik zegge, waer het wild schuilt, moet gy my beloven, dat gy niet op hetzelve zult afgaen: wy hebben uwen persoon te noodig en te lief om ons aen zulk gevaer bloot te stellen! Want ziet gy ooit het meisje, dan zyt gy voor ons verloren!'

Klaes zweeg, om te zien welk uitwerksel hy had te weeg gebragt. Niemand sprak; want men had by de laetste woorden des zoons van Rodolf bemerkt, dat Steven de kin tusschen den voorsten en de andere vingers geplaetst had en den halsdoek krampachtiglyk verscheurde. Na eene poos had hy zyne kalmte weder gekregen en sprak met eene bewonderensweerdige koudbloedigheid:

'Klaes, ik geloof al wat gy aengaende Hein Ruiter en zyn huisgezin hebt verhaeld, om reden dat gy u zekerlyk van de waerheid hebt overtuigd. Tot daer is alles wel; maer uwe veronderstellingen zyn zoo onregtveerdig als ongegrond: onregtveerdig; want gy legt my eene aentyging ten laste, die niets min dan zeker is. Ongegrond; want ik neem hier plegtiglyk de verbindtenis op my, van de *maet-schappy der Bokkenryders* op eene schitterende wyze te wreken!' Deze woorden uitende, strekte

hy de regte hand over de tafel uit en voegde dan by:

‘In tyd van vier maenden is Herman Ruiter, of Lemmens, ook *Bokkenryder;* wat meer is, ik breng hem en de zuster levende in deze vergadering! Gy zult allen over hun lot uitspraek doen! Het slach van dood, dat gy zult uitdenken, zullen zy sterven! Zietdaer de eenigste wraek die ons past; zy zal voltrokken worden, of ik, Steven Doodryk, wil voor eenen lafaerd, voor eenen vuigen kerel gehouden worden!’

‘Nu Klaes’ zegde hy tot Roodolf's zoon ‘wys my de plaets aen, waer de beide kinders van Hein woonen, opdat ik - te rekenen van morgen - myne netten kunne spannen.’

Klaes verhaelde nu alles wat hy aengaende de familje van Hein Ruyter, sedert veertien dagen, had ingezameld; hunne levenswyze, betrekkingen met den pastoor en met de familje Jansen van Lutterath! Klaes jubelde innerlyk: hy ook had zyne rol te spelen, want Steven mogt niet zegepralen; liever wilde hy Herman en Martha redden! Hen alle dry doen omkomen; zietdaer zynen hartewensch!

De stof was afgehandeld, en, om kort en goed af te breken, deed Steven opmerken, dat de makkers zich den zesden mei zouden in het

geheugen prenten; op dien dag moest alles volbragt zyn, wat hy, aengaende de bewooners van den berg beloofd had.

‘Makkers’ zoo ging hy dan voort ‘ik heb de openbaringen van dezen avond zorgvuldiglyk aengestipt; ik zal de voordeeligste togten in studie leggen; my, zooveel ik kan, met eigene oogen overtuigen, alvorens aen het werk te gaen. Ondertusschen is, in den tegenwoordigen staet van zaken, eene strooptogt allernoodzakelykst. Luistert wel naer myne woorden, en prent dezelve in uw geheugen.’ Steven hield de volgende redevoering:

‘Makkers, is het noodig van u binnen te brengen, dat de *Bokkenryders* dagteekenen van 't oogenblik dat het eenen schraepzuchtige in 't brein kwam van eene haeg rondom eene plek grond te plaetsen, en te zeggen: Wat daer binnen begrepen is, behoort aen my uitsluitelyk. Dat weet gy allen; maer is het waer dat die booswicht navolgers vond, het is niet min waer, dat zich door alle tyden heen, mannen opdeden, die door woorden en daden protesteerden tegen de aenmatigingen der goedbezitters, en deze kunnen geen verjaard regt inroepen! Zy hebben het openbare geweld, het zweerd van de wet - zoo noemen zy het - voor hen, aen ons blyft anders

niets dan list en verdoken geweld! Mogen wy deze gebruiken tegen de samengezworene ryken? Ik houd staende van ja; de voorbeelden ontbreken niet! Het joodsche volk was in Egypte tot zweeten en slaven gedoemd; wanneer zy het land verlieten, was het hun geoorloofd mede te nemen wat onder hunne handen viel! De Romeinen erkenden het algemeen regt op den grond en bragten de wet over de verdeeling der akkers in voege! De zoon Gods kwam op aerde en sloeg aen het uitsluitelyke bezilregt den bodem in, wanneer hy gebood, dat niemand meer mogte bezitten dan hy voor zyn alledaegsch bestaen noodig heeft! Hoe volbrengen de ryken dit gebod? De schynheiligen! Zy hebben, geheel den dag door, de woorden in den mond: geef ons *heden* ons dagelyksch brood: en voor de toekomende eeuw, voor de kinderen van hunne kinderen, schrabben zy te samen! Voor den bedelaer eventwel die om een stuk brood vraegt, hebben zy anders niets dan eenen: dat God u helpe! Ons bestaen is derhalve dubbel nuttig: wy protesteeren tegen de onwettelykheid en wy brengen de schatten in omloop, die de vrekken anderszins laten beschimmelen! Baden zy zich in weelde en rykdom, wy jagen hun toch ook eene heilzame vrees in het hart! Wy herinneren

hun, by ieder bezoek, dat de goederen der aerde vergangelyk en verliesbaer zyn! Wy doen hun gevoelen hoe het met den armen duivel geschapen staet! Zietdaer de vraeg van regt en billyk-heid voor goed bewezen; denken wy nu aen ons zelven. Altoos en overal geloofde men, dat wy een verbond met Satan hebben aengegaen; dat geen schuilhoek voor onze oogen verborgen is; dat geene muren, geen yzer, geen stael tegen onze aenvallen kunnen bestan; dat geen afstand ons een minuet ophoudt; dat de duivel ons, op eenen wenk, op eenen wensch door de lucht voert, op helsche bokken met vreeselyke hoorns; dat ons de duivel beschermt en bewaert tegen alle geweld, tegen alle listen en lagen! Welaen dat heilzaem vooroordeel was onze beschermengel; men begint ongeloovigen te ontmoeten: dat moeten wy verhinderen! Wanneer het eenmael algemeen werde aengenomen, dat wy slechts menschen zyn, in vleesch en beenderen, aen anderen gelyk: op datzelfde oogenblik is het met de maetschappy der *Bokkenryders* gedaen! Dan betrappen wy meer kogelen dan schyven, en daervan is myn lyf een aertsvyand, zoowel als het uwe: een vel vol gaten is maer schadelyk om looijen! Reeds word ik verdacht gehouden van uw kapitein te zyn:

dit vermoeden moeten wy op eene schitterende wyze logenstraffen; toekomenden zondag te middernacht gaet gy myn huis bestelen, onder den tyd, dat ik my in huis bevinde, zult gy my koorden en binden!!'

By dit voorstel, waeraen zich de makkers zoo weinig verwacht hadden als aen hunnen plotselyken dood, gaepten zy den kapitein aen, en bezagen elkander met verbaesdheid!

Zy doorgrondden de ontwerpen van den sluwen Steven niet; ééne nogtans onder hen - en deze was geene andere dan Klaes - begreep dat er meer moest onder schuilen, dan de gewaende faem van den hoofdman der bende te vernietigen; want - dacht hy by zich zelven - nooit is de kerel zoo kiesch geweest, dat hy eenen zwavelstok zou hebben opgeofferd voor den goeden naem, waervoor hy overigens bevryd is: ik wil zien!

Klaes was ook de eerste, die het woord nam en opmerkte, dat hy niet zinnens was te nemen, wat hy wist niet te kunnen behouden.

'Wie zegt u, Klaes, dat gy niet kunt behouden, wat gy zult nemen?'

'Wel, kapitein, uwe hoedanigheid van hoofdman en *Bokkenryder* zeggen 't my! Wy gelyken ons allen, onder 't opzigt van *kouden*, zoowel als van *nemen!*'

De opmerking van Klaes werd gegrond gevonden door de makkers; deze stemming ontsnapte geenszins aen Steven: diensvolgens hernam hy:

‘Makkers, het is aen Klaes geoorloofd te peinzen, wat hy wille; ik zal u eventwel gaen overtuigen, dat het my ernstig gemeend is. Toekomenden zondag 's nachts, op slag van twaelf ure, breekt gy in myn huis, neemt alles wat goed is om hebben en houden! Ik gebied het u in myne hoedanigheid van hoofdman! Die later ooit spreekt van weder te geven of weder te eischen, zal tienmael tusschen de makkers spitroede loopen, zonder uitstel en zonder genade! Is het nu klaer genoeg, makkers?’

‘Indien gy het gebiedt, kapitein, zoo is het aen ons te gehoorzamen’, merkte de rosse Dirk van Hulsberg op, ‘anderszins is het goed der *Bokkenryders* voor de makkers heilig: als de wolven zich onder elkander verscheurden, dan hadden 't de jagers te schoon!’

Klaes, die zich een oogenblik bedacht had, viel nu in de rede en zegde:

‘Makkers, indien de kapitein er op bestaet om bestolen te worden: welaen, laten wy dan inbreken; zoo hier en daer iets, toch niet veel medenemen! Hy is dezen avond al te edelmoe-

dig: nogtans heeft hy het ook zoo gemakkelyk niet verkregen, om het zoo maer lieverlede het venster uit te smyten. Ik stel voor, dat wy ieder slechts een stuk huisraed medenemen, alsmede dat wy onder ons één en twintigen gaen, zonder nog iemand by ons te roepen: wy zyn volks genoeg voor zulke zending!'

'Aengenomen,' riepen al de *Bokkenryders*, en de kapitein onderwierp zich aen den algemeenen wensch, ofschoon hy niet te best gestemd scheen.

De beraedslagingen zyn ten einde, de zitting is gesloten - zegde Steven, terwyl hy een gouden zakuerwerk voor den dag haelde dat elf ure aenkondigde - Dorus, riep hy den zoon van baes Deerks toe, ontsluit den kelder en breng wyn naer believen voor den dag: wy mogen nog wel pompen, vooraleer wy de flesschen van den Scholtis van Schinnen geledigd hebben! En die van den Deken; nu dien zullen wy later proeven!' Dan zegde hy tot den baes:

'Wat hebt gy te eten, Hein Magerekost (een spotnaem dien hy hem schertsende gewoon was te geven) laet eens hooren, aertsschynheilige strooper uit de *gans!*'

By deze spotterny stieten alle de *Bokkenryders* eenen schaterenden lach uit.

Wanneer de bui over was, noemde Hein op:

‘*Primo*, eenen kalfsbout.’

‘Goed,’ zegde Steven.

‘*Secundo*, gekookte braed worst.’

‘Ook al goed, als uw wyf ze niet gemaekt heeft.’

‘*Tertio*, eenen gebraden haes, dien Dorus gestropt heeft.’

‘Nog beter, daerby smaekt een glas wyn. Gy kent het liedje van den haes, Hein?’

Deze deed een teeken van neen.

‘Wacht’ zegde Steven, die zyne lieve, toch een beetje verslapte stem, wilde doen bewonderen:

't Armmoedig hazelyn loopt door het veld,
Men wil hem aen het leven met geweld,
By dagen en by nachten,
Gaen zy naer hem met krachten.
Zy trachten naer het leven myn,
Ben ik geen rampzalig dierlyn.

De koning en de koningin zeer schoon,
Zy dragen wel myn huid op hunnen troon;
Om handen en om armen,
Waermeê zy zich verwarmen;
Zy drinken over my zoeten wyn,
Ben ik geen rampzalig dierlyn?

‘Kapitein, gy hebt de tweede, derde, en vyfde strofen achtergelaten: die zyn juist de schoonste,’ merkte Hein op.

‘Baes Watersoep, gy zyt altoos dezelfde: leugenaer tot in de onverschilligste zaken! Aenstonds gaeft gy te verstaen dat gy het liedje niet kent, nu doet gy bemerken, dat ik drie strofen hebbe uitgelaten. Baes Mengelbier, indien gy ooit kennis maekt met de strop, gy zyt in staet - uit gewoonte van liegen - in de andere wereld te vertellen, dat gy van liefdadigheid u hebt laten omkomen.’ Zulke trekken werden altoos toegejuicht; want baes Hendrik had vele vyanden en geene vrienden onder de bende: iets waeraen hy zich ook weinig liet gelegen liggen, als zy maer verteerden!

‘Hebt gy nog iets,’ vraegde Steven, ‘om eten, noem het en dat aenstonds opgedischt worde!’

‘Er zyn nog wafelen, gezodene eijers en een koningskoek.’

‘Zoo, zoo, breng dan op, en dat de koningskoek het laetste kome, wy zullen eenen koning kiezen.’ Deerks verdween met de rapheid zyner vier en vyftigjarige beenen! De tafel werd bezet met een groot aental toegelakte flesschen; Steven zelf haelde uit een koffer twee en twintig

lepels, even zooveel vorken en messen, en legde die op tafel: lepels en vorken waren van het fynste zilver vervaerdigd en droegen slechts eenen naem; want in één en hetzelfde huis waren zy gestolen! Weldra stonden kalfsbout, braedworsten, haes, eijers en wafelen op den disch; zy werden aengerand door mes en tanden, met zulken grooten uitval, dat enkelyk nog de beenderen overbleven! De flesschen ledigden zy met zooveel rapheid, alsof het vocht in eenen kolk werde gegoten!

De overvloed van het hoofdige druivensap was alleen in staet het diepe stilzwygen te doen ophouden: vier dozynen flesschen waren geledigd, wanneer Steven aenmerkte dat, als de katten muizen, zy niet gewoon zyn te mauwen!

‘De vergelyking riekt wel niet naer den kapitein modepop’ viel Klaes in, die gebaerde alsof hy dronken was, terwyl hy zich met voorbedachtzaemheid nuchter hield ‘maer, daerom is zy niet te minder waer! Makkers, ik stel voor dat wy op de gezondheid drinken van onzen hoofdman; met byvoeging dat wy vroome wenschen vormen voor 't slagen zyner onderneming!’

Allen stonden regt en gingen tot den hoofdman aenstooten, onder deszelfs oogen hunne gla-

zen ledigende, waerna zy eene buiging maekten en naer hunne plaets keerden!

Als deze pligtpleging ten einde was, stond Steven op en zegde:

‘Vrienden, daer ik u allen eveneens bemin, stel ik niemands gezondheid in 't byzondere voor; maer baes Hein heeft gezorgd voor eenen koningskoek: wy gaen onder ons den koning kiezen; die de boon krygt zal 't zyn. Drinken wy vooruit op de gezondheid van onzen aenstaenden koning!’

Men hoorde eenen eenparigen *glon, glon* en de twee en twintig glazen waren geleegd, dan weêrgalmde het nare verblyf van 't gebrul: *Leve de Koning!*

Eene groote tinnen schotel verscheen op den disch; op dezelve lag de koningskoek alreede in zoovele stukken gesneden als er leden aenwezig waren. Men wierp eenen doek over den koek, de schotel draeide eenige keeren rond op tafel en te beginnen met Steven, nam ieder een stuk van onder den doek. Wanneer de stukken rondgedeeld waren, begon ieder het zyne te onderzoeken: in dat van Klaes stak de boon!

De glazen werden op nieuw gevold; Klaes zette het zyne aen den mond en alle de *Bokken*-

ryders riepen jubelende uit: ‘De koning drinkt, *leve de koning*!’

De nieuwgekozene koning en de kapitein wisten van weêrskanten zoo wel te veinzen, dat al de makkers geloofden dat zy betere vrienden waren dan ooit.

Ondertusschen kwamen gedurig nieuwe flesschen by; de roovers vraegden kaerten en leerlingen; het spel begon, verlevendigde zich langs om meer. De winners dronken van blydschap, de verliezers van spyt. Men zong, men jokte, tierde, zwoer en vloekte; het nare rooversverblyf was in eene hel veranderd, waerin de verdoemde geesten hunnen sabbath schenen te houden. Al die mannen, waeronder er zich verscheidene bevonden, die buitengewoone geestvermogens bezaten, waren beneden de vuilste dieren gedaeld, zy hadden nog slechts de gedaente van redelyke wezens.

Wenden wy voor 't oogenblik onze blikken af van dat *pandemonium*, hetgeen de menschheid tot schande zoude verstrekken, indien zy konde verantwoordelyk zyn voor eenige uitgezonderde booswichten, die geheel de geestvermogens en lichaemskrachten, waermede de voorzienigheid hen bedeelde, besteden om onnoozele en ongelukkige menschen in tygers te herscheppen; om

het goed en bloed van een andere te overweldigen en te vergieten!

Zeggen wy evenwel hier - om die godvergetene wezens in eenen trek af te schilderen - dat de uitspatting tot de vieren werd voortgezet; alswanneer zy op bevel van hunnen kapitein twee uren moesten slapen. Hy zelf betrok het bed in Hein's achterkamer; de *Bokkenryders* wierpen zich op tafels, stoelen, zelfs op den grond. De Baes bleef waken, tot op slag van zes ure: hy wekte de roovers en deze slopen uit het huis en nog eer de dag aenbrak, hadden zy allen - de eene hier de andere ginds - zich ter *vroegmisse begeven!* Zoo waren zy afgerigt, de goddeloozen: niemand predikte meer eerbied voor eens anders goed dan de *Bokkenryders;* terwyl zy dag en nacht zich het brein pynigden, om op alle wyzen de bezitters af te zetten! Van de uitspatting, waer zy roof en moord hadden ontworpen; van den waschbak waeraen zy het op de handen gespatte bloed hadden afgewasschen, snelden zy naer Gods tempel, ten einde de menschen te verblinden en den regtveerdigen God te tarten!

Stappen wy thans over de tusschengebeurtenissen, ten einde te zien, wat de kerels den volgenden zondag 's nachts gaen verrigten.

Niet verre van Schinnen, tusschen twee bergketenen, murmelt een zachtjes voortkabbelend beekje, te midden van heerlyke meerschen (*beemden*): een betooverend oord in de lente, zomer en herfst; maer vervelend in den winter, als beek en meérschen overdekt zyn met eenen ysspiegel; als sneeuw en ysel in grove vlokken aen boomen en heesters hangen! Tegen de beek ligt een huis, waervan de vensters verzekerd zyn door zware yzeren staven, die eerst sedert een jaer verdubbeld zyn geworden in getal. Naer de beekzyde ziet men eene sterke deur, waeruit men met trappen afklimt tot aen het water; hetzelve heeft slechts eene verdieping en is met zwartbruine pannen gedekt. Voor de ingangdeur liggen bloemperken; aen de regte zyde bevinden zich peerden- en wagenstallen; aen de linke de schuer. Van voren langs den weg is eene groote groene ingangpoort, waer op een wit bourgondisch kruis geverfd is. Vooraen binnen de poort, bevindt zich de mesthoop en naest de poort tegen de straet staet de koestal. Men ziet hier by den eersten oogslag de bloeijende boerenneering. Nogtans is deze wooning de eigendom en 't verblyf van Mynheer en Meester Steven Doodryk; want hy is te gelyk landbouwer, groote goedbezitter, heelmeester, geneesheer en

- zoo als Klaes 't gezegd heeft - modepop, die om eenen bevalligen knoop in den halsdoek te leggen, een uer zou voor den spiegel staen te verspillen!

Voor het huis, in het hangen van het gebergte, staet eene boerenwooning van weinig aenzien, waer een druppelken wordt geschonken. Alles is daer zorgvuldig gesloten en geen licht laet zich noch van verre, noch van naby bespeuren. De klok slaet het half uer voor middernacht; er valt een ligt geklop op 't venster, waer de baes slaept; deze springt uit het bed - hy was niet ontkleed - en opent met eene voorzigtige hand de voordeur. Als schaduwen sluipen vier kerels in huis, eenige minuten later worden zy nu door dry; dan door vier, door vyf en eindelyk nog door vier andere gevolgd.

Al de *Bokkenryders*, ter uitzondering van den kapitein, die wy in de spelonk hebben vergaderd gezien, zyn aenwezig. Allen zyn voorzien van werktuigen en wapenen. Men legt in alleryl een vuer aen, zy verwarmen hunne koude ledematen en onder dien tyd wordt er beraedslaegd, hoe en waer men zoude inbreken. Baes Thys, als gebuer, stelde voor langs de waterdeur in huis te dringen. Klaes wilde, men zoude de groote poort met eenen balk uit de hangsels werpen, dan

het dienstvolk binden en het huis op zyn gemak afstroopen. Men nam het voorstel van Thys aen; oogenblikkelyk sloeg de klok middernacht; de roovers vermomden zich, en eenige minuten nadien gingen zy op het ys over de beek en stonden voor de waterdeur.

Dezelfde voorzorgen werden gebruikt, alsof het geen besprokene diefstal ware geweest, dien men ging plegen: schildwachten stonden uitgezet, met 't geweer in de vuist; eenige plakten hunne ooren tegen den muer aen alle kanten des huizes, ten einde te luisteren of zich geene beweging liet hooren!

Onder dien tyd ruischte zachtjes een middelpuntboor door de deur; in min dan eene half uer nam men een stuk uit dezelve, dat eene opening maekte, waerdoor een man kon kruipen. Baes Hein moest er door; weldra ging de deur open en zeventien Bokkenryders drongen binnen het huis van hunnen hoofdman! Verscheidene lichten werden ontstoken; dan verspreidden zich de roovers door de vertrekken, bonden de meiden, de knechten - die in huis sliepen - zelfs den kapitein met koorden de handen en voeten vast en wierpen de beddingen op hen! Steven verweerde zich als een leeuw; schreeuwde, tierde, maer te vergeefs; hem ook

stopten zy eenen dock in den mond en het getier hield op, om goede redenen: Klaes en Hein hadden hem onder de handen gehad!

Wy zullen niet ondernemen uit te leggen, welken invloed de buiten den mensch bestaende voorwerpen op zyn gemoed te weeg brengen; althans bleek het aldaer, dat het zien van kostelyke voorwerpen by de roovers alle ander gevoel, dan dat van *hebben* en zich *aenmatigen* geheel en gansch uitdoofde! Zy peinsden niet eenmael, dat zy by hunnen hoofdman hezig waren met stelen, zoodanig zwom de schraepzucht boven, hunne oogen verzwolgen de kostbaerheden; men rukte ze elkander uit de handen!

Een Bokkenryder was er evenwel onder hen die aen dat alles dacht: het was Klaes.

Deze liep alle de vertrekken af, doorzocht alle koffers en kassen en matigde zich niets aen; nam hy nog hier en daer eenige voorwerpen, om zyne makkers te blinddoeken, hy wierp dezelve weldra wederom van zich weg met verachting! Eindelyk bleef hy eene poos moedeloos stil staen, legde eene hand tegen zyn brandend voorhoofd, als om zich te bezinnen. Plotselings haelde hy zynen loop naer de plaets, waer Steven naest zyn bed gebonden lag; sprong in den bedstoel; begon bedding, matras, kussens en hoofdpeluwen

in het vertrek te werpen; in een woord hy ledigde geheel den bedstoel, zonder dat by vond, wat hy zoo halsstarrig scheen te zoeken! Half razend van spyt over zyne teleurstelling, trad hy buiten den bedstoel, greep denzelve in eene krampachtige beweging vast, als om zich tegen de planken te wreken en schudde het meubel met geweld! Eensklaps hoort hy iets op den planken vloer vallen; hy zoekt, en vindt eene blikken doos, die tusschen het ledekant en den muer was verborgen geweest!

Steven, wien men wel deugdelyk den mond, maer niet de ooren verstopt had, deed, op het hooren vallen der doos eene wanhopende pooging om het bed, waeronder hy lag, van zich te weeren en minstens te zien, wie het eenigste voorwerp, waervan hy niet wilde scheiden, wegdroeg; maer te vergeefs! Klaes was verdwenen met de rapheid van den wind; geene zyner makkers had eene doos in zyn bezit gezien: immers was hy de laetste om het huis te ruimen!

De *Bokkenryders* keerden ieder naer zyne wooning terug, met eenen aenzienlyken buit beladen. Klaes droeg eene blikken doos onder den arm; snelde blygemoed naer huis en herhaelde onderwege honderde keeren, terwyl hy met een helschen glimlach de doos tegen zynen

boezem drukte: ‘Nu willen wy eens zien, kapitein modepop, of gy niet uwen meester hebt uitgedaegd; dan moogt gy nog tienmael fynder zyn!’

Zoodra Klaes t' huis kwam, nam hy eene spade, dolf eenen put in den koestal en stak er de doos in. Met eene buitengewoone omzigtigheid, deed hy zelfs alle sporen verdwynen van de versche delving. Klaes zegde dan tot zichzelven: *ik heb eenen goeden nacht gehad en mag nu te bedde gaen!* Weinige minuten nadien lag hy te ronken als een beer.

Sedert een uer waren de *Bokkenryders* verdwenen, en nog niemand der geknevelden had het zoo verre kunnen brengen, dat hy losgeraekte. Meester Steven had, wel is waer, met de tong den doek uit den mond gestooten; had zich van onder de bedding gewenteld; was dan beginnen te tierenen om hulp te roepen! Maer die hem hoorden, bevonden zich in huns meesters staet: het waren de dienstboden en zy ook lagen op den grond op den vloer, met de voeten te saem, en de handen op den rug gebonden. Nog langen tyd zouden zy in dien neteligen toestand zyn gebleven, indien niet omstreeks de vier ure van den morgen een landman der omstreek ware aen het huis gekomen den heelmeester roepen,

ten einde den baes Hein Deerks van eene beenbreuk te genezen! Eenen geruimen tyd belde de man, zonder dat men de poort kwam openen: plotselings hoorde hy een noodgeschrei, dat van binnen 't huis kwam! Hy liep naer de buitenvensters van den peerdenstal; een knecht ontwaekte; een weinig nadien liet hy den man binnen en te samen wilden zy de huisbewooners ter hulpe snellen! Zy klopten en stampten evenwel op eene doovemans deur, of liever de bewooners waren al hoorende doof. De knecht nam eene ladder, klom aen het slaepvenster zyns meesters, riep dezen toe en vraegde wat er scheelde.

'Ik ben bestolen' riep Steven 'wy zyn allen gekneveld, zoek er moet ergens eene opening gebroken zyn; spoed u rap naer binnen!'

Na eene poos zoekens, vonden de twee mannen de achterdeur ongesloten, zagen de geboorde opening, liepen in huis en ontbonden meester en dienstboden!

'O de *Bokkenryders*, de *Bokkenryders!*' schreeuwde meester Steven, - terwyl hy zich rekte en wrong, want hy had een ongemakkelyke uer doorgebragt - 'Jan, gy moet oogenblikkelyk tot den Scholtis gaen, opdat hy met de geregtsdienaers kome *protocol* opmaken van

't feit!' Dan vielen zyne oogen op den bezoeker: hy verschrikte onwillekeurig en vroeg op eenen ontstelden toon, wat hy daer te doen hadde?

Deze verhaelde de oorzaek zyner komst; waerna meester Steven met eene gemaekte belangstelling deed:

'Waer en op welke wyze is dien armen kerel dat ongeluk overkomen?'

'Baes Hein,' antwoordde deze, 'ging dezen nacht aen zyn peerd voeder geven, deed eenen misstap, viel en brak zyn been!'

Dat dit antwoord zooveel leugens als woorden bevatte, zal de lezer des te beter begrypen, als hy zich wil herinneren dat baes Hein, een uer en half te voren, by de dieven was, en Steven hielp knevelen en binden.

De kerel uitte zyne leugens om der dienstboden wille; want hy ook, bevond zich onder de bende. Wat meer is, hy kende de ware oorzaek der beenbreuk. Hy, Dorus en Hein, volgden denzelfden weg, en waren als ezels geladen, alswanneer deze laetste eenen valschen stap deed en zyn been brak. Hy wist dat Dorus den vader op de schouders had genomen en hem naer huis had gedragen. Hy zelf had al het gestolen goed verborgen, alvorens tot den heelmeester te gaen.

Met voordacht had hy zooveel gedruisch gemaekt, den knecht gewekt en den onwetende gespeeld. Niemand wist dit beter dan de heelmeester; de beide monsters verstonden zich.

Voor eenig antwoord, op 't verzoek van tot den lyder te gaen, riep Steven den peerdenknecht toe:

‘Hans, zadel en toom myn peerd; de menschheid boven alles,’ voegde hy op dien huichelenden toon by, die als een *alter ego* van hem was geworden. ‘Wanneer de Scholtis komt, zeg hem dat ik my heb moeten afwezig maken, maer dat ik my zal haesten om spoedig terug te zyn.’

In eenige oogenblikken waren Meester en peerd gereed en met den boodschapper op reis.

Zeggen wy hier - om 't verhael niet meer te onderbreken - dat de beenbreuk van Hein niet gevaerlyk was, dat Steven hem het been gewetensvol ineenzette; maer dat de lyder menigmael grynsde en op de tanden knersde, onder de krampachtige behandelingen van den alleenen opperheelmeester der *Bokkenryders Maetschappy*!

Omstreeks negen ure kwam Meester Steven terug aen zyn huis en vond den Scholtis, bygestaen door den veldwachter en eenen geregtsdienaer - gekend onder de benaming en den titel

van Bedelvoogd - bezig met protocolliseren. De goede dorpsvoogd had aen de waterdeur begonnen, niet eenen boorslag overslaende en stapsgewyze afmetende de onderlinge afstanden naer al de kamers. Geen stuk meubel van allen, die hy aenwezig vond, liet hy onopgeschreven. De knevelkoorden beschreef hy onder de drydubbele betrekking van lengte, omtrek en samenstel! In een woord nergens zou men den zorgvuldigen ambtenaer hebben kunnen ten laste leggen, dat hy niet nauwkeurig, niet uitgebreid genoeg ware geweest.

De beschryving was volbragt en het kwam er nu op aen de bewooners van den huize te verhooren nopens de omstandigheden der diefte.

De knechten en meiden verhaelden op welke wyze men hen verrast, gebonden en met beddegoed overdekt had. Zy hadden niemand gekend - voegden zy by - want allen waren vermomd met gedrochtelyke vermomsels; niets hadden zy gezien dan vlammende oogen, die niets natuerlyks verraedden. De vrees had - zoo als het in soortgelyke gevallen altoos gaet - de voorwerpen vergroot en wydweg verschrikkelyker gemaekt dan zy inderdaed waren!

Meester Steven wendde zooveel schrik voor, dat hy zegde byna niets te weten: hy ook had

gedrochtelyke wezens en vermommingen gezien, in grooten getalle; had hen eene tael hooren spreken, die hy volstrekt niet kon verstaen. Hy noemde ongeveer alles op, wat de dieven hadden weggedragen - zonder van de blikken doos en haren inhoud te gewagen - en eindigde met zyne armen en beenen te toonen, welke nog de luidsprekende sporen droegen van de hennippen koorden waermede zy waren geboeid geweest!

Wanneer de beschryving der plaets, het verhoor der getuigen, en de opneming der gestolene voorwerpen ten einde waren, keerden de ambtenaren ter plaetse terug van waer zy waren gekomen, met het vaste geloof, zelfs met de onwrikbare overtuiging, dat meester Doodryk een slagtoffer was geweest van de rooszuchtige *Bokkenryders*. Nog over eenigen tyd had de Scholtis getwyfeld of de heelmeester niet onder de *Bokkenryders* gemengd ware; nu viel in eens de blinddoek van 's mans oogen: ‘Neen’ dacht hy by zichzelven ‘ik deed den meester ongelyk, wanneer ik hem verdacht hield van *Bokkenrydery*. Byten zich de wolven wel onder elkander? Neen, neen, de heelmeester is een treffelyk man, zyne eer moet hersteld worden; daertoe zal ik zooveel bydragen als in myne magt is!’

Nog voor zonnenondergang waren Schinnen

en alle de omliggende gemeenten overbekend met de diefte: Steven was door de *Bokkenryders* uitgestroopt en *zoodanig mishandeld, dat hy gevaerlyk ziek lag!* De duivel - volgens het algemeene gevoelen - had zich al wederom lastbaer met het spel bemoeid; want in de plaets der gloeijende oogen had de faem eerst vuerkolen, dan flikkerende lampen geplaetst; wie zou dan durven twyfelen aen duivelsche tusschenkomst?

Meester Steven gaf zich uit voor een slagtoffer, wekte allemans medelyden op, en geen acht dagen later, of hy was zoozeer in achting gerezen, dat men hem als een der braesste jonge menschen uit de omstreken aenzag. Men had al zyne perten vergeten, of liever geloofde men, dat dezelve waren overdreven geworden. Zyn ongeluk herstelde al het kwaed, wat men op 's mans rekening had geplaetst.

Voortaen mogt hy, en zoo had hy gerekend, het hoofd opsteken in de samenleving, hy kon aenspraek maken op verkeer met deftige menschen, wyders vraegde hy niets om zyn oogmerk te bereiken. Ten andere, het waggelende geloof aen helsche tusschenkomst in de bokkenrydery, werd op vasten grond hersteld; niemand mogt in 't vervolg meer twyfelen.

Wy zullen later uit dit verhael zien, wat

Steven in het oog had, toen hy zichzelven deed bestelen; welke gevolgen eene diefte kan hebben, en waerom Klaes zulk groot belang stelde in 't bezit der doos.

EINDE VAN 'T TWEEDE DEELTJE.

Derde deeltje. Kapittel IV.
Eene lelie onder de doornen.

> En om elkander tot wulpschheid en overdaed aen te manen, zongen wy onophoudend, met heesche stemmen: *Kort is het leven, zoet is de vreugd!* Nu eventwel herhalen wy, van pyn zuchtend: *Lang is het leven en bitter de wroeging!*
> H. CONSCIENCE.

Wy waren alreede de tydsorde voorby gesneld, weshalve wy genoodzaekt zyn op onze voetstappen terug te keeren, ten einde de lezer in nadere kennis trede met eene persoon, die alreede haren invloed heeft uitgeoefend op de gebeurtenissen van den laetsten nacht, in welken wy de hoofden der onderafdeelingen, ten huize van hunnen hoofdman hebben bezig gezien.

Uit hetgene wy tot hiertoe van Klaes zagen, kan men ongeveer opmaken van welke stof de

woeste *Bokkenryder* was afgesneden. Hoe eventwel werd hy wat hy was? Hoe veranderde hy van toon, juist dan, wanneer zyn gemoed op 't zwartgalligste stond te worden? Dit verschynsel zullen wy poogen begrypelyk te maken.

Roodolf, vader, de befaemde stokvechter, de redenaer der *Bokkenryders*, trad van zyn dertigste jaer in den echt: ten eerste, omdat de algemeene regel wil, dat de man eene gezellin neme, en ten tweede, omdat hy eene ydele plaets in zichzelven gevoelde, eene om zoo te zeggen ongekende, onbepaelde begeerte, die hy wenschte aen te vullen en te voldoen. Wonder en nogtans gewoon verschynsel: De aertsbooswicht Roodolf zocht zich eene *deugdzame, goedgefaemde* boerendochter! Door het uithangen van geveinsde deugd en hemelschreeuwende schynheiligheid, wist hy Jacoba Grein te begoochelen; zy kende het bedryf van haren aenstaenden bruidegom niet, wanneer zy hem haer hand en haer hart schonk!

Reeds was Roodolf, sedert een jaer, vader van Klaes, en eene tweede vaderschap deed zich in 't verschiet zien, alswanneer Jakoba vernam, dat zy de vrouw van eenen *Bokkenryder* was! De droesheid, de mismoed, de wanhoop des wyss stegen ten top, wanneer haer Roodolf, op hare

liefkoozende opwerpingen, den mond stopte, met de afdoende woorden: ‘Vrouw, ieder zyne zaken: voor 't wyf de zorgen der kinders en keuken; voor den man de broodwinning! Geen woord meer dien aengaende gerept, of ik zou genoodzaekt zyn, tegen wil en dank, op eenen anderen toon te zingen!’

Sedert dien tyd zweeg Jakoba en verkropte haer leed in stilte: vyf maenden later gaf zy het levenslicht aen een dochterken en als dit nauwelyks eene maend oud was, droeg men de moeder naer het kerkhof; Roodolf volgde de doodkist met betraende oogen en een versteend hart! Klaes bleef by den vader; de jonge Magdalena - zoo heette het meisken - werd opgekweekt door Jakoba's zuster, eene deugdzame boerin van Oirsbeek, die wel weinig of geene opvoeding had genoten; maer by welke eene opregte en edele inborst alle beschaving vervingen.

De jonge Lena - by verkorting - was buitengewoon gevoelig voor het natuerlyk schoone: vóór eenen met bloesem prykenden boom, kon zy in verrukking stil staen! Eene welgemaekte persoon, op wier gelaet de maegdelyke onschuld te lezen was, boeide haer, op eene onwederstaenbare wyze.

Een schoon landzigt bragt een wonder uitwerksel op haer te weeg. Al deze en soortgelyke voorwerpen waren voor het eenvoudig en deugdzaem meisken zoo vele oorzaken of gelegenheden om zich, van het zigtbaer schoone, tot het onzigtbaer oneindig schoonere; om zich, van het zigtbaer geschapene, tot den onzigtbaren schepper te verheffen! Lena - met haer gevoelig gemoed - kon geen dier, geen wormken, nog minder een redelyk wezen zien lyden!

Zeventien jaren was zy oud, wanneer zy op Roodolf's uitdrukkelyk verzoek de moei verliet, en den last van het vaderlyke huishouden ging op hare zwakke schouders nemen. Zy bleef altoos teer en fyn van gestel; bereikte niet geheel en al eene middelmatige grootte, en gevoelde als eene yzeren noodzakelykheid van eenen beschermer te hebben. Wanneer zy dus met den ruwen broeder in meerdere en nadere betrekkingen kwam, hechtte zy zich aen denzelven vast, met de dubbele kracht van de bloedbanden en het bewustzyn harer zwakheid. Deze beide gevoelens waren magtiger dan 's broeders anderszins terugstootende gestalte en gelaetstrekken!

Lena was bleek; maer van dat zuiver bleek dat de kleur van den sneeuw en de effenheid van

geschaefd marmer nabykomt. Hair, oogen en wenkbrauwen blonken van zwartheid; haer voorhoofd was rond en glad als een spiegel; neus, mond, kin en kaken waren zoo regelmatig, alsof dezelve met eenen passer werden afgemeten, op dit alles staken de zilverwitte tanden en roode dunne lippen wonderschoon af. Hare gang was edel en geheel hare persoon verraedde zooveel zedigheid, zooveel ingetogenheid, dat niemand aen de maegd de uitstekende lichaemsgaven benydde. Wat het schoonste in Lena was, bestond hierin, dat zy niet wist, of liever niet scheen te weten met welke begaefdheden haer de Schepper had bedeeligd! Menigmael stond Klaes haer met verrukking, en tevens met spyt, te bezien - want hy maekte soms eene vergelyking van zich tot de zuster - en niet zelden ontviel het hem te zeggen, met een weemoedig gevoel:

‘Lena gy zyt zoo engelachtig schoon; hoe komt het dat ik zoo leelyk ben!’

Dan altoos antwoordde het goed kind:

‘Broeder, ik heb my zelve niet gemaekt; wat ik ben, dank ik aen den Schepper: waerop zou ik my dan beroemen: waerop zou ik dan trots zyn! Gy zyt niet leelyk, broeder, want ik zie u geerne, zoo als gy zyt; indien gy anders waert,

zou ik u misschien niet zoo lief hebben, als nu!'

Deze en soortgelyke gulhartige en diepgevoelde bemerkingen troffen den ruwen Klaes en lokten bem soms tranen uit de oogen; rukten hem somtyds van zynen zetel op. Dan naderde hy zyn lief Leenken, met het gedacht van haer te omhelzen! Maer plotselings gevoelde hy als eenen *electrieken* schok; keerde het gezigt van haer af; wyl hy - de roover - vreesde de zuster te bezoedelen door haer aen te raken! De boosaerd, de euveldader die zich door niets ter wereld liet afschrikken, vond zich ontwapend, bevreesd, in tegenwoordigheid eener zwakke, maer onschuldige en deugdryke zuster! Sedert een jaer dat Roodolf dood was, groeiden de eerbied en de liefde van Klaes voor de zuster gedurig aen. Dit eventwel zy nog gezeid, dat vader en zoon alle poogingen badden aengewend, om hun bedryf aen Lena te verbergen. Roodolf, inderdaed, stierf voor aleer zyne dochter genoodzaekt was hem te verachten en te verfoeijen!

Zeggen wy hier, eer wy verder gaen, wat Klaes was, lichamelyk gesproken. Men verbeelde zich, op eenen herkulesromp, een geëvenredigd hoofd, hetgeen bedekt was met eenen

hairtros van vlammend roode kleur; wenkbrauwen en baerd, die het hoofdhair niet konden verloochenen; kleine diep in 't hoofd gedrukte oogen; een neus die als tusschen de oogen geplakt lag! Voeg daerby de gebulte kaken, het door de koepokken geschonden wezen, de indiaensche lippen, de platte kin en den stierachtigen hals, en men zal moeten bekennen, dat de natuer den *Bokkenryder*, Klaes, stiefmoederlyk had behandeld! Had zy hem eventwel een dierlyk uitzigt gegeven; zy schonk hem ter ontschadiging leeuwenmoed, slangenvoorzigtigheid en stierenmagt! Geen wonder derhalve, dat hy Steven Doodryk te handig was en deze het moest verkroppen, dat Klaes hem kapitein modepop noemde; dat hy hem tegensprak en als eenen gelyke, soms als eenen onderdaen behandelde. En die twee kerels hadden het ongeluk van Herman en Martha Lemmens gezworen! De samenzwering der ondeugd tegen de deugd; der woeste en ruwe magt tegen de goede trouw en de onschuld!

Sedert, eenige maenden had Lena 's broeders nachtelyke afwezigheden bespeurd: zy had uit zyn zwygen opgemaekt, dat Klaesses doenwyze niet geheel en al onberispelyk moest zyn. Zoodra de twyfel eens in haer gemoed geslopen was,

nam zy het vaste besluit van des broeders voetstappen te bespieden. Menigmael in den beginne en eindelyk alle nachten verliet zy hare legerstede; sloop in zyn slaepvertrek, hield hare ooren boven het bed om de ademhaling van Klaes te hooren. Iederen keer, dat zy het bed ledig vond, bleef zy den nacht slapeloos doorbrengen en 's morgens bezigde zy alle bedenkbare middelen om te beproeven, of Klaes niet klappen zoude. Maer al hare poogingen liepen op niets uit: Klaes zweeg; Lena leed des te meer omdat zy zich aen niemand durfde openen. Zoo was de vooravond van Kersmis ingevallen, zonder dat het deugdzaem kind een hoeksken van den sluijer hadde kunnen opligten. Omstreeks de zeven ure 's avonds zegde Klaes tot de zuster dat hy moest uitgaen en den sleutel der voordeur zoude medenemen; hy aenzocht haer van zich om hem niet te bekreunen.

Oogenblikkelyk was haer besluit genomen; nauwelyks was Klaes buiten de deur, of Lena wierp eenen tirteijen rok op hare schouders, sloop buiten het buis en volgde den broeder op eenen zekeren afstand in de duisternis. Hare schoenen nam zy in de hand om op den vorst geen gedruis te maken; stond by stil, zy deed hetzelfde; zette by het op een loopen om zich te verwarmen,

zy volgde het voorbeeld des broeders. Zoo volgde zy den broeder *Bokkenryder* tot aen het huis van Hein Dierks, waer hy eene poos stond te wachten, tot dat uit verscheidene rigtingen eene geheele bende samenstroomde; dan zag zy Klaes en de overige kerels het huis naderen en binnen sluipen. Wanneer zy alléén was, snelde zy tot onder de vensters om te luisteren: eene doodsche stilte heerschte in het huis van Hein.

Nu wist zy meer dan zy weten wilde; Klaes hield met zyns gelyken geheime samenkomsten, en zulks aen Heerlerheide, eene wyk, welke zy als zeer slecht befaemd kende. Uit alles, wat zy kon te samenknoopen besloot zy, dat haer broeder *Bokkenryder* was!

Het vroos, dat de steenen kraekten en Lena voelde haer hoofd gloeijen! Met mismoedigheid sloeg zy den weg terug in, dien zy komende gevolgd had. Twee mylen ver ging zy alleen en geene vrees vond plaets in haer gemoed; want zy was slechts met het lot van den broeder bezig! Wanneer zy haer wooning binnentrad, ontstak zy licht, zag op het zakuerwerk van Klaes dat aen den muer hing: het wees middernacht aen! Aenstonds spoedde zy zich met haer lampje naer de slaepkamer, welke zoo zuiver was als het hart der maegd die het bewoonde.

Tegen den muer naest het bed hing, boven een tinnen gewydwatervat, eene beeldtenis der Moeder Gods, waerover twee gezegende palmtakken kruisgewyze op elkander gestoken waren. Zy dopte haren regten voorvinger in het water; zegende zich op voorhoofd, mond en borst; wierp zich op de kniën voor het beeldeken en stortte daer gebeden uit, die tot voor den troon der Moeder van genade en ontferming en van daer tot dien van den Allerhoogsten moesten opstygen! Zy vraegde de bekeering eens zondigen broeders!

Zy bezat eventwel geene bovennatuerlyke krachten; want nauwelyks was de kalmte, die op het gebed volgde, de plaets des krampachtigen yvers komen beslaen, of hare krachten bezweken onder den last des lydens! Haer hoofd zonk langzaem op de borst; eene soort van duistere wolk zworf voor hare oogen; de knieën beefden, en eensklaps kon men een dof geluid hooren als den val van een lichaem tegen den naekten grond! Lena lag bewusteloos ter aerde; haer lampken wierp zyn dubbelzinnig licht, door het nauwe vertrek en bescheen een tafereel, waerop Gods oog met welgevallen moest nederzien; want eene uitverkorene lag vernederd in het stof, en dat ter boete van de zonden eens anderen!

Wanneer Klaes 's morgens, omstreeks acht ure in huis trad en de zuster tegen hare gewoonte niet in huis vond, opende hy voorzigtiglyk de deur van Lena's slaepvertrek; de flauwe schemering der lamp kwam hem te gemoet. Met zyne oogen drong hy dieper door: wat ziet hy eensklaps? Zyne tederbeminde zuster ligt tegen den grond! In eenen sprong is hy by haer; neemt ze op van den grond; ziet het bed onaangeroerd; plaetst de zuster op hetzelve; onderzoekt hare handen, haer aengezigt: maer niets ontwaert hy dan de doodverw overal en een lichaem zoo koud als ys, zoo styf als marmer!

Klaes was met eenen yzeren wil begaefd; wanneer hy zich voorstelde dat iets was, dan moest het zyn. Hy wilde niet gelooven, dat Lena een lyk was: dus zegde hy tot zichzelven:

‘Neen, Lena is niet dood, zy is slechts in onmagt gevallen!’

Ondertusschen verroerde zich de zuster niet, geen vuer was in huis om het verstyfde lichaem te verwarmen. In dezen hopeloozen toestand neemt hy Lena tusschen zyne armen, begint met dansen en springen, met het huis op- en af te loopen; drukte en schokte de lieve zuster zoo fel en zoo lang, tot dat de warmte terug kwam. Lena opende eensklaps de oogen, strekte armen

en beenen uit, terwyl het inwendige gevoel aen zyne borst eenen blyden gil ontrukte. In zyne verrukking riep de godvergetene Klaes: ‘myn God, wees gedankt!’ Hy legde zynen dierbaren last andermael te bedde; ontstak de kachel, die weldra stond te gloeijen; bereidde den thee en dan ging hy Lena roepen.

Die de vaderlyke zorgen van Klaes jegens de zuster gadesloeg, was genoodzaekt te peinzen, dat er in den jongen twee naturen heerschten: eene *menschelyke* en eene *dierelyke!* Wanneer het meisken wederom ten voorschyn kwam, vooral als zy zich wederom in staet vond om iets te nuttigen, was de blydschap van den woesten broeder onbeschryfelyk.

Achter het ontbyt vraegde hy op eenen zorgbewyzenden toon:

‘Maer, zeg my toch eens, myne lieve Lena, waerom zyt gy niet te bedde geweest? Zekerlyk hebt gy den geheelen nacht met bidden doorgebragt; gy raedpleegt uwe krachten niet en stelt uwe gezondheid bloot aen al te harde schokken!’

By de eerste woorden, die van 's broeders lippen rolden, borst de zuster in tranen uit; weldra snikte zy, terwyl zy zich met den voorschoot het aengezigt bedekte!

Klaes geen antwoord krygende en de droefheid der zuster bemerkende, nam hare fyne doodkleurige handen in de zyne; dan haer styf beziende, vroeg hy:

‘Zuster, heeft u iemand leed aengedaen, noem hem my, en aenstonds zal ik u en geheel de wereld doen zien, dat Roodolf's Klaes zyne zuster weet te beschermen, tegen wien het ook zy; Wee dengenen, die een hair op uw hoofd durft krenken!’

Deze woorden uitende, nam het gelaet des broeders eenen helschen uitdruk aen; zyne vlammende oogen kwamen buiten hunne holle kringen: men zou gezegd hebben, twee gloeijende vuerbollen liggen op het ruwe aengezigt! Hy meende inderdaed, dat de onschuldige Lena een zwaer verdriet moest onder den boezem dragen!

Na eene poos te hebben gezwegen, verhief de maegd haer betraend aenschyn, liet hare oogen langzaem op den broeder neêrzinken, en zegde dan met eene bevende stem, die het yzeren gestel van Klaes deed sidderen:

‘Broeder, ik gevoel my thans nog zeer zwak, en had eene betere gelegenheid gewenscht om met u eene onderhandeling te hebben; ik vrees eventwel, dat ik weldra van schaemte en droef

heid zal sterven! Zwygen kan, noch mag ik niet; daerom maer gesproken, hoe eerder, hoe liever. Ga, sluit de buitendeur toe, opdat ons niemand kunne stooren; wy hebben over ernstige zaken te spreken.'

Klaes voldeed aen den wil der zuster, en kwam zich dan vóór haer plaetsen; op zyn gelaet straelde eventwel de gramschap dermate door, dat de maegd werkelyk vreesde van te beginnen. Zy bedroog zich aen de oorzaek van 's broeders grammoedige houding; deze giste, dat iemand eenen aenslag tegen de eer van Lena hadde gewaegd, en verwachtte slechts den naem van den euveldader, ten einde oogenblikkelyk tot denzelven te vliegen en hem te verscheuren.

Weldra begon tusschen de zuster en den broeder, de volgende samenspraek:

LENA. 'Broeder, zoo even zegdet gy dat gy aen geheel de wereld wilt doen zien, dat gy uwe zwakke zuster weet te beschermen tegen wie het ook zy. Ik, beter dan iemand, ben overtuigd, dat het u noch aen wil, noch aen moed mangelt; indien ik u eventwel verzekerde, dat er iemand bestaet, die door zyn gedrag en zyne handelwyze ten mynen opzigte, my weldra in het graf zal slepen; indien ik er by voegde, dat ik u den persoon zal noemen en gy my desniette-

genstaende niet zult wreken, wat zoudt gy dan zeggen? Bepeins uw antwoord wel, in plaets van in toorn te schieten,' voegde zy by, zoodra zy de krampachtige woede van Klaes bemerkte.

KLAES. 'Ik zou zeggen, dat diegene, welke u zulk een denkbeeld van uwen broeder heeft doen opvatten, een ellendeling is! Noem my den kerel; al woonde hy eene myl van hier, ik snel tot hem, en by de hairen sleep ik hem tot voor uwe voeten! Hoor wel, wat ik u zeggen ga: die schuld is van uw lyden; die de zuster van Roodolf's Klaes, die het kind van mynen vader slechts eene oogenblikkelyke droefheid heeft veroorzaekt; hy zal door myne handen gaen, ik zweer het by de assche onzer ouders, myne wraek zal schrikkelyk zyn! Wee hem, die myne *onschuldige* zuster heeft durven aenranden in haren persoon of in hare eer!'

LENA. 'Broeder, gy vergeet, dat alwie den boozen verbannen wil, zelf moet zuiver zyn van zonden; zoudt gy dat van u zelven durven zeggen, onder de oogen uwer zuster, die gy onschuldig noemt? Broeder, broeder, de deugd der onschuld moet schoon, moet hemelsch zyn; want zy boeit de oogen van den booswicht! Gy zelf drukt op het woord onschuldig: zeg eens, yst gy niet, als dat woord over uwe lippen komt?

Vreest gy niet, dat de tong in uwen mond verstyve, als gy het woord onschuldig uitspreekt? Broeder, broeder, God is geduldig, anderszins...'

'Welke tael is dat, Lena,' viel Klaes plotselings in, 'ik bekommer my over uw lot, en gy bejegent myne bekommeringen met ongegronde verwytingen!'

'*Ongegronde* verwytingen, broeder, gy durft die *ongegrond* noemen: ô, er is nog middel, nog hoop voor u; want gy begrypt, dat gy eenen slechten weg bewandelt; dat bewyst uw veinzen! Gy durft my niet zeggen, waer gy dezen nacht geweest zyt; in welk gezelschap gy u hebt bevonden; wat gy gedaen, wat gy beraemd hebt! Gy durft niet zeggen, wat gy zyt! Wacht ik zal het in uwe plaets zeggen, gy zyt onder de Bok.....'

'Ga niet voort, ongelukkige zuster, ô ik bid u, ga niet voort,' viel Klaes in, terwyl hy opsprong en eenen houten stoel tusschen zyne handen deed kraken; 'geen woord meer, of ik word een andere Kaïn! Ik bezit my niet, ik ken my niet meer!'

Lena zweeg eene poos: de woede van Klaes was te groot om van langen duer te zyn. Geene vrees benauwde het zwakke meisken; een heilig voornemen had zy opgevat; zy was vastelyk

beslist het uiterste, zelfs haer leven, te wagen - moest het zyn - om den broeder op den goeden weg te brengen; geen gevaer kon haer doen terugdeinzen.

Zoodra Klaes een weinig bedaerder was geworden, herhaelde zy hare vorige vraeg, en voegde er dan met eene martelares's gelatenheid by:

‘Myn lieve broeder, gy zoudt dengene, die een hair krenken durfde op het hoofd uwer zuster, met de tanden verscheuren, en als diezelfde zuster u het grootste blyk van liefde geeft, dan voelt gy helsche razerny; dan zyt gy bekoord om eene wandaed te bedryven, die wraek riep in den hemel! Eene wandaed, die sedert zestig eeuwen het menschdom doet yzen, schrikken en beven! Ik tel myn leven voor niets, myn lieve broeder; er is nog meer: hoe eerder de goede God my tot zich roept, hoe liever het my is, vooral, indien ik, om uwent wil, met neêrgeslagene oogen tusschen de menschen moet wandelen; indien ik, elken dag en elken nacht, moet beven voor uw leven, voor uwe ziel en zaligheid! O, gy zyt te nauw met my vermaegschapt; hetzelfde deugdzame wezen schonk ons beiden het leven, dezelfde engelin ziet uit het verblyf der zaligen op u en op my neder. Klaes, myn broeder

lief, zeg my alles; ik zal God, dag en nacht, bidden en smeeken, dat hy eene hemelsche lichtstrael op u neêrschiete; dat hy u op den weg der deugd lichte en leide.'

By deze woorden, blonk haer gelaet van hoop en verwachting; zy was op hare kniën gezonken, had hare armen om den broeder geslagen, dien zy met hare zwarte oogen boeide.

Klaes, hoe ongestuimig hy anderszins ook ware, verloor langzamerhand het woeste gevoel! hy berouwde zich over de oploopendheid waervan hy in het eerste oogenblik een blyk had gegeven. Hy nam op zyne beurt de zuster in zyne ruwe armen; zette haer op eenen stoel, terwyl hy tot haer zegde:

'Lena, het betaemt niet, dat gy voor uwen broeder knielt; maer vertel my, wie heeft u verhaeld *waer* en met *welke* makkers ik my dezen nacht bevond, gy schynt in dwaling gebragt, door den eenen of anderen nydigaerd, die den vrede en de rust tusschen ons beiden wil stooren: wy hebben slechts eene stok- en kaertparty gehad!'

'En om die stok- en kaertparty te vinden, moest gy naer *Heerlerheide*, naer de *Zwaen*, by baes Hein gaen; moest gy in de koude voor de deur blyven wandelen, tot dat er nog mis-

schien een twintigtal maets aengekomen waren! Broeder, broeder, als men op den regten weg wandelt, dan schuwt men het licht niet: dan, nauwelyks waert gy binnen het huis van Hein, of het flauwe licht verdween uit de voorkamer, en overal heerschte eene doodsche stilte! Gy zyt allen ergens onder den grond verdwenen, of de booze geest heeft u onhoorbaer, zoowel als onzigtbaer gemaekt!'

'Wie heeft u die omstandigheden overgebragt, Lena, ik bid u, zeg het my?'

'Ik heb alles met eigene oogen gezien, broeder; myne liefde uwaerts heeft my leeuwenmoed en hazenvoeten geschonken! Ik heb u gevolgd, van uit ons huis, tot aen dat van Hein Dierks; geen oogenblik heb ik u uit het oog verloren! Ik ben alléén wedergekeerd, heb my voor het beeld der Moeder Gods geworpen en Haer voor uwe bekeering gebeden, tot dat ik neêrgezegen ben onder de vermoeijenissen, den rouw en de vrees voor uw lot!'

'Namate Lena voortging, viel de gramschap van Klaes meer en meer; wanneer hy dit laetste bewys van hare liefde vernam, kwam een traen uit zyne holle oogen rollen; hy nam nogmaels de handen der zuster in de zynen; wierp eenen weemoedigen blik op het zwakke kind, dat voor

hem zat; bleef eenen ruimen tyd lang in eene soort van inwendige beschouwing. Eindelyk riep hy op eenen hartverscheurenden toon uit:

‘Lena, het is waer, ik ben een ellendeling, die niet weerdig is u nog langer den heiligen naem van zuster te geven! Wat wilt gy dat ik van myn lot zegge? Hetzelve is allerrampspoedigst! Lena, vloek uwen vader niet; hy is niet meer en God heeft hem alreede geoordeeld! Hy was *Bokkenryder!* Onder zyne oogen wies ik op, hy maekte van my eenen *Bokkenryder*, eenen booswicht? Gy die de onschuld en de deugd zelve zyt; werdt door eene deugdzame moei opgevoed; onder hare leiding, zyt gy eene engelin gebleven. Gy bewandelt den weg der deugd, uw geweten is gerust, uwe nachten zyn aengevuld met slaep, voelt gy nog kwellingen, zoo ben ik de schuld daervan! Lena de deugd moet een schoon ding zyn, omdat gy dezelve bemint en oefent!’

‘Voor u, broeder, is de weg, die tot de deugd leidt, niet afgesloten: de bermhartige God verwerpt geenen zondaer, als hy met een rouwmoedig en berouwvol hart tot hem gaet! Schep moed, sta hoopvol op uit den modderpoel, waerin gy gevallen zyt; wanhoop niet: de wanhoop is misschien de noodlottigste van alle zonden! Voor

alle misdaden is vergiffenis te bekomen; de wanhoop doet aen den kwaeddoender den genezenden balsem verwerpen, terwyl zy tot hem roept: ‘Wat hoopt gy van het Opperwezen, dat gy zoolang getergd hebt? Geene genade is meer voor u overig!’ Godes leer, broeder, voert eene andere tael: het Lam Gods, dat het zondenpak voor geheel de gedoemde en verworpene wereld op zich nam, roept den zondigen mensch toe: ‘Komt tot my, gy allen die belast en beladen zyt, en ik zal u ververschen!’

‘Wat wilt gy, wat oordeelt gy dat ik doen moet, om my van het gedrocht los te rukken, dat my tusschen zyne yzeren klauwen gekluisterd houdt? Lena, Lena, laet my aen myn lot over, gy zyt onmagtig om my te redden, en ik ben niet weerdig, dat ik myne oogen naer boven verheffe! Laet my aen myn ellendig lot over; voor hetzelve is geene hulp meer, zonder een wonder van den hemel. Luister liever, Lena, ik zal u slechts een gedeelte van den sluijer opligten, die myne euveldaden bedekt.’

Alsdan begon Klaes een omstandig verhael van de wyze, hoe zyn vader hem langzamerhand tot den stiel had voorbereid; met welke zorg hy hem opgeleid had tot eene volmaekte onverschilligheid voor datgene, wat men regt en geregtig-

heid noemt; hoe hy eindelyk te midden van zuipen, zwelgen en kwasten niets anders leerde dan zyn zinnelyk genot, zyne driften te voldoen!

‘De slechte gezelschappen, de kwade voorbeelden - zegde hy -hebben my gemaekt wat ik ben. Gevlockt zy diegene - riep de op de tanden knersende Klaes uit - die my de onschuld roofde! Die my anders maekte dan gy zyt!’

‘Vloek niet, broeder, de vervloekingen vallen terug op dengene, die ze uitbraekt! en een zoon, die zynen vader vloekt, is dubbel goddeloos: hy tergt God en schendt de banden der natuer! Kom tot u zelven, maek een vast voornemen van u te beteren; wisch uwe misdaden uit, door boete en goede werken! Jaeg den booze van u; want hy is het, die u nog den vloek in den mond legt; daer reeds de deugd voor uwe oogen glinstert!’

‘Dat gave God,’ onderbrak Klaes; ‘maer hoor tot het einde toe myne belydenis.’ Nu verhaelde Klaes alle de wandaden, die hy had bedreven; de dieften en strooptogten waeraen hy deel genomen had. Eindelyk openbaerde hy de geschiedenis van Hein Ruyter, zyne ontmoeting te Geleen met de kinders van den berg; de ontwerpen van wraek, die hy gesmeed had; hy

vergat niets van geheel het gebeurde van den voorgaenden nacht; openbaerde de ontworpene en beraemde diefte by den kapitein Steven, alsmede de plegtige verbindtenis, die deze laetste had aengegaen, en ten gevolge moesten hebben de schrikkelykste wraek tegen Herman en Martha, de twee onschuldige wezens!

Wanneer Lena in alle die schrikkelyke ontwerpen was ingewyd, borst zy in tranen uit; haer hoofd zonk op hare borst; men kon zien dat zy een gebed murmelde. Zy verhief weldra haer hoofd, sprong op van haren stoel en vloog in 's broeders armen; terwyl zy, hem liefkoos zende, uitriep:

‘Myn broeder, bereid uwe bekeering voor, door eene goede daed; red de kinders van Hein Ruyter! O, red hen, red hen, ik bid u om Gods wille!’

‘Lena ik mag, ik kan niet, zonder onzen kapitein, zonder myne makkers te verraden, en dat zult gy toch van my niet vragen! De Bokkenryders zyn verschrikkelyk in hunne wraek: voor myn leven zou ik minder beducht zyn dan voor het uwe. Kon ik hen waerschuwen; maer in zulk een geval zou het wel kunnen gebeuren dat ik ons beiden in het verderf stortte zonder hen te helpen. Steven Doodryk is man genoeg

om de beide kinderen en ons daerby van kant te helpen; indien het minste voorval zyne ontwerpen kwame dwarsboomen. Luister, Lena, laet Steven begaen, ik ken hem alsof wy ons leven te samen gesleten hadden: zoodra hy de jonge dochter ziet, zal hy zyne wraek, zyn woord en de *Bokkenryders* vergeten! Zy is de schoonste persoon, die ik nog ooit in myn leven zag, en Steven bleef nog nooit ongevoelig voor schoonheid. Zou hy eventwel de beide kinderen willen opofferen aen zynen hoogmoed, aen zyne onbluschbare begeerte van te heerschen over de bende, dan zal ik poogen hen te redden, op het oogenblik des gevaers.'

'Maer, broeder, vreest gy niet van met de kinderen van Hein Ruyter om te komen? Zyt gy wel zeker, dat het niet te laet zal zyn, als gy zult geroepen worden om over hun lot te beslissen? Het goeddoen mag men niet uitstellen, broeder; bepeins dat wel!'

'Ik zal maetregelen nemen om Steven in toom te houden: Lena, toekomenden zondag zal ik my voor de laetste mael - hoop ik - by, en onder de bende bevinden, om eene euveldaed te bedryven. By den ontworpenen togt mag ik, myns dunkens, tegenwoordig zyn; omdat ik daerby eene goede daed hoop te bewerkstelligen;

omdat er eene geveinsde en geene werkelyke diefte gaet gepleegd worden. Kan ik *Steven's briefwisseling, ontwerpen* en *lysten* vinden, dan is er geen bewys meer van ons handteeken; dan verliest Steven geheel zyne magt en zyn gezag; geen ander voorwerp zal ik my aenmatigen; dat beloof ik u, Lena, by alles wat my dierbaer is! Later zullen wy middels beramen, om ons te redden, vooraleer de wraek op ons nederstorte, als de hagel op de velden! Bid ondertusschen voor my, opdat ik in myn voornemen van beternis moge volherden. Wanneer ik my door de eene of andere goede daed op den weg der beternis hebbe geplaetst, dan zal ik mynen toevlugt nemen tot eenen meester, die de wonden myner ziel vermoge te genezen. Van dit oogenblik af, mag ik u verzekeren, dat ik my alreede eenen geheel anderen mensch gevoel; myne woeste natuerdrift heeft plaets gemaekt voor de zoete hoop, die my aenlacht! Ik voelde dat er eene ydele plaets in my was, welke de driften, waeraen ik den vollen teugel vierde, niet konden aenvullen! Ik zag het betere, ik begreep en keurde het goed, en myne verdorvene natuer sleepte my voort naer het kwaed! Lena, voor dat de zon den zevenden mei aenkondigt, zal uw bidden verhoord zyn; zal uw broeder een ander

man wezen! Sterk houden my de banden des kwaeds gekneld; met moed zal ik ze verscheuren. Daertoe helpe my God; daertoe helpen my zyne moeder en de H Niklaes, myn beschermer.'

'*Amen*,' zegde Lena, terwyl zy den broeder omhelsde, met zoo veel geestdrift, alsof zy hem voor de eerste reis van haer leven hadde gezien.

Deze bewyzen van deelneming gingen tot het hart van den ruwen Klaes en versterkten hem in zyn voornemen. Met een innig welgevallen, zag hy op de zuster neêr; haer gelaet schitterde van blydschap. De rampzaligste nacht, dien het arme schepsel ooit had doorgebragt, werd volgd door den blydsten dag! Aen goed, aen leven, aen de streek die haer zag geboren worden en welke zy zou moeten verlaten, had zy niet eens gedacht; zoodanig was zy met het zielenheil des broeders bezig geweest! Zy wilde den iever niet verder dryven; want zy begreep zeer wel, dat Klaes des te moediger zou opstaen, naer mate zy meer betrouwen op zyne krachten scheen te bouwen. Diensvolgens brak zy af; kleedde zich in aller yl en snelde naer Geleen, ter hoogmisse. Nooit in haer leven had zy nog zoo ieverig, zoo vurig gebeden, als gedurende deze plegligheid. Zy had inderdaed een dubbelen

pligt te volbrengen: God bedanken, voor den gelukkigen uitval harer eerste pooging en de genade afsmeeken voor het voltrekken van het heilige werk, hetgeen zy had begonnen met den broeder!

Als zy aen huis terug kwam, vlogen zich zuster en broeder te gelyk in de armen. Lena bemerkte, dat de broeder bitterlyk moest geweend hebben; want zyne oogen waren opgezwollen. Terwyl hy de zuster in zyne armen gekneld hield, riep hy uit:

‘Lena, voor de eerste reis, sedert tien jaren, heb ik een gebed kunnen stamelen! Ik kan niets anders dan het *onze vader*, telkens als ik kwam tot aen de woorden: *Leid ons niet in bekoringen maer verlost ons van*... dan vond ik geene woorden meer! Ik ben niet geletterd, Lena zeg eens wat volgt daerachter?’

‘*Verlos ons van den boozen*’ antwoordde de zuster, al snikkende!

‘ô Ik zal die woorden in myn geheugen behouden’ zegde Klaes met geestdrift; ‘Neen myn God leid my niet in bekoringen, maer verlos my van den boozen! Verlos my van den boozen, verlos my van den boozen!’ Wel honderdmael herhaelde hy die vurige verzuchting.

Voor het oogenblik werd er niet meer over die stof gehandeld. Lena verdubbelde hare liefdevolle zorgen jegens den broeder; deze schepte in dezelve nieuwen moed om zich te verbeteren; om het zondenpak van zich weg te werpen.

Nog denzelfden dag, deed hy aen de zuster een omstandig verslag over de wooning, de leefwyze en de persoonen van Herman en Martha: het deugdzame meisken gevoelde zich op eene onwederstaenbare wyze voortgesleept tot deze beide kinderen, welke zy reeds lief had, zonder ze te kennen; met welke zy samenneigde, wyl er eene wondere eenstemming in hun lot lag! Van dit oogenblik scheen zich Lena met Martha te vereenzelvigen.

Het uitwerksel van dezen stormvollen dag hebben wy gedeeltelyk gezien, ten huize van Steven, waer Klaes slechts eene blikken doos vol papieren medenam; terwyl hy alle andere voorwerpen met eene soort van verachting van zich wegsmeet. Keeren wy thans tot de bergwooning terug.

Kapittel V.
De drinkeling en de vergelding.

> Der Erde Duuk, die heiligen Uebel des Lebens
> Erhöhn den Geist, erheden die Seele zu Gott.
> Die tugend kampft, und fordet den Sieg nicht vergebens;
> Sie triumphirt: Es ist ein Gott!
> TIEDGE. GOTT UIT DE URANIA.

In de bergwooning rolden de dagen over de nachten, en de nachten over de dagen heen; Herman en Martha - onbewust van de helsche samenrottingen, die tegen hen gesmeed werden in 't duister - schepten langsom meer behagen in weldoen, naer mate hunne welstand aengroeide. Jozef en Betta Jansen hadden de kersmisdagen met hen doorgebragt; wanneer zy naer Lutterath wederkeerden, hielden zy zich den geheelen weg over bezig met de bergwooners aen wiens levenswyze zy niet loftuigingen genoeg wisten toe te zwaeijen. Nog geene dag was er sedert het afscheid nemen verloopen, zonder dat Jansen's kinders hunne ouders onder-

hielden aengaende de vrienden van Geulle; deze, van hunnen kant, hadden twee menschen-kinderen leeren kennen, die ver af waren van door eenen naderen omgang met hen verloren te hebben.

Dry weken zyn er verloopen sedert het voorval met het kersbroodje: de avond van den vyftienden january is sedert een uer ingevallen. Herman, Martha en Roos zitten in de kamer van het huis, rondom eene lamp: De eerste houdt zich bezig met peerdengetuig te herstellen; de tweede breidt eenen wollen hemdrok voor den broeder; terwyl de derde het spinnewiel met den regten voet doet draeijen, en linnen garen spint zoo fyn als een hoofdhair, ter verveerdiging van het benoodigde linnen voor het huisselyke gebruik. Hector ligt voor zynen meester tegen den grond, op de vier pooten, steekt den magtigen kop vooruit, en laet hem op de klompen rusten van Herman, op wien de trouwe hond zyne slimme oogen gevestigd houdt.

Op de bitse aenhoudende vorst was sedert twee dagen eene rapvoortgaende dooi gevolgd: een westwind bragt eenen onophoudelyken regen aen; soms volgden - op de kortstondige tusschenpoozingen - felle rukwinden, die op een naerstemmende wyze door de bladerlooze boo-

men suisden en deze schokten tot op de verstgeschotene wortels. De regen door den fellen wind door het ruim gezweept, klaterde tegen de houten vensterslagen met zooveel geweld, alsof eene gespierde hand kiezelsteenen tegen dezelve geworpen hadde!

Weldra kwam de donder zyne vervaerlyk zware stem met het geloei van den wind vermengen: met tusschenpoozen schoot de bliksem zyne heldere stralen door het uitspansel; lichtte zoodanig door de spleten van deuren en vensters, dat het lamplicht er door verdoofd werd. Zoohaest *Herman* het onweder bespeurd had, was hy opgestaen en op den zolder geklommen: straks kwam hy terug, dragende een handvol verdorde bloemen en loofwerk, welke hy uit eenen gezegenden bos had getrokken. Met eenen vlammenden zwavelstok stak hy het vuer aen bloemen en loofwerk onder de schouw: zy vatten langzaem vuer; de rook en het reukwerk stegen, in ligte wolken, door den schoorsteen op, en verspreidden zich in het ruim[1]; de berg-

(1) Dusdanig is het aloude gebruik der Limburgers: Op O.L.V. Hemel vaert dag laet ieder huishouden eenen bos welriekende bloemen, kruiden en loofwerk zegenen; ten tyde van on weder wordt daer-van gebrand onder het lezen van Sint-Jan's Evangelie. Die dag wordt daerom wel O.L.V. Kruid-wyding genoemd.

bewooners lazen, onder dit branden, gezamentlyk het Evangelie van den H. Jan: In den beginne was het woord, en het woord was by God, en God was het woord, enz.

Nauwelyks was het gebed ten einde, of men hoorde een verschrikkelyk gekraek, hetgeen geleek op voortdurende donderslagen. De oorzaek van dit plotselyke verschynsel was geen geheim voor het huisgezin van den berg: de onophoudelyke regen had den sneeuw in de bovenlanden aen het smelten gebragt, en de Maes op eene dreigende wyze doen opzwellen. De ysvloer, waermede de vloed bedekt was, raekte aen de oevers los op sommige plaetsen, en zette zich in beweging; maer straks vonden de ysschollen wederstand onder Geulle, waer de Maes nog vast lag en steigerden zich, terwyl zy door 't geweld van het achterwater werden voortgestuwd, vormden zy weldra gedrochtelyke ysbergen dwars door den vloed, hielden den loop des waters gestremd, en dreven hetzelve buiten de oevers. Waer het ys boomen of huizen op zynen weg vond, maeide het dezelve met zooveel gemak weg, als de seis het tengere gras doorsnydt.

Het instorten der ysbergen, het breken der

ysklompen, die tot dry voeten dikte maten; het brullen van het water, het kraken en breken der boomen, het noodgeschrei der oeverbewooners drongen tot in de bergwooning en deden de gevoelige kinders sidderen en beven voor het bestaen van zoovele ongelukkigen! Dan aenstonds hoorden zy het noodgeklep op de torens van Geulle, Uikhoven, Elsloo, Stein en Mechelen! Nu aerzelde Herman niet meer: Hector was alreede op zyne pooten gesprongen, stak zynen grooten kop onder de handen van Herman, om van dezen gestreeld te worden; dan vloog de hond naer de deur, en gaf door zyne houding en sprongen te kennen, dat hy wenschte naer buiten te snellen.

'Ja, trouwe Hector, gy begrypt in uwe natuerdrift, dat daer buiten iets te doen is - zegde Herman, zyn werk ter zyde leggende - hy is den naem van Kristenmensch niet weerdig, die zich vergenoegt met warm aen de kachel te blyven zitten, wanneer zyn evenmensch in nood is. Die ten minste geene redding poogt, is een lafaerd: en Herman is niet laf, en Hector is het ook niet; wacht maer een beetje, trouw dier, zoo ongeduldig niet: Ik heb myne leerzen reeds aen de voeten, eenen zak over de schouders, eenen yzeren tweetand in de eene en eene

lantaern in de andere hand! Goed, goed, ik ben er reeds: Martha wees niet ongerust; doe de kachel branden. Wie weet of zich niet alreede menschen zonder wooning bevinden, en de onze is groot genoeg voor nog een arm huishouden.'

By deze woorden opende Herman de voordeur, Hector sprong buiten vóór den meester, die de deur voorzigtiglyk achter zich toesloot. Langs den hoogen weg kon Herman nog droogvoets tot Geulle geraken. Weldra ging hy voorby de wooning van den ouden herder, waer alle vensters verlicht waren, ten einde de noodlydenden te verwittigen, dat het huis ten dienste stond van de ongelukkige parochianen, die door het geduchte element uit hunne wooningen zouden verdreven worden.

Met rappe schreden ging de jongman naer den noordkant van het dorp, welke het meest was blootgesteld en van waer zich het meest de noodkreten lieten hooren! Reeds was by door de hagen tot aen de Beekstraet gedrongen, waerdoor het Maeswater, op eene diepte van zeven voeten, met een verbazend geweld stroomde, terwyl de ligte ysschollen tegen de boomen stieten, zich in de hagen en struiken vastzetteden en het water geduriglyk hooger en hooger zwol en langzamerhand in de hoogstgelegene huizen drong.

Herman stond juist op het punt van naer een klein huisken te waden uit welks zoldervenster hy een noodgeschrei hoorde, wanneer hy op ongeveer vyftig stappen stroomopwaerts een flauw geroep scheen te hooren uit het water opstygen. Op hetzelfde oogenblik stiet Hector een naer geluid uit; blafte eenige keeren en nauwelyks had hem de Meester, ter aenmoediging, op den breeden rug geklopt en toegezegd: zoek Hector, zoek! of het dier liep eenige stappen opwaerts en plotselings hoorde Herman het geplof van een zwaer lichaem, dat zich in den stroom werpt. Nu riep de jongen zonder ophouden: ‘Moed, Hector, moed myn trouw dier! Hael uit, breng hier; moed, Hector, moed!’

Nog was Herman bezig met aen het dier aenmoedigende woorden toe te spreken, als hy, by de schemering der lantaern, den hond zag komen aenzwemmen met een zwaer voorwerp tusschen de tanden! Tot boven de lendenen liep de gevoelige jongen in het water; vatte het voorwerp, dat Hector naer zich sleepte, vast en trok hetzelve op de droogte: het was een mensch! Hy gaf wel geene teekenen van leven meer; eventwel kon zich Herman niet verbeelden, dat hy alreede dood zoude zyn, daer hy, een paer minuten te voren, nog 's mans slauw noodgeschrei had gehoord.

Zonder lang te dralen nam hy den mensch op zyne schouders, gaf aen Hector de lantaern te dragen, die zich van dien last volgaerne en zeer goed kweet; daer hy gedurig naest den meester liep en elken voetstap, dien hy verzette met de lantaern verlichtte. Op dit oogenblik hoorde de brave jongen het gesuis van den wind niet; den regen, die zyn aengezigt doorzweepte, gevoelde hy niet; de bliksemstralen, die de lucht doorkloven, zag hy niet! Geheel zyne gedachten en geestvermogens waren slechts op een voorwerp gevestigd: op den drinkeling, dien hy op de schouders droeg! Hy gevoelde in zyn hart die zelfsvoldoening, die blydschap, welke het onfeilbare gevolg zyn van het verrigten eener liefdadigheid jegens den ongelukkigen evenmensch.

Pylsnel vloog Herman met zynen dierbaren last naer de bergwooning; nauwelyks had hy geklopt en zich kenbaer gemaekt, of Martha opende de deur en de broeder trad binnen met den drinkeling, dien hy op de tafel naest de kachel legde.

Op bevel van den jongen huisbaes, werden bedding, kleederen en versterkende levensmiddelen by de hand gehaeld. Hy zelf nam een spiegeltje van den muer; legde hetzelve op den

mond van den drinkeling, en liep dan met het glas aen de lamp. Van blydschap als buiten zichzelven, riep hy uit: ‘Kinders, de man leeft nog, want de spiegel is ligtelyk door den adem aengeslagen! Verwydert u een oogenblik, ik ga hem myne drooge kleederen aentrekken; de warmte zal hem weldra doen tot zich zelven komen!’

In een, twee, dry was de man verschoond; men legde hem op een bed, en onder den tyd dat Herman eenige greinen kamfer ging voor den dag halen, begon Hector het aengezigt van zynen reddeling te lekken; weldra vreef Herman 's mans voeten en armen met rooden baei; bragt langzamerhand het bloed in beweging op de uiterste deelen; wist zoo wel en zoo gepaste hulpmiddels te gebruiken, dat na een uer lang de grootste zorg en moeite te hebben aengewend, de vreemdeling als eenen ligten gil uitstiet! ‘Hy is gered, kinders,’ riep Herman, ‘laet hem nu langzaem bekomen; de al te plotselyke overgang van koude tot warmte moet altoos gevaerlyk zyn; verwyderen wy het bed een beetje van de kachel!’ Wanneer men dezen wyzen raed gevolgd had, dekte men den man, liet hem rusten, en dan eerst zag Martha in welke gesteltenis zich de broeder bevond.

‘Herman,’ zegde zy, ‘gy zypt van natheid, verander rap van kleeding, anderszins zouden wy morgen wel twee zieken, in plaets van éénen kunnen hebben;’ de broeder gevoelde de gegrondheid der aenmerking en voldeed aen der zuster verlangen.

Martha had middelerwyl een panneken vleeschsop verwarmd; Herman goot den mensch eenige lepels van het verkwikkende vocht in den mond; het scheen een gunstig uitwerksel op den lyder te wege te brengen: hy opende de oogen, staerde in het ronde, scheen te willen spreken; maer de tong kon geene verstaenbare klanken uitbrengen! Hy stak eene hand uit, vatte die van Herman, bragt ze aen zyn hart, ten teeken van dankbaerheid!

Het avondeten werd nu in gereedheid gebragt, de dry huisgenooten zetteden zich aen tafel, maer alles liep sprakeloos af: men vreesde door spreken den zieken te vermoeijen, achter het eten, ging zich Herman een paer uren op het bed leggen: omstreeks elf ure stond hy op: de twee meiskens zorgden voor vuer en licht; gingen dan slapen, terwyl Herman bleef waken tot den morgen; alswanneer men hoopte van den vreemdeling iets te vernemen, aengaende zynen persoon en het voorval, dat hem op den rand des grass sleepte.

Wanneer de meiskens alleen waren, begon Roos met het beetje ligtzinnigheid, dat nog was overgebleven van haren aerd en kunne, te vragen en te zeggen:

‘Hebt gy den mensch belet, Martha, hy schynt nog jong; welke schoone oogen, en witte tanden! Wat was hy schoon gekleed! Welk fyn linnen hemd, en fyne laken broek? Denk eens, een gouden zakuerwerk, en een paer zilveren sporen aen de leerzen! O, die man is zekerlyk ryk; wat zal hy dankbaer zyn!’

‘Zwyg Roos,’ antwoordde Martha, ‘morgen zullen wy wel vernemen, wien Herman gered heeft; lezen wy nu voor 't behoud der ongelukkigen, die langs de Maes woonen en van niemand dan van God meer hulp te wachten hebben!’

'S morgens vroeg waren allen de huisgenooten van den berg reeds vroeg op de been. De zieke had een ongerusten nacht doorgebragt tot omstreeks vyf ure van den ochtend; dan was hy in slaep gevallen, en ten acht ure bevond hy zich nog altoos in dien verkwikkenden toestand, welke eene aenstaende genezing voorspelde. Herman en de beide meiskens namen te samen het ontbyt, als eensklaps de vreemdeling ontwaekte, verwilderd in het rond staerde en vroeg

op eenen verbazenden toon: ‘Waer ben ik, hoe ben ik hier gekomen?’

Herman antwoordde: ‘Gy zyt in het huis van vrienden, die zich gelukkig achten u eenigen dienst te hebben kunnen bewyzen. Dat trouwe dier daer (op Hector doelende), heeft u gisteren avond uit het water gesleept, en ik heb u tot in onze wooning gedragen.’

Nu rigtte zich de vreemdeling op, ten einde zyne redders des te beter te zien: zyne oogen vielen op Martha en eene koude huivering overviel hem! Had hy dat lieftallige, dat bekoorlyke en engelachtige gelaet nog ooit gedroomd? Had men hem hetzelve nog ooit met een hemelsch penseel afgeschilderd? Was zy het niet, die door de volmaektheid der vormen en den glans harer deugden, hem moest herscheppen en onderjukken? Daer hy geheel zyne tegenwoordigheid van geest had weder gekregen, begreep hy aenstonds dat hy zich niet te nieuwsgierig mogte toonen; derhalve begon hy eerst te openbaren wat hem betrof, in zoo verre als hy zich het voorval herinnerde.

‘Gy zyt zekerlyk begeerig te weten wie ik ben’ zegde hy ‘en van waer ik kome: ik zal u dienaengaende voldoen. Ik ben Steven Doodryk, geneesheer van Schinnen! Over ongeveer veertien

dagen werd myn huis geheel uitgeplunderd door de vreesselyke *Bokkenryders;* myne huisgenooten en ik werden gekoord, gebonden, mishandeld en in den deernisweerdigsten toestand gebragt! Niet alleen ontroofden zy my de kostbaerste voorwerpen, myn lynwaed, zilverwerk en geld; maer ook nog daerenboven alle myne huispapieren, titels: in een woord alles waeraen ik het meeste verkleefd was en waervan myn tydelyk geluk of ongeluk afhangt! Te vergeefs heb ik sedert dien op alle omliggende plaetsen doen afkondigen, dat ik duizend *patakons* geven zou aen dengene, die my myne papieren zoude wedergeven: ik hoorde, noch zag iets dienaengaende. Wanneer gisteren een briefken voor myne deur werd gevonden, waerop anders niets te lezen stond dan:

‘Indien gy uwe papieren wilt terugbekomen, zoo kom dezen avond juist op slag van zeven ure geheel alleen (alleen verstaet dit wel) achter het huisken van den overzetter te Geulle; daer zal eene vrouw u de blikken doos geven met de papieren, tegen de duizend uitgeloofde patakons. Te vergeefs zoudt gy u wapenen of doen vergezellen; kom met geld en vertrouwen, u zal geen kwaed overkomen.’

‘Het was reeds middag, ik had geen oordje

geld en het kwam er op aen duizend patakons te vinden. Ik liep by myne kennissen en vrienden; maer het was vier ure van den achtermiddag, vooraleer ik de som te samengehaeld hadde. Ik steeg te peerd en rende naer Geulle; niettegenstaende regen, wind en duisternis. Wanneer ik te Elsloo onder den berg kwam, begon de Maes op te breken: nu spoedde ik my nog meer. Ik kende den weg en hield my zooveel als mogelyk was buiten de holle wegen, waerin het water alreede eene manslengte hoog stond. Reeds was ik, op ongeveer twee honderd stappen, het doel myner reis genaderd, wanneer myn peerd plotselings in het opgezwollene Maeswater geraekte.

'Terugkeeren, wilde ik volstrekt niet: ik verliet my op God en myn peerd; trok de voeten uit de stygbeugels en liet den toom op den hals vallen, ten einde deszelfs bewegingen des te vryer te laten. Een eind wegs zwom het voort; maer de stroom was zoo fel, dat wy langs om meer afzakten. Eensklaps kwam eene ysschol tegen het peerd gedreven, ik viel van hetzelve, onder het uitstooten van een beklemd noodgeschrei! Verders weet ik niets meer, tenzy dat ik in eene vriendelyke wooning ontwaekt ben, en my onder de bescherming van edelmoedige menschen be-

vinde; iets waerover ik God en zyne Heiligen van harte bedank,' voegde hy er by, met dien gezalfden toon, dien hy huichelende gewoon was aen te nemen.

Herman verhaelde hem nu, op zyne beurt, hoe en op welke wyze hy hem gered had, iets waermede wy den lezer alreede bekend gemaekt hebben. Hy voegde nog by ten slotte: 'Het peerd - van den last des ruiters verlost - heeft zich waerschynlyk met zwemmen gered; zou het eventwel versmoord wezen, zoo kan het toch niet verre gedreven zyn.'

Oogenblikkelyk werd Roos tot een paer visschers gezonden, die met hunne schuiten moesten gaen opsporingen doen, ten einde peerd en geld te zoeken.

Steven sloeg de zorgen, rakende het peerd, af; want hy zou niet weinig verlegen geweest zyn, hadde men hetzelve wedergevonden: hy wist zeer wel, dat men het dier van geen geld zoude berooven, om de eenvoudige reden, dat de duizend *patakons* nooit anders dan in het brein van den kapitein bestaen hadden. Roos eventwel, was vertrokken en hy rekende op de vruchtbaerheid van zyn brein, om eenen uitweg te vinden, ingeval het peerd geldeloos ontdekt wierde. Daervoor was eventwel niets te vreezen; want

sedert twaelf ure van den nacht stond hetzelve vóór de poort van Steven.

Herman en Martha waren beide getroffen over de rampspoeden, welke schenen behagen te scheppen in den vreemdeling te vervolgen. De regtzinnige kinders geloofden, dal geheel het samenweefsel van leugens in alle punten en deelen, waerlyk bestond! Hoe ook zouden zy hebben kunnen vermoeden dat diezelfde man, wien Herman van eene zekere dood gered had; juist op weg was om eene byeenkomst te hebben met een paer Bokkenryders, waervan zy de slagtoffers moesten zyn? Wat hadden zy ooit tegen iemand misdreven, om te schroomen voor wien het ook zy? Mogt het wel iemand in de gedachten komen eenen man, die er zoo deftig uitzag, die zoowel wist te leven als de vreemdeling, van leugentael te vermoeden?

Tegen den middag bevond zich Steven genoegzaem hersteld om op te staen; zyne kleederen middelerwyl uitgewasschen en gedroogd zynde, verwisselde hy die van Herman tegen de zynen, en trok er niet weinig voordeel uit; tot dusverre zelfs dat de bynaem van *Modepop*, dien hem Klaes had aengevreven, niet van onpas kwam. Zyne verbleekte kleur - een gevolg van het onmatige levensgebruik - veraf van hem na-

deelig te zyn, wekte eene soort van medelyden op; want de kinders aenzagen dezelve als een gevolg van den netelachtigen toestand, waerin hy zich had bevonden.

Steven was al te fyn om niet alreede uit alles, wat hy gezien en gehoord had, te hebben opgemaekt dat hem het toeval juist in het huis geworpen had, hetgeen hy wenschte van naby te kennen, ten einde zyne netten des te zekerder te kunnen spannen.

Hy had, wel is waer, iets gevoeld op het eerste gezigt der maegd, hetgeen hem innerlyk deed terugdeinsen voor zyne duistere ontwerpen, maer vindt de dankbaerheid wel eene snaer in het hart of in het geweten van den doorkankerden booswicht? Kent hy wel iets van eer of geweten, wanneer de dierlyke driften, en het valsche eergevoel der menschelyke opzigt spreken?

De bewezene weldaed en de daeruit voortspruitende dankbaerheid zegden wel tot zyn verstompt, versteend en dierlyk hart:

‘Zonder den braven Herman waert gy alreede het aes der wormen! Hy deed nooit eenig kwaed en zonder u te kennen redt hy u het leven, met gevaer van het zyne: verzaek liever aen den *Bokkenryderstiel:* ga liever elders, buiten hun bereik, woonen, dan uwe handen te bezoedelen

met het bloed uwer weldoenders, dan de hand te verpletteren die een edelmoedige redder u toereikte; dan de wreedheid van den tyger en de valschheid der kat te overtreffen!'

Maer de dierlyke driften spraken luider, zy antwoordden:

'Wat loon zyt gy aen Herman en Martha Ruyter schuldig? Wist hy wien hy redde, alvorens u de hond uit het water sleepte? Heeft u de hond niet gered? Overigens was het hunne schuld niet, dat gy byna het leven er op inschoot? Voor wien anders moest gy in dat akelige weder die verre reis doen? ô Gy hebt de moeite uwer reis, het gevaer, waeraen gy zyt blootgesteld geweest, ook nog op hen te wreken. Zou het al waer zyn, dat zy zich min of meer menschelyk ten uwen opzigte getoond hebben; welaen, des te verdienstelyker zal uwe wraek in de oogen der makkers zyn! Indien de zuster en broeder zich tegen u over in eenen vyandelyken toestand hadden gevonden, wat verdiensten zoudt gy u dan durven aenmatigen over uwe overwinning? Geene andere dan dat gy fynder en sterker waert. Nu zy u als eenen vriend, als eenen broeder behandelen, en gy hen slagtoffert aen de vergramde en ongewrokene *Bokkenryders*, toont gy u waerlyk groot!

‘Uwe makkers zullen verbaesd, verstomd staen, alswanneer zy zullen vernemen, hoeverre gy de zelfsverloochening weet te dryven, alswanneer het belang der maetschappy van de *Bokkenryders* zulks vereischt! Voortaen zal uwe magt, zal uw gezag onbeperkt zyn; uwe eer, uw gegeven woord spreken; doe dus alle nevenbetrachtingen zwygen! Toon dat gy den naem van kapitein weerdig zyt!’

Zoodra de boosheid de overhand had verkregen, legde Steven alles in het werk om door huichelary en schyndeugd de oogen zyner weldoeners te begoochelen! De woorden deugd, godsdienst, liefdadig-, gelaten- en dankbaerheid stroomden uit zynen mond, als de vloeijende stof uit een vat, wanneer deze eene plotselyke opening vindt! Door het voorwenden van ongelukken en verongelykingen, wekte hy het medelyden op by de bergbewooners, baende zich langzamerhand en op eene ongevoelige wyze den weg tot derzelver vriendschap en liefde! Om achterdochtig te worden, moet men vooraf de speelbal van bedriegers geweest zyn, en de kinders waren nog nooit ter school der ondervinding gegaen; nog nooit hadden zy zich een juist denkbeeld kunnen vormen van een monster!

Tegen den tweeën van den namiddag waren

Steven, Herman en Martha alleen in huis; deze laetste zat bezig met breijen voor het venster, en wierp van tyd tot tyd de oogen naer den kant van Geulle, alsof zy iets of iemand van dien kant verwacht hadde. Wanneer zy de oogen soms op den vreemdeling wierp, ontmoette zy telkens deszelfs gezigtstrael op haer gevestigd. Zy gevoelde by deze ontmoeting eene soort van ongekende vrees, en hoopte dat de komst van den ouden herder een einde zoude stellen aen hare lastige houding.

Eindelyk zegde zy tot den broeder, terwyl zy de oogen op haer breiwerk gevestigd hield:

‘De oude, goede herder schynt ons heden te vergeten, Herman; het is immers zyne gewoonte niet eenen dag over te slaen zonder gewigtige redenen.’

‘Hy zal te veel werks hebben met de ongelukkigen, die zich zonder wooning, en zonder middelen bevinden, om tot hier te kunnen komen,’ bemerkte Herman.

Op het hooren van 's herders naem, had Martha eene ligte trilling in den vreemdeling bespeurd, hetgeen haer stof ter overpeinzing had gegeven, om geene andere redenen, dan dat zy twyfelde, of de jongman niet somtyds tot die dwaelgeesten behoorde, die toenmaels begonnen

te gelooven, dat het in de mode was in godsdienstzaken eene groote ligtzinnigheid uit te hangen, en tegen de priesters een toon van verachting aen te nemen, die zoo niet eene godslastering of godsterging toch ten minste eene zotheid is.

Deze gedachten hielden de maegd eene poos bezig; dan de oogen nog eenmael naer buiten werpende, zegde zy tot Herman:

‘Daer komt de goede heilige man aengesukkeld, door de dreef.’

Nauwelyks had zy deze woorden gelost, of zy verliet hare plaets, snelde naer buiten en ging den ouderling te gemoet. Hector liep fier aen hare zyde. Zoodra zy by den dienaer Gods kwam, zegde deze, een kruis over haer hoofd slaende:

‘De God van genade zegene en beware u van de listen en lagen des boozen geestes!’

‘Amen,’ zegde zy, en geleide den man in huis.

Buiten het huis had Martha den tyd niet om des vreemdelings tegenwoordigheid in haer woonste aen den herder bekend te maken, zoodat deze niet weinig verwonderd was eenen, in oogenschyn, heuschen man te vinden by zyne intrede. Weldra eventwel begon Herman alle de

omstandigheden te verhalen, rakende de oorzaek van Steven's tegenwoordigheid aen den berg; hy maekte aen den grys den neteligen toestand - waeruit hy hem getrokken had - kenbaer, alsmede deszelfs naem en woonplaets, zonder zelfs de omstandigheid van de diefte, ten nadeele van den man gepleegd, te vergeten, waermede de reis naer Geulle in zulke nauwe betrekking stond.

Op het hooren uitspreken van Steven Doodryk's naem, had de grys zyne schrale en magere handen kruiswegs over de oogen en het voorhoofd gelegd en was in diepe gepeinzen als verzonken: het scheen dat hy duistere en verwarde herinneringen in het afgesloofde brein wilde ophelderen en rangschikken; deze houding duerde eenen tyd lang, gedurende welken de maegd hare opgen met belangstelling op den goeden priester gevestigd hield. Deze bezat al te veel menschenkennis; hy was te ryk in ondervinding dan dat hy eenigen twyfel in het openbaer zoude geopperd hebben. Van de kinderbeenen af had hy zich gewend langen tyd en rypelyk te overwegen en rap te handelen. Met voorbarigheid had hy nooit veel gewonnen en had derhalve voor stelregel aengenomen, dat het onvermoeibare geduld alles overwint.

‘Ten einde den grond te peilen,’ zegde de herder tot Herman, by wyze van bemerking, ‘en zonder in schyn groot aenbelang in deze woorden te stellen: Myn jonge vriend, ofschoon gy uw leven hebt ten pande gesteld om dat van dezen heer te redden, kan ik toch anders niet dan uw gedrag pryzen. Ik weet hoe weinig prys gy stelt op den lof en de goedkeuring der wereld: ook zulke doenwyze kunnen de menschen niet beloonen; God alleen kan het. Dit belet eventwel niet dat uw geweten - op dit oogenblik - die inwendige vreugd smaekt, welke de gekwetene pligt op de hielen volgt; dit belet den reddeling nog minder zyne dankbaerheid te betuigen voor de genotene weldaed. Dezen heer aenzie ik als een heusch man en ik vlei my met de gedachte, dat hy de dankbaerheid beschouwt als het zekerste kenteeken van een edel gemoed.’

Steven was sluw genoeg om te begrypen, dat deze woorden meer tot hem dan tot Herman gerigt waren, hy besloot dien eenvoudigen ouderling (zoo peinsde hy over hem) de oogen te begoochelen met schoone woorden. Weshalve hy zyn gelaet in den weemoedigsten plooi stelde en aen zyne woorden den meest mogelyk gezalfden klank gaf, als hy inviel:

‘Ja, eerweerde man, ik ben u dankbaer voor

uwe bemerking; zy moedigt my aen om datgene te durven, wat ik reeds lang beschroomd was te doen: namelyk mynen edelmoedigen redder bedanken voor den uitstekenden dienst, dien hy aen my bewees zonder my te kennen. Myn hart is te vol, op dezen stond, om myn inwendig gevoel uit te drukken.' Dit zeggende vreef hy zoo fel over zyne oogen, dat er water uitliep, waerna hy zuchtende en gevoeligheid veinzende, voortging:

'Mogte de goede God my de gelegenheid schenken om aen den deugdzamen vriend te bewyzen dat hy geenen ondankbaren gered heeft van de dood! Ik besef nogtans zeer wel dat hy geenen loon verwacht voor zyne liefdadige handelwyze; maer ik gevoel dat eene heilige schuld op my weegt en hy zal my niet beletten, hoop ik, dat ik my van dezelve kwyte, en wel hoe eerder hoe liever. Gy hebt gehoord, eerweerde heer, dat het ongeluk en de rampspoeden ook myne deur hebben weten te vinden: ik heb geleerd het hoofd te buigen onder de kastydingen van den Heer!'

'Te vergeefs ook,' onderbrak de priester, 'worstelt men tegen Godes almagt: wat loon mag de lyder verwachten, wanneer hy zyn pak morrende en vloekende tegen den Heer, draegt?'

‘O neen, eerweerde man, ik morre niet, ik vloeke niet tegen den Heer; ik poog myn pak met geduld door de wereld te dragen. Veroorlooft my, goede vrienden, - zegde hy tot den broeder en de zuster - dat ik nog heden vertrekke; ik moet de mynen gaen gerust stellen over myn uitblyven. Dank aen uwe hartelyke en gepaste zorgen, voel ik my thans in staet gesteld om de terugreize zonder gevaer te durven aennemen. Binnen korten tyd hoop ik, dat het my veroorloofd zy u te komen bedanken voor de bewezene diensten, en u tevens blyken te geven van myne dankbaerheid jegens u allen.’

‘Ik geloof, antwoordde de priester met voordacht, in naem myner jonge vrienden, te moeten antwoorden, dat zy van hunne brave ouders geleerd hebben het goede te doen, zich van hunne kristelyke pligten te kwyten, zonder van iemand anders dan van God eenigen loon te verwachten. Dit zy gezegd zonder in 't minste den prys uwer vriendschap te willen verkleinen. Ik betrouwe zelfs, waren zy in het geval, dat gy hun den onschatbaren dienst drydubbel zoudt met tegendienst vergelden.’

‘Daertoe ben ik altoos bereid, de Hemel schenke my de gelegenheid,’ deed Steven, ter-

wyl hy de oogen hemelwaerts hefte en de handen te samen vouwde!

De priester, die den vreemdeling niet uit het oog verloor en zeer wel wist den schyn, van de wezenlykheid te onderscheiden, bedroog zich ook aen Steven niet; hy zegde in zyn hart: ‘die mensch peinst niet, wat hy zoo overvloediglyk uitkraemt.’ Derhalve zette hy de beproeving voort om, dieper nog in dien onbekende te dringen:

‘Geloof, mynheer, zoo bemerkte hy, wat ik u ga zeggen, en overpeins het tot uwe eigene voldoening: als men nog zoo jong is als myn zoon Herman daer, als men nog maer de lachende zyde des levens gezien en beproefd heeft gelyk gy en hy; dan wordt er eene groote zelfsverloochening gevorderd; dan moet men met eene buitengewoone begeerte van den evenmensch nuttig te zyn, bezwangerd gaen, om zyn jeugdig leven aen eene byna zekere dood bloot te stellen. De godsdienst alleen kan zulken heldenmoed inboezemen; de drooge reden pleit te onwederstaenbaer voor het zelfsbehoud om tot zulke liefdadige handelingen aen te sporen!’

Deze overweging voegde er de herder met inzigt by; zelfs drukte hy dermate op de woorden, dat zyn verbleekt en uitgemergeld gelaet met eene

oogenblikkelyke purperkleur prykte! Zeggen wy, dat 's priesters oogen zich langsom meer openden en dat zyne gissingen van aenstonds, nu tot den staet van daedzaken waren overgegaen, in zyne oogen ten minste.

‘Die zelfsopoffering - antwoordde Steven nog meer huichelende - heb ik van het eerste oogenblik begrepen en geschat; mag ik nog meer zeggen? Ik ben er eenen tyd lang over verbaesd geweest; thans echter heb ik begrepen aen wien myne edelmoedige redder de edelmoedige gevoelens te danken heeft waervan hy gisteren avond eene zoo luidsprekende proeve heeft gegeven. Telt men in Geulle edele menschenkinderen; God zond hun, misschien eer zy zulks waren, eenen wyzen en godsdienstigen herder. De eenen zullen den andere niet verloochenen.’

Had Steven gerekend, dat zyne vleitael grooten indruk op den doortrapten grysaerd zoude maken, zoo was zyn doel gansch en al gemist. Die u vleit - dacht deze - heeft zyne redenen daervoor; of hy wil een doel bereiken, of u in dwaling brengen en misleiden. Innerlyk hield hy zich nog meer op zyne hoede, ofschoon hy gebaerde de vleitael voor goede munt te aenveerden en zich vergenoegde met maer zoo los weg te antwoorden:

‘Mynheer, gy stelt een beetje te veel batig slot op myne rekening. Herman en zyne zuster hadden de deugd leeren oefenen van hunne eenvoudige ouders, van de wieg af; het viel my derhalve niet moeijelyk hen op den weg der deugd te helpen voortwandelen; daertoe schonk God my en hun de genadige hulp en bystand. Alles wat ik nog dagelyks van den Almogende afsmeek, is dat hy hen behoede van den verslindenden land der wolven, van den omgang met booswichten. De booze geest gebruikt zyne slaven om Gods uitverkoornen te verderven; groote listen en geheime strikken gebruikt hy, om den deugdzamen te doen vallen en in zyne magt te krygen. Met myne gebeden en mynen afgesleten raed sta ik hun by: ziedaer waertoe zich geheel myn invloed beperkt.’

De kinders gewoon zynde alle de woorden van den priester als zoovele zedelessen en vermaningen te aenzien, namen deze laetsten in dien zin op. Zy hadden, sedert hunnen eersten omgang met den man, ondervonden, dat hy nooit woorden in den wind zaeide; dat allen hunne beteekening hadden. Menigmael hoorden zy hem zeggen; dat zyne leeftyd te beperkt was om denzelven met nutteloozen klap te verspillen. Zy kenden overigens den herder al te wel om

niet oogenblikkelyk uit de gezegden en den toon des grysaerds te hebben opgemaekt, dat er ergens iets moest schelen; maer wien of wat bedoelde hy? Dat was voor hen nog een raedsel. Zy wisten wel, dat zy daeromtrent welhaest zouden onderrigt worden en kwelden zich het brein niet verder.

Steven bemerkte, tot zyn grootste spyt, dat nog niemand van allen eenige opwerping tegen zyn vertrek gedaen had; evenmin ontsnapten hem 's priesters onderzoekende blikken en bytende bemerkingen waervan zy vergezeld gingen. De schoenen pasten aen zyne voeten zoodanig juist, dat hy niet anders konde dan ze aentrekken. Geloofde hy, dat de grys zyn oogenblikkelyk vertrek gaerne gezien hadde, zoo bedroog hy zich geenszins. Om het even, in de hoop dat men hem zou beletten te vertrekken, stond hy op en maekte aenstalten om afscheid te nemen.

Martha sloeg geen oog van haer breiwerk af; de priester liet den vreemdeling begaen; Herman alleen verzette zich tegen dit spoedig vertrekken.

‘Myn vriend, zegde hy, gy zyt nog veel te zwak om de lange reis te ondernemen; indien ik dat gedoogde, zoo zou ik de geringe ver-

diensten van myn werk verliezen: of liever gy zelf zoudt my daervan vrywilliglyk berooven!'

'Ik zou volgaerne aen uw vriendelyk en menschlievend verzoek voldoen, onderbrak Steven; maer ik moet de mynen gaen gerust stellen.'

'Geene tyding is goede tyding, onderbrak Herman, morgen moogt gy wederkeeren, dan zal ik u vergezellen tot aen uw huis. Straks zal de avond invallen, en de weg is nog al lang: blyf, bid ik u, tot morgen; schenk my die gunst.'

Steven vraegde niet beter dan zich te laten overhalen; hy wist eventwel zynen uitstel als eene uitstekende gunst door den goeden Herman te doen aenzien en scheen zich geweld te moeten aendoen om zich daertoe te beslissen.

Van toen af werd er nog slechts van min belangryke zaken gesproken. De grysaerd bleef, tegen zyne gewoonte, tot tamelyk laet in den avond, deelde zelfs met de huisgenooten en Steven de matige maeltyd, welke Martha met eene bedrevene hand toebereidde. Geen oogenblik verloor hy Steven uit het oog; geen woord, geene beweging ontsnapte hem: uit alles maekte hy eenen voorraed dien hy hoopte zich ten nutte te kunnen maken, indien hy zich op de reke-

ning van den vreemdeling niet bedroog. Alvorens, eventwel, iets verder te laten blyken, moest hy aen zyn huis geweest zyn en eenige papieren raedplegen.

Achter het avondeten nam de priester den rietstok uit den hoek, riep den ouden *mophond* toe; deze kwam aengehuppeld met het beetje vlugheid, dat hem de jaren hadden overgelaten. Herman wilde, tegen wil en dank den priester vergezellen, maer werd in zyn voornemen belet. Hector alleen mogt de wegsmakker en bewaerder van den grys zyn: eene taek, waervan zich het trouwe dier volgaerne kweet. Herman of Martha behoefde slechts te wenken, dan was de hond gereed. Geen mensch kon met meer zorgvuldigheid over den herder waken dan Hector; deze ook wist eenen wortel, eenen put, eenen steen te doen vermyden; want hy bleef zachtjes blaffende op het te vermyden voorwerp staen. Langzaem huppelde hy naest en voor den grys tot Geulle, van waer hy in eene minuet terug was aen den berg.

Nauwelyks was de priester t' huis, of hy sloot de kamerdeur achter zich toe; ging tot een oud en wormstekig koffer en haelde een paksken papieren voor den dag, die hy by de zwakke vlam der lamp begon te doorloopen.

Den volgenden dag, in den vroegen morgen, nam Steven afscheid van Martha en Roos, onder het uiten van duizende dankbetuigingen en 't oorlof vragen om, zoodra het de omstandigheden zouden toelaten, hun den verschuldigden eerbied te komen bewyzen; hetgeen hem niet werd afgeslagen. Hy sloeg vervolgens, met Herman, den weg in langs Elsloo en Beek en zy waren weldra te Schinnen; want de lyder was genoodzaekt geworden der kinderen peerd te gebruiken, terwyl Herman naest hem te voet ging. De kapitein liet de gelegenheid niet ontsnappen van aen zynen redder de sporen der gepleegde diefte te toonen. Onderwege wist de aertsbooswicht Herman's onbedrogen en, by gevolg, onachterdochtig vertrouwen zoodanig te bekruipen, dat deze eene kerk op zynen reddeling zoude gebouwd hebben. Hy poogde eventwel zynen edelmoedigen redder en reisgenoot te vergeefs voor eenige uren maer by zich te houden. Immers tegen den middag was Herman alreede by de zuster aen den berg terug; hy deelde haer natuerlykerwyze datgene mede, wat hy voor den vreemdeling gevoeld had. Zeldzaem en nogtans gewoon verschynsel; de weldoener hecht zich doorgaens nog meer aen den beweldadigde, dan de laetste aen zynen weldoener. Deze heeft geene reden

van ondankbaerheid te zoeken, gene integendeel vindt het niet zelden voor zyn dierlyk hart gemakkelyker en voordeeliger den ondankbare dan den dankbare te spelen. Dusdanig was het geval tusschen den rondborstigen Herman en den valschaerd Steven.

Martha, die sedert het vertrek van den vreemdeling ruimschoots had nagepeinsd, maekte aen den broeder de bemerking, dat de herder den voorgaenden dag, eenen zonderlingen toon jegens den vreemdeling had aengenomen, alsmede dat de naem van Steven Doodryk hem buitengewoon getroffen scheen te hebben. ‘Wat meer is - voegde zy by - ik heb bemerkt dat ieder woord van den goeden man den stempel droeg van eene voorbedachte waerschouwing. Herman, ik geloof dat onze beschermer meer vernomen heeft of meer weet dan hy zich veroorloofd heeft te zeggen; hetgeen my aenleiding heeft gegeven om myne gissingen als gegrond te beschouwen, is dat de herder dezen morgen onze Roos ontmoet hebbende, haer aenstonds vroeg of de vreemdeling alreede vertrokken was. Volgens de bemerkingen van het meisken, zou hy min of meer tevredenheid hebben laten blyken, wanneer deze vraeg met ja, van wege Roos, was beantwoord geworden.’

‘Kwel uwen geest niet verder, pynig uw brein niet met hersenschimmen,’ antwoordde de broeder, ‘Steven is niet alleen een welopgevoed en heusch, maer ook nog een braef man, wien ik my gelukkig schat gered te hebben. Geloof zekerlyk, lieve zuster, een mensch, die zoo wel en zoo gepast over pligten en dankbaerheid spreek, moet die in zyn hart voelen. Het menschelyke gemoed gelykt onder dit opzigt aen een snaerspeeltuig: onaengeroerde snaren spelen nooit. Zoo ook alwie geene deugd voelt, kan er niet over spreken, kan ze niet uitleggen.’

‘Broeder’ deed Martha, die langsom angstiger werd uit hoofde harer eigene bemerkingen ‘ik zal met u geene wysgeerige redekaveling beginnen; maer zeker is het, dat ik eene bangheid gevoel, en wenschte dat de goede herder my kwame geruststellen. Myn binnenste, eene inwendige verborgene en ongekende stem zegt my dat wy met een groot ongeluk bedreigd zyn! Is de vreemdeling nu daervan de gelegenheid of de oorzaek, of is hy er vreemd aen? Dat weet ik niet: ik hoop dat my de goede herder uit de verlegenheid zal trekken; ik wensch dat hy toch spoedig kome: de uren schynen my dagen lengte te hebben!’

Nauwelyks had zy deze woorden geuit, of zy

ging zich aen het venster plaetsen; zag werktuigelyk naer buiten en een blyde gil ontsprong aen hare borst:

‘Daer komt hy, daer komt hy,’ riep zy uit, terwyl het angstige gevoel, dat eene poos te voren over haer gelaet verspreid was, nu plotselings plaets maekte voor de zoete hoop: het levensbeginsel der lydende zielen!

Herman, op 't hooren uitgalmen der woorden: *Daer komt hy*, was het venster ook genaderd en zag den stokouden priester met meer dan gewoone rapheid langs de velddreef naderen. De jongeling ging hem te gemoet, maer alreede was Martha vooruitgesneld tot op het einde van den groenselhof:

Wanneer het meisken by den grysaerd kwam, zegende haer deze, onder het plegtige uitspreken der woorden:

‘Martha, myn deugdzaem kind, wees altoos rein als de duif, voorzigtig als de slang en wys als Salomon! De lauwerkroon behoort aen hen, die tot het einde toe zullen gestreden hebben! De goede God wille u zegenen en bystaen!’

Herman had deze woorden hooren uitspreken en den herder bezonderlyk gadegeslagen: hy begon nu ook te vreezen, dat er iets op hande

moest zyn. Een oogenblik stond hy te overpeinzen over hetgeen hy sedert twee dagen gezien en gehoord had; maer eensklaps riep hem de grys toe:

‘Herman, nader, gy ook, vrees mynen zegen niet!’

De jongen, uit zyne gedachten getrokken zynde door den oproep, boog zich voor zynen ouden vriend, terwyl hy zich het hoofd uit eerbied ontdekte, waerop gene de handen legde, onder het zeggen:

‘Herman, gy hebt zekerlyk de woorden van uwen stervenden vader niet vergeten? Ik herinner my dezelve nog zoowel, alsof zy maer van gisteren dagteekenden! Herman “zoo sprak hy” mogten ooit Martha's eer en faem, rust en leven in gevaer zyn, herinner u dan de woorden van uwen vader; aerzel niet, snel haer ter hulp!’

‘Zoo is het,’ zegde de jongen, terwyl hy den priester aenstaefde, als om te vragen: Wat beteekent dat altemael?

‘Is er iets van dat alles bedreigd,’ vroeg de jongman verder, ‘dan zal ik u laten zien dat myn armen zoo lang zyn als 't myn geheugen is.’

‘Een oogenblik geduld,’ hernam de grys,

onder het langzaem voortstappen, ‘aenstonds zal ik u iets vertellen, hetgeen u zal verbazen; treden wy eerst in huis.’

Zy waren de bergwooning genaderd, traden alle dry in huis, en Herman sloot de deur achter hen toe.

De grys ging - als naer gewoonte - den zetel bekleeden; de beide kinders gingen voor hem zitten. Op hun gelaet kon men de verschillende gevoelens lezen die hen bezielden.

De herder was gelyk aen eenen bedrevenen stuerman: hoe grooter on weêr, hoe meer kalmte hy toonde.

Herman was eigentlyk meer nieuwsgierig dan bevreesd.

Martha daerentegen toonde meer vrees dan nieuwsgierigheid, ofschoon haer de onzekerheid loodzwaer op het hart woog.

Eene poos heerschte er een plegtig zwygen: de priester begreep, dat het geene aengename taek voor hem was zoo in eens den gerusten levensloop der twee deugdzame kinderen te onderbreken. Ten laetsten besliste hy zich om maer zoo regtstreeks naer het doel te gaen en begon in volgender voege:

‘Gy hebt gisteren avond zekerlyk bemerkt, dat het hooren uitspreken van 's vreemdelings

naem my min of meer ontsteld heeft, alhoewel ik om het meest gepoogd hebbe die ontsteltenis te verbergen. Gy weet, myne lieve kinderen, dat er in de omliggende gemeenten samenrottingen van menschen bestaen, die op niets dan roof en buit azen, terwyl tevens de wraek in hun hart gloeit; van menschen die de meest godtergende schynheilig- en geveinsdheid met eene hemelschreeuwende goddeloosheid paren! Van menschen, wier ziel altoos ontoegangelyk blyft voor alle edelmoedig gevoel! Van menschen, die een geessel voor de samenleving en eene schande voor het menschdom zyn! Kent gy ze nu, myne kinderen?'

'*De Bokkenryders! De Bokkenryders!*' Riepen de beide kinderen te gelyk!

'Ja, de *Bokkenryders*,' hernam de grys, 'gy hebt den nagel op den kop geslagen! Gy weet, waertoe die booswichten bekwaem zyn: zulks is u op een plegtig oogenblik geopenbaerd geworden. Weet gy nu waerom die gedrochten byzonderlyk gevaerlyk zyn? Omdat zy zich zoodanig met het masker der deugd en des godsdienstes weten te vermommen, dat men de ware, van de valsche deugd niet dan zeer bezwaerlyk kan onderscheiden; want daertoe is eene lange ondervinding noodig en die bezit gy nog niet,

myne lievelingen! Gy, Herman, hebt voorgisteren Steven Doodryk van eene onfeilbare dood gered: gy hebt hem niet slechts als mensch, als vriend; maer als eenen teederbeminden broeder behandeld! Gy hebt hem gehoord: sprak hy niet van eergevoel en dankbaerheid, alsof hy die twee deugden uitgevonden hadde en er den alleenhandel van bezate? Nogtans zou het wel kunnen zyn, dat gy eene slang onder uwen boezem verwarmd, dat gy eenen *Bokkenryder* gered en gehuisvest hebt!'

'*Onmogelyk, onmogelyk*,' riep Herman, terwyl het koud zweet hem langs het aengezigt afdroop. 'Voor zulke afschuwelyke boosheid is Steven Doodryk niet vatbaer, tenzy hem de hel hebbe uitgebraekt!'

'Onmogelyk, zegt gy myn zoon' zoo ging de grys voort, terwyl eene glimlach van medelyden over zyn gelaet zweefde en hy de schouders verhefte, op eene niet dubbelzinnige wyze 'er was een tyd, dat ik ook zou gezegd hebben: onmogelyk! Thans heeft my de ondervinding geleerd spaerzaem met dit woord om te gaen; ik sprak u aenstonds nog in eenen twyfelachtigen zin; nu zeg ik u regtuit: gy hebt Steven Doodryk, den kapitein der *Bokkenryders* gered en gehuisvest, ik zal het u gaen bewyzen!'

By deze woorden stonden de kinders alsof zy door den bliksem waren getroffen geweest, want zy waren van hunne stoelen opgesprongen; hunne tong was als tegen het gehemelte genageld; hunne tanden kletterden op elkander; hunne lippen beefden.

De grys was met eene al te gevoelige ziel bedeeligd, om de ontsteltenis der kinderen langen tyd te laten voortduren; weswege hy aenstonds hernam:

‘Gy begrypt, myne lieve kinderen, dat ik u het ergste 't eerst gezegd heb: neêrslagtigheid komt hier niet te pas; moed en overleg zyn er noodig, op dit oogenblik. Zoo lang de booze waekt, mag de goede niet slapen.’

‘Maer,’ bemerkte Herman, ‘niets bewyst dat Steven een zoodanig gedrocht zy, dat alle menschelyk gevoel uit hem verbannen is! De dieren zyn wel dankbaer uit natuerdrift; zouden er dan redelyke wezens gevonden worden, die zich verlagen tot onder de dieren? Dat kan ik niet beseffen; nogmaels dat is *onmogelyk*.’

‘En nogtans,’ deed de priester, ‘het is zoo: wanneer de mensch eens zoo verre gekomen is, dat hy zyne rede, zyne krachten en alle de gaven, waermede hem Gods milddadige hand zoo overvloediglyk bedeeligde, niet meer besteedt om

zich tot zyne hoogere bestemming voor te bereiden; wanneer zyne oogen blind zyn voor de schepping, waerin de Schepper zoo klaerblykelyk te zien is; wanneer zyne ooren gesloten zyn voor de vermaningen van geestelyke en wereldlyke overheden; wanneer - in een woord - de mensch godsloochenaer wordt, tegen wil en dank van zyne rede en geweten: dan daelt hy van zelven tot onder de dieren! Met oneindig meer vermogens begaefd, kan hy oneindig schadelyker worden!'

'Maer zou er geene beternis, geene bekeering te hopen zyn van den man' viel Martha sidderende in 'er hebben zich wel andere en misschien nog grootere zondaers bekeerd: waerom zoudt gy voor dezen wanhopen?'

'Ik wanhoop nooit, myne goede dochter: Ik zie, sla gade en oordeel! Ik zou wenschen, dat er een siertje hoop overbleef; maer van Steven Doodryk is niets te verwachten! Een mensch, in wien als kind goede grondbeginsels gelegd zyn, kan die niet zoodanig uitdooven - welken weg hy ook insla - dat zy niet, van tyd tot tyd, hem voor den geest komen. Voor zulken mensch mag en moet men altyd hopen; maer dusdanig was het geval niet met Steven. Deze werd als kind opgeleid voor helgene hy later moest om-

helzen: voor den *Bokkenrydersstiel!* De laetste goede vonk, die hy nog in het hart had, werd uitgedoofd door den goddeloozen vader! Deze stierf als een dier, en zyne dood was voor den jongen de noodlottigste erfenis, welke hy hem konde achterlaten! De hoogmoed en de wanhoop wierpen den rampzaligen berouwloos in de handen van den vertoornden Opperregter! Steven bezit meer hoogmoed in zynen kleinsten vinger dan zyn vader er ooit in geheel zyn lyf bezat. Van eenen mensch, die uit zulke stof verveerdigd is, moet gy het uiterste kwaed, en niet het geringste goed verwachten: De liefkoozingen van zulk gedrocht gelyken op het slangengebyt, hetgeen altoos doodelyk is!'

'Wat blyft ons dan te doen overig,' vroeg Herman, met schroom; niet voor zich, maer voor de zuster, die hy meer dan zich zelven beminde?

'Laten wy eerst zien hoe de zaken staen,' antwoordde de ouderling, 'en dan zullen wy raed houden. Ik heb u tot hiertoe oog niets gezegd over myne opsporingen en de later gevolgde ontdekkingen. Gisteren, by het hooren uitspreken van den naem, herinnerde ik my oogenblikkelyk, dat de kerel *Bokkenryder* was: maer ik wist geenszins, in welke hoedanigheid

hy onder de bende stond. Als ik gisteren avond t'huis kwam, raedpleegde ik eenige papieren, welke onder myne handen berusten; weldra vond ik Steven's vader met deze bemerking op den rand: hy werd in het jaer 1722 kapitein der *Bokkenryders*. Achter het handteeken van den kerel stond geschreven; maer van latere dagteekening:

‘De hoofdman heeft eenen zoon die nu twintig jaren oud is: Losbol, hoogmoedigaerd, pronker, ontuchtiger en alreeds godsloochenaer! Welken hoofdman gaet de vader voor de bende opleiden! Hy heeft hem de genees- en heelkunde doen aenleeren: twee hoedanigheden, die den hoofdman aenbevelen, wanneer hy overigens genoegzaem booswicht is!

Gy hoort kinderen, dat myn vermoeden niet ongegrond was; maer luistert verder:

Nauwelyks was ik ten einde myner lezing, of er viel een ligte slag op de voordeur; er werd open gedaen en eene zachte stem vraegde of de pastoor t'huis was, en op het antwoord van *ja*, ging ik zelf myne deur openen; een vermomde persoon trad in myne kamer en sloot de deur achter zich toe. Verbeeldt u hoe ik stond te zien? De onzekerheid duerde event wel niet lang; want de vermomde ging tegen my over voor de

tafel zitten en verzocht my zeer beleefdelyk hetzelfde te doen. Wanneer ik ook gezeten was, zegde de geheimzinnige persoon tot my, met eene bevende stem:

‘Eerweerde heer, ik kom tot u om een werk van liefdadigheid te verrigten. Ik bedrieg my fel, of gy zyt een waekzame herder over uwe kudde, en zoudt uw leven ten besten geven om ze te bewaren van de verslindende roofdieren!’

‘Ga maer regtstreeks tot uw doel, onderbrak ik: is myne kudde in gevaer, ik zal myne zwakke krachten raedplegen en Gods bystand afsmeeken, opdat Hy my diegene schenke, welke my ontbreken!’

‘Dan gelief’ zegde de vermomde ‘my niet te onderbreken, anderszins zou ik wel den draed kunnen verliezen. Poog my niet te kennen: wat my betreft ik verwacht geene hoegenaemde belooning, noch vreeze eenige straf of wraek; dit zy als inleiding gezegd, nu ga ik voort.

‘In uwe parochie woonen twee deugdzame kinders: ik weet niet hoe men ze thans heet; maer vroeger waren zy bekend, onder de namen van Herman en Martha Ruyter, of wilt gy liever, onder die van Herman en Martha Hendriks. Om zekere redenen, die ik u niet behoef

uiteen te zetten, werd aen de ouders dier weezen een onuitbluschbare haet gezworen, waeraen zy zich door de vlugt en naemsverwisseling onttrokken. Thans zyn de ouders ten grave gedaeld en dezelfde lieden, die tegen hen niets dan moord en verderf smeedden, hebben het verblyf der kinders ontdekt, en op dit oogenblik zyn deze laetste aen alle de mishandelingen blootgesteld, welke men aen hunne ouders gezworen had! Steven Doodryk, de hoofdman eener afschuwelyke samenrotting, heeft het op zich genomen het werktuig der wraekgierigaerds te zyn: zy wachten zich van dien kerel!'

Eene koude huivering kwam over Herman's lyf geloopen, als hy deze woorden hoorde; terwyl Martha's hoofd op hare borst zonk. De priester ging met het verhael aldus voort:

'Indien zy, tot den zevenden mei aenstaende, zich kunnen beveiligen tegen de aenslagen van dien kerel, dan is er hoop op redding. Misschien zou het veiligste middel bestaen in de tydelyke vlugt; maer wie weet, of zy hunnen toestand niet zouden verergeren, indien zy elders ontdekt werden waer hun de hulp kwame te ontbreken, waerop zy hier, te midden hunner vrienden, mogen rekenen! Steven is een man die vindingryk is in middelen, en weinig kiesch in dezelve

ten uitvoer te leggen! Huichelend, wreedaerdig, hoogmoedig, losbollig, wulpsch van aerd en opvoedig, ware het verkieslyker met leeuw en tyger in aenraking te komen, dan met dien kerel! Wanhoop eventwel niet: op 't beslissende oogenblik zullen de kinderen eenen onverwachten beschermer vinden, die bereid is voor hen zyn leven in de weegschael te werpen; al ware alle hoop van redding onmogelyk! En nu, eerweerde heer, dat zich vooral de maegd op hare hoede moge houden: zy is het meeste bedreigd; de jongeling wachtte zich voor honigzoete woorden en geveinsde deugden: eene en andere weet Steven dermate uit te kramen en ten toon te spreiden, dat hy eenen heiligen zou verleiden, indien Gods genade hem niet beschermde tegen het monster!'

De vermomde schepte eene poos adem, waerschynelyk om my den tyd te laten van eenige aenmerkingen te doen, vond ik het geradig. Ik vroeg inderdaed:

'Ik begryp uit uwe redeneringen, dat Steven de hoofdman der *Bokkenryders* is: kunt gy my zeggen hoe het komt, dat hy over veertien dagen door dezelfde bende bestolen is?'

'Dat valt niet moeijelyk' kreeg ik ten antwoord 'Steven had de dieste zelf bevolen:

hy zou gaerne als een slagtoffer der *Bokkenryders* doorgaen, ten einde zekere geruchten, die op zyne rekening liepen, te logenstraffen; hy heeft het noodig geacht, in zyne ontwerpen, het medelyden der menschen op te wekken! Maer wee dengenen, op wien hy het gemunt heeft; want die zal gevoelen, waertoe de kerel bekwaem is: en ik hebbe redenen te gelooven, dat het om den broeder en de zuster, uwe parochianen, te doen is! Steven moet de plegtige verpligting op zich genomen hebben van hen beiden - den zesden mei aenstaende - in de handen der *Bokkenryders* te leveren!'

'Maer,' vroeg ik verder, 'hoe kan ik weten dat gy waerheid spreekt? Gy maekt u niet eens bekend, en gy zult my toestemmen, dat uw geheimzinnig gedrag niet geschikt is om my veel vertrouwen in te boezemen.

'Heb ik u niet alreede gezegd, eerweerdeheer, dat ik slechts een werk van liefdadigheid, eenen pligt volbrenge; dat ik noch loon verwachtte, noch eenige wraek of straf vreeze. Dit bewyst u allezins de opregtheid myner openbaringen. Ik zou my bekend maken, indien ik niet vreesde, dat de wraek der *Bokkenryders* neêrviele op persoonen die my dierbaer zyn, zonder daerom de kinderen Ruyter te sparen.

Ik begryp nogtans uw wantrouwen; ik had het zelfs voorzien, daerom zal ik u bewyzen geven, die u zullen overtuigen.'

Deze woorden zeggende, stak de vermomde eene hand onder den gryzen kiel, waermede hy bedekt was, en haelde een paksken papieren voor den dag; gaf my hetzelve over, de volgende woorden uitende:

'Deze papieren vertrouw ik aen uwe regtzinnigheid; doorloop dezelve morgen vroeg, dan zult gy zien of ik u de waerheid heb gezegd. Bewaer ze tot dat zy door iemand worden wedergevraegd, onder het uitroepen der twee woorden, die op den omslag geschreven staen. Gy moogt er geen gebruik van maken, ten zy om u, of de beide kinderen te redden. Diezelfde woorden zal iemand in een plegtig oogenblik uitspreken, ten teeken van herkentenis, vertrouw op dengenen die ze zegt.'

De boodschapper stond regt om te vertrekken; ik vroeg hem of ik hem geenen tegendienst kon bewyzen?

'Nu niet,' gaf hy ten antwoorde; 'later zal misschien een groot zondaer tot u komen, wanneer hy zich door eenig goed werk zal weerdig getoond hebben, dal de goede God hem genadiglyk ontvange! Wilt gy nu iets doen voor

my, zoo bid God dat hy eenen hemelschen lichtstrael op my neêrschiete!'

'Kniel,' zegde ik tot hem, en ontvang den zegen van eenen ouden dienaer Gods!

'Ik ben uwen zegen niet weerdig, riep hy in vertwyfeling uit; wierp eenen starenden blik op my en stoof ten huize uit, my in de grootste verwondering latende.

'Dezen morgen - ik wilde het verlangen van den geheimzinnigen boodschapper in alle punten en deelen stiptelyk nakomen - doorliep ik de papieren welke my gisteren avond toevertrouwd werden. Ik zal u niet zeggen, wat dezelve behelzen - eens zult gy het misschien vernemen - het zy u voldoende te weten, dat zy van het hoogste belang zyn. Steven is de boosaerdigste, de sluwste, de gevaerlykste kapitein, die nog ooit aen het hoofd der *Bokkenryders* stonde; daervan heb ik thans de ontegenzeggelykste bewyzen in handen. Het komt er op aen de strikken welke hy zekerlyk gaet spannen te vermyden.'

'Myn God, myn God! bewaer en bescherm ons,' zuchtte Martha, eenen traen uit het oog vagende en de handen te samen geklemd hemelwaerts verheffende.

'Schept moed, kinderen,' zegde de priester,

‘de Heer verlaet de zynen niet; betrouw op hem: hy zal ons de middelen aen de hand geven om de ontwerpen der boozen te verydelen. Hy, die Daniel bewaerde in den leeuwenkuil; die de stormende zee betoomt, en aen dezelve perk en palen stelt, kan ook de booswichten vergruizen. Denkt eventwel, kinderen, dat God slechts dengenen helpt die zichzelven helpen wil. Overwegen wy, wat er te doen staet op dit oogenblik.’

De herder sloeg aenstonds de verwydering van Martha voor; daerin wilde Herman eventwel volstrekt niet toestemmen, tenzy hy de zuster vergezellen mogte. Ook Martha borst in een tranenvloed uit, zoodra er gesproken werd van den geliefden broeder te verlaten: Van dit ontwerp werd derhalve afgezien.

Meer andere gevoelens werden achtervolgens geopperd en als ongepast of onuitvoerbaer verworpen.

Eindelyk werd men het eens, dat de bergwooning van wapenen en schietgeweeren zoude voorzien worden. Martha zou den nacht ongeweten en ongezien in het pastoreelhuis, by de oude dienstmeid doorbrengen; Herman en Hector zouden haer 's avonds vergezellen. 'S morgens moest zy eerst achter de misse wederkeeren naer

de bergwooning. Drie struische, moedige zoowel als brave jonge lieden zouden den nacht met Herman gaen doorbrengen: daermede belastte zich de goede herder. Deze besloot ter meerdere voorzorge den kapitein *Bokkenryder* te doen bewaken door eenen zekeren persoon. Kwam Steven by de kinders een bezoek afleggen, zoo moest men hem met heuschheid ontvangen en zich ten zynen opzigte gedragen, alsof men hem voor eenen verknochten vriend aenzage; geweeren en wapenen zouden voor aller oogen verborgen zyn. Martha werd gelast aen Roos datgene toe te vertrouwen, wat zy mogt en moest weten om de genomene maetregelen niet te verydelen, of door onvoorzigtigheid dezelve nutteloos te maken. Den volgenden dag begon Herman de deuren en vensters met driedubbelle grendels en sloten te voorzien, en zoo besloot men de gebeurtenissen af te wachten.

Drie weken waren alreede verloopen en men had nog niets van Steven gehoord, wanneer hy op zekeren dag aen de bergwooning kwam gereden. Martha zag hem in 't verschiet en vlugtte naer hare slaepkamer. Herman daerentegen ging den kapitein te gemoet en zegde met eene genoegzame vaste stem:

‘Mynheer, het is voor my eene ware vreugde

te zien, dat gy volkomen hersteld zyt van uw ongeval. Indien ik my een enkel oogenblik van de neering hadde kunnen verwyderen, ik zou het my tot eenen aengenamen pligt gemaekt hebben by u een bezoek te gaen afleggen.'

'Gy doet my te veel eer aen,' had Steven geantwoord, 'ik bid u het my niet ten kwade te duiden, dat ik niet vroeger kwam om u en uwe deugdzame zuster den verschuldigden eerbied te bewyzen; om u op nieuw, en uit geheel myn hart, te bedanken voor de edelmoedige handelwyze ten mynen opzigte gepleegd.'

Middelerwyl was Steven van het peerd gestapt; Herman had het dier in den stal geplaetst, naest de zynen, en beiden traden te gelyk in huis.

De bergwooner was niet weinig verwonderd over de pronkzucht, welke Steven's kleeding verried; hy meende alreede te bespeuren in dien opschik, dat de dieven-hoofdman het op niets minder gemunt had dan der zuster de oogen te begoochelen door het ten toon spreiden van pracht. Daeromtrent eventwel stelde de broeder zynen geest in rust; want hy kende Martha en deze kende Steven!

In huis vond zich de jonge meester hoogst verlegen: zyn open en opregt gemoed kon maer slecht tot veinzery overslaen, en nogtans was hy

gedwongen de rol af te spelen, welke hy op zich had genomen.

Nauwelyks had Steven plaets genomen, of Roos trad binnen en verbleekte op het zien van den hoofdman.

Deze laetste vroeg naer den gezondheidstoestand der zuster, ten einde niet regtstreeks te vragen waer zy thans was?

Herman haestte zich tamelyk luid te antwoorden, dat zy, uit hoofde van onpasselykheid, het bed hield; hy voegde er by, dat haer rust en kalmte was aenbevolen en zy om die reden niet zou ten voorschyn komen.

Steven uitte den wensch - nogtans met veel bescheidenheid - van haer te zien, voor reden gevende dal hy, geneesheer zynde, geheel zyne kunst ten dienste zyner redders en weldoeners stelde.

De broeder wees dit regtstreeksch aenbod met niet min bescheidenheid van de hand, voor oorzaek gevende, dat zy haren geneesheer niet wilde tegen het hoofd stooten, en door daden toonen dat men geen vertrouwen in hem stelde.

Roos had oogenblikkelyk, op 't zien van Steven, het huis verlaten en was langs de weide naer Geulle gesneld. Onder hare afwezigheid,

hielden zich de beide jongmans bezig met over onverschillige zaken te spreken.

Eensklaps deed zich een gekrabbel op de deur hooren: Herman kende dit teeken, ging de deur openen en voor dezelve verscheen het eerbiedverwekkende gelaet van den ouden herder, die al lachende zegde:

'Myn jonge vriend, ik kom uwe zieke dezen voormiddag bezoeken, om reden dat de schoorsteen heden te mynent niet zal rooken; gy begrypt dus genoegzaem dat, wilt gy my niet eenen gedwongen vasten opleggen, gy my aen uw middagmael moet laten deel nemen.'

'Van ganscher harten geerne,' had Herman geantwoord, en onder dit zeggen was de grysaerd in huis getreden. Dan Steven bemerkende, zegde hy tot dezen:

'Zoo, zoo, meester Doodryk, gy hebt uwe vrienden nog niet geheel en al vergeten; dat doet u eer aen. Het schynt dat uw koud en gedwongen bad geenen noodlottigen invloed op uwe gezondheid gehad heeft; gy ziet er immers beter uit dan op den dag, dat ik u voor de eerste en laetste reize zag. Geen wonder ook, men is geen *befaemde* geneesheer om slechts anderen te genezen: wyselyk handelt degene, die naer het spreekwoord leeft: *medice, cura te ipsum!*'

‘Eerweerde heer’ antwoordde Steven, den opregten veinzende ‘ik verwyt het my als een grof pligverzuim, dat ik drie weken lang getoefd hebbe, alvorens myne weldoeners te komen bezoeken en bedanken: myne herstelling is het werk niet van den geneesheer, maer van de deugdzame kinders hier. Om hun eene blyk van myne dankbaerheid te geven, bid ik mynen edelmoedigen redder myn zakuerwerk aen te nemen, niet als eene belooning voor eenen bewezen dienst, maer als eene gedachtenis van zynen reddeling, die bereid is goed en leven voor hem ten beste te geven.’

Dit zeggende had Steven het juweel - een waer meesterstuk van den tyd - in Herman's handen gestoken. Deze had eenen schuinschen blik op den grysaerd geworpen en uit eenen ligten wenk geraden, dat hy mogt aennemen.

De jonge huisbaes hield het geschenk in de hand, by de gouden ketting, zeggende: ‘Mynheer Doodryk, ik neem uw geschenk aen, maer enkelyk om u te bewyzen dat ik uwe gulhartigheid naer weerde schatte. Iedere uer, die het kunstige werk aenwyst, zal my te binnen brengen, dat de mensch geen aengenamer werk in Gods oogen kan verrigten dan zynen evenmensch nuttig zyn.

Steven maekte eene heusche verbuiging en plooide zyn gelaet dervoege, dat men op hetzelve konde lezen: ‘Gy maekt my al te gelukkig, dan dat ik zou kunnen spreken!’ Dan haelde hy een allerfraeist gouden kruis, benevens een kerkboeksken met zilveren krammen kostelyk beslagen, voor den dag, en bad den jongen, dat hy deze twee voorwerpen aen de zuster zoude geven by hare herstelling.

Ook deze nam Herman, in name der zuster aen, met toestemming van den grysaerd: het scheen, dat men door geene weigering hoegenaemd den kerel wilde tegen het hoofd loopen; nogtans waren de herder en de jonge bergwooner volkomen eenstemmig, zonder elkander hunne gedachten daeromtrent te hebben medegedeeld; namelyk, dat zy de geschenken met dragen of gebruiken niet zouden verslyten!

Er werd vervolgens door den grysaerd aen Steven gevraegd wat er van zyn peerd en de duizend patakons was geworden?

Waerop de kerel ten antwoorde had gegeven, dat men 's morgens het peerd voor de poort had vinden staen en dat de schat onaengeroerd was gebleven.

De tyd van te middagmalen kwam aen; de drie mannen zetteden zich aen tafel en werden

door Roos gediend. De grootste heuschheid heerschte tusschen de dischgenooten; eventwel kon men zien, dat Steven min of meer misnoegd was, omdat de priester niet gebaerde te willen vertrekken, en dat Martha voor hem onzigtbaer bleef, terwyl de herder by haer werd toegelaten.

Zoo verliep de tyd; het was drie ure van den namiddag geworden en Steven vond zich genoodzaekt te vertrekken. Hy was woedend vergramd tegen den priester en tegen Herman en in het terugkeeren mompelde hy by zichzelven:

'Zoo, zoo, ondankbare vlegel, in plaets van vóór my op de knieën te vallen, my te bedanken voor de kostelyke geschenken, die ik hem geve, behandelt my die ongeschaefde boerenvlegel, alsof ik zyns gelyken ware; hy noodigt my niet eens om eenen nacht onder zyn dak door te brengen! Zyne zuster houdt hy achter de grendels; ik mag dat *kruidje-roer-my-niet-aen* zelfs niet eens zien. Die oude schynheilige zit er zoo vast als een pael: zou men niet zeggen hy is de beschermheilige van het huis. Bescherm maer, oude menschenhater, met de schaduwe van magt, die u nog overblyft: nu zachte middelen schynen op niets te moeten uitloopen, zal ik anderen in 't werk leggen. Strek uwe vleugelen maer wyd en breed uit over de berg-

wooning, ik zal er de pluimen doen uittrekken door myne *Bokkenryders*. Grendel maer, sluit maer, Herman, het zal u wat helpen. Een vyftigtal van myne snuffelaers zullen u weldra laten zien, wat grendels en sloten vermogen tegen myne benden. Welaen het lot is geworpen; de zuster gevat, de broeder daerby en eer de meische zon aenbreekt, zult gy op myn fluiten dansen.'

Deze woorden zeggende, stiet de kerel eenen knersenden, krampachtigen lach uit; doorploegde de zyden van zyn rypeerd met de sporen en vloog pylsnel naer Schinnen: moord en wraek gloeiden in zyn hart en zyne oogen!!

Sedert dien dag was men aen de bergwooning nog meer dan te voren op zyne hoede; zes weken verliepen eventwel, zonder dat men iets gewaer werd. Paeschdag 's morgens kwam een getrouwe bespieder den herder waerschuwen, dat Steven, in den voorgaenden nacht, achtervolgens veel volk in zyn huis had ontvangen en er eene togt aenstaende moest zyn.

Zoodra de grysaerd deze tyding vernam, spoedde hy zich naer de bergwooners, om met hen de maetregelen te beramen, die het huis voor eenen aenslag moesten beveiligen. De meest uiteenloopende gevoelens werden er geopperd.

De priester was van gedachte, dat de kinders, gedurende drie maenden, zich moesten afwezig maken en het beheer der hofstede aen getrouwe dienaers overlaten.

Martha viel den grysaerd by en wilde, in geen geval, den broeder verlaten.

Herman eventwel verklaerde stelliglyk, dat hy geenen mensch wilde blootgesteld laten aen een gevaer, waeraen hy geen deel zou nemen.

Dan werd het verlaten der wooning voorgeslagen. Maer ook dit voorstel wees Herman van de hand; hy verklaerde kortweg, dat hy het huis door zynen vader gebouwd; de goederen, welke hunne ouders regtveerdig bezaten en achterlieten; welke hy en de zuster vermeerderden en met hun zweet bevochtigden: dat hy den oord van zoo vele herinneringen niet zou laten bezoedelen door de goddelooze *Bokkenryders*, zonder tot den laetsten bloeddrop te stryden! ‘Dat myne zusterlief ergens in veiligheid geplaetst worde’ zegde de jongen ten slotte ‘en een paer mannen van koelen moed, tegen vergelding, met my dezen nacht hier komen slapen; dan zullen wy beproeven of de kogelen de huid der *Bokkenryders* niet doorbooren. Er moet een voorbeeld gesteld worden met dat helsche gespuis: wy, die weten dat geheel hunne magt bestaet

in 't getal, en hunne kunst, in onverschrokken te plunderen, te branden en te moorden; geheel hun tooverspel, in de verbeelding der ligtgeloovige en schroomvallige lieden, wy, zeg ik, moeten een voorbeeld geven, en toonen, dat een *Bokkenryder* - in plaets van op *bezemstokken* en met *bokkenhorens* door de lucht te vliegen - enkelyk een mensch is van vorm en gedaente als wy; die op zyne twee beenen wandelt, en een duivel, van binnen is.'

'Broeder, zy zullen u en uwe hulpgenooten in en met het huis verbranden,' riep Martha uit, terwyl zy Herman in hare armen sloot.

'Wy zullen in den kelder vlugten,' antwoordde deze, zich zachtjes losrukkende!

'Blyf dan en dat de Hemel u bysta, viel de grys zuchtende in; maek geene hoegenaemde bewegingen, waeruit men kunne opmaken, dat gy u aen eenen aenval verwacht; want ongetwyfeld worden wy bespied! Voor den avond zullen Martha en Roos naer Geulle komen; later breng ik de meiskens over de Maes, op eene veilige plaets. Eenige onversaegde mannen zullen, ongehoord eu onopgemerkt van wapenen voorzien, den nacht met u komen overbrengen! Ik zal daerenboven de omstreken der bergwoo-

ning doen bewaken en des noods u eene hulpzame hand bieden.’

Deze voorschriften werden letterlyk achtervolgd; met kalmte nam de jongman zyne maetregelen; in weinige stonden was hy een man geworden! De ware moed verheft zich te midden van 't gevaer, hetgeen hy weet te vermyden, wyl hy hetzelve heeft berekend.

Reeds waren Martha en Roos sedert eene uer vertrokken, onder de bescherming van Hector, die thans voor Herman's voeten ligt. Tien tweeloopen staen in eene hoekkasse: Herman onderzoekt ze achtervolgens allen, ten einde zich te overtuigen, dat zy, op 't beslissende oogenblik, niet zullen NEEN zeggen! Op een berdeken liggen eenige pakskens kogelen en buskruid, in den besten toestand. Wanneer dit alles gezien en goedgevonden was, ging de jongen de deuren onderzoeken, of ze wel gegrendeld waren; vervolgens bestudeerde hy de ligging der vertrekken en de wyze om dezelve behoorlyk te verdedigen. Hy koos de plaetsen, waer hy en de makkers moesten schuilen, om niet gezien te worden en tegen het schieten van buiten beveiligd te zyn!

Eensklaps werd aen de voordeur geklopt! Wanneer zich de jongman overtuigd had, dat

er goed volk was, opende hy de voordeur en, in weinig tyds, slopen negen makkers in het huis: allen vertrouwde en moedige mannen, uit de gemeente Geulle, die men brave lieden daerenboven mogt noemen, in geheel de kracht van het woord, indien men het moorden van eenige hazen en patryzen, ten nadeele der *Heerschap van Geulle*, voor niets rekende; want zy waren allen een beetje *loerjager!*[1].

In deze hoedanigheid wisten zy een schietgeweer te hanteeren; de bygeloovigheid, nopens de *Bokkenryders*, had de priester hun uit het brein gejaegd!

Als zy allen binnen waren, begon Herman de posten uit te deelen; de geweeren werden aen een tweede onderzoek onderworpen, alsmede de voorraed. Eene schildwacht werd uitgezet en ieder uer afgelost. In huis had men het licht van den *tienen* uitgedoofd: eene doodsche stilte heerschte in hetzelve!

(1) De Limburger bezigt het woord *loerjager;* de bewooners der Vlaenderen daerentegen, dat van *pensjager*. Het verschil dezer benaming ligt waerschynelyk in de gesteltenis van den grond. Het limburgsche heeft noch hout, noch bosschen; dus moet de wildzoeker ergens in eene holle straet op het wild LOEREN; in 't houtland moet hy de bosschen en kanten afloopen: PENSEN.

De wind loeide door de boomen, een zwarte ondoorzienbare sluijer was als over het aerdryk geworpen; de gezellin des werelds verlichtte onze tegenvoeters, en geene ster blonk aen het uitspansel. Een nare nacht, de vriend van spooken en dieven: de benauwdheid schept de eersten, de luiheid de laetsten.

Ter nauwernood was de klepel voor den twelfden keer op de klok van Geulle's burgslot gevallen, of een overeengekomen teeken werd op het venster gegeven; de achterdeur ging open en zachtjes sloop de schildwacht binnen, de makkers in het oor fluisterende dat hy een geritsel in het kreupelhout, langs den berg, had gehoord, gelyk aen den doortogt van verscheidene menschen.

Een oogenblik nadien, liet Hector een geknor hooren, en wilde naer de deur snellen. Herman deed hem zwygen, ten einde des te beter te kunnen luisteren. Inderdaed hoorde men, dat er ligte voetstappen, aen vensters en deuren, in den grond geprent werden. Eene poos na dit onderzoek, deed zich, ten zelfden tyde, aen de voor- en achterdeur een ligt gepiep hooren: het waren middelpuntboren die het eiken hout doorknaegden, met zoo veel gemak, alsof het grys papier ware geweest. In weinige oogenblik-

ken waren gaten geboord, waerdoor de dieven eene ontvlamde stof in de vertrekken wierpen, om te zien, of er niemand op de beenen was. Daer Herman en zyne makkers eventwel zich achter tafels en stoelen verborgen hadden, werden zy niet bespeurd. Onmiddelyk na deze bespieding, poogde men de grendels terug te schuiven; maer deze waren met kluistersloten in klammen gevestigd: eene omstandigheid die Steven, by zyn laetste bezoek niet had gadegeslagen, om de eenvoudige reden, dat deze voorzorgen eerst sedert eenige dagen genomen waren.

Er viel eene korte tusschenpoozing in, waerachter op nieuw aen de beide deuren geboord werd. In min dan een vierde uers, waren twee openingen bewerkstelligd, waerdoor een mensch kon kruipen. Op nieuw werd alsdan eene ontvlamde stof in de vertrekken geworpen; maer niemand verroerde zich. Aenstonds kwam een kerel door de opening: hy hield eene dievenlantaern in de hand. Nog stond hy niet regt of Herman had hem by de keel gevat, en het vermomde gezigt op den rug gewrongen; zoodanig zelfs dat hy den tyd niet had om eenen zucht te lossen! De dieven meenden, dat de boef geenen wederstand vond: een tweede volgde aenstonds en onder-

ging het lot van den eerste! De derde, vierde en vyfde volgden en op dezelfde wyze werden zy naer de eeuwigheid gezonden, eenen weg, welken zy zekerlyk slykachtig hebben gevonden! Wie weet, hoe velen er door Herman's yzeren handen zouden gegaen zyn, indien er iemand aen de achterdeur ware geweest, die het handwerk even goed verstaen hadde?

Daer hadden de *Bokkenryders* op dezelfde manier gewerkt; een eerste was binnengedrongen en een dolksteek, door eene vaste hand bestuerd, schrabde hem van den lyst der *Bokkenryders* en van het boek der levenden, zonder dat er buiten iets gehoord werd. Geen beter lot trof den tweeden en den derden. De vierde eventwel kreeg den steek in den onderbuik en had den tyd om hulp! hulp! te roepen. Eensklaps deed zich een zacht gefluit hooren; men hield op van binnendringen; er trad eene soort van stilstand van wapens in, die eventwel slechts een paer minuten duerde, alswanneer een onderhandelaer voor de deur riep:

‘Geeft ons de gedooden weder en wy vertrekken; zooniet verbranden wy u in huis, want gy zit gevangen als eene muis in eene val.’

‘Indien gy geene hazenharten zyt,’ donderde hem Herman tegen, ‘dan komt uwe boeven

halen, of zegt dat Steven Doodryk, myn dankbare reddeling, ze kome eischen!'

Nog waren de twee laetste woorden niet geuit, of eene geweerschoot, werd van buiten gelost en een kogel vloog naest Herman in den muer!

Vyf kogelen vlogen door de deur naer buiten, waer zich eene stuiptrekkende gil deed hooren! Met vyf en twintig anderen beantwoordde men van buiten!

Eenen geruimen lyd lang werd er van weêrskanten onophoudelyk gevuerd, met niet minder geestdrift dan dat twee vyandlyke legers waren handgemeen geweest!

Te midden van het gedruisch, hoort Herman als den val van eenen aerden pot; nu begrypt hy eensklaps het doel van het woedende schieten!

'Vrienden' roept hy den zynen toe 'redden wy ons in het achterhuis by onze makkers; de dieven zyn alreede in den kelder gebroken!'

Zonder toeven springen zy by hunne maets, waer zy nauwelyks zyn, of een afgrysselyk gekraek doet zich hooren; de voordeur werd met eenen boom doorbroken en dertig dieven stortten zich te gelyk in de voorkamer! Eene menigte anderen doken op uit den kelder; maer komen in de voorkamer, zonder een levende wezen

ontdekt te hebben! Men sleepte de vyf dooden buiten en plotselings springt ook de achterdeur aen splinters, onder het gebeuk van eenen zwaren boom.

‘Smyt stoelen, tafels en de lyken voor den ingang,’ roept Herman de makkers toe! ‘Schiet geene verlorene schoten!’

Rap als de wind, sprong de jongman - met eene zware yzeren blaespyp gewapend - naer den deurstyl, velde allen neêr, die in de opening kwamen, terwyl Hector hen met zyne geduchte tanden verscheurde! Vyftien lyken lagen alreede voor de deur en belemmerden den ingang, wanneer zich andermael een geschuifel liet hooren. Een onderhandelaer vroeg de uitlevering der dooden en gekwetsten, terwyl hy eene fakkel gereed hield om - in geval van weigering - het huis in brand te steken, en hen allen in hetzelve te verbranden!

Herman kende den neteligen toestand, waerin zy zich bevonden en antwoordde:

‘Trek u honderd stappen terug en gy zult ze hebben!’

Eene poos nadien was de ingang wederom als toegemetseld met allerlei voorwerpen en de gesneuvelden werden door het zoldervenster naer buiten geworpen!

Daer werden zy door de van woede brullende *Bokkenryders* opgeraept en achteruit gedragen, om ze niet in den steek te laten.

Nogmaels hoorde men een snydend gefluit; daer achter volgde eene doodsche stilte rondom het huis. Naer den kant van Geulle verhief zich een verward geroep: de noodklok van de kerk verspreidde haer geluid over de Maesoevers en weêrgalmde tegen den kruisweg! Eensklaps dringt eene heldere klaerte tot binnen de achterkamer, waer Herman en de makkers zich nog op hunne hoede bielden. Alvorens de bergwooning te verlaten, hadden de *Bokkenryders* brandende lonten in de schuer, stalling en op het huis geworpen. Reeds verhief zich de vlam in dikke kolommen, wanneer Herman en de makkers naer buiten snelden. Met behulp der Geullenaren, die door den herder werden aengewakkerd, stuitte men den brand nog by tyds.

EINDE VAN 'T DERDE DEELTJE EN VAN 'T VYFDE KAPITTEL.

Vierde deeltje. Kapittel VI.
De twee beloofde woorden.

Vaertwel, gy bergen, gy beminde streken
'K zeg u, o stille dalen, 't laetst vaerwel!
En Martha zal u nimmer weêr betreden,
Na dezen dag ziet gy haer nimmer weêr.
Gy beemden, die ik heb bevochtigd, boomen,
Die ik geplant heb, bloeit hier vrolyk voort!

De akelige Paeschnacht was verdwenen; by de eerste schemering van den morgen kwamen Martha, Roos en d'oude priester aen de bergwooning. Hemel, hoe was het daer gesteld? De deuren waren verbryzeld, de kelder doorbroken, de muren en huisraed met kogelen doorboord! Het huis, de schuer en stalling droegen de versche merkteekenen van den brand. Buiten en binnen het huis bespeurde men groote plassen bloed! Twee makkers van den dapperen Herman waren nog al zwaer gewond en alreede verbonden.

Hector, die heldendaden verrigt had, was de naderende huisgenooten en den grysaerd met

fierheid te gemoet getrokken: het dier zweepte zich de beide zyden met den leeuwenstaert, en gaf de meest sprekende bewyzen van vreugde.

Martha borst in tranen uit, vloog in 's broeders armen en was van hem niet los te rukken. Deze moest een omstandig verslag geven over den aenval en de verdediging, waerin hy zich alleen vergat te pryzen. Zyne makkers eventwel waren edelmoedig genoeg om de zuivere waerheid te zeggen, zy verklaerden zelfs, dat Herman maer te spreken had, zou hy hunne hulp behoeven, zy waren bereid om zoovele nachten met hem te komen waken als hy begeerde: een aenbod dat gretiglyk werd aenveerd.

‘Wy verlaten de bergwooning,’ riep Martha, ‘niet waer broeder, gy stelt u niet meer bloot?’

‘Ik peins, zusterlief, dat de les hard genoeg geweest is: de gedrochten zullen het spel niet meer aengaen. Geheel de wereld heeft nu een bewys, dat de kogelen ook eene Bokkenrydershuid doorbooren; dat zy maer een leven hebben als ieder andere!’

‘Bedrieg u niet, myn jonge vriend’ viel de priester in ‘juist, omdat de les hard geweest is, zullen de boeven wederwraek nemen. By nachte en met geweld, dat zeg ik niet: zy hebben, naer

dat ik verneem, het gewigt uwer vuisten gevoeld en zwaer wogen zy op de huid der *Bokkenryders*. Uit het aental der bende, kunt gy opmaken hoe vergeefs men tegen dezelve worstelt; er was slechts een gering gedeelte; gy waert op uwe hoede, en wie weet, wat er zoude gebeurd zyn, hadden zy niet geschroomd voor de aennadering der hulpmannen, die uit alle huizen van de parochie toesnelden. Wat zoudt gy gaen beginnen, indien zy oogenblikkelyk de wooning in brand staken?'

'Ik ga eenen onderaerdschen gang aenleggen,' antwoordde Herman, 'waerin wy kunnen vlugten en ongenaekbaer zyn voor de dieven zoowel als voor den brand!'

'Herman, myn goede vriend, merkte de bezorgde herder aen, ik ben minder voor geweld dan voor list beducht. Wees op uwe hoede; verlaet van stonden aen de bergwooning voor aleer het te laet zy; kom te Geulle, te midden uwer vrienden verblyven. Blyft gy voor myne vermaningen doof, dan gedoog ten minste niet, dat Martha nog eenen nacht hier overbrenge; want werdt gy ooit aengerand, zy zou, ten eerste, eene nuttelooze ballast zyn; ten anderen, zou haer de schrik alleen dooden. Dat wilt gy toch niet?'

‘Neen, eerweerde zielzorger, dit wilde ik juist van u als eene gunst vragen, dat Martha voortga met in Geulle den nacht over te brengen; ik blyf en zal onzen eigendom bewaken en bewaren, al kwame geheel het helsche gespuis dien aenranden. Indien de eerlyke en vreedzame menschen overal en in alles, uit nevenbetrachtingen van persoonelyke veiligheid of van een mogelyk gevaer, de plaets ruimden, dan hadden het de roovers te schoon en weldra zou er eene mooije verdeeling plaets grypen. De booswicht - waer hy zich goed vond - zou slechts behoeven op den grond te stampen, met den kolf van een geweer of het beslag van den rotting en verklaren zich daer heer en meester, uit krachte van zyne almagt, uit kracht van de lafheid des regtmatigen eigenaers! En dan zou hy daer eigenaer zyn en zich ongestoord vestigen! Dat zal hier geene plaets grypen, of ik zal de lafhartigste ziel mogen genoemd worden, waerop ooit Gods licht neêrseheen!’

Herman bevond zich nog in dien koortsachtigen toestand, welke iederen, zelfs den moedigsten mensch overvalt, achter eene groote krachtinspanning van lichaems- en geestes vermogens; achter een doorgestane worsteling, waervan niets minder wordt gehandeld dan van de dood te

ontvangen of de dood te geven! De oude, ondervindingryke vriend begreep deze gesteltenis en drong niet verder by den jongman aen.

In het vervolg werd Steven Doodryk nog nauwkeuriger in het oog gehouden, zelfs door twee bespieders. Martha bragt regelmatiglyk den nacht in Geulle over met Roos. In de achterkamer werd eene onderaerdsche spelonk aengelegd. Eenige beproefde mannen bragten beurtelings den nacht over met Herman; schildwachten werden uitgezet, alsof de bergwooning eene belegerde sterkte ware geweest.

De sporen van den brand waren verdwenen; nieuwe, veel sterkere deuren hadden de ouden vervangen, nieuwe huisraed was aengekocht en op de muren zag men de groeven niet meer, welke de kogelen daer ploegden!

Zoo verliep de eene week achter de andere, zonder dat men nog iets van de *Bokkenryders* hoorde; integendeel schenen zy de omstreken zelfs gerust te laten en zich naer het land van *Terheiden*[1] door dieften, moorden en plunderingen te doen opmerken!

Men begon een weinig geruster te slapen wan-

(1) Zoo noemt men den noord-westkant van Aken, waer zich de kolenmynen bevinden.

neer eene in schyn niets beteekcnende tyding den herder meer dan Herman kwam ontrusten. De voorgaende boodschapper kwam den grysaerd openbaren, dat sedert eenige dagen het gerucht van Steven's aenstaende dood zich verspreidde en meer en meer veld won; dat er 's nachts by hem gewaekt werd en hy te vergeefs gepoogd had den geneesheer, onder 't voorwenden eener ziekte, te zien en te spreken; want dat men hem nooit had willen laten tot den meester gaen; wat er van aen is, kan ik niet zeggen, voegde de man by.

‘Keer aenstonds terug,’ had de priester gezegd ‘en bewaek alle de bewegingen, zoo van Steven als van hen, die zyn huis bezoeken!’

Deze boodschap had plaets op den eersten mei, 's morgens; een half uer nadien was de ouderling al aen de bergwooning, om aen de kinders kennis te geven van hetgeen hy vernomen had. ‘Verdubbelt uwe waekzaemheid,’ zegde hy, ‘want onder de ziekte van Steven zou wel een ontwerp kunnen steken, waervan wy de boete moeten betalen!’

Op den dag van de H. Kruisvinding - het was juist een zondag - waren Roos en een trouwe werkman naer Elsloo gaen de vroegmisse hooren. Later gingen Martha en Herman te

samen naer Geulle ter hoogmisse; achter deze spoedden zy zich naer huis. Reeds waren zy buiten de dreef en sloegen den veldweg in, die naer hunne wooning leidde, als zy eensklaps, naest de doorne haeg, eenen ouden, welgekleeden man vonden liggen, die zich in zyn bloed wentelde; eene groote plas lag op den grond en dry stappen verder zag men een bebloed mes!

'Wie heeft u in dien deernisweerdigen toestand gebragt,' vroeg Martha met belangstelling?

'ô, Snikte de oude, ik kwam van Geulle; sloeg dezen weg in, en vier kerels waren hier verborgen... zy schoten op my toe... bragten my eenen... steek toe in de zyde... en sloegen dan... den weg in naer Geulle! Myn vriend... ik heb dorst... o, wilt gy my eenen grooten dienst bewyzen... roept eenen priester... ik heb geen half uer meer te leven... ik ben een zondaer... God zal het u loonen!'

Herman, zonder toeven, zegde tot de zuster:

'Martha, blyf by den armen man, ik loop den priester halen;' en reeds vloog hy door de dreef naer Geulle. De yverige zielzorger was nog in de kerk, waer hem eene onbekende in den biechtstoel bezig hield. Als deze heilige taek was afgedaen, zegde de grys tot Herman: 'Gy hebt eene

onvoorzigtigheid begaen en misschien een liefdadig werk te gelyk; snel rap naer de zuster, ik zal met de H. Vaten oogenblikkelyk volgen.!'

De jongman begreep de gegrondheid der bemerking, liep uit alle zyne krachten naer de plaets, waer hy de zuster by den stervende gelaten had. Hy vond er niemand meer!

De zuster heeft den armen man doen naer huis dragen, dacht hy, en snelde voort naer de bergwooning, die maer tweehonderd schreden verder lag. By zyne aenkomst ging de deur niet open; Hector kwam hem niet te gemoet, de stilte van een kerkhof heerschte aen het huis! Verwonderd, ontzet, zinneloos loopt hy van de eene deur naer de andere, dan naer de vensters: alles was gesloten! Woedende stampt hy de achterdeur in stukken, dringt in huis, vindt nergens iets! Eindelyk hoort hy een dof gekerm uit den kelder opstygen, loopt op het geluid aen, en vindt den huisbewaerder gebonden en gekneveld op den grond liggen. Hy draegt hem boven en tusschen dien tyd was de oude priester aengekomen en door de achterdeur in huis gedrongen: hy had alles geraden!

Herman stiet eenen zoo hartverscheurenden schreeuw uit, dat de herder voor zyne rede vreesde. Door gevoelige woorden bragt hy den

jongen vriend tot het storten van eenen tranenvloed, waerdoor zyn boezem uit de beklemming geraekte.

In weinige woorden verhaelde de man, die nog van schrik beefde, het volgende:

‘De hoogmis was ongeveer ten halve, alswanneer Roos zich naer den koeistal begaf, om de koeijen en peerden te voederen. Zy vergat zekerlyk de deur te sluiten, want een minuet daerna drongen er eensklaps tien vermomde kerels in huis. Nog eer ik my kon wapenen, wierpen er zich dry op my, en bonden myne handen en voeten te samen. Hector bood een schrikkelyken wederstand; maer eensklaps wierp een boef een vischnet over den hond; dan smeten zy hem in eenen hoek en my in den kelder! Wat er wyders gebeurd is, weet ik niet.’

Nu zag Herman rond en bemerkte, dat Hector in een net gevangen lag in eenen hoek. Hy maekte het trouwe dier los en woedende schoot het naer buiten.

Herman liep naer den koeistal; maer niets was er te vinden. In aller yl toomde hy zyn peerd, kwam in huis en nam eene handvol gelds. Dan zegde de grys:

‘Myn vriend, vlieg over Beek naer Heerlerheide; houd Hector by u, ik zal eenen anderen

weg - over Meersen - inslaen. Wees voorzigtig en lever u ook niet in de handen onzer wraekgierige vyanden; want wie zou dan de zuster verlossen?'

Maer reeds vloog Herman te peerd en snelde óp het voetspoor van Hector, in de rigting van Catsop, om van daer den weg naer Beek in te slaen.

Boven op den berg wilde de hond gedurig ter regte zyde, terwyl Herman integendeel versche spooren van een peerd ter linke zyde meende te zien en dezen laetsten weg nam. Men kon zien, dat de hond met den grootsten tegenzin den meester volgde en sedert dien niet meer vooruitsnelde, maer met hangenden hoofde het peerd achternaliep. Weldra bereikte hy Beek, vroeg naer de wooning va den Scholtis en deze hem aengewezen zynde, ging hy by het dorpshoofd binnen om hem hulp en bystand te vragen.

De Scholtis was een bejaerd man, by wien de ambtsaengelegenheden een regelmatig ronddraeijend radwerk waren geworden. De vorm, het uiterlyke, onder het oog vallende is by zulke lieden alles; de grond der zaek niets! Zonder gevoel en zonder ziel, beseffen zy in anderen noch gevoel, noch iets van alle de edele bewegingen, welke hunnen oorsprong aen eene edele ziel

ontleenen; welke door een verheven gemoed worden ingeboezemd.

Zoohaest Herman had te kennen gegeven, dat hy den heer Scholtis over eene gewigtige ambtzaek te spreken had, ging deze tot eenen lessenaer, haelde eenen bril, met zilveren stoffering, voor den dag; kneep een neus van dubbelzinnig roode kleur en gelykverwige puisten, tusschen denzelven, met even zooveel zorgvuldigheid, alsof geheel zyn gehoorvermogen in den vensterglazen bril gestoken hadde.

Wy behoeven onze lezers niet te zeggen met welk ongeduld Herman deze inleidende toebereidsels aenzag; maer hy moest zich bedwingen. Ook wachtte hy 't bevel af van te beginnen, hetgeen eindelyk gegeven werd, met de volgende woorden:

‘Jong mensch, wy zyn bereid u te aenhooren; wat is er van uwe begeerte?’

Nu begon Herman, in korte bewoordingen, het voorval, en wat er toe in noodzakelyke betrekking stond, te verhalen en eindigde met onmiddelyke opspooringen, van wege den ambtenaer, af te smeeken.

Als hy ten einde was, begon de Scholtis zyn voorhoofd te rimpelen, ten einde aen zyn gelaet die teekenen van bezorgdheid te geven, welke

zyn hart niet gevoelde. Na eene poos diepe gepeinzen te hebben voorgewend, zegde hy:

‘Jong mensch, het geval is gewigtig, ik ga den geheimschryver doen roepen, ten einde een protokol op te stellen van uwe verklaring.’

‘Mynheer Scholtis’ viel Herman smeekende in ‘het geval duldt geenen uitstel; gelief toch spoedig te doen onderzoeken of men in uwe gemeente nergens de monsters heeft zien doortrekken, opdat ik op het spoor myner zuster gerake en haer verlosse!’

‘Jong mensch, de regtsverordeningen zyn stellig; de tekst is duidelyk: eerst een protokol: hetzelve is de grondslag van alle onderzoek. Myne verantwoordelykheid staet op het spel, en die moet ik vry waren!’

‘Maer,’ schreeuwde Herman ‘ik vraeg geene huiszoeking, geene ambtelyke bemoeijingen! Als het burgerlyk hoofd der gemeente, zult gy vernemen, wat men aen my vreemdeling niet zoude openbaren!’

Met dat oor hoorde de vormzuchtige ambtenaer niet; dan waerom het niet gezegd? Er werd gehandeld over eene Bokkenryders misdaed en niemand wilde die geduchte kerels tegen zich in het harnas jagen!

Herman verloor het geduld, stoof ten huize

uit; te vergeefs liep de scholtis achter hem om te verklaren, dat hy zich bereid getoond had om te *protokolliseren*: de jongman had alreede het peerd tusschen de beenen en vloog van daer, den weg naer Heerlerheide inslaende, zonder overdacht te hebben, wat hy daer ging doen. Inderdaed, wanneer hy de vier mylen in min dan een uer doorrend had, en zich voor de dungezaeide huizen bevond, die het gehucht Heerlerheide uitmaken, stond hy niet weinig te zien. Hy moest zich nogtans tot iets beslissen; er waren daer noch kerk, noch winkels; derhalve bleef hem niets over, dan in eene herberg te treden. Hy keek rond en ontdekte een uithangberd boven een ingangpoortje. In 't midden tusschen een bierglas en eene geneverflesch ontwaerde hy een pluimgedierte, dat zoo wat het midden hield tusschen de zwaen en de gans. Naderende las hy de uitleggende lynen: ‘Hier woont Hendrik Deerks, enz.’ Hy sprong van zyn peerd, leidde hetzelve in den doorschynenden stal en trad daerna in huis.

Naest de kachel zat een oud wyf, dat het hoofd tusschen de beide handen hield, terwyl de ellebogen pun steunpunt op de kniën vonden. Naest haer bevond zich een man, wiens regter been met doeken omwonden was en op eenen tweeden stoel rustte.

Herman - om iets te zeggen - vroeg te eten en te drinken. Op het uiten dezer woorden verhief het wyf hare botachtige oogen en kuijerde die van den jongeling op haren man - want het was Hein met zyne wederhelfte, die aen de kachel zat - alsof zy had willen zeggen: ‘Dit jong mensch behoort niet tot onze gewoone klanten: hy is noch kolenkink, noch van den stiel.’

‘Neem plaets,’ zegde dan de man, ‘myne vrouw zal u gaen bedienen. Wat begeert gy te eten? Het middagmael is voorby; maer er zal nog altoos iets zyn.’

‘Geef het beste dat gy hebt, het is om 't even wat het zy.’

‘Het spyt my, jonge vriend, dat ik nog op krukken moet springen, anderszins ben ik den gasten altoos ten dienste. Ik geloof my daervan eenen pligt te moeten maken; want zie: de hongerigen spyzen en de dorstigen laven, zyn twee werken van bermhartigheid, welke baes Hein - als 't God belieft - van harte en uit overtuiging oefent jegens zyne gasten: om 't even of zy arm of ryk zyn; wat de mensch niet loont, dat loont God,’ zegde Hein spreuksgewyze.

Het wyf was een glas bier gaen tappen, en

onder dien tyd, zette Herman het gesprek met den baes voort: het scheen hem toe, dat deze niet beter vroeg dan praten, en reeds had Herman den *Bokkenryder* geraden; daerom antwoordde hy op eenen overtuigden toon:

‘Wel heeft de baes daer gesproken, gy bewyst, dat gy den gasthofstiel verstaet en als een ware kristen uitoefent; maer gy weet toch, dat er nog vyf andere werken van bermhartigheid zyn, waerdoor men zich even verdienstelyk kan maken.’

‘Van de vyf overigen poogt zich baes Hein eveneens te kwyten, zou ik durven zeggen; dit zy eventwel gezegd, dat zich de gelegenheid daertoe niet even dikwyls aenbiedt. Maer waerom - als ik 't weten mag - herinnert gy my die vyf werken, welke ik niet noemde?’

‘Omdat ik misschien in 't geval ben van u een dergelyk werk te moeten vragen en nog daerenboven u voor deszelfs uitoefening en edelmoedigheid te beloonen.

‘Zou ik mogen weten, waerin ik u dienstig kan zyn?’

‘Het zou er op aenkomen eene gevangene te verlossen, die in deze streken opgesloten moet zyn, en uit wraekzucht is geschaekt.’

‘Waerheen komt die gevangene,’ vroeg

Hein, op wiens gelaet zich min of meer verbaesdheid liet bespeuren; want hy had alles geraden: hy herinnerde zich den 6 mei!

‘Van Geulle heeft men haer dezen morgen ontvoerd, en zyn myne aenwyzingen getrouw, dan moet zy naer Heerlerheide overgebragt worden! De gevangene is myne zuster; derhalve begrypt gy het belang, dat ik op hare verlossing stelle.’

‘Ik wenschte u te kunnen dienen, goede vriend, antwoordde Hein, die langsom meer verlegen werd; maer wien houdt gy van die misdaed verdacht? Wat redenen hebt gy om te gelooven, dat uwe zuster naer Heerlerheide vervoerd is?’

‘Goede en gegronde redenen, het komt eventwel op die redenen niet aen; zie hier iets dat u aengaet en waerover gy moogt rypelyk peinzen. Ten eerste beloof ik u eeuwig stilzwygen over 't geen wy hier gaen verhandelen: ten tweede, duizend luiksche guldens voor uwe belooning, indien gy my by de zuster kunt brengen, of nog maer de plaets aenwyzen waer zy zich bevindt.’

Onder het uiten dezer woorden was het wyf binnen getreden en had het voorstel van den vreemdeling gehoord. Hare oogen kregen plotselings hun leven terug, als zy van zulke groote

som hoorde gewagen; zy deed den man een teeken, van achter Herman's rug, met den duim en den voorsten vinger, hetgeen genoegzaem zegde, dat Hein moest poogen geld te maken, als het mogelyk ware.

Hein vroeg naer de namen, gelaetstrekken en merkbare teekenen der zuster, en zoodra hy dienaengaende voldaen was, zegde hy zyn best te zullen doen om dien loon te winnen.

‘Maer’ ging hy voort ‘wien houdt gy verdacht van uwe zuster geschaekt te hebben? Op deze vraeg hebt gy nog niet geantwoord en dat diende ik nogtans te weten, dunkt my, om met hoop op goeden uitval, te kunnen onderzoeken.

‘Wie anders zou het gedaen hebben dan meester Steven Doodryk?’

‘Onmogelyk’ brulde Hein, ‘de meester is een deugdzaem man, God beware ons!’

‘Die u nogtans geene duiten zal geven om uwe schrale schuer en stalling tegen verval te beveiligen, gelyk ik het u aenbiede,’ antwoordde Herman met fynheid.

‘Luister, baes Hein, en gy ook, goede vrouw; Steven Doodryk is een gedrocht! - Hein verbleekte. - Over dry maenden redde ik hem van eenen zekeren dood; voor loon randt hy myn huis aen om het uit te moorden en te plunderen!

Nu dit eerloos voornemen mislukt is, rooft hy my wat ik 't liefst ter wereld had: myne zuster rukt hy van my weg! Zeg eens baes Hein, wilt gy my niet liever dan zulken man dienen?'

'Ik heb met meester Steven niets gemeens, onderbrak Hein, waerom vermengt gy ons?'

'Omdat gy aen elkander gekluisterd zyt, als twee ringen uit eene ketting; omdat gy dezelfde grondbeginsels belydt en denzelfden stiel uitoefent; omdat gy beiden God in den mond en roofzucht, moord en den duivel zelven in het hart hebt!'

By deze woorden was Hein van zynen stoel opgesprongen, naer de alkoof geloopen om een schietgeweer te vatten; maer nog eer hy den haen had gespannen, nam hem Herman by de broek en plofte den baes op zynen zetel neêr, zeggende:

'Baes Hein, gy ziet, dat de party niet gelyk zou zyn; zeg of gy myn voorstel aenneemt, ja of neen! Ik zweer u, wordt een hair gekrenkt op Martha's hoofd, zoo verbryzel ik den laetsten *Bokkenryder* als glas! Integendeel, help myne zuster redden en ik beloof vergetelheid en eeuwig zwygen. Doe eens eene goede daed in uw leven!'

'Maer ik heb niets gemeens met meester

Steven,' viel Hein in, 'ik zal myne twee zoons uitzenden en geerne zouden wy het uitgeloofde geld verdienen.'

'Gy weet er meer van,' zegde Herman, terwyl hy den kerel styf onder de oogen keek, 'dan gy wilt bekennen; om 't even, wilt gy de som verdienen, *ja* of *neen?*'

Hein had nogmaels eenen ernstigen wenk van de vrouw bemerkt en antwoordde:

'Als ik uwe zuster ontdekke en ze met levensgevaer te Geulle brenge, wat zal dan myn loon zyn, antwoord op deze vraeg eerst!'

'Dan geef ik ook nog eene gelyke som aen uwe vrouw en twee geschenken aen uwe zoons om hunne moeite te beloonen,' zegde Herman plegtiglyk!

'En eeuwig stilzwygen, deed Hein?'

'En eeuwig stilzwygen,' hernam Herman; stom als een graf zal ik zyn.

'Waer wordt my de loon gesteld,' vroeg Hein verder?

'In 't huis van den pastoor van Geulle,' was het antwoord; 'maer myne zuster moet vóór den zevenden dezer maend verlost zyn.'

'Ik zal myn best doen,' zegde Hein, op eene geheimzinnige wyze; 'ga maer naer huis, jonge

mensch uwe zaek is de myne, daer moogt gy op rekenen.'

Nu smeet Herman aen het wyf vier kroonen toe, met de woorden:

'Daer hebt gy alreede den Godspenning, zorg dat gy het overschot ook bekomen moogt.'

Op het zien van de vier geldstukken, verlevendigden zich 's wyfs oogen nogmaels; haer perkamenten aengezigt spande zich uit als het trommelvel, wanneer de koorden worden aengehaeld; de witte baerd, die rondom kin, mond en kaken langsom meer het vrouwelyk merkteeken verdreef, struifde zich regtop, evenals een stekelverken, wanneer een vyand nadert.

'Myn man zal woord houden, brave jongen,' zegde zy op eenen gebiedenden toon, 'daervoor sta ik in.'

Hein boog het hoofd, onder de vrouwelyke magtspreuk, en Herman antwoordde:

'Gy, brave vrouw, zult eene goed daed daerstellen en uwen man helpen in het verrigten van een goed werk. De God van genade helpe uw werk bekroonen!'

By deze woorden verliet Herman het huis en rende van daer.

Eene strael van hoop was in den boezem van den broeder wedergekeerd. By sloeg regtstreeks

den weg in, over Voerendael naer Schinnen, met opzet van Steven Doodryk te gaen opzoeken, en by denzelven de verlossing der zuster te beproeven. In zyn brein ontrolde hy honderde ontwerpen; want hy wist, dat hy met dien aertsbooswicht moest fyn tegen fyn, of geweldig tegen geweldig spelen. Ten einde niet het slagtoffer van verradery te zyn, had hy zich vóór zyn vertrek van huis gewapend; zoodra hy zich by Schinnen onder den berg bevond, trok hy een paer schoone zakpistolen van onder den overrok, en onderzocht dezelve of ze goed geladen waren en of de sloten goed speelden. Wanneer hy daeromtrent voldaen was, rende hy voort. Een weinig na zonnenondergang, landde hy voor Steven's wooning aen; gaf zyn peerd aen eenen dienstbode die hetzelve in den stal plaetste.

Een oogenblik nadien, verscheen hy voor den meester; deze ontving zynen redder met eenen glimlach; want de verbazing was alreede over, sedert dat de jongen, met geveinsde welwillendheid, gevraegd had naer den gezondheidstoestand van zynen reddeling.

‘Gode zy dank’ antwoordde Steven, ‘ik was alreede een beetje op beterhand: uw aengenaem bezoek is de meest verkwikkende medecyn, welke my kon toegediend worden! Wees

welkom, myn edelmoedige vriend, en gelief my te zeggen hoe het met de zuster gesteld is? Het goede meisje,' voegde hy huichelende by; terwyl hy byna eenen traen uit het oog perste, 'nooit zal ik hare teedere zorgen vergeten!'

'Daeromtrent en alvorens te antwoorden, wenschte ik u alleen te spreken,' bemerkte Herman, terwyl hy het oog wierp op twee ruwachtige en sterkgespierde kerels, die zich by Steven bevonden en in welke de jongman de twee zoons van Hein Deerks meende te raden, want zy geleken hem, als twee droppels water.

'Dat u deze twee jongens niet hinderen, myn jonge vriend, het zyn twee geburen die my een beetje gezelschap houden; zy mogen alles weten.'

'Ja, ja,' deed Herman met eenen spottenden lach, 'zy mogen weten dat gy beter weet, hoe het met myne zuster Martha gesteld is, dan ik....'

'Wat beteekent dat,' viel Steven in de rede, 'wat wilt gy daermede zeggen, myn vriend?'

'Houd op,' hernam Herman, 'my uwen vriend te noemen: een weerdige vriend op myn woord, zoo als de beul vriend is van den misdadiger, dien hy onthoofdt, dien by geeselt en

radbraekt, uit lust, uit zucht, naer pynigen en martelen.'

'Gy moet op de woorden van den jongen niet letten,' deed Steven tot de twee kerels, 'ik geloof zyn brein is min of meer in de war geraekt.'

'Vriend!' zoo ging Herman voort, als of hy de woorden van Steven niet gehoord hadde, 'gy noemt uwen redder vriend, en beloont hem met roof en moord! Gy noemt hem vriend en ontrukt hem zyne zuster, de onschuldige zuster! Gy durft hem vriend noemen, en ik zie alle de diersche driften in uwe oogen, en gy zoekt de plaets, waer gy my eenen dolk wilt in het lyf stooten! Hoor Steven, gy geeft my de zuster terug, of gy zult nooit door beuls handen sterven, gelyk gy het al sedert lang verdiend hebt! Onder myne handen zult gy sterven!'

Herman zag er werkelyk gevaerlyk uit; zyne regte hand had hy, alreede ettelyke keeren, onder den overrok gestoken, met eene krampachtige beweging; deze was aen het gedrocht niet ontsnapt. Ook zegde Steven met de grootste koelbloedigheid tot de beide zoons van baes Hein; want zy waren 't werkelyk:

'Vrienden, vat den jongen mensch; hy beeft eene lating noodig, en die zal ik hem toedienen;

doet hem geen leed, hy ook is myn vriend!’

Dorus sprong aenstonds toe, met opzet om den jongen mensch vast te grypen. Deze boog zich een weinig, knapte den zoon van Hein by het regte been en slingerde hem om zyn hoofd en plotselings vloog het bedwelmd lichaem van den boef tegen Frans, met zooveel geweld, dat beiden te samen in eenen hoek rolden zonder nog eene beweging te maken!

Als Steven zag op welke wyze zyne twee makkers behandeld werden, sprong hy rap by, greep Herman van achteren by de lendenen en poogde hem op den grond te werpen. Deze eventwel reikte eenen arm achter zich omvatte Steven by den hairtros en boog hem het hoofd met zooveel geweld tot tegen den grond, dat eene vuerwolk voor 's kapiteins oogen kwam glinsteren en hy bewusteloos ter aerde zonk!

Dan gebood de jongen aen de beide broeders te gaen zitten; hy hief Steven van den grond op; zette hem op eenen stoel; goot hem een glas water - dat hy onder de hand vond - in het aengezigt: waerdoor hy plotselings tot zichzelven kwam. Als hem het spraekvermogen was teruggekomen, zegde hy, op eenen honigzoeten toon:

‘Myn jonge vriend, ik kan u niet zeggen,

hoe zeer my 't voorgevallene grieft! Ik geloofde aenstonds en geloof het nog, dat gy eene lating noodig hebt; bedaer u en spreken wy dan van het doel uwer reis. Alles wat u betreft, verdient myne deelneming: ben ik u het behoud myns levens niet verschuldigd? Herman, gy doet my ongelyk.'

'Meester Steven,' deed Herman met ernst en weemoed, 'gy zyt of een zonderling man, of de duivel zelf. Indien gy nog een vonk van menschelykheid bezit, ô geef my dan myne zuster weder. Eens redde ik uw leven, en gy aest op het myne. My kunt of durft gy niet van kant maken, en gy slaet my in hetgeen ik op aerde 't dierbaerste heb; gy ontvoert myne zuster. Thans nog heb ik uw leven in myne handen en in plaets van u te slagtofferen, smeek ik: Steven, Steven, geef my de zuster weder.'

'Myn vriend,' zoo sprak de booswicht, eene diepe droefheid veinzende, 'is uwe zuster - de deugdzame Martha - ontvoerd, ik heb er geene schuld aen. Er is meer: ik gave de helft myner have en goederen om haer aen u weder te geven. Ik kan thans niets dan u helpen opsporen en wee hem! die eene hand op haer gelegd heeft.'

'Ja,' riep Herman, 'wee hem, die eene

hand op Martha gelegd heeft! Het raedsel zal opgelost worden en verschrikkelyk zal myne wraek zyn, daerop moogt gy rekenen!'

'Myn vriend, hebt gy geld, raed, hulp noodig, spreek, alles staet u ten dienste!'

Herman stond bedwelmd over den toon en de houding van Steven. Nogmaels begon hy aen de pligtigheid van den kerel te twyfelen. In allen gevalle, dacht hy, indien hy onschuldig is, dan ben ik veel te verre gegaen; is hy de pligtige, dan zal hy zich op de zuster wreken over hetgeen ik hem doe lyden. Hy besloot diensvolgens zich te gedragen en zyne gewelddadigheid te doen vergeven.

Op 't zelfde oogenblik kwam een dienstbode binnen en vroeg, of hy het avondeten zoude opdienen en voor hoevele persoonen hy moest dekken?

'Steven,' zegde los weg, 'ja jongen, dek voor vier persoonen en aenstonds; want onze vriend Herman zal met ons eten, hoop ik.'

Deze sloeg, in den beginne, de uitnoodiging af, maer liet zich eindelyk overhalen, daer hy de hoop koesterde van door eene overmaet van vertrouwen iets te winnen.

Dadelyk ging Steven tot den jongman; reikte hem de hand toe, ten teeken van vriendschap

en vroeg eene volstrekte vergetelheid van het verledene.

Men ging aenstonds aen tafel; maer Herman was op zyne hoede en roerde aen niets vooraleer Steven daervan genuttigd hadde. Deze voorzigtige doenwyze ontsnapte geenszins aen den meester, die zich gestadiglyk haestte met het voorbeeld te geven. Herman, die den geheel en dag gesloofd en gerend had, voelde, al etende en drinkende, de eet- en drinklust aengroeijen: hy verzwolg alles!

Met voorbedachtzaemheid werd er hoofdige wyn opgediend, waeraen Steven gewoon was en die op hem weinig werkte; terwyl hy Herman, eer hy 't wist, naer 't hoofd steeg, ofschoon hy veel weiniger glazen leegde dan de kapitein.

Meer dan een uer lang had men reeds getafeld; Herman vergat langzamerhand zyn verdriet: hy poogde het in den wyn te verdrinken en verloor uit het oog, dat het berouw doorgaens bovenzwemt! Verscheidene flesschen waren geleegd en aenstonds verdoken, opdat de jongman het gevaer niet zoude raden.

Op eenige geheimzinnige teekenen van den meester, welke Herman niet bemerkte, had zich eerst Frans - stomme dronkenschap veinzende - onder de tafel laten vallen; Dorus had zyn

voorbeeld gevolgd! Steven riep eenen dienstbode en gebood dat men de beide broeders zoude te bedde leggen; oogenblikkelyk werden zy buiten het vertrek gedragen, maer niet te bedde: zy hadden 's meesters teekenen begrepen.

Alsof eindelyk eene lichtstrael voor de oogen van Martha's broeder ware komen schemeren, stond hy op en zegde met vlammende oogen:

‘Welaen, meester Steven, zeg my nu voor goed, waer is myne zuster?’

‘Herman, myn goede jongen,’ deed Steven met fynheid, ‘ik ben immers geen *duivelsbander*[1] die de geheimste zaken weet; ware ik gelast geweest met de bewaring der lieve Martha, zekerlyk zou ik weten waer zy gevaren is. Nu, myn vriend, blyf hier tot morgen, en dan zullen wy te samen gaen zoeken naer het kind.’

Herman nam dit antwoord voor eene soort van spotterny; alreede verweet hy het zich als eene misdaed, dat hy de dischgenoot van den booswicht had willen zyn. Hy riep den knecht toe, dat hy het peerd zou gaen uit den stal halen. Als hy wederom alleen was met meester

(1) Duivelsbanders, noemt men in het bergachtige Limburg eene soort van bedriegers, die aen de ligtgeloovige menschen, gestolene of verlorene zaken aenwyzen.

Steven, zegde hy tot dezen op eenen vasten toon:

‘Hoor wel kerel, wat ik u hier verklare: door u of ten minste op uw bevel is Martha geschaekt, is Roos ook weggevoerd; myn besluit is onherroepelyk genomen, indien Martha en Roos niet binnen deze week onverlet aen huis zyn; indien een hairken op haer hoofd gekrenkt wordt, dan doe ik u lyden als een martelaer. Zie, uw hoofd verbryzel ik tegen den muer dat de hersenen tegen den zolder vliegen.’

Op dit oogenblik was Herman des te gevaerlyker, daer hy bedwelmd was door den drank en nog niet tot die krachteloosheid was vervallen, die op den drank langsom meer volgt; die den dronken man ryk maekt zonder geld, wys zonder verstand, en sterk zonder kracht noch magt... in zyne verbeelding!

Steven zag het gevaer en toonde eene overgroote meêdoogendheid, om zich van den jongen Herkules te ontmaken. Inderdaed vertrok deze, Steven nog voor 't laetst toeroepende: ‘wacht u van myne wederkomst!’

Nauwelyks was Herman buiten den vlakken weg, of noodzakelyk moest hy door eenen hollen weg, die aen beide kanten door hagen omzoomd was. De duisterheid belette hem eene hand vôôr zyne oogen te onderscheiden; des

niettegenstaende dreef hy het peerd met de sporen voort enren de, dat hem de hairen rondom het hoofd floten! Maer eensklaps ontmoet het dier eene koord die over den weg gespannen was; het struikelt en rolt met den ruiter tegen den grond!

Tien kerels werpen zich te gelyk op hem en binden hem armen en voeten te samen! Hector, aengerand door een groot aental honden, scheurde, beet; maer wat wilde hy doen? Hy vlugtte; maer niet verre! Want op eenen zekeren afstand volgde hy de karre, waerop men Herman geladen had.

Wanneer de dronkenschap over was, ontwaekte hy: een flauw lampje brandde naest hem; hy lag op den blooten grond... in een duistere spelonk... aen handen en voeten gebonden!!!

Keeren wy nu - onder den tyd dat de broeder zich te laet berouwt van niet 's herders waerschouwingen te hebben gevolgd - naer de overige kennissen terug.

Nauwelyks had Herman de kruin des bergs bereikt, om achter de zuster te vliegen, of de grysaerd zat reeds op het oude peerd en draefde regtstreeks door Meersen, Sint-Geerlink naer Hulsberg. Vóór dat hy nog dit laetste dorpken

bereikte, vond hy Roos naest den weg liggen; zy was letterlyk uitgeput, huilde en kermde op eene hartverscheurende wyze. Men verbeelde zich de anderszins blozende meid zonder schoenen aen de voeten - zy had ze in het slyk laten steken - met hangende hairen; het aengezigt met bloed geverfd, dat uit neus en mond gestroomd was en zich met het stroomende zweet vermengd had: zy was schier onkenbaer. Een zilte traen kwam uit 's grysaerds oog, als hy Roos in dien afgryselyken staet zag.

Op 's mans vraeg hoe zich het feit had toegedragen, verhaelde zy het volgende:

'Ik bevond my met Koob Fredriks, onder de Hoogmisse, aen huis; deuren en vensters waren gesloten en vergrendeld; maer wy hadden verzuimd Hector buiten te laten. Misschien kon de misse half geëindigd zyn, wanneer ik de koeijen ging voederen; Koob vergat zekerlyk achter my de deur te grendelen. Zoodra ik in den stal kwam, sprongen eensklaps twaelf vermomde kerels te voorschyn; hielden my den mond toe, zoo dat ik niet schreeuwen kon; twee boeven stopten my den mond aenstonds vol hooi, terwyl een derde my handen en voeten te samen bond; waerna zy eenige bonden stroo op my wierpen! Negen anderen liepen naer het huis;

eenen tyd lang hoorde ik Rector zich woedende verweeren; maer alles moest er geschied zyn; want de kerels kwamen terug naer den stal. Door de opening, welke tusschen de strooschoven gebleven was, zag ik twee boeven onze bonte koe by den kop vatten, en weldra tapten zy haer eene groote hoeveelheid bloeds af, hetwelk zy in eene verkensblaes opvingen! Een oude kerel - zyn hoofdhair was byna geheel grys - bond de bloedblaes onder zynen kiel om de lendenen! Als dit gedaen was, gaf hem een groote kerel, met rood hair, een mes over, zeggende:

'Ga nu ginds op den wegel liggen en zoodra zy uit de kerk komen, dan steekt gy in de blaes en smyt het bebloed mes van u weg. Voor het overige zult gy letterlyk uitvoeren, wat u opgelegd is! Loopt de broeder naer *Geulle*, zoo als men berekend heeft, dan springen wy toe; wil de deerne de vlugt nemen, dan houdt gy haer vast; het rytuig staet gereed op den berg en tot daer zullen wy haer wel dragen, al ware zy van lood gemaekt! Zou de jongen, tegen alle gedacht, naer zyn huis komen, dan branden wy hem door den kop, moet het zyn!

'Achter het geven dezer bevelen, verlieten zy allen den stal en begaven zich waerschynlyk in huis. Ik poogde eerst mynen mond te ontlasten

van het hooi; wanneer ik - na onzegbare moeite te hebben aengewend - den mond vry had, begon ik met myne tanden aen het touw te knagen. Juist waren myne handen los, wanneer ik een dof gekerm en het geloop van de boeven hoorde, ik werkte ook myne voeten vry en liep naer buiten; maer reeds ontwaerde ik de dieven boven den berg! Ik liep achter hen: buiten Catsop - in het vlakke veld - zag ik een rytuig den weg naer Meersen inslaen; twee sterke peerden sleepten hetzelve met zoo veel rapheid voort, dat het my onmogelyk was het in te halen! Aen Meersen sloegen zy eenen omweg in; ik achtervolgde altoos! Eindelyk bezweek ik eventwel van vermoeijenis: ik viel hier ter aerde en weet verders niets meer dan dat de dieven, ter linke zyde van Hulsberg, zyn afgedaeld. Volg het spoor, eerweerde Heer, ik kan niet meer gaen; zoodra ik eventwel een weinig uitgerust ben, dan keer ik terug naer de bergwooning, om die te bewaken en Herman te zeggen, wat ik weet; hy moge de goede Martha nog redden uit hunne klauwen!

'Ik wensch niets zoo zeer van harte als maer dood te zyn, indien myne lieve meesteresse moest ongelukkig zyn, riep de getrouwe meid, hare handen ten Hemel opheffende: Red haer,

gy kunt het alleen, gy zyt immers een heilige! Hier neem ik de plegtige belofte op my, dat ik - schenkt my God tyd en gezondheid - tweemael blootvoets, voor eenige spys, water en brood nemende, zal bedevaerten naer Scherpen-heuvel, om de H. Maegd te bedanken voor de verlossing van Martha.'

De grysaerd was heviglyk geschokt, maer spande al zyne krachten in om een vertrouwen te laten blyken, hetgeen niet in zyn hart lag.

'Keer zoo spoedig weêr als 't uwe uitgeputte krachten toelaten; ga slechts tot Sint-Geerlink by den pastoor en verzoek hem, in mynen naem, dat hy u de middels aen de hand geve om, zoo spoedig als mogelyk is, tot Geulle te geraken. Stel daer de onzen gerust; nog dezen nacht hoop ik weder te keeren met Martha; men beware myn huis met de grootste zorgvuldigheid, om anders geene redenen, dan dat daer misschien het eenigste hulpmiddel berust om Martha en - wie weet het - Herman te redden!'

Zeggen wy hier dat, Roos - getrouw aen de voorschriften van den grys - zich naer Sint-Geerlink begaf, van waer zy, nog voor den avond, te Geulle aenlandde en den aen haer opgedragen last getrouwelyk overbragt. Volgen wy thans den priester.

Deze nam aenstonds den weg, welken hem Roos had aengewezen; liet Hulsberg ter regter, Voerendael ter linker hand liggen en kwam omtrent den vyven 's namiddags te Heerlerheide aen, wanneer Herman al sedert een halve uer van daer vertrokken was.

De grys - om zekere redenen, welke de lezer ligtelyk gissen zal, beter onderrigt dan Herman, vroeg aen den eersten persoon den besten de wooning van Hendrik Deerks. Deze hem aengewezen zynde, werd hy weldra door den schyn-heiligen baes van het peerd geholpen: hy stapte binnen 't huis, waer de beide echtgenooten nog alleen waren.

Niets ter wereld was aerdiger om zien dan Hein's plooijend, nederig en tevens snugger gelaet, hetgeen hy, met alle geweld, wilde belangryk doen voorkomen. De blauwe wollen muts, die altoos als op zynen hoofdschedel geplakt scheen, wierp hy in den hoek; zyn been was geheel en al gebruikbaer geworden. Op eenen toon, welken hy bekwaem geloofde om in eens het vertrouwen en de gunst des priesters te winnen, wendde hy zich tot het berookt wezen, dat tevens zyne vrouw en baes was:

‘Vrouw’ zegde hy ‘de eerweerde priester, dien gy hier ziet, doet ons de eer aen in deze

zondaers-wooning te treden; vragen wy te samen zynen zegen! Lange en zware dagen sleten wy, de eene aen de zyde van den andere; de Heer moge ons genadig zyn op het uer, dat hy bestemd heeft om ons tot zich te roepen.'

By deze woorden vatte Hein 's wyfs hand en trad met haer voor den herder. Deze wierp de verzwakte oogen op het paer; hield dezelve styf op hen gevestigd en zegde dan langzaem, op de woorden drukkende:

'Hein Deerks is uw naem, zoo ik my niet bedrieg?' Hein knikte ja.

'De vrouw, naer ik hoor is uwe gade: ik ben van verre gekomen om u beiden te spreken; u vooral baes Hein! Eens vooral moet ik u waerschouwen, dat wat ik u ga vragen of zeggen, zoowel aen u als aen my bekend is. Ik wil slechts beproeven hoeverre uwe regtzinnigheid gaet...'

'Gy moogt er eene kerk op bouwen, eerweerde heer,' zegde Hein met verbazing!

'Ik zal het gaen zien en er over oordeelen,' hernam de grys met nog meer ernst dan te voren; 'gy gelooft aen God, wiens zegen gy van zynen nederigen dienaer afsmeekt; die alreede het uer bepaeld heeft, in zyne almagt en j alwetendheid, waerop gy voor Hem zult ver-

schynen! In naem van den levenden God bezweer ik u, dat gy my de waerheid zegt, zonder iets te verzwygen!'

'Die zal ik zeggen,' viel Hein in, terwyl zyne stem, zoowel als zyn lichaem, beefden.

'Wel, baes Hein, wel, ik zal u dan vragen of het waer is of niet, dat dezen morgen eene deugdzame jonge dochter te Geulle geschaekt en weggevoerd is?'

Hein, door den starenden blik des priesters geboeid, antwoordde:

'Ja, eerweerde Dienaer Gods, waerheid heeft uwe mond gesproken, geloof ik.'

'Zoudt gy durven loochenen, Hein, dat de *Bokkenryders* die misdaed begingen?'

'Ik durf noch loochenen, noch bevestigen, ik weet er niets van, was 't antwoord.'

'Heeft Steven Doodryk het feit bevolen, ja of neen!'

'Daeromtrent kan baes Hein, tot zyn grootste spyt, den eerweerden herder niet voldoende antwoorden; Steven is een wys man, die zich wel wachten zou my zoo iets aen den neus te hangen, indien hy het beraemd hadde!'

'Zoudt gy ook ontkennen, dat meester Steven onlangs zich plegtiglyk verbonden heeft de bedoelde dochter en haren broeder, binnen wei-

nige dagen, in handen der *Bokkenryders* te leveren? Antwoord zonder omwegen; indien uw geheugen te kort schiet, ik zou het wel een beetje kunnen verlengen!'

'Heeft Steven zich verbonden dien aengaende' deed Hein met berekende dubbelzinnigheid 'zoo was het toch zekerlyk niet jegens my.'

'Hein' onderbrak hem de grys met nadruk 'gy beliegt my! Wanneer Steven die afschuwelyke verpligting op zich nam, waert gy zekerlyk tegenwoordig; meer zal ik u thans niet zeggen. Maer gy bekendet aenstonds te weten, dat het meisje heden weggevoerd is: waervan weet gy dat?'

'Van den broeder, die over een halve uer eerst myn huis heeft verlaten: een brave, maer ongemakkelyke jongman, op myn woord; hy ook wilde de zuster van my geschaft hebben, maer wat kan ik er aen doen, ik weet ze niet.'

'Wat hebt gy met den jongman afgesproken en verhandeld' vroeg de grys?

'Kent uwe, wel eerweerde, den pastoor van Geulle' vroeg Hein's wyf, die nog altoos eene stomme rol vervuld had?

'Dien ken ik des te beter, daer ik het zelf ben, met lyf en ziel' antwoordde de grys,

verbaesd staende over de zonderlinge vraeg. ‘Zoudt gy daeraen twyfelen’ voegde hy er by ‘ik kan u overtuigen van de waerheid.’ Onmiddelyk gaf hy eenige byzonderheden op, aengaende Herman, het rooven der zuster en het schier verongelukken van Steven, zoodat het wyf ten volle overtuigd was. Ook zegde zy, op eenen genoegzaem gebiedenden toon, waeruit de grys opmaekte, dat men ten huize van Hein de weekletters[1] niet moest van achteren naer voren lezen:

‘Hein, ik wil dat gy den eerweerden heer zegget, wat gy met den jongman zoo aenstonds hebt afgesproken, wat gy beloofd hebt te doen en hy te geven!’

Juist stond Hein op het punt van zich naer de voorschriften der gade te gedragen, wanneer

(1) De *weekletters* zyn: Z.M.D.W.D.V.Z. (zondag, maendag, enz.) Deze letters lezen sommige lieden ook wel: *za man doe wat de vrouw zegt*. Leest men ze van achteren naer voren, dan bekomt men: Z.V.D.W.D.M.Z. (zaturdag, vrydag, enz.) of als boven: *Za vrouw doe wat de man zegt*. Een ware letterspeling, waeruit volgt, dat de uitdrukking: *de weekletters* van voren naer achteren lezen, zeggen wil: *daer is de vrouw baes*. Onder deze letters worden de dagen der maend geplaetst, en zyn eene zigtbare almanak.

eensklaps de deur openging: de Rosse Dirk van Hulsberg stond voor den priester en Hein! De baes en Dirk waren even verbaesd en 't ontsnapte den grysaerd geenszins dat hy er de schuld van was!

De Rosse Dirk vroeg een glas bier en had onder het drinken de gelegenheid om aen Hein een ligt teeken te geven en dan het vertrek te verlaten; Hein volgde zynen geduchten makker naer de achterkamer, waer zy te samen eene onderhandeling gingen hebben van groote aengelegenheid!

De priester bleef alleen met het wyf in de voorkamer.

In weinige woorden openbaerde Hein's wyf alles wat tusschen Herman en den baes verhandeld was geworden. Hoe beperkt zy anderzins ook ware, vergat zy niet - onder 't verhael - te tasten of de priester werkelyk bereid was tot het betalen der uitgeloofde twee duizend of duizend luiksche guldens. Wanneer deze laetste haer daeromtrent genoegzame voldoening had gegeven, haer door de meest verhevene en hartroerende beweegreden aenporde tot het helpen verlossen der deugdzame dochter, antwoordde het wyf, op eenen beslissenden toon:

‘Vertrek gerust naer uw huis, eerweerde

Heer, ik zal den baes zyne beloften indachtig maken; myne twee zoons ook zullen niet rusten vooralleer uwe beschermelinge verlost is: betrouw op my; verwyder u hoe eerder hoe liever, opdat u geen ongeluk overkome! Ware ééne myner zoons t'huis, ik zou hem met uwe weleerweerde zenden!'

De priester verliet het huis; het wyf liep buiten; droeg eenen stoel, met behulp van welken, de stokoude man op het peerd geraekte. Eerst laet in den avond kwam hy te Geulle aen de bergwooning, niet weinig verlegen zynde over het uitblyven van Herman, die voor's priesters aenkomst alreede van Hein's huis vertrokken was. De voorwendsels van geruststelling ontbraken eventwel niet, en zoolang de ongelukkige schipbreukeling een enkele reddingsplank ziet, verlaet hem de hoop niet. Dusdanig was ook het geval met den ouden priester: hy keerde naer de pastory terug, waer hy eenen ongerusten nacht doorbragt.

Den volgenden morgen, in het krieken van den dag, was Roos alreede aen huis, om den priester kennis te geven, dat Hector en het peerd - gedurende den nacht, elk afzonderlyk - waren teruggekomen. Nu steeg plotseling de verlegenheid ten top; maer de grys was van een

al te gezond oordeel voorzien om niet te beseffen en door de daed te toonen, dat men door neêrslagtigheid en wanhoop niets wint. Hy boezemde aen Roos meer vertrouwen in dan hy er zelf in zyn hart koesterde. Hy verbood haer iets te ondernemen, wyl hy zich alleen met de middels van opsporing wilde belasten, en in dezelve eenheid en samenhang doen heerschen.

Nog dienzelfden dag doorkruisten eene menigte zendelingen de omstreken, met aenbevelingsbrieven voor al de geestelyke en wereldlyke overheden: de dagen van vierden, vyfden en zesden mei liepen voorby; al de zendelingen kwamen achtervolgens terug, zonder iets hoegenaemds ontdekt te hebben.

Zeggen wy nogtans, dat de grysaerd er verre van af was, alle hoop te hebben opgegeven; integendeel kwam een voorval hem nieuwen moed inboezemen. In den avond van den vyfden mei zat hy in zyn vertrek, naest een klein lampken, bezig met eenen bundel papieren te doorsnuffelen; van tyd tot tyd schreef hy eenige woorden op een blad papier, en zette dan de onderzoekingen voort. De klok sloeg elf ure, wanneer van buiten op het venster geklopt werd. Na de noodige voorzorg te hebben genomen, om aen geenen overval te zyn blootgesteld, opende de pries-

ter de deur en dezelfde vermomde verscheen, voor den tweeden keer, in zyn huis. Met blydschap herzag de grysaerd ditmael den geheimzinnigen boodschapper, dien hy zelf welkom heette.

Deze nam aenstonds het woord, in volgender voege:

‘Eerweerde heer, gy hebt zekerlyk myn eerste bezoek niet vergeten; de waerschouwingen welke ik toenmaels gedaen heb, zyn nutteloos geweest, zy overtuigen u eventwel van myne opregtheid. Ik zegde alsdan, dat Steven de twee kinders van Hendrik Ruyter vervolgde en dat zy op hunne hoede moesten zyn tot den zevenden mei. Heden is het de vyfde der maend en beide zyn in de klauwen gevallen van den kapitein Steven! Eerst zal ik u vertellen wat den broeder aengaet, die achter de zuster gereden was; deze is op Steven's aenraden overvallen op de terugreize naer huis, op dit oogenblik ligt hy gekoord en gekneveld in den kelder van het vervallen spookhuis, naby de wooning van Hein Deerks! Het zou my misschien mogelyk zyn hem te verlossen; maer ten eerste zou ik de vier *Bokkenryders*, die hem dag en nacht bewaken, moeten ombrengen en myne handen wil ik met geen bloed bevlekken, 't en zy in den uitersten nood

en om het leven der onschuldige kinders te redden! Ten andere, zoo ik den broeder redde, dan is 't zeker, dat de zuster oogenblikkelyk wordt omgebragt, door den goddeloozen Steven! Tot haer is niet te geraken, want de kapitein alleen heeft den sleutel van de spelonk, waerin zy is opgesloten, niemand dan Steven nadert haer en er is byna een wonder des Hemels noodig om de kinders te verlossen!

'ô, Om Gods wil "viel de grysaerd in, terwyl een tranenvloed langs de magere wangen afstroomde" zeg my, edelmoedige man, wat moet er gedaen worden om de kinderen te redden? Is er geld noodig, spreek, ik zal het te samen halen, het by de brave menschen gaen vragen als eene aelmoes.'

'Geen geld kan helpen, Steven wil wraek uitoefenen: hy wil bloed en geen geld!'

'Dus blyft er anders niets overig dan geweld met geweld te keer gaen.'

'Te veel middels van geweld in 't werk leggen, ware den ondergang, het einde der kinders bespoedigen en my op 't beslissende oogenblik onmagtig maken.'

'Wat moet er dan gedaen worden' riep de grys 'o zeg het my toch spoedig?'.

'Luister dan wel en volg mynen raed stip-

telyk. Morgen avond is bestemd om de beide kinders in handen en aen de wraekzucht der *Bokkenryders* over te leveren; by de grieven, welke Steven en zyne makkers alreede tegen de kinders van Ruyter hadden in te brengen, komt thans nog de schrikkelyke les, welke hun de broeder heeft gegeven aen de bergwooning. Gy begrypt dus dat het vonnis uwer beschermelingen al rap zal gemaekt zyn: alles wat hun te wachten staet is, ongehoorde kwellingen en eene schrikkelyke dood! Morgen blyft er anders niets te doen overig dan de papieren, welke ik in uwe handen heb geleverd aen iemand toe te vertrouwen, die belast zal zyn er mede te handelen, naer bevind van zaken, in geval wy allen zouden omkomen. De bedreiging eener geregtelyke vervolging mag eventwel maer in den uitersten nood gedaen worden, wanneer alle andere hoop verdwenen is!

‘Zoek morgen vier moedige en gelrouwe mannen te samen; doe onder anderen Jozef Jansen van Lutterath de wete, dat hy u moet vergezellen: hy is een jongen, die by buitengewoone krachten, een zeldzaem overleg en grooten moed paert. Juist op slag van tien ure, dringt gy in de wooning van Hein Deerks; door beloften, geld, zelfs door geweld - moet het zyn -

dwingt gy Frans, den zoon, en de vrouw van Hein om u allen in de achterkamer te leiden; daer vindt gy eene kleerkasse, welke gy met een bruinachtig koperen kopken links weg te draeijen van achteren opent! Van eene dievenlantaern voorzien, dringt gy door tot eene sterke deur; daer blyft gy met bylen gewapend luisteren, tot dat gy de woorden *wraek* en *verlossing* hoort uitspreken! Op dat oogenblik randt gy de deur aen met vier paren felle ermen en poogt ons, zoo rap als mogelyk is, ter hulp te komen! Want ik ook, zal er zyn; ik ook, ben eene *Bokkenryder*, maer eene berouwende *Bokkenryder!*

Breng gy, eerweerde heer, de zuster aenstonds buiten het gewoel, indien het mogelyk is, wy zullen gezessen ons misschien eenen weg banen door den hoop. Men houde buiten eenige peerden in gereedheid, om in tyds en rap genoeg te kunnen vlugten; want geene van ons allen zou het ontkomen, indien een *Bokkenryder* konde vóór ons buiten de spelonk geraken om aen zyne makkers der omstreek kennis te geven van het voorval! Als de hagel des hemels zouden zy ons op het lyf vallen; neen, geene van ons allen zou het ontvlugten!

‘Maer gy, beschermengel der beide deugd-

zame kinderen, zegt dat gy ook *Bokkenryder* zyt; hebt gy u alreede met uwen God verzoend?'

'Nog niet, eerweerde heer, morgen zal ik u myn berouw en de begeerte van my te bekeeren, op eene schitterende wyze toonen, en overmorgen hoop ik, dat gy my weerdig zult bevinden om myne zonden te vergeven.'

'De bekeering mag geen oogenblik uitgesteld worden bemerkte de zorgvuldige herder met goedheid vrees, myn vriend, van in uwe zonden te sterven.'

'God kent de opregtheid van myn leedwezen; hy zal my genadig zyn en niet toelaten, dat ik bezwyke in myn goed voornemen,' antwoordde de onbekende met aendoening' Dan voegde hy er aenstonds by:

'Wacht een beetje, eerweerde heer, ik vergat u nog iets te zeggen. Er is een tweede ingang naer het spelonk, waerin de hoofden der *Bokkenryders* morgen avond zich vergaderen zullen; dezelve is in den kelder van het vervallen huis, genaemd het *Spookhuis*, aen de zuidzyde van den kelder; plaets daer ook een paer onversaegde mannen, die er niemand laten uitgaen. Hunne taek zal zeer gemakkelyk zyn, indien zy ten half tien ure eenen hoop aerde tegen de kelderdeur

werpen. Breng de mannen zelf ter plaetse; want geheel de spookery is anders niets dan een uitstrooisel der *Bokkenryders*, die langs dien weg de bygeloovige menigte van deze plaets verwyderd houden! Nog twee dingen heb ik van uw weleerweerde te verzoeken: ik hoop dat gy geen van beiden zult afslaen.'

'Spreek, myn vriend, al wat in myne magt is staet ten uwen dienste,' zegde de grys met eene buitengewoone gulhartigheid.

'Ik heb eene zuster, eene engelin, haer wil, haer mag ik niet blootstellen aen de woede en wraek der *Bokkenryders!* Ik zou derhalve wenschen, dat zy van morgen af aen de bergwooning, of elders by brave menschen, werde gehuisvest, tot dat ik myne zending volbragt hebbe.'

'Zy kome morgen naer myn huis' viel de grys in 'zy zal als een kind van my of de mynen ontvangen worden. Nu uw tweede verzoek, myn vriend!'

'Bestaet hierin,' antwoordde de onbekende, 'dat gy my eene lyn schrift geeft van uwe hand, welke de jongman, uw vriend, zal kennen.'

'Wat wilt gy dat ik schryve,' vraegde de grys met belangstelling?'

‘Anders niets dan by voorbeeld: ‘Die u dit briefken geeft, zal poogen u te redden; als hy de woorden *wraek* en *verlossing* uitspreekt, spring hem by, dan moet er overwonnen of gestorven worden! Ik ben digt by u met hulp. Moed, myn vriend, moed!’

Zonder spreken ging de priester een stuk papier zoeken, alsmede de overige schryfbehoeften en krabbelde de vorenstaende woorden. De onbekende nam het papiertje; vouwde hetzelve te samen en stak het in zyn zak. Dan zegde hy:

‘Myne tyd is gekomen; nog dry groote mylen heb ik af te leggen en veel maetregelen te nemen, eer de avond van morgen invalt; men zorge voor myne zuster!’

‘Maer, bemerkte de grys opstaende en de hand van den vermomden vattende, mag ik u, weldadig wezen, niet kennen?’

‘Nu nog niet, overmorgen wel, als gy zult gezien en gehoord hebben, wat ik ga ondernemen voor twee deugdzame kinderen. Nogtans, aen eenieder wat hem toekomt, alle myne goede voornemens, myne bekeering ben ik aen myne zuster verschuldigd. Hare goede voorbeelden hebben my het zonnelicht doen zien, waervoor myne oogen blind waren.

‘Ontvang dan mynen zegen’ zegde de priester en een kruis slaende, murmelde hy een diepgevoeld gebed. De vermomde vertrok; eene traer rolde van onder het vermomsel. Zien wy thans wat en waer Martha was.

Zoo als het de roovers hadden afgesproken, in den stal der bergwooning, wierd het spel afgespeeld: zelfs had een *Bokkenryder* de godtergende taek op zich genomen van den herder, door eene geveinsde biecht, zoolang als 't mogelyk was op te houden. Ook zoodra Herman zich verre genoeg verwyderd had om geen geroep meer te kunnen hooren, kwamen vier kerels toegesneld van den kant der bergwooning! Martha wil naer de rigting van Geulle vlugten; maer eensklaps springt de ingebeelde stervende op zyne voeten; vat het meisken by de kleederen en houdt haer tot dat de vier gedrochten ter plaetse waren! Zy stoppen haer den mond; getweeën nemen zy haer tusschen hen op de armen en vlugten met haer den berg op, met even zoo zooveel gemak, alsof het eene pop ware geweest! Daer wierpen zy haer in een gereedstaende rytuig en joegen over Meersen, Sint-Geerlink en Hulsberg tot naby Heerlerheide, altoos de dorpen vermydende.

Aen een afgelegen huis hield het gespan stil;

de roovers namen het meisken gevoelloos en meer dood dan levende uit het rytuig, droegen hetzelve binnen 't huis in een duister vertrek, en deden daer eenig grof voedsel gereed maken, voor hen en de maegd, waeraen deze eventwel in 't geheel niet roerde. Het gespan verdween: zoodat zy geloofde daer te moeten blyven. Omtrent de vyf ure van den namiddag, vertrok de Rosse Dirk van Hulsberg; de makker en de vrouw van den huize bleven alleen by Martha; zy onderhielden zich in eene soort van geheimzinnige tael, waervan de maegd niets verstond. Somtyds borsten zy in een schaterende gelach uit, en aen hunne vuige en onbeschaemde blikken kon het brave meisken niet wederstaen; het verborg zyn aenschyn met zynen voorschoot, en gaf vollen loop aen hare droefheid!

De Rosse Dirk had zich regtstreeks naer de zwaen begeven, en den priester daer vindende, was hy met baes Hein naer de achterkamer gegaen. Hier verhaelde hy omstandiglyk, op welke sluwe wyze, zy zich benomen hadden om zich van de dochter van Hendrik Ruyter - den kapitein-verrader - meester te maken.

‘Zoo, zoo’ deed baes Magersop, den eenvoudigen spelende, ‘gy hebt dus alreede het duifken in de kooi; men moet Dirk van Huis-

berg zyn om zulke rollen kunstiglyk af te spelen. Maer waer ergens ligt de pop in de wieg?'

'Hein, Hein, gy zoekt my te vleijen' zegde de Rosse Dirk 'gy hebt al wederom iets op uwen lever. Daervan wordt er thans eventwel niet gehandeld; ik zal u liever met de bevelen van den kapitein bekend maken, luister en gehoorzaem stiptelyk: zoohaest het duister is, breng ik den buit hier; gy houdt deze kamer gereed om er de schoonheid te herbergen; niemand mag by haer toegang hebben dan uw wyf en de kapitein, wanneer hy het goedvindt: daerom is hy hoofdman. Gy blyft verantwoordelyk voor den schat; is hy hier niet in genoegzame veiligheid, gy moogt hem ginds, - op het spelonk doelende, - achter de grendels steken; geenszins nogtans waer verdelgende werktuigen zyn; Steven wil eene levende schoonheid, maer geen lyk! Gy weet het, Hein, de voorzigtigheid is de moeder van den glazenwinkel en meester Doodryk lacht er niet mede, als 't op nauwkeurig en gehoorzaemheid aenkomt.'

'Ik zal my steeds herinneren' antwoordde Hein met eene gemaekte onderdanigheid 'dat gy in 's hoofdmans naem spreekt; hy mag op my rekenen, dat behoef ik u, mynen makker, sedert twintig jaren, niet te zeggen; gy weet het by

ondervinding. Nu, hoor eens Dirk - voegde Hein er met voorbedachtzaemheid by, ten einde den makker te blinddoeken - die oude huichelaer kwam zoo even in huis achter de dochter zoeken; gelukkiglyk heb ik hem zooveel op den mouw gespeld, dat de sul geheel en gansch van het spoor moet afraken; het zou my niet verwonderen, indien morgen en de volgende dagen, een geheel leger boeren de mergelgroeven van Valkenberg afliepen om in dezelve het verloren schaep te gaen zoeken.' By deze woorden stiet de baes eenen krampachtigen lach uit waerby die van Satan slechts een glimlachje mag genoemd worden!

'Wel, Hein, wel! wacht u eventwel van de klapzucht: gy weet immers dat, alwie veel klapt, veel moet weten of veel liegen! Daer nu 't eerste by u het geval niet is, zou het tweede noodzakelyker wyze moeten intreden en overal worden er mannen gevonden, die leugens van waerheid weten te onderscheiden. Zegt gy dan aen zulke mannen *zwart*, dan gelooven zy *wit*, gy ziet derhalve, dat liegen niet altoos ten doele leidt.'

'Gy zoudt dan gewild hebben, dat ik maer zoo regtuit aen den ouden bedrieger gezegd hadde wat ik wist, noch min noch meer,' bemerkte Hein met fynheid?

‘Dat niet, maer men trekt de schouders op, als om te zeggen: man ik kan niet verstaen; ik weet niet waervan gy spreekt; ofte wel, men speelt den verontweerdigde.’

‘Dank zy u voor de les, de dwaze Hein zal er zyn voordeel mede doen,’ antwoordde deze, op eenen dubbelzinnigen toon, welke aen den Rossen niet ontsnapte.

‘Ik ga de pop aenstonds halen,’ zegde Dirk ten slotte, ‘houd de wieg gereed. Nog eene aen-beveling: levende mag zy niet van uw gebied weggaen; uw leven staet op het spel; is zy eens hier, dan zyt gy alleen verantwoordelyk voor haer!’

‘Ik zal myne pligten doen met nauwkeurigheid,’ antwoordde de baes!

‘Noch min noch meer,’ viel de Rosse in, en voegde daerby eenen overvloed van zoo vuile en zedekrenkende bemerkingen, dat de schryver liever zyne pen zoude voor altoos verbryzelen dan dezelve neêrschryven.

De beide boeven verlieten de achterkamer, en by het wyf komende, vonden zy den ouden priester niet meer. Daer zy alleen waren, begon Dirk aen Hein's wyf de les voor te spellen van puntje tot draedje, hoe zy het meisken te behandelen, en wat zy aen hetzelve te geven en te weigeren

had. Ondertusschen viel de avond langzamerhand in; Dirk vertrok en kwam omtrent de negende uer met den makker weêr en leverden hun Martha over.

De ongelukkige maegd was dermate ontsteld, dat zy als 't gevoel van haer bestaen verloren had! Zy had verkozen te gaen om niet door de handen der gedrochten bezoedeld te worden; want zy beefde als een blad, zoodra de eene of andere eene hand naer haer uitstak! By hare aenkomst, in de *Zwaen*, werd zy oogenblikkelyk in de kamer geleid, welke voor haer bestemd was. Nauwelyks bevond zy zich alleen, of zy viel op hare kniën; bad den God van genade om hulp en bystand, en moest zy den kelk drinken, dat dan de wil des Hemels en niet de hare zoude geschieden!

Weldra werd zy kalmer; zy zag niets anders dan de dood te gemoet.

‘ô’ Zoo zuchtte zy ‘mogt ik, vóór dat ik van de wereld scheide, nog roaer éénmael mynen lieven broeder zien, hem omhelzende sterven! Maer neen, zooveel geluk mag ik niet verwachten!’

Nog was zy met deze en soortgelyke verzuchtingen bezig, wanneer de bazin binnen het vertrek trad. Marlha verschrikte heviglyk, maer

herstelde zich aenstonds, als zy zag dat het eene vrouw was die binnenkwam. Beurtelings wierp de maegd de oogen op de zuivere huismeubelen en op het berookte wyf. Deze wel wetende dat de Rosse Dirk alles bespiedde, nam tegenover het meisken eenen barschen toon aen, ofschoon de bazin getroffen was, door de hemelsche kalmte en gelatenheid van het slagtoffer, dat voor haer nog altoos geknield zat.

‘Gy, vrouw,’ riep Martha eensklaps uit ‘hebt u toch zekerlyk niet met het ambt van beul belast! ô, Ik zou my dood schamen voor u en voor my, indien ons geslacht zich zooverre moest vernederen! Laet dat handwerk, ik bid er u om, aen de mannen over!’

‘Kom, kom’ zegde het wyf ‘wat klapt en ratelt gy van beul en van geslacht; gy zyt voor iets anders goed, dan voor omgebragt te worden! Wees wys, uw lot zal nog benydenswaerdig worden! Toon dat gy eene vrouw zyt, en geen kind!’

Martha's eergevoel en zuivere zin werden zoodanig ontroerd door deze meer dan dubbelzinnige tael, dat zy haer gezigt met den voorschoot bedekte en in eenen tranenvloed uitbarste. Voor haer leven vreesde zy minder dan voor hare maegdelyke eer en zuiverheid.

Hein's wyf was ontroerd en hield zich bezig met eenig eten en drinken op de tafel te zetten, waerna zy vertrok, het meisken aen zichzelve overlatende.

Een halve uer later, kwam zy terug en toonde zich geheel anders dan zy het den eersten keer gedaen had. Thans had zy medelydende woorden in den mond; wat meer was, zy gevoelde medelyden in haer hart. Datzelfde wyf gevoelde zich van jongs af tot de deugd genegen; maer - gelyk wy alreede hiervoren zegden - hare verbindtenis, hare omgang met booswichten, hare gedurige aenraking met ruw volk versmoorden het goede zaed, dat in haer lag. Zoodra zy een jong en godvreezend wezen onder hare oogen kreeg, begonnen de jeugdelyke herinneringen voor haren geest te zweven. Langzamerhand won haer 't medelyden, hetgeen den weg baent tot vertrouwelykheid, tot vriendschap en liefde. Als zy zag, dat Martha nog aen geene spyzen geroerd had en onbewegelyk haer zat aen te staren, zegde de vrouw met eene soort van goedheid, welke wonderlyk afstak met hare vorige ruwe tael, jegens Martha.

‘Dochter, als men zoo veel heeft afgestaen als gy, waerschynlyk zonder te eten, dan nuttigt men ten minste iets. Ik begryp nogtans, dat gy

achterdochtig zyt: in uwen staet zou het iedere andere jonge dochter zyn! Gy moogt vry eten en drinken, wat ik u voorzet; ik zal 't u toonen!' Inderdaed de waerdin gaf het voorbeeld, en Martha, ten einde haer niet te krenken, at en dronk, zoo niet met smaek, ten minste zonder tegenwalg: de natuer dwong haer. Zy begreep daerenboven, dat zy misschien alle hare krachten zoude noodig hebben; want zy verwachtte zich aen eenen hevigen stryd?

Weldra begon Martha te vragen waer zy zich bevond, wat men met haer wilde; wie hare vervolger was, en hoe lang zy daer moest blyven?

Op dit alles verklaerde de waerdin niet te kunnen antwoorden, voor reden gevende, dat men haer dienaengaende in eene volstrekte onwetendheid had gelaten.

Martha toonde eene onoverwinnelyke vrees voor alleen den nacht door te brengen en smeekte het wyf, op eenen zoo hartverscheurenden toon, om by haer te blyven, dat hetzelve eindelyk in de bede toestemde; wat meer is, zy was te vreden, dat haer de dochter eenig vertrouwen schonk. Deze konde eventwel de oogen niet sluiten; slechts als de dag aenbrak, viel zy in eenen verkwikkenden slaep, welke voortduerde tot dat het byna middag was. Als zy

ontwaekte, stond Hein's wyf voor het bed op haer te staren; eene traen liep langs hare vergeelde wangen. Op dit zien, sprong Martha uit het bed en vloog de oude om den hals, terwyl zy uitriep:

‘Gy zyt eene goede vrouw; want gy hebt medelyden met myn ongelukkig lot. Gy zyt moeder, want gy stort eenen traen over een onschuldiglyk vervolgd kind. ô, Ik bedank u, uit den grond myns harten, voor uwe deelneming. Blyf toch altoos by my, laet my niet alleen; want schrikkelyke beelden hebben my voor den geest gezweefd.’

De waerdin, meer en meer aengedaen, kon niet langer wederstaen aen het inwendige gevoel, dat haer bemeesterde; zy verhaelde aen Martha, dat hare broeder, nog vóór haer, was aen de *Zwaen* geweest; dat hy op het spoor der zuster zynde, waerschynlyk nog zou wederkeeren; dat men hem niets stelligs had kunnen verzekeren, om reden dat zy er nog niet was gebragt en men van hare aenkomst niets wist!

Meer wilde het wyf niet zeggen; het gaf aen Martha - op hare begeerte dienaengaende geuit - eenig naeiwerk, waermede zich de maegd bezig hield in 't vervolg.

Den tweeden nacht ook bragt de vrouw by de maegd over; op 's meiskens bede moest het wyf zich by Martha te bed leggen.

Den volgenden dag (5 mei) achter den middag, kwam de waerdin het meisken gezelschap houden. Er werd wydloopig gesproken over het huis en de betrekkingen van baes Hein; zelfs ging het wyf zooverre, dat het aen Martha toevertrouwde in welke noodzakelyke betrekkingen het huis stond met eene soort van menschen, die zy wel niet noemde; maer wier levenswyze de bazin niet anders durfde dan laken, in tegenwoordigheid van Martha, die zy aenzag als de deugd en 't geduld in persoon! Deze laetste prees de rondborstigheid der waerdin bovenmate en schilderde met de meest levende kleuren het zuivere genot der geoefende deugd, de gerustheid van een onbevlekt geweten, den korten tyd van 't wereldsche leven, de oneindigheid der toekomst: in een woord alle de beweegredenen, welke aen den mensch eenen afkeer moeten inboezemen over het kwaed!

Het wyf hing aen den mond der dochter; het voelde zich dusdanig voortgesleept, dat zy eindelyk begon los te breken met hetgeen zy wist; eventwel deed zy het slechts trapsgewyze en in volgender voege:

‘Hoor eens, dochter, ik ga u iets toevertrouwen; maer ik bid u, zeg het toch nooit aen wien het ook zy! Belooft gy my dat?’

‘Men zou my de tong uit den mond rukken, nog zal ik u niet verraden’ zegde Martha, met geestdrift des wyfs hand drukkende!

‘Nu dan betrouw ik op u en ga voort: ik zegde alreede dat uw broeder hier is geweest; maer gy weet nog niet alles. De brave jongman scheen my zoo bedroefd, dat ik medelyden met zynen toestand had, nog eer ik u kende; indien wy kunnen, zoo zult gy door ons verlost worden.’

‘ô, Zou het mogelyk zyn, brave vrouw’ riep Martha in verrukking uit, het oude wyf in hare armen sluitende ‘God zal u voor die weldaed loonen, indien wy niet in staet zyn het te doen. Hy zal u zegenen in uwe kinderen. Wees gedankt, duizendmael gedankt.’

‘Misschien’ zoo ging de vrouw voort ‘stellen wy ons aen groote gevaren bloot, met aldus te handelen, om die redenen zou het wel kunnen gebeuren, dat wy den uitgeloofden loon van uwen broeder aennemen. Met twee duizend luiksche guldens zouden wy elders kunnen een bedryf beginnen. Myn zoon Dorus is edelmoedig; Hein, myn man, zal doen wat ik hem gebied: derhalve moogt gy hopen.’

‘Geloof my, brave vrouw, wat myn broeder Herman belooft, dat houdt hy staende, en is het noodig, zoo bekrachtig ik alles, wat hy beloofd heeft! Gy, vrouw, zult myne tweede moeder zyn; uwen Dorus zal ik als een broeder beminnen. Indien de jongen uw hart heeft, dan wenschte ik hem te kennen; dan is 't een gouden hart!’

Deze vleijery ging zoo regtstreeks naer het moederhart, dat het wyf aenstonds opstond en haren lievelingzoon ging roepen.

Wanneer de ruwe onverschrokkene roover, achter de moeder, in 't vertrek verscheen, gevoelde Martha eene ligte rilling, welke zy eventwel aenstonds overmeesterde, als de roover 't eerste met eene levende stem vroeg:

‘De jonge dochter heeft begeerd my te spreken? Ik sta haer ten dienste.’

‘Ik wilde my slechts overtuigen,’ antwoordde Martha, met hartelykheid, ‘of gy, onder de ruwe vormen, ook een gevoelig hart bezit, gelyk dat uwer moeder. Ik geloof my niet in myne verwachting te bedriegen, als ik uw medelyden en uwe bescherming - moet het zyn - inroepe in myn ongeluk! God heeft u de magt gegeven om de ongelukkigen te beschermen: ik durf op uwen arm rekenen! Aen uwe

goede moeder heb ik eene eeuwige erkentenis toegewyd!'

Wie zou het Martha ten kwade duiden, dat zy hare beulen poogde te bedriegen of te misleiden en hare bewakers in den slaep te wiegen. Voor het wyf overigens gevoelde zy eene ware verkleefdheid, en zy wenschte den zoon door de moeder, en de moeder door den zoon te winnen!

'Gy hebt dus een goed gedacht van myn moeder' hernam de roover, die de oogen op het engelachtig gelaet van het meisje gevestigd hield 'en omdat de moeder goed is, besluit gy van haer tot den zoon; daervoor ben ik u dankbaer. Maer, dochter, wy hebben u niet ongelukkig gemaekt en moeijelyk zou het ons zyn u te beschermen, tegen uwe vervolgers: zy zyn talryk en magtig; wie weet waeraen wy ons zouden blootstellen, zoo wy slechts ondernamen u te redden!'

'Uwe poogingen, myn vriend - vergun my dat ik u dien naem geve, -' zegde Martha 'zullen u als de daed zelve aengerekend worden. Veronderstel eens, dat gy ondernaemt my op eene veilige plaets te brengen, denkt gy, dat ik u nog zou laten wederkeeren? Geenszins: gy, uwe moeder en de uwen zouden genoodzaekt worden, door myne dankbaerheid, om by ons

te blyven en u aen geen gevaer bloot te stellen.’

De roover trok misschien uit Marlha's woorden geheel andere gevolgen dan diegene welke zy berekend had. Dan om 't even, hy stond eene poos als bedwelmd; streek met eene hand over het gelaet en zegde eindelyk tot de maegd:

‘Spreek met myne moeder, wat zy my gebiedt, zal ik doen, al moest het my het leven kosten; ik ken maer ééne wet: gehoorzamen!’

By deze woorden verwyderde zich Dorus; want hy vreesde zich te verre te laten wegsleepen. Ook was hy gewend altoos de slaef van 's moeders wil te zyn. Dit zy eventwel gezegd, dat de zoon minder volmagt aen de moeder peinsde te geven dan zy er verstond te ontvangen. Gene wist nog niets van der ouders ontwerp, hetgeen tot niet minder doelde dan de verlossing der dochter; deze daerentegen - zoomin als Hein - wist niets van 's broeders aenhouding.

Wanneer zich Martha met de waerdin alleen bevond, begon deze laetste met aen de gevangene stelliglyk te verspreken, dat zy alles zou in 't werk leggen om haer te redden. ‘Dezen nacht zoo ging het wyf voort’ moeten er toebereidsels gemaekt worden ter uwer verlossing; de yzeren staf, in het zuidelyk venster daer, moet worden

doorzaegd, opdat hy morgen avond los zy. Gy begrypt derhalve ligtelyk dat ik niet by u mag blyven, om niet als medepligtige te worden gehouden, in geval onze poogingen ontdekt werden. Morgen avond, ten negen ure, moet gy gevlugt zyn of het is te laet! Zyt gy eventwel eens buiten, dan loopt gy rap als de wind naer onze schuer en roept daer: *Hier en ginds!* Aenstonds zal eene man by u komen, die u zal naer Geulle brengen; vertrouw u aen hem zoowel alsof ik het zelve ware! Wordt er ooit iets hier ontdekt, zoo blyft ons anders niets overig dan u te volgen en ons op uwe edelmoedigheid en dankbaerheid te verlaten!'

Martha bad en smeekte het wyf, dat het haer toch gezelschap zou houden; maer te vergeefs! Deze omstandigheid deed Martha peinsen, dat er wel iets anders kon achter schuilen, hetgeen de waerdin niet durfde zeggen! Dit vermoeden steeg in 's meiskens oogen, nog dienzelfden avond tot den trap van eene zekerheid; want omtrent de tien ure - terwyl Martha nog zat te werken - ging de deur open en de waerdin trad binnen het vertrek; toch geheel verschillende met datgene, wat zy tot hiertoe geweest was! Zy sneed een stuersch gelaet en grommelde tusschen 's monds. Eensklaps barstte zy los tegen het meis-

ken - na alreede een teeken gegeven te hebben dat zy beide bespied werden - en dat op eenen toon, welke men boosaerdig zou mogen noemen, indien hy niet geveinsd ware geweest.

‘Wat is dat’ zegde zy ‘gy zit nog te pruilen als een kind; over eene uer moest gy alreede te bedde zyn! Niemand zal u hier eten; daervoor zyt gy niet lekker genoeg, ofschoon gy al eene groote verbeelding van uw eigene persoon hebt! Geloof my, wat ik u al zoo menigmael heb gezegd, dat gy u moogt troosten in uw lot, hetzelve kan - indien gy wilt wys zyn - benydenswaerdig worden; waren menige anderen, die uwer overwaerd zyn, in uwe plaets, zy zouden zich al rap laten getroosten! Wilt gy naer goeden raed niet luisteren, zoo moet gy voelen! En nu rap te bedde, of ik neem het licht weg en dan moogt gy in het duister zitten pruilen, zoolang als gy wilt!’

Ofschoon Martha zich aen die tael geenszins verstond, begreep zy toch genoegzaem, dat zy het wyf niet mogt tegenspreken, nog minder vragen naer de oorzaek, waerom zy zoo plotseling van toon veranderd was. Zy vergenoegde zich met - haer aengezigt verbergende - te zeggen:

‘Scheld maer niet, ik zal te bedde gaen; maer de nacht valt my zoo lang!’

Op dit oogenblik zag de maegd als eene schim voor de half openstaende deur, maer die oogenblikkelyk verdween.

De bazin keerde zich om, als om uit te gaen en plaelste - rap als de wind - twee voorwerpen op eenen stoel. Eene beweging, welke niemand van buiten konde bespieden. Daerna verliet zy het vertrek, zonder zelfs goeden nacht te wenschen, en sloot de deur achter haer toe.

Zoohaest Martha zich verzekerd had, dat niemand hare bewegingen meer kon gadeslaen, ging zy zien, wat het wyf zoo heimelyk op den stoel had geplaetst. Tot hare grootste verwondering eventwel vond zy een aerden potje, gevold met olie, en een knipmes. Alhoewel zy nog veel te jong was en altoos al te afgezonderd had geleefd, om door ondervinding te zyn wys geworden, bezat zy nogtans zooveel gezond oordeel en onbenevelde redeneerkunde, dat zy al aenstonds het raedsel oploste. Het wyf, dacht zy, gehoorzaemt gedwongen aen den vyand, die my vervolgt; die zekerlyk een grooten invloed op hetzelve heeft. Wat de bazin aenstonds tot my zegde, strydt met hetgene de vrouw voor my doet. Zegde zy met den mond: doof het licht uit! Met de daed zegt zy: houdt het aen. Predikt zy my onderwerping in schyn; in we-

zenlykheid levert zy my een wapen, alsof zy wilde zeggen: ‘Verweer u, indien een gedrocht u aenrandt!’

Rap was Martha's besluit genomen: zy goot haer lampje tot den rand vol olie; hefte het deksel van de kachel op; plaetste het licht onder het deksel en belette op die wyze dat de schemering van buiten het vertrek zigtbaer werd. Het knipmes verborg zy onder haren boezem!

Ten einde niet door den slaep overvallen te worden, zocht zy in het duister een drykantig houten latje, hetgeen zy aen het venster had zien liggen, in den dag, legde het naest de kachel op den grond en ging met de kniën op het scherpe houtwerk zitten.

Met hare armen rustte zy op eenen stoel, las den roozekrans met toepassing op het bittere lyden des Zaligmakers. Vurig waren hare gebeden, gelaten haer gemoed, geheel en al overgegeven aen den wil van haren God, was zy bereid om haer leven op te offeren, moest het zyn, liever dan eene daed daer te stellen, welke tegen de wet Gods strydig ware!

Meer dan twee ure lang had zy zich met haren God bezig gehouden en vereenzelvigd; vertrouwenvol had zy den bystand en de voorspraek van de Moeder des Hemels afgesmeekt.

Juist was zy bezig met den verheven lofzang: *Salve Regina* en murmelde de woorden:

‘Tot u roepen wy bannelingen, kinderen van Heva! tot u zuchten wy, schreijende en weenende in dit ondermaensche tranendal! Gy, onze voorspreekster, werp uwe medelydende blikken op ons en toon ons aen de gebenedyde vrucht, die gy gedragen hebt, als wy uit dit ballingschap gerukt worden! ô gy genadige, bermhartige, zoete maegd!’

Nauwelyks was zy met deze verhevene verzuchting eener zuivere ziel, welke een gefolterd lichaem bewoont, ten einde, of zy hoorde het slot aen de deur knersen! Een kerel sloop zacht in 't vertrek en vloog naer het bed!

Wanneer de kerel op het bed niet vond, wat hy waerschynlyk zocht, kwam hy, rondom zich tastende, verder in 't vertrek. Martha bevond zich in eenen staet van benauwdheid, schrik en tevens van engelachtige gelatenheid, die eensklaps een besluit doet nemen, zonder dat het overleg er voor iets in zy. Met eene bevende hand ligte zy het deksel der kachel op, vatte met de andere het lampje dat zy uit zyne schuilplaets nam.... Steven Doodryk stond voor haer!!!

De onversaegde roover, de onbeschaemde huichelaer, de volmaektste valschaerd, die ooit

den aerdbodem betrad, stond daer voor een ontwapend, gevangen, verlaten en ondervindingloos meisken, dat door niets dan zyne onschuld beschermd was... en hy beefde uit al zyne ledematen. Hy vond geene woorden om te uiten. Deze ontsteltenis duerde eventwel niet lang; want nauwelyks had Martha hem erkend, of zy ging regtstreeks naer de deur om het vertrek te verlaten. Dan vatte haer Steven by den arm en zegde op een nog bevenden toon:

‘Martha, ik ben gekomen om u te spreken; derhalve begrypt gy dat ik u niet laet heengaen, overigens gy zit hier gevangen, dat weet gy!’

‘Vooralleer ik u antwoorde, meester Steven, moet gy my eerst zeggen, of gy hier gekomen zyt om myn verlosser of myn beul te zyn!’

‘Misschien kan ik het eene niet zyn, noch wil het andere worden,’ deed Steven op eene geheimzinnige wyze; want reeds had hy zich hersteld: hy was alreede booswicht van den kruin tot de hielen.

‘Misschien,’ antwoordde Martha, ‘in dat woord steekt niets; ik vraeg u stelliglyk: zyt gy gekomen om myne verlosser of myne beul te zyn?’

‘Indien ik het eene niet worde, moet ik het andere zyn,’ bemerkte Steven.

‘Wil u wat klaerder uitdrukken,’ zegde Martha half gebiedende.

‘Ik zal 't doen, omdat gy het zoo wilt,’ deed Steven, terwyl hy poogde eenen geheimzinnigen en leedwezenden toon aen te nemen. ‘Zonder het te weten, zonder het verdiend te hebben - ik wil het gelooven - staen talryke vyanden tegen u over; zy vergen uwe dood, omdat uw vader hunne vyand was. Zy houden u gevangen om - misschien vroeger dan gy denkt - hunne wraeklust tegen u te verzadigen; zy zullen honderd beulen, in plaets van eenen zyn. Wee hem, die poogen zal u te verlossen. Hy zou den minsten stap met zyn leven betalen. Duizend messen te gelyk zouden de plaets vinden naer zyn hart. Duizend kogelen zouden zyn hoofd doorbooren. Nogtans wil ik my aen al die vyanden, aen al die messen en kogelen blootstellen en poogen u te redden, indien ik genoegzame zekerheid verkrygen kon, dat het geheim voor eeuwig zoude bewaerd blyven; indien gy zelve en de uwen even zooveel belang haddet te zwygen als ik.’

Martha, die het licht, achter haer, op het schouwberd geplaetst had, als om hetzelve met haer lichaem te beschermen, hield hare oogen styf op den roover gevestigd, opdat haer niet de

minste beweging zoude ontsnappen. Zy onderbrak den kerel en sprak met eene fiere stem, langzaem en plechtig:

‘Meester Steven, gy hebt my ongelukkiglyk aen de opregtheid uwer woorden en werken weinig gewend gemaekt tot heden; op dit oogenblik zelf toont gy, dat de dankbaerheid geenszins uwe hoofddeugd is! Alle uwe INDIENS, MAERS verbergen - vrees ik - zoo vele voorwaerden, waervan ik zekerlyk niet ééne moest hooren, nog veel minder aennemen. Zeg, zonder overwegen, waerom gy gekomen zyt? Waerom zoo verraderlyk, waerom op eene, voor my, zoo hoonende wyze?’

‘Gy hebt my niet laten uitspreken’ hernam de valschaerd, op eenen meer beslisten toon ‘en brakt my den draed af, juist op het punt, waer de oplossing van het raedsel ging volgen. Ik zegde dat, indien gy zelve en de uwen even zooveel belang haddet te zwygen als ik, dan zou ik alle myne krachten inspannen, alle myne vermogens, mynen invloed gebruiken om u te verlossen.’

Steven zweeg, ten einde te zien welk uitwerksel zyne woorden op de maegd zouden te weeg brengen. Deze gebaerde, als of haer het voorstel

niet de minste verwondering had gebaerd, niet den minsten schrik aengejaegd.

‘Meester, wat wilt gy zeggen met uwen *indien;* met *hetzelfde belang?* ik versta u volstrekt niet; misschien ben ik alreeds pligtig om u aenhoord te hebben; maer wat wil ik doen? Tegen een arm, zwak en gevangen meisje, veroorloven zich sommige menschen alles, die geenen man durven onder de oogen zien. Gy hoort het, meester, ik spreek stout, omdat ik onschuldig ben; op dit oogenblik ben ik kalmer dan gy.’

‘Martha, Martha, gy tergt en hoont my, daer ik myn leven integendeel wage om het uwe te redden, dat is niet edelmoedig van uwent wege.’

‘Ik terg, ik hoon u, meester,’ hernam het meisje met deftigheid, ‘dat durft gy zeggen, die als een moordenaer, als een eerroover in het vertrek, in de slaepkamer van eene gevangene vrouw sluipt! Gy, dien myn broeder redde; dien wy pleegden en huisvestten, beloont uwe weldoenders op eene zonderlinge wyze. Weet gy wel, dat er nog eenige gelykslachtige belooningwyzen noodig zyn, om de liefdadigheid en vooral de edelmoedigheid uit de wereld te verbannen!’

‘Gy vergeet dat gy gevangen zit en het oogenblik misschien naby is, waerop de stoute

tael, die gy thans voert, tot eene zekere, tot eene afgrysselyke dood zou leiden; dat wensch ik te voorkomen...'

'Onder zekere voorwaerden, welke ik niet wil, niet mag aenhooren,' viel de maegd in, met eene edele fierheid, waerover de roover zelfs verbaesd stond!

'Gy moogt er over oordeelen,' deed deze laetste, 'laet my uitspreken. Met geld en beloften heb ik het zoo verre gebragt, dat ik by u ben toegelaten; alles wat ik bezit ben ik bereid op te offeren om u te redden; wordt eventwel ooit de dader ontdekt, dan boet hy het met zyn leven. De minste onvoorzigtigheid, van uwen kant, zou alles kunnen aen den dag brengen; om dat te voorkomen, moet gy met my vereenigd zyn en blyven door de nauwste banden; wy zullen te samen vlugten naer een vreemd oord, waer ik u voor myne vrouw neme.'

By dit voorstel verbleekte de maegd plotselyk; maer aenstonds verlevendigde haer aengezigt en werd rozerood; spyt, schrik, afgryzen maekten plaets voor schaemte, gekrenkt eergevoel en verontweerdiging. Zy speelde om haer leven, dat wist zy; maer de maegd had den tyd gehad om haren hachelyken toestand, in geheel zyne uitgestrektheid, te aenschouwen, af te meten en te

waerderen; thans bezat zy eenen beredeneerden moed. Zy vreesde God en voor haer zuiver godsdienstig gevoel zwegen alle nevenbetrachtingen! Haer leven telde zy voor niets, indien zy hetzelve moest in de weegschael werpen om hare deugd te bewaren; daer lag de oorzaek, waerom zy den eerloozen kapitein-roover niet vreesde! Ook bleef zy eenen tyd lang sprakeloos: men kon zien, dat zy geheel haren voorraed van ernst verzamelde om den kerel de volgende bloedige apostroof in het aengezigt te werpen:

'Meester Steven, er was een tyd dat ik, vergeten van de wereld, gelukkige dagen sleet; gy onze booze geest, zet uwen voet op den bodem onzer parochie en, alsof alle de helsche geesten op uwe hielen wandelden, overvallen ons de schrikkelykste ongelukken! Myn broeder redt u van eene zekere dood, en gy aest op zyn leven! Gy randt ons huis aen en doet my opligten, op de schandelykste wyze! Dat alles is u nog niet genoeg: met uwe helsche huichelary, durft gy voor my verschynen! My voorstellen dat ik myn lot met het uwe zoude vereenigen.' Na een oogenbik zwygens, ging zy op eenen spotachtigen toon voort:

'Zeg eens, meester Steven, sedert wanneer is er een bondgenootschap mogelyk geworden,

tusschen het lam en den wolf!!! Indien myn broeder hier ware, gy zoudt u wel wachten van zulke woorden te uiten! O gy hebt veel moeds, jongen, in tegenwoordigheid van.... eene zwakke vrouw! Gisteren beklaegde ik u, had medelyden met uw schandelyk leven! Thans zyn er geene woorden, welke kunnen uitdrukken, hoezeer ik u veracht! Steven, gy zyt een ellendeling!'

Aen zyne dood had zich de roover eerder verwacht dan aen zulke tael: hy stond daer met eenen glimlach op de lippen en de woede in het hart. Hy verbeeldde zich een kind te vinden, eene speelpop; en Martha was eene vrouw, eene onverschrokkene heldin geworden, die, met haer leven spelende, te veel voordeel boven hem had. Dit zy ook gezegd, dat de kerel gerekend had op de duisternis: ongekend en ongezien zou hy geen oogenblik geaerzeld hebben zyne ruwe magt te gebruiken om zyne diersche driften te verzadigen; onder de oogen der maegd had hy den moed niet om regtstreeks naer het doel te gaen! Hy nam den uitval van het meisken te baet om aenvallender wyze te beginnen; want terwyl hy uit gewoonte den halsdoek streelde, met de regte hand, zegde hy langzaem, alsom de maegd des te zekerder te treffen:

'Zoo, zoo, wy nemen het op eenen hoogen

toon, alsof wy maer te bevelen hadden! Dat spel is aerdig om zien; waerachtig ik begin er behagen in te scheppen! Welaen ik vergat u nog iets te zeggen, dat uwen hoogmoed nog zal doen stygen: gy zyt dol genoeg om met uw leven te spelen, daervan zyt gy volkomen meester; maer ik meende dat gy uwen broeder genoegzaem bemindet om hem niet met u naer eene zekere dood te sleepen; ik zie eventwel dat ik my bedrogen heb!'

'Wat spreekt gy snoodaerd van mynen broeder' riep Martha 'die moest hier zyn!....'

'Hy is er voor bewaerd' vervolgde Steven, 'hy ook is gevangen, gebonden en in afwachting van het lot, waerover gy thans te beslissen hebt!'

'Gy liegt, booswicht, gy liegt, schreeuwde Martha en borst in tranen uit!'

'Ik lieg, zegt gy, volg my en ik zal u by hem brengen, dan moogt gy zien.'

'U volgen, booswicht, zie, ik bemin mynen broeder meer dan my zelve en nogtans weiger ik u te volgen! Liever hem nooit meer zien op deze wereld! Nu moogt gy opmaken uit myne woorden welken onoverwinnelyken walg gy my inboezemt!'

'Gy weigert diensvolgens u en uwen broe-

der te redden; onderga dan uw lot! Maer ik ben ook een kind, dat ik niet in uwe plaets handele: tegen uwen wil en dank wil en zal ik u uit het gevang verlossen; u zoolang verbergen; te mynent of elders, tot dat gy uwen waren toestand beter leert kennen en schatten!'

'Meester Steven, ik weiger door u gered te worden: alle uwe voorstellen verbergen zooveel verraderyen; gy wilt my, mynen broeder verlossen: zeg, waerom hebt gy ons doen gevangen nemen; want niemand dan gy heeft het gedaen of bevolen!'

'Omdat ik u bemin Martha' deed de snoodaerd, terwyl zyne oogen zich ontstaken door den dierschen minnedrift, welke hem overmeesterde 'omdat ik u aenbad, van het eerste oogenblik dat ik u zag; omdat gy my moet toebehooren!'

Deze woorden uitende, naderde hy de maegd. Deze had tot hiertoe nog altoos genoegzaem hare koelbloedigheid bewaerd. Nu zy eventwel 's kerels gelaet belette, werd zy bevreesd, trad eenen stap achteruit, om deszelfs aenraking te vermyden. Met eene soort van gekwetst gevoel van weerdigheid stak zy de linke hand vooruit, zeggende: 'Kerel, steek geene hand aen my, ik verbied het u, de beet eens razenden honds is

minder doodelyk dan uw gestreel! Met eene werktuigelyke beweging had de maegd hare regte hand onder haren boezem gestoken.

Eensklaps deed de roover eenen sprong op zyde; stiet het lampje van het schouwberd; het viel op den grond en alles was zwart in het vertrek!.

In het zoogenaemde spookhuis, bevond zich een diepe kelder, wiens muren van gebakken steen gemetseld waren; hy was met dezelfde stof geplaveid. De zymuren en het verhemelte schenen vroeger met kalkwater te zyn overstreken geweest; maer sedert dertig jaren had het water ongehinderd uit de steenen gezweet en was langs de muren afgezepen. Tusschen de steenvoegen waren schimmelplanten gegroeid; hier en daer hingen eene soort van paddestoelen. Een blauwe steen, waeraen men de vormen en kleur der gebakkene en gewitte steenen had gegeven, leverde - aen eene bedrevene hand - doorgang naer het geheime verblyf, de verzamelplaets, der *Bokkenryders*. Wy hebben eventwel hiervoren reeds gezegd, dat twee buitengewoon sterke deuren den ingang tot het spelonk afsloten. Steven alléén was steeds in het bezit der sleutels; Hein zelf kreeg ze nooit in handen.

In den bedoelden kelder liggen een paer bon-

den stroo gespreid, in eenen hoek: op het oogenblik dat Steven, als het helsche gespuis, de jonge Martha tot eenen speelbal zyner driften zoekt te doen dienen, ligt haer broeder Herman op dat half verrot stroo uitgestrekt! Zyne handen zyn mét hennippen koorden te samen op den rug gebonden; sedert twee dagen en twee nachten heeft hy noch het dag- noch het lamplicht gezien! Voor hem staet eene kruik met water, naest dezelve liggen eenige hammen zwart brood: aen geen van beiden durft hy roeren, dan wanneer hem honger en dorst op zyn hevigste folteren! Hy is gedurig bezig met het lot zyner zuster, en beschuldigt zich van alles wat er, sedert de dry laetste dagen, hun beider overkomen is. Duizende keeren zegt hy, in eenen dag: ‘o, mogt ik toch myne lieve Martha verlossen met myn leven ten beste te geven, hoe gaerne zou ik sterven: zy immers heeft zich niets te verwyten; terwyl ik ongelukkige..... Hy eindigde nooit; want telkens zonk zyn hoofd moedeloos op de borst, en hy wentelde zich als hopeloos op het stroo, dat hem voor leger diende!

Voor de eerste mael genoot hy eenen verkwikkenden slaep: hy ook had in het gebed dien troost en die gelatenheid gevonden, welke hem het morren, het knersetanden, de wanhoop en

de begeerte naer wraek tot hiertoe geweigerd hadden! Plotselings voelt hy dat iemand hem op zyne legerplaets schudt en beweegt! Hy ontwaekt en zyne oogen worden getroffen door het licht eener lamp, welke een kerel in de hand houdt!

Hy vryft zich de oogen: wat ziet hy alsdan? Steven Doodryk staet voor hem! Maer, hemel, in welken slaet! Doodbleek, met vlammende oogen en het aengezigt met bloed overdekt: afgrysselyk was de kerel om te aenschouwen!

‘Ga van my weg’ riep Herman uit ‘helsche booswicht; de vervolger myner zuster; van my weg, lafaerd, schynheilige deugeniet, ik kan u niet zien!’

‘Herman, Herman, wees niet ondankbaer’ zegde de huichelaer, zich geheel neêrgeslagen veinzende, zie in welken staet ik my bevinde: ik heb uwe zuster en u willen redden, myn leven heb ik gewaegd om tot haer, om tot u te geraken! Nu ben ik doorslagen, gewond, misschien doodelyk gewond! En gy durft my vloeken, my schelden? Herman, Herman, dat is niet wel gedaen!’

Deze woorden sprak de valschaerd met zooveel gemaekte weemoedigheid uit, dat de gevangene geen oogenblik twyfelde, of Steven zegde

de waerheid. Derhalve antwoordde hy op eenen gulhartigen toon:

‘Meester Steven, hebt gy werkelyk uw leven blootgesteld om Martha te redden; o, dan wees gezegend, dan loone u God! Maer zeg my toch de waerheid; breng my toch geene ydele hoop, zie ik ben immers zoo ongelukkig, dat, had ik uwen vader vermoord, uwe wraeklust zou moeten voldaen zyn.’

‘Bezie myn mismaekt gelaet, myne doorsnedene handen, en zeg dan, Herman, of gy nog twyfelt aen de waerheid myner woorden’ zegde de schurk?

‘Vergiffenis, vergiffenis,’ riep de arme jongen uit, ‘ongelukkigen zyn mistrouwig. Neen ik twyfel niet meer, wees gedankt, wees gedankt.’

Tranen van een dankbaer gevoel rolden langs Herman's wangen. Maer eensklaps wil hy eene beweging doen en voelt dat zyne armen en beenen nog altoos gebonden waren; dan zegt hy tot Steven:

‘Ontknoop de koorden myner handen, opdat ik u in myne armen drukke.’

Steven haelde een mes uit den zak en sneed de koord door, waermede de handen gebonden waren. Herman drukte den roover tegen zyn hart.

Zonder toeven haelde de kapitein papier, pen en inkt uit den zak en vroeg aen Herman of hy nu nog weigeren zou zyn handteeken op den lyst des broederschaps te zetten, om aen alle verdere vervolging te ontsnappen.

‘Van welk broederschap?’ vroeg Herman met verbazing, den roover aenstarende.

‘Hoor hier, myn vriend,’ zoo fluisterde hem de kerel in 't oor, ‘gy hebt nog van de *Bokkenryders* hooren spreken: eene schrikkelyke verzameling van het slechtste schuim, dat er is! Er zyn stelende, zelfs moordende; maer ook onschuldige *Bokkenryders*, deze zyn het slechts voorzigtigheidshalve. Om niet bestolen, vervolgd, vermoord te worden, gaen zy onder het broederschap en wyders niets. Op die wyze ben ik onder hen; op die wyze heb ik alles geweten, wat u is overgekomen! Zeker jong mensch die u te Geleen gezien had, heeft u verraden: omdat gy geen broeder waert, zwoer men den ondergang van u en uwe zuster; deze nu is gered, zoohaest als gy geteekend hebt. Het volgt van zelfs, dat gy aenstonds met my uit dit spelonk gaet.’

‘Ik teeken niet, ik mag niet teekenen,’ viel Herman bedaerd in.

‘Dan kan ik noch u, noch Martha redden,’

hernam Steven, terwyl hy de hand van den gevangene drukte, ‘dan maekt gy my zoo ongelukkig als gy beiden het zyt! Gy ziet, ik ook ben gevangen en word niet buitengelaten dan onder de voorwaerde, dat gy teekent; ik worde derhalve het slagtoffer van de begeerte om u nuttig te zyn en myne dankbaerheid te toonen!’

‘Gy waert dus onze vervolger, onze aertsvyand niet,’ vraegde Herman; ‘gy deed ons huis niet aenranden, de zuster niet opligten en haer gevangen zetten?’

‘Ik had er zoo weinig aendeel in, dat ik groote sommen gelds besteed heb, om altoos in tyds gewaerschuwd te worden en u te voorkomen. Als ik onderrigt werd, was het telkens te laet; ik kon anders niets dan u beschermen, dan op 't oogenblik des gevaers u ter hulp snellen! Gy ziet dat ik hier ben: haest u myn weldoender; morgen is het niet meer tyd: gaet deze gelegenheid voorby, dan zyn wy alle dry verloren! Gy verpligt u tot niets en beveiligt u tegen alle voorvallen!’

‘Om myne zuster te redden, geef ik myn leven ten beste,’ zegde Herman met beslissing, terwyl hy de pen tusschen de verstyfde vingers nam en met eene bevende hand de namen, Herman Lemmens, neêrschreef; dan het papier

aen Steven overreikte, die hetzelve zorgvuldiglyk in zynen zak dook.

‘Nu ga ik de zuster halen,’ zegde de dief, de lamp nemende en door de opening, welke de blauwe steen leverde, verdwynende.

Herman hoorde den zwaren steen op de herre knersen, een beroest slot sloop in de voege: hy begreep, maer te laet, helaes, dat hy bedrogen was! Hy verviel in eene krampachtige razerny; schreeuwde, brulde, maer alles te vergeefs: de stilte des doods heerschte in den kelder, welke hy zyn graf geloofde te moeten zyn.

Weldra kroop hy op zyne handen tot aen den steen; maer schudde denzelve te vergeefs. Zoo verre was hy buiten zichzelven, dat hy niet eenmael dacht aen het losmaken zyner beenen. - Waerom ook vry zyn, wanneer men geen gebruik van zyne vryheid kan maken? - Na eventwel eenen geruimen tyd in klagten, weenen en tieren te hebben overgebragt, viel zyn regter hand op de koord: plotselings begint hy in het duister te werken en weldra staet hy regt op in den kelder: hy is vry om te staen, vyf stappen verre heen en weêr te gaen, of op het verrot stroo te gaen liggen.

Volgen wy nogmaels den verraderlyken Steven. Deze ging regtstreeks door den onderaerd-

schen gang tot in het vertrek der dieven, onderzocht daer de messen, dolken en wapenen met de grootste nauwkeurigheid, terwyl hy by zichzelven mompelde:

‘Ja, jongen, van daeg zult gy ondervinden, dat gy niet gemaekt waert om tegen my te worstelen. Gy durfdet eene hand op my leggen; sterk zyt gy, baerdelooze jongen, maer sluwheid zegepraelt, op den duer, over magt! Lang zult gy lyden; ik wil genoegen scheppen in iedere stuiptrekking, welke de folteringen uws lichaems op uw gelaet doen komen. Daerachter stiet hy eenen naren, afgryselyken lach uit, en verliet de wapenen. Met groote schreden begon hy het spelonk af- en op te wandelen; somtyds bleef hy stilstaen en sloeg zich met eene vuist tegen het voorhoofd; eindelyk deed hy binnens monds:

‘Gy ook, onnoozele pop, in naem van uwe zoogenaemde eer en deugd, stoot my van u weg; durft een mes tegen mynen boezem rigten! Morgen zal ik zien of uwe moed niet zal bezwyken, wanneer ik u onder myne oogen met roeden doe verscheuren; wanneer gy voor allen ten toon zult staen!’

Woedende en razende liep hy naer de deur, met het licht in de hand; eene poos nadien ging de kasse in de achterkamer van baes Hein open;

het licht verspreidde zyne stralen in 't vertrek; Steven zag rond en bemerkte, dat Martha, tusschen de schouw en het bed, bewegeloos zat! In hare regte hand hield zy het knipmes, dat met bloed bespat was: haer hoofdhair hing over de schouders en den rug; eene doodelyke bleekte was over haer gelaet verspreid! Alsof zy gevoeld hadde - want hare oogen waren gesloten - dat de vyand aenwezig was, wrong zy het mes in hare hand en nam eene houding aen!

Eenige minuten tyds, stond Steven het meisken te bezien; dan naderde hy hetzelve, klopte op haren arm, om ze op te wekken. Zy kreeg als eenen electrieken schok, opende de oogen, zag Steven, en nauwelyks ontweek deze eenen misschien doodelyken steek.

‘Martha’ zegde de roover, ‘leg uw mes ter zyde en zie of gy dit handteeken kent?’ Hy naderde de maegd - zy was het nog altoos - en hield haer het papier voor oogen. By de schemering der keers, herkende zy 's broeders schrift: zy bedekte hare oogen van schaemte en riep snikkende uit:

‘Gy zegepraelt dus, booswicht, uw tyd zal toch wel eens komen! o, Hy zal komen en de wraek zal schrikkelyk zyn: Gods hand valt langzaem, maer het valt zeker en zwaer! Ste-

ven, gy hebt mynen broeder bedrogen, of hy wist niet wat hy deed!'

'Hy wist het zeer wel,' deed Steven, met geveinsden hoogmoed 'hy is wat ik ben...'

'Zyne handen zyn zuiver van bloed: wat hy deed is nietig; by was niet vry.'

'Wilt gy mynen wil doen, ja of neen,' vroeg de booswicht? 'Zoo ja, zyt gy en de broeder gered; zoo neen, morgen zult gy sterven!'

'Zuiver zal ik sterven,' viel Martha in, op eenen weerdigen toon, 'voor myne vervolgers en moordenaers, en dus voor u biddende.'

'En dat is uw laetste woord?' vroeg Steven.

'Dat is myn laetste woord,' antwoordde de maegd.

'Margen zal ik voor u en den broeder een on verzoenbare regter - beul, viel Martha in de rede - een onverzoenbare regter zyn, ik herhael het' deed Steven, en deze woorden geuit hebbende verliet hy het vertrek en liet Martha alléén.

De roover ging het bloed afwasschen in Hein's keuken en de wonden, zoo goed hy kon, verbinden; de dageraed kwam aen en Steven rende naer huis met de wraek in het hart.

De zesde van bloeimaend was eene heerlyke dag; de wolkenlooze hemel liet de zon hare verlevendigende stralen, zonder tusschenpoozing, op de aerde nederschieten. De bloemen openden liefdevol hare kelken; de vlytige bie zoog haren honig met lange teugen uit de hout- en grasbloemen; de velden tooiden zich met verkwikkend groen; de natuer had een nieuw gewaed omhangen, een nieuw leven aengenomen. Het pluimgedierte - door den natuerdrift geleid - had zich gepaerd en bereidde ons nieuwe stemmen voor, in het koor der zingende natuer. Reeds was de daglichter achter de boschbergen gedaeld; de vermoeide os stapte reeds met langzame schreden huiswaerts, gevolgd door den afgezwoegden landman, wanneer, uit verscheidene afgelegene dorpen, zich mannen op reis bevonden, die allen op een gegeven punt moesten te samen komen: in de *Zwaen* te Heerlerheide.

Sommigen waren er te vroeg en hielden zich op in het bosch, dat achter Hein's huis lag; wanneer de klok eventwel negen ure sloeg op den toren van Heerle, slopen de boeven, ten getalle van twintig, de vier wachten van het spookhuis medegerekend, aen *de Zwaen* binnen: met Hein en den zoon Dorus, waren de

hoofden der onderafdeelingen allen vergaderd: dezelfde twee en twintig, die wy eenige maenden vroeger gezien hebben, in het onderaerdsche vertrek, waerheen zy zich regtstreeks begeven hebben.

Op het hooren binnenkomen der roovers, had zich Martha het aengezigt verborgen, en was in den duistersten hoek der kamer gevlugt. Daer wierp haer Steven eenen blik toe, waerin het genot stak, dat hy ging smaken, over den hoon welken hem de maegd in den vorigen nacht had aengedaen. Klaes meende dat zy in 't spelonk zat; hy ook was onder het getal der binnentredende, zag het meisken en verbleekte; want hy alleen voelde medelyden met de onschuldige dochter; geerne had hy haer een troostend woord gezegd; nog liever eenen strael van hoop voor hare oogen doen schemeren; maer de minste onvoorzigtigheid kon de maegd, den broeder en hem zelven tot eene zekere dood leiden!

De roovers waren nauwelyks voltallig, of Klaes - die tot de minuten berekend had om zyn ontwerp met samenhang ten uitvoer te leggen - zegde tot Steven:

‘Kapitein, het is heden den zesden mei, waer zyn de kinders van Hein Ruyter? Gy hebt u im-

mers verpligt dezelve dezen avond in onze handen te leveren.'

Steven sneed een duister gelaet, streelde de verwyfde wangen en den ontluikende baerd; daer achter zegde hy op eenen voldoenden toon:

'Wat Steven als kapitein belooft, dat houdt hy staende of voert hy uit, al moest hy in het voorgeborgte der helle gaen! Klaes, hebt gy in 't binnentrede niet een meisken bemerkt, in de achterkamer van baes Mengelbier? Dat meisken is de dochter van den verrader Hein Ruyter! In den kelder van het spookhuis wacht een jongman myne bevelen af, om voor ons te verschynen; die jongman is de zoon van denzelfden verrader! Ga been, Klaes, en breng den jongman voor ons; hy is nog al hard om hanteren, derhalve moogt gy een paer makkers medenemen om hem hier te halen.'

De kapitein poogde Klaessens hoogmoed te krenken; want zoo had hy gerekend: Klaes zal voor geenen beschroomden willen gehouden worden; dus zal hy alleen gaen; nu eventwel de jongen zyne armen en, zonder twyfel, zyne beenen vry heeft, zal hy mynen vyand Klaes verpletteren, die my de papieren geroofd heeft!

'Indien ik gelast ben den zoon van den verrader te gaen opdagen' antwoordde de zoon

van Roodolf ‘gy weet, dat ik daertoe alleen man genoeg ben. Komt hy niet in goedheid, dan sleep ik hem met de hairen tot hier; ik behoef slechts licht.’

‘Dorus,’ hernam de kapitein, zich tot den zoon van Hein wendende, ontsteek eene lamp voor den makker Klaes; hy zal den gevangen voor ons dagen.’

Aenstonds gaf Steven den sleutel der deur, en Dorus eene brandende lamp over.

Zonder toeven rigtte Roodolf's zoon zyne schreden naer den gang; ontsloot de zware deur; deze viel met een dof geluid achter hem toe, en een poos nadien, trad hy in den kelder van het spookhuis. Herman - op het hooren knersen van den steen - was regt gesprongen en had zyne vuist met eenen gebakken steen gewapend; want hy verwachtte zich thans aen Steven's terugkomst! In plaets van den kapitein, zag hy zynen tegenstrever van Sint-Jans-Geleen, die eene hand op den mond legde om het zwygen aen te bevelen! Klaes trad oogenblikkelyk tot den gevangene, gaf hem een papierken over en naderde de lamp, opdat hy konde lezen.

Nauwelyks had Herman eenen rappen blik op het geschrift geworpen of hy drukte zynen

edelmoedigen vyand in de armen: aen beider oogen ontglipten tranen!

Klaes fluisterde den broeder van Martha rap in het oor:

‘Gebaer, alsof ik u met geweld moeste voor de *Bokkenryders* sleepen; spreek niet te stout, maer ook niet te benauwd. Doe niets; zoolang als ik de woorden ‘wraek en verlossing’ niet uitspreek, zyn die eventwel gelost, dan moet er overwonnen of gestorven worden; uwe eerste slag zy voor Steven; pak hem zeker, ik zal my met den Rossen Dirk belasten! Ligt er Steven eens, dan spring by my en zonderen wy de kerels van de wapenen af, anderszins zyn wy verloren; want zy bevinden zich ten getalle van één en twintig tegen ons beiden! Naest u zal een zware yzeren blaespyp liggen; steek de handen uit de mouwen; sla maer toe, ik zal uwe zuster met myn lyf dekken: geen woord meer; volg my en veins tegenstand te bieden!’

Eene poos achter deze aenbevelingen, hoorden de dieven een gedruisch in den onderaerdschen gang, als van persoonen, die tegen elkander worstelen; de deur ging open; Klaes verscheen, eenen jongman by de keel houdende, en hem in de vergadering sleurende tot aen eenen stoel, welke tegenover den kapitein ledig stond; 't was Herman.

Zyne gelaetstrekken teekenden zich sterk af: de bleekte zyns aengezigts, de droefgeestigheid zyner oogen, zyn mannelyk en beslist voorkomen: alles moest den roovers zooniet eerbied, ten minste medelyden inboezemen voor den gevangene! Maer kent de goddelooze iets van eerbied of medelyden? Bestaen buiten hem wel menschen, en is zyne persoon niet de eenigste Godheid, die hy aenbidt? Een enkel gevoel bezielde - buiten Klaes - alle die dieren met menschelyke aengezigten: zy waren nieuwsgierig! Baes Hein vreesde door den jongen gezien en gekend te worden: hy hield zich, zooveel hy kon, in het duister! Steven poogde, zooveel het hem eenigzins mogelyk was, de wonden zyns aengezigts te verbergen; om deze reden legde hy de kin in de beide handen en speelde gedurig den halsdoek omhoog! Het knipmes van Martha had - gedurende eene halfurige, ongehoorde worsteling - deugdelyk kennis gemaekt met den eerloozen boef? Zekerlyk zou hy haer hebben vermoord, indien hy zyn woord niet hadde gegeven van haer levende aen de makkers over te leveren!

Als de kapitein eenige stonden sprakeloos de wraekgierige oogen op het slagtoffer gevestigd had gehouden, zegde hy:

‘Klaes, ga ook de zuster halen; maer dat zy u niet bekore!’

‘Wel, kapitein, de waerschuwing ware beter voor u geweest; de liefkozingen hebben uw poppengezigt niet gespaerd; wie weet waervan de streepen komen welke gy nog versch op hetzelve draegt!’

Steven beet zich op de tong, rolde wraekmiddels in zyn hoofd, eerst tegen de kinders van Hein Ruyter, dan tegen Roodolf's zoon. Middelerwyl had deze laetste sleutel en lamp genomen en was naer de achterkamer gesneld!

Juist als hy binnen het vertrek trad stak de maegd het hoofd door het venster om zich eenen doortogt te zoeken! Als zy de kasse hoorde openen, sprong zy van den stoel en vond zich in de tegenwoordigheid van Klaes, die haer zachtjes en met bescheidenheid de les voorspelde, hoe zy zich te houden en te gedragen had, vóór en op het beslissende oogenblik. Zoodra de maegd zich overtuigd had, dat Klaes in betrekking was geweest met den ouden herder van Geulle, dat hy zich misschien ging opofferen voor haer en den broeder, zegde zy eenige woorden tot den zoon van Roodolf en volgde hem dan met vertrouwen.

Als zy in de vergadering verscheen, toonde

zy zich eerder fier dan neerslachtig; zy droeg nog dezelfde kleeding, waermede zy, dry dagen te voren, naer Geulle ter hoogmisse was gegaen. Hare bewonderensweerdige schoonheid verwekte een algemeen gemurmel onder de ruwe *Bokkenryders*. Klaes plaetste eenen stoel naby den broeder en het meisken ging zitten: zy mogt den broeder niet omhelzen.

Steven knikte eens ter regte, eens ter linke zyde en verklaerde de zitting geopend. De *Bokkenrydershoofden* zwegen; de kapitein ging voort:

'Makkers, het is u allen overbekend, daf, over ongeveer twintig jaren, zekere Hein Ruyter (*de kinderen trilden*) het broederschap als een lafaerd verliet en schandelyk verraedde. Jaren lang zocht men den verrader te vergeefs op; wanneer hy eindelyk ontdekt werd door Roodolf, mislukte de aenslag: hy ontsnapte en stierf, zonder dat wy gewroken waren. Zyne vrouw vertrok van de wereld in rust; maer hunne twee kinderen bleven, overig: billyk is het dat zy de schuld der ouders betalen. Het is nu vier maend geleden, dat ik de plegtige verbindtenis jegens u allen aenging van hen beiden, op dezen dag, levende in uwe handen te leveren; alsmede den broeder *Bokkenryder* te

maken. Gy ziet of Steven een man van woord is; daer zitten de kinderen van den verrader - op Martha en Herman doelende - hier is het eigen handteeken van den kerel, daer!'

Deze laetste woorden uitende, trok hy het papier uit den zak, waerop Herman, in den voorgaenden nacht, zyn handteeken gezet had; hy gaf hetzelve achtervolgens aen de makkers over, die konden lezen: zy waren dun gezaeid.

'Verhael aen uwe makkers' zoo sprak Herman met weerdigheid, doch een weinig bevende, 'op welke schandelyke wyze gy myn handteeken hebt afgeperst, dan mogen zy ten minste oordeelen of ik eene lafheid beging.'

'Indien wy overal en in alle omstandigheden moesten door 't ruwe geweld zegepralen, dan zou de duivel zelf niet willen *Bokkenryder* zyn! List en sluwheid stellen wy boven peerdenkrachten; had de mensch het vernuft niet voor aendeel, dan ware het lot der dieren boven het onze te verkiezen,' bemerkte de kapitein!

'Een schoon, ô een heerlyk vernuft moet het uwe zyn, meester Steven, de valschaerd' onderbrak hem Herman 'indien het u inboezemt dat gy den redder uws levens moogt beliegen, bedriegen en tot de slagtbank sleepen! Mensch, zeg eens welk monster heeft u in de wereld geschopt?'

‘Daer juist ligt de kneep,’ antwoordde Steven, terwyl hy met de regte hand den halsdoek streelde tot scheurens toe, ‘er was een fiere moed noodig om de dankbaerheid op zyde te schuiven, ten einde anders niets dan het welzyn des broederschaps in het oog te houden; dan de billyke wraeklust der makkers te verzadigen!’

‘Uwe makkers zyn allen geene gedrochten als gy,’ riep Herman uit, ‘zy zullen my niet beletten, voor het laetst misschien, myne zuster te omhelzen!’ Deze woorden waren nog niet geëindigd, of Herman was opgesprongen en had Martha met geestdrift tegen den boezem gedrukt en op de bleeke lippen gekust!’

‘Op uwe plaets’ riep Klaes het eerst met eene stem, welke hy zoo barsch maekte, als het hem mogelyk was. De zoon van Roodolf vreesde voor zwakheid, van wege den broeder, indien hy hem te lang aen zyn teeder gevoel overliet.

Zoo ook begreep Herman zekerlyk het gebod van Klaes; want met geweld scheurde hy zich uit de armen der zuster los, en ging zyne vorige plaets innemen.

‘Bind hen beiden armen en beenen’ zegde Steven tot Klaes ‘om te lyden zyn die schepsels hier, niet om elkander te liefkozen en daerin genugten te putten!’

‘Geene zwakheid, geene laffe benauwdheid, kapitein,’ bemerkte de ruwe zoon van Roodolf; ‘ik alleen zal wel beletten, dat zy niet meer in aenraking komen’; om te toonen dat het hem ernstig gemeend was, ging hy zich tusschen den broeder en de zuster plaetsen.

‘Waermede zullen wy beginnen,’ vroeg Steven aen de makkers?

‘Met de pop daer te geesselen, dat er het bloed afdruipt,’ viel de Rosse Dirk in; ‘de broeder mag het spel aenzien: het aerdigste het eerst.’ Dit zeggende zweefde een nare glimlach over zynen wilden mond.

Martha begon uit al hare ledematen te beven als een blad.

‘Den jongen liever iets van den stok leeren,’ bemerkte een tweede.

‘Kort en goed met hen spelen,’ viel een derde in.

In een woord, er waren zoo vele verschillende gevoelens als hoofden.

‘Er moet toch met het eene of andere begonnen worden,’ deed Steven, ‘zeg eens Klaes, uwe raed zal gevolgd worden.’

‘Gy geeft my te veel keur; nogtans zal ik voorstellen dat wy een vuer ontsteken en de beide wezens een beetje rood yzer op de tong

leggen, om hun het klappen en schreeuwen te beletten; anderszins zouden zy wel in staet zyn ons allen nog kwaed bloed te maken; dat wil ik niet voor myn deel.'

'Wel gesproken,' sprak Steven op eenen beslissenden toon, 'Klaes zorg voor de noodige toebereidselen, en dat het rap ga, ik wil aenstonds de klucht zien.'

In één, twee, dry, had deze eenen yzeren pot, die houtkolen, gene een vuerstael en toebehoorten voor den dag gehaeld. Klaes zocht de zware yzeren blaespyp en blies het vuer aen; weldra vlamde het, een yzer werd in de gloeijende kolen gelegd en Roodolfs zoon liet de blaespyp, naest Herman, op den grond vallen. Deze wierp eenen schuinschen blik naer het vervaerlyk werktuig, ten einde, op het te geven teeken, niet mis te vatten; dan verplaetste hy den oogstrael van het werktuig naer Steven, als om de plaets te kiezen, waer hy hem treffen moest.

'Is het yzer nog niet gloeijend genoeg' vroeg de kapitein zonder zich te verroeren, ofschoon het wraekvuer in zyne oogen gloeide.'

'Nog een oogenblik' antwoordde Klaes eene hand onder den kiel stekende, als om iets voor den dag te halen 'ik moet het yzer met eenen doek aenvatten.'

Eensklaps hoorde men den val van een lichaem tegen den grond: het was Martha, die in onmagt viel. Herman keerde zich om en zag de zuster liggen! geene der snoodaerds deed eene beweging om haer te helpen!

In eenmael verheft Klaes de grove stem en roept:

‘De tyd is daer: wraek en verlossing!’

Nauwelyks had Klaes de twee woorden uitgesproken, of Steven rolde door de kamer; zyn hoofd was letlerlyk verbryzeld! Op hetzelfde oogenblik viel ook de Rosse Dirk van Hulsberg, om niet meer op te staen. Herman deed eenen sprong ter zyden om, zoo digt als 't kon zyn, den helper te naderen en de zuster te beschermen. Als woedende stormden alle de boeven naer de kasse, waer zich de wapenen bevonden; daer bevond zich Klaes alleen en zou er de neêrlaeg hebben gekregen; alhoewel hy met zynen beslagen pezerik wonderen deed van dapper- en handigheid. Op dit oogenblik kreeg Herman eenen gelukkigen inval: hy greep het gloeijende yzer uit de kolen, schoot de roovers toe en verbrandde hen zoodanig, dat allen heen en weder liepen door het vertrek, niet wetende waer zy zich zouden verbergen, om niet door den woedenden Herman verbrand te worden!

Reeds wierp zich een roover op eene lamp en doofde dezelve uit; hy was op het punt van de laetste te bereiken, alswanneer hem de blaespyp trof en ter aerde velde! Rap nam Herman de lamp en plaetste dezelve achter zich in veiligheid. Het yzer verkoeld zynde, joeg eventwel de ruwe kerels geenen schrik meer aen; zy wapenden zich met stoelen en kwamen op de twee jongmans af. Dit gevaer weerde Klaes af, terwyl hy den yzeren pot greep en de gloeijende kolen onder de bende wierp, waerdoor zy nogmaels genoodzaekt werden te wyken. Daer eventwel geene stoel wederstond aen Herman's slagen en hy met iederen slag eenen kerel neêrsloeg, verminderden de vyanden gedurig; maer ook zy waren beide vermoeid: vooral Herman die, in dry dagen, weinige of byna geene spyzen genoten had!

Baes Hein had liever gevlugt dan gevochten; hy wist ongeveer hoe zwaer de vuist van Herman woog. Om die reden wierp hy zich aenstonds op het zieltogende lichaem van Steven, met het gedacht van den sleutel der ingangdeur in zyn bezit te krygen. Hy vond denzelven eindelyk; liep naer de deur die buiten het spookhuis leidde en deze ontsloten hebbende, riep hy: ‘Dorus, makkers, komt hier, die twee

kerels zyn razende en wy ontwapend, redden wy ons langs hier!'

Geene der regtstaende *Bokkenryders* luisterde naer den laffen Hein: zy waren allen onversaegde kerels, en nog veel te talryk om de vlugt te nemen. Eene onder hen kreeg eenen nieuwen inval en sprak luidkeels tot zyne makkers:

'Alle de messen uit de scheede; de tafel aengevat en de kerels op het lyf geloopen; dekt uwe hoofden en steekt hen van onderen in den buik!'

Met tienen te gelyk heften zy de langwerpige zware tafel boven hunne hoofden, terwyl zy de messen in den mond, tusschen de tanden hielden; zy trokken langzaem tegen de twee kampers aen!

'Sla naer de beenen' riep Klaes den makker toe, 'of wy zyn verloren!'

Herman sprong eenige stappen vooruit; verbryzelde de beenen van alle de aenvallers, die hy konde bereiken. Klaes smeet de stoelen, welke hy konde vinden, in den weg en hield hen een oogenblik tegen; maer alreede waren zy tot over het beweegloos lichaem der zuster, hetgeen zy overmeesterden!

Eensklaps komt eerst een vreemdeling zich onder de kampers mengen: het was Jozef Jansen van Lutterath; dan een tweede, derde en vierde!

Laten wy onze oogèn hier eenige oogenblik-

ken van 't nare tooneel afwenden, om te zien, hoe de Voorzienigheid den fellen boerenzoon zond, juist by tyds, als de beide moedige jongmans gingen bezwyken; als de roovers reeds het lichaem der zuster in hunne magt hadden; want een kerel had haer achteruit gesleept!

De priester had de onderrigtingen van den vermomde letterlyk gevolgd; van vroeg in den morgen, zond hy eenen boodschapper naer Jozef Jansen. Als deze vernam wat er gaende was en dat hy de kinderen van de bergwooning kon ter hulpe komen, snelde hy - met nog drie onversaegde makkers - naer Geulle. Aen de wooning der kinderen bevonden zich, ten vier ure, niet min dan elf jongmans, die aendachtig luisterden naer de bevelen, welke de wyze grysaerd gaf. Aenstonds wapenden zich de mannen, sprongen te peerd en de eene vertrok vóór, de andere volgde op eenen zekeren afstand; eene derde koos eenen zyweg. De grys, met Roos - deze wilde halsstarrig de goede meesteresse helpen verlossen - vertrok het laetst, in een ligt rytuig, met twee felle peerden bespannen. Als vereenigingspunt was eene verlatene kluis, naby Heerlerheide aengewezen. Nog vóór negen ure waren zy allen verzameld en de laetste maetregelen werden afgesproken en vastgesteld.

Het kwartier over negen ure, begaven zich de verlossers naer de Zwaen; eerst plaetste de grys vier mannen in het spookhuis en gaf hun de noodige bevelen, welke met de grootste nauwkeurigheid werden uitgevoerd. De zeven overigen volgden den priester en Roos naer de *Zwaen*, het was half tien ure, als zy daer binnentraden. De zoon Frans en Hein's wyf verbleekten op 't zien der vreemdelingen!

Hier nam Jozef het woord en zegde tot de moeder en den zoon:

‘Gy, vrouwken, gaet ons den weg toonen naer het spelonk, door uwe achterkamer, opdat wy by tyds de twee kinders kunnen verlossen, welke hier gevangen zitten. Ingevolge uw min of meer voorzigtig gedrag, zult gy beloond worden! Gy jongen, blyft beweeg- en sprakeloos op uwen stoel zitten; de minste beweging, welke gy maekt; het ligtste teeken dat gy geeft, zyt gy dood! Koob en Peer’ deed hy tot twee zyner makkers ‘houdt den jongen in het oog! Frits, ga aen de buitendeur, schildwacht houden en laet niemand binnendringen!’

Hein's wyf, aen anders niets dan het verlies der twee duizend luiksche guldens denkende - want alles was ter redding der maegd gereed gemaekt - morde by zichzelve over de kwalyk

van pas komende helpers; want zy had het meisken liever alleen gered. De bazin moest eventwel gehoorzamen; zy leidde den priester, Roos, Jozef en de drie overige makkers, zonder gedruisch, naer de keuken. Jozef ging op de teenen tot aen de deur der achterkamer vooruit; hy hoorde een gesluister binnen 't vertrek, maer kon niets anders onderscheiden dan dat het eene vrouwestem was. Aenstonds daerachter erkende hy de tael van Klaes die zegde: ‘Moed, dochter, moed en hoop!’ Dan ging eene deur open en eene doodsche stilte volgde. Jozef opende zachtjes de kamerdeur en trad binnen, gevolgd door de gesellen. Hein's wyf wees de kasse aen, als zynde daer de doorgang naer het spelonk; eene der makkers bragt de bazin in de voorkamer; stelde haer ook onder de bewaking van Koob en Peer, en ging de overige vrienden, in den onderaerdschen gang, bytreden.

Twee dievenlanteernen worden vast gehouden, de eene door den priester, de andere door Roos; Jozef staet tegen de deur en is met eene aekse - zware byl met eenen langen steel - gewapend; zyne drie makkers hebben drie gelyksoortige werktuigen in handen en wachten slechts een teeken van Jozef af, om te beginnen. Achter hen staen vier tweeloopen met kogelen

geladen. Betta's broeder houdt zyne ooren tegen de deur, opdat hem geen woord ontsnappe; maer vooral, opdat hy het teeken van den aenval hoore. Zyne borst zwol op van fierheid, iederen keer, dat Herman onverschrokken antwoordde; hy knersetandde, als de aertsbooswicht Steven zyne helsche grondbeginsels uitbraekte; met geweld wrong hy den aeksesteel in de felle handen, zoo menigmael als iemand van de gedrochten eene soort van pyniging voorstelde! Wanneer hy eindelyk het woord *wraek* hoorde uitspreken en daer achter *verlos*... rolde de laetste lettergreep *sing* nauwelyks van Klaessens lippen, of *pan, pan, pan, pan*, vielen vier aekseslagen, gelyktydig byna, in de deur! Het werktuig van Jozef drong door de zware eiken planken; zyne magtige arm was noodig om hetzelve terug te trekken! Nagels werden doorgekapt, alsof het ryshout ware geweest; zoodra de snydende werktuigen bot waren, werden anderen gevat; want zooverre had men de voorzorg gedreven, dat men eenen voorraed van werktuigen voor handen hield.

Ter nauwernood was er eene opening gebroken, van eenen voet in doorsneê, alswanneer Jozef - niemand voor dezelve ziende - doorkroop, en zyn gevaerlyk wapen nemende, in het

spelonk vloog. Hy zag en beoordeelde, met eenen rappen blik, geheel het gevaer van den toestand; maer met een leeuwenhart schoot hy toe, maeide met iederen aekseslag eenen *Bokkenryder* van onder de tafel. Zyne drie makkers kwamen ook toegeschoten, en volgden Jozef's voorbeeld; de tafel zonk weldra neêr op eenen hoop lyken, welke geene menschelyke gedaente meer hadden!

Plotseling ziet Jansen's zoon een rossen kerel - het was Dirk van Hulsberg - op de kniën voortkruipen naer een voorwerp, dat op den grond lag. Hy herkent de kleeding van Martha. Juist alswanneer Dirk met eene stervende hand het mes tegen de borst der maegd rigtte, vloog het bovenste gedeelte van zyn hoofd door het spelonk: het moordtuig van Jozef had hem getroffen. Op hetzelfde oogenblik kwam ook Roos toegeschoten, wierp zich op Martha en omhelsde een gevoelloos lichaem. Onder de liefkozingen van de dienstmeid en hare aenhoudende zorgen, kwam de zuster tot zichzelve; zy opende de oogen. Maer Hemel, kon zy het wel gelooven! De oude priester, Herman, Jozef en Roos stonden rondom haer; zy wierp zich in 's broeders armen en schreidde van blydschap!

Klaes had eene lamp genomen en de gesneu-

velde roovers gaen herkennen: Dorus alleen leefde nog; Martha vroeg genade voor hem; hy stierf eventwel denzelfden nacht aen 't gevolg zyner wonden. Baes Hein was niet te vinden: hy had het hazenpad gekozen en de overwinnaers toonden zich menschelyk achter de overwinning: zy zochten Hein, den valschaerd, den schynheiligen, niet op! Roodolf's zoon hield zich bezig met vuer te maken en stak alles wat in het vertrek was in brand; hy voedde de vlammen met stoelen, en tafels en anderen brandvattenden voorraed, welken hy vond. Herman moest hem losrukken van deze bezigheden, wanneer de vlammen alreede begonnen de kleederen der doode *Bokkenryders* aen te randen. Zy sleepten den zieltogenden Dorus tot in Hein's achterkamer en legden hem te bedde; de priester vermaende hem vruchteloos tot bekeering: alle vermaningen werden verworpen; hy stierf, zoo als hy geleefd had: als een dier!

De grysaerd wierp aen de waerdin eene beurs met geld toe, en zond Frans tot den broeder in de achterkamer. De vier makkers werden uit het spookhuis geroepen; Klaes, Jozef, met nog twee anderen dekten de achterhoeden zoolang, tot dat de vrienden te peerd zaten. Dan snelden zy achternaer en haelden ze te Beek in; het was

byna dag wanneer zy te Geulle aen de bergwooning aenkwamen, waer zy Lena, de zuster van Klaes, vonden, die het voorwerp der algemeene achting was. Haer broeder ook ontving van alle die gelukwenschingen en vriendschapsbewyzen, welke hy door zyne heldendaden, zyn wys gedrag en opregte bekeering verdiende. In hem had de grysaerd den vermomden boodschapper gekend. Ook zegde hy tot den jongen:

‘Brave vriend, met u heb ik eene rekening af te doen, weet gy dat wel?’

‘ô, Ja, eerweerde heer,’ antwoordde Klaes, ‘morgen vroeg zal ik ze effen maken.’

Zoodra zich de vermoeide lieden een beetje uitgerust hadden, begonnen zy al de beste voorwerpen van de bergwooning naer Geulle te vervoeren, ten einde dezelve aldaer in zekerheid te stellen. Nog vóór den avond was het werk grootendeels verrigt: geen levende wezen bleef nog de wooning bewaken. Omtrent middernacht kon men van den berg van Catsop eene menigte gewapende kerels zien afdalen en de bergwooning bezetten. Op honderd plaetsen te gelyk werd het vuer aen huis, schuer en stalling gestoken. Ten drie ure was alles volbragt, de muren waren neêrgesmeten; de boompjes afgesneden; de bloemen uitgerukt; het zomerhuisken vernie-

tigd, men kon de plaets nog nauwelyks herkennen, waer Martha en Herman zoo menige vreedzame dagen te samen sleten; de *Bokkenryders* hadden er hunnen voet gezet!

Eenige dagen na dit voorval, gingen zeven persoonen te Geulle over de Maes en sloegen den weg, over Hasselt en Diest in, naer Scherpenheuvel: het waren de oude priester, Martha, Lena, Betta, Herman, Klaes en Jozef. De zes laetsten waren blootvoets; zy spysden zich met water en zwart brood; als ware boetelingen, bragten zy den weg over met bidden en verstervingen te doen. Op de terugreize doorwandelden zy een eenzaem en verlaten oord, tusschen Diepenbeek en Mechelen; zy rustten daer een oogenblik, gedurende hetwelk Herman en Klaes de ligging en den aerd des gronds in oogenschouw namen.

Twee maenden later, was men op die plaets yverig bezig met bouwen; de onaengeroerde en maegdelyke heide werd met kouter en schaer doorsneden. Nog eer het winter was, lagen er drie boerenwooningen, welke door drie jonge paren bewoond werden. In de eerste leefden Martha en Jozef Jansen; in de tweede Herman en Lena; in de derde Klaes en Roos. Op eenen en denzelfden dag waren zy door den grys in den

echt verbonden. Betta had geerne deel gemaekt van de volkplanting, maer hare ouders wilden niet van de beide kinderen te gelyk scheiden.

De oude priester leefde nog vyf jaren en was de weldadige engel der parochie. Gedurende zyn leven, maekte hy geen gebruik van de papieren, welke Klaes in deszelfs handen leverde. Zy waren nogtans genoegzaem gewigtig om ons te doen vermoeden, dat Steven waerschynelyk Hein Ruyter's kinders tegen dezelve zou hebben uitgewisseld, indien het in zyne magt ware geweest. Toen de grys naer de *Zwaen* snelde met de hulpmakkers, waren dezelve in vertrouwde handen geleverd. Hadden zy de neêrlaeg gehad, lysten, briefwisseling, ontwerpen en de omstandigheden over eene menigte gepleegde dieften en moorderyen zouden eten volgenden dag in handen der wereldlyke overheid gevallen zyn. De yzeren vuisten van Klaes, Herman, Jozef en d'overige hulpmakkers hadden in alles voorzien. Werden de stukken van overtuiging niet overgeleverd: dit moet men toeschryven eerstens aen de vrees van alreede bekeerde *Bokkenryders* te verontrusten; ten andere, plagt de Herder te zeggen, dat God de dood des zondaers niet wil, maer dat hy zich bekeere. Overigens geloofde men de bende voor altoos uitgeroeid; wanneer

zy later wederom het hoofd opstak, dienden diezelfde stukken om op het spoor te geraken en de samenleving te wreken wegens de gedrochtelyke euveldaden waeraen zich die uitgezonderde booswichten pligtig maekten!

Herman's en Jozef's verlichte zorgen en Klaessens onvermoeid zwoegen bragten den maegdelyken grond tot eenen nooit gezienen staet van vruchtbaerheid. Deze laetste behield altoos eenen ligten zweem van droefgeestigheid. Eenige jaren later speelden drie paren jonge bengels in het zand: panden der driemael echtelyke liefde!

Voor vele jaren waren de *Bokkenryders* geknakt in hun bestaen: zy herleefden echter later; kregen eene nieuwe ontwikkeling en inrigting. Baes Hein, die jegens de geheele wereld valsch was; die gaerne de twee duizend luiksche guldens verdiend, en de dood der kinders gezien had, bleef nog een paer jaren voorthuichelen - en brak den nek met van den zolder te vallen! Menigmael ontving zyn wyf, gedurende haer leven, aenzienlyke hulpsommen uit eene onbekende bron; zy raedde nogtans de edelmoedige gevers, wien zy eventwel nooit de dood van haren Dorus konde vergeven, ofschoon zy hun geld aennam! Zy stierf na eene opregte boetpleging. Frans werd, op eenen strooptogt dood-

geschoten. De overblyfsels der *Bokkenryders* werden in het spelonk begraven waer men eene halve eeuw later, halfverbrande menschenbeenderen in groote menigte ontdekte, benevens die van vele vermiste reizigers!

De gryze Limburger, die u deze treurige legende verhaelt, zal u zeggen, dat men de plaets, waer eens de bergwooning stond, sidderende nadert. De brave man zal u eene verhevene zedeles uit het verhael trekken en u zeggen:

‘Niemand kan de gevolgen van eenen misstap berekenen; en het grootste gevaer voor het aengroeijende geslacht, is de omgang met bedorvene harten, met booswichten. Schenk uw vertrouwen slechts aen beproefde deugdzame lieden; zoudt gy ooit tusschen het tydelyke en eeuwige geluk te kiezen hebben: zoo volg Martha na: ‘vrees de dood niet; maer de ondeugd, welke de ziel slagtoffert!’

Nu, grootsche, weldoende, dichterlyke Maes; lachend en betooverend Limburg, vaerwel! Mogt de lezer in deze tafereelen behagen geschept hebben, God geve den schryver gezondheid, om nieuwe in te zamelen. Maer geene dieven, geene roovery meer; er zyn andere gezigten in overdaed te schilderen.

EINDE.